R.P.F. CANDIDI BROGNOLI BERGOMENSIS

ORDINIS MINOR. STRICT. OBSERVANT.
Concionatoris, ac Sacræ Theol. Lectoris Generalis.

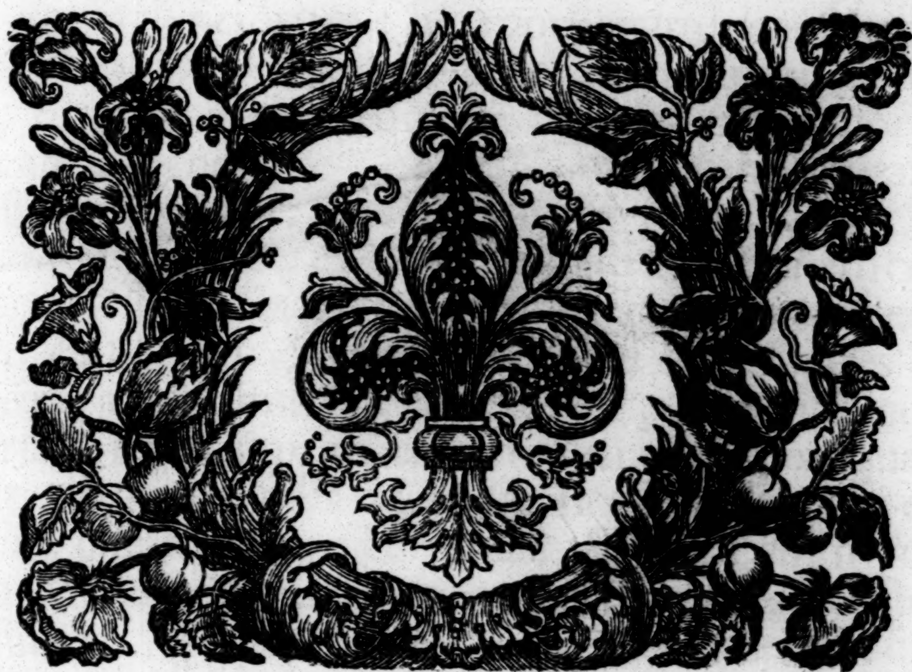
ALEXICACON

HOC EST

DE MALEFICIIS, AC MORBIS Maleficis curandis.

OPUS TAM EXORCISTIS, QUAM MEDICIS, ac Theologis, Confessariis, Parochis, Inquisitoribus, ac in quacunque necessitate constitutis, utilissimum.

TOMUS SECUNDUS.

VENETIIS, MDCCXIV.
Apud Nicolaum Pezzana.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIO.

IN TOMUM SECUNDUM

PRÆFATIO.

TSI varia, & multa in universo hujus mundi theatro homini sese offerant bona, quorum incredibili desiderio singulis ferè momentis fatigatur, ingentique ad illa comparanda solicitudine accingitur; attamen inter omnia primarium locum obtinet commodus corporis status actiones suas probè obeuntis, & sanitas in plurimos annos prolunganda: quæ quia tamdiù conservari dignoscitur, quamdiù à morborum sive naturalium, sive præternaturalium putà, maleficialium, violentia alieni: nec non à dæmonum, aliorumque ejus asseclarum iniquorum injuriis liberati sumus; hinc in totius primi tomi decursu de maleficiorum, ac morborum veneficorum causis, à quibus sanitas tollitur, disseruimus. Verùm, sicut in arte medicinæ non sufficit, morborum causas agnoscere, & de eis subtiliter disputare; sed insuper opus est, debita parare remedia, & illa ægrotantibus adhibere, ut perfectam curationem consequantur; ita in Exorcistico ministerio præter speculativam causarum, quibus maleficæ infirmitates inducuntur, cognitionem, necesse est, Ecclesiasticum Ministrum scientia practica ornatum esse, per quam noverit: quibus modis curandæ sint; & illi, qui eorum viru infestantur, liberandi. Ad quid enim tota theoria causarum maleficarum, quam superiori libro proposuimus, si non assignetur, & modus eas auferendi; ut illis sublatis noxii pariter tollantur affectus, & maleficio affectis optata sanitas restituatur? Quare post disputationes de quatuor causis, quibus maleficia, & malefici morbi dignoscuntur, lubet, de di-

verſis curationibus diſputare, quibus hujuſcemodi infirmitates ſanari poſſunt. Et quia Aliæ ope dæmonum: Aliæ vi rerum phyſicarum: Aliæ ceſſatione pactorum maleficorum: Quarta diſputatio de Curatione Divina habetur in ſequenti Tomulo Manualis Exorciſtarum; Ideò placet, hunc tomum in quatuor ſecare diſputationes.

In quarum	Prima	De Curatione	Diabolica	tractabimus
	Secunda		Naturali	
	Tertia		Morali	
	Quarta		Divina	

ut ſic Alexicacus noſter poſt educta è latebris infernalia monſtra, doceat: quomodo Herculea clava edomanda ſint: & poſt revelatas veneficarum infirmitatum cauſas, Apollineis poculis ſanari poſſe demonſtret.

DISPUTATIONIS PRIMÆ
DE CURATIONE DIABOLICA.
DIVISIO.

	Partes.	Capita.	Sectiones.	Articuli.	
Curatio diabolica.	1. Magica.	1. Abominanda.	1. Ex parte agentis.	Dæmonis.	1.
				Malefici.	2.
			2. Ex parte medii.	Sacrilegi.	1.
				Superstitiosi.	2.
			3. Ex parte finis.	Impii.	1.
				Noxii.	2.
				Scandalosi.	3.
		2. Intoleranda.	1. In Exercentibus.	Viris.	1.
				Mulieribus.	2.
				Pueris.	3.
			2. In Addiscentibus.	Publicè.	1.
				Privatim.	2.
			3. In Faventibus.	Directè.	1.
				Indirectè.	2.
			4. In Requirentibus.	Immediatè.	1.
				Mediatè.	2.
	2. Superstitiosa.	1. Quoad causam.	1. Internam, seù proximam.	In Gravioribus.	1.
				In Levioribus.	2.
			2. Externam, seù remotam.	In Cognoscitivis.	1.
				In Operativis.	2.
		2. Quoad Modum.	1. Verbalem.	Significativum.	1.
				Non significativum.	2.
			2. Operativum.	In Actionibus.	1.
				In Motionibus.	2.
			3. Observativum.	Temporis.	1.
				Ominum.	2.
		3. Quoad Effectum.	1. Physicum.	A causa naturali.	1.
				A causa supernaturali.	2.
			2. Hyperphysicum.	A dæmone dæmoniaca virtute operante.	1.
				A Malefico agente demonis virtute.	2.

DISPUTATIONIS I.

DE CURATIONE DIABOLICA.

SUMMARIA.

Curatio diabolica per dæmones, & maleficos ejus ministros perficitur. In qua dæmon invocatur aliquando Expresse: aliquando Tacitè.

Ideò curatio diabolica Magica: alia Superstitiosa, ut duabus partibus declarabitur. n.1.

Pars I. Magica.

Curatio magica sanitatem confert remediis diabolicis.

Sub hac comprehenduntur immutationes corporum, & effectus mirabiles, quare Abominanda, & Intoleranda: ut duobus Capitibus manifestabitur. 2.

Caput I. Abominanda.

Antiqui curationem diabolicam prædicant licitam utilem, & divinam. 3.

Aliqui ex Christianis eam licitam profitentur. 4.

Pomponatius, qui non distinguit inter remedia naturalia, & magica.

Paracelsus, qui hortatur Medicum edoceri à sagis: & ægrotum uti remediis magicis.

Sed hæc curatio est illicita, & abominabilis quoquo modo consideretur sive ex parte Agentis, vel Medii: aut Finis, ut tribus sectionibus patefiet.

Sectio I. Ex parte Agentis.

Praxis abominabilis est ex parte agentis sive Primarii dæmonis: Sive Secundarii malefici, ut sequentes articuli manifestant. 5.

Articulus I. Dæmonis.

Dæmonis opera omnia tendunt in hominis perniciem. 6.

Ideò in curationibus magicis possibilia peragit, & impossibilia tentat per præstigium. Sed omnia invitè præstat. 8.

Probatur multipliciter, quia 1. differt curationem. 2. imperat difficilia. 3. se coactum præbet. 4. morbum non tollit, nisi maleficus transferat vel in alium, vel in seipsum. 5. non tollit maleficium dæmonis inferioris, nisi difficulter. 9. & seq.

Articulus II. Malefici.

Malefici in curationibus magicis æquiparantur actioni diabolicæ, quia similes sunt potentia, ac voluntate. 16.

Potentia ob multas causas impeditur. Exemplis probatur.

Illarum causarum impedientium vanitas ostenditur.

Ordo in illis curationibus manifestatur.

Voluntate dicuntur similes: quia in ipsa dæmoniacæ malitiæ conjunguntur. 20.

Ideò inviti sanitatem restituunt. Exemplo comprobatur.

Sectio II. Ex parte Medii.

Tota actio magicæ curationis dæmoniacam manifestè arguit malitiam. 21.

Ideò abominanda ex parte medii Sacrilegi, ac Superstitiosi: ut sequentes articuli patefacient.

Articulus I. Sacrilegi.

Malefici in suis curationibus mediis utuntur sacrilegis, quia violant Personas sacras: Loca sacra, ac Res sacras; ideò sunt excommunicati excom-

Fi-

Articulus II. Committendo.

Sectio IV. In Requirentibus.

Articulus I. Immediatè.

Articulus II. Mediatè.

Hoc

Et

Illa

DISPU-

DISPUTATIO I.
DE CURATIONE DIABOLICA.

NCIPIAMUS à curatione diabolica, quæ per Dæmonem, & ejus ministros Magos, Incantatores, Sortilegos, Maleficos, Veneficos, & alios, quocunque nomine vocentur, qui ejus ope ægrotis medentur, perfici consuevit; quam ideò primo loco proponimus, ut omnibus innotescat, quàm abominanda sit, & solicitè fugienda. 1

1. Curatio diabolica per dæmonem, & maleficos ejus ministros perficitur.

Hæc autem est duplex, prout ad eam perficiendam diversimodè se gerunt infernales illi Curatores, & qui eorum actibus aliquo pacto consentiunt. Nam Aliquando dæmon verbis compellatur expressis, & formali adjuratione evocatus ex orco patenti, & manifesta operatione ea peragit palàm, quæ ab ipso desiderantur; ut fit à Maleficis juxta conventiones inter ipsos initas.

In qua dæmon invocatur Aliquando Expressè, Aliquando Tacitè.

Aliquando modo tacito invocatur: ut ab iis, qui nullo expresso pacto ejus ministerio irretiti, tamen se operibus dæmoniacis immiscent; & ad ejus curationes utuntur; ad quorum tacitas preces subdolus hostis accedit; & occulto modo præstat illa, quæ ab istis oratoribus postulantur; Ideò.

Alia est curatio per dæmonem expresè invocatum, & palàm operantem facta.

Ideo Curatio Alia Magica, Alia Superstitiosa.

Alia per eundem tacitè interpellatum, & occultè concurrentem exhibita. Primam vocamus Magicam. Secundam Superstitiosam. De quibus totidem hujus disputationis partibus disseremus: ut iis discussis à quocunque rectè, & catholicè sentiente, fugiendam, ac contemnendam esse, statuatur.

PARS PRIMA.

Magica.

HÆc magicæ superstitionis fætus remediis superstitiosis, incantationibus, sortilegiis, & mediis diabolicis utitur ad sanitatem conferendam. Sub ejus nomine comprehenduntur omnes immutationes corporum similes; & maximè illæ, quæ ad hominum commodum, & utilitatem, seu beneficium fiunt: sive immediatè circa ipsa corpora humana: sive circa animalia: sive circa arbores, & similia. Similiter effectus illi, qui per hanc artem sanitatum hominibus promittuntur; ut non posse lædi ab hostibus, nec subesse casibus fortuitis, & id generis 2

Curatio magica sanitatem confert remediis diabolicis. Sub hac comprehenduntur immutationes corpo-

rum, & effectus mirabiles. Quare Abominanda, Intoleranda?

alii; Nam omnes ad magicam curationem, si ab iis exerceantur, qui cum dæmone pactum habent expressum: si verò ab aliis, qui pacto expresso cum dæmone non sunt fæderati: ad superstitiosam tantummodo, revocantur. Quam magicam curationem Abominandam, & Intolerandam esse duobus capitibus demonstrabimus: ut in uno culpa: in altero pœna huic crimini debita videatur.

CAPUT I.

Abominanda.

3 Antiqui curationem dæmoniacam prædicant Licitam, Utilem, Divinam.

ANtiquorum sententia dæmoniacam curationem non solùm licitam esse; sed laudabiliter practicabilem; & utiliter exercendam eorum scripta demonstrant; quibus passim summis illam laudibus efferunt, & tanquam à Deo hominibus communicatam ingenti ejus benignitate commendant. Divinam etenim & magicam illam vocant, utpote quæ à Deo humanas calamitates miserante nonnisi à magis, idest, sapientibus addiscenda, & exercenda est. Nec mirum, cùm nescirent distinguere inter divinam, & diabolicam rationem solvendi maleficia; & in fictitia illa Deorum suorum turba dæmones invocarent. Ideò quicquid à falsis Diis profanæ antiquitatis, seu dæmonibus edocebatur ad mortalium curationes, hoc ipsi tanquam veri Dei beneficium suspiciebant. Quorum vanitatem, & superstitiosos ritus diligentissimè exsequitur D. Hieronymus, & Oleaster *in cap.13. Ezechielis post medium*: eorumque multa exempla congerit Annæus Robertus *lib.1. rerum judic. cap.5.*

4 Aliqui ex christianis eam licitam profitentur. Pomponatius qui non distinguit inter remedia naturalia, & magica. Paracelsus qui hortatur Medicum edoceri à Sagis. Ægrotum magicis uti remediis.

Sed Neotericorum placitis eandem curationem tanquam licitam proponi, eorum præcipuè, qui se christianos esse profitentur, mirandum sanè, & lachrymis prosequendum. Pro quibus omnibus Pomponatium, & Paracelsum producimus in medium, ut in ore duorum testium stet omne verbum.

Primus *in suo libro de incantationibus* multa inseruit magica, superstitiosa, & diabolica more multorum, qui medendi varias rationes proponentes, magicum remedium, à naturali non secernunt; sed utrumque insimul exhibentes, lectores incautos decipiunt.

Secundus *de morbo caduco*, tum Medicos, tum ægrotos ad magicas operationes recurrere docet. Nam Medicum instituens, ut in sua arte perfectus sit & edisserens, quo pacto morbis à magico artificio inflictis succurrendum sit, ait; *Quia, nec Avicenna, nec Galenus de tali curatione scripserunt: aut sciverunt quidquam. Nec in Academiis omnis ars addiscitur; ideò oportet quandoque, Medicum accedere ad vetulas, sagas, zigenepos; rusticos, & circunforaneos, & ex ipsis artem addiscere; eò quòd plus sciant de istis rebus, quàm omnes academiæ professores. Sic Ægrotum edoceas*, addit, *si quispiam supernaturali morbo, vel dolore per incantationem detineatur, illi nullum naturale remedium proderit; sed magicum remedium esse oportet, quo morbus tollatur, quali & introductus*. Quæ duo placita ex duobus ejus principiis deducuntur. Primum est: *Tales curationes magicas minimè contra Deum esse: quia illis non ad perniciem; sed ad salutem hominum utimur*. Cui placito hæc verba subjungit: *Dicant ad hæc quicquid velint Theologi*. Secundum est; *Nihil referre, an Deus, vel Angelus, vel diabolus: mundus, vel immundus spiritus opem ferant, modò æger curetur*. Quod probare illum non pudet sacræ scripturæ testimonio ex Zachariæ cantico *Lucæ* 1. desumpto. *Salutem ex inimicis nostris de manu omnium, qui oderunt nos*.

Sed hæc curatio illicita est, & abominabilis, quoquomodo consideretur sive ex parte Agentis, vel Medii aut Finis.

Quarè talem curationem illicitam, & abominandam esse, probamus non solùm jure divino, ecclesiastico, & humano: ut latè *tom.1. disp.1.* prosecuti sumus; sed etiam praxi, quoquomodo consideretur: sive ex parte Agentis; sive ex parte Medii: sive ex parte Finis: ut totidem sectionibus declarabitur.

SECTIO I.

Ex parte Agentis.

SI actio illa perfectissima est dicenda, & omni laude dignissima, quæ à perfectissimo, ac summè bono agente provenire dignoscitur: ex opposito jure merito illa super omnia maximè est detestanda, & abominanda, quæ ab agente iniquissimo, ac nefandissimo promanare conspicitur. Talem quis non videat praxim curationis magicæ, ad quam perficiendam duo agentia concurrere, necesse est? Alterum primarium, & præcipuum, dæmonem, nempè, qui sua virtute morbum tollit, & sanitatem inducit. Alterum secundarium, & minus præcipuum, nempè, maleficum, qui dæmonem invocat, & ea peragit, quæ ab ipso præcipiuntur.

5 Praxis abominabilis est ex parte agentis.

Sive Primarii dæmonis Secundarii malefici.

Utriusque autem esse valdè abominandam sequentes articuli declarabunt.

ARTICULUS I.

Dæmonis.

§. I.

QUis non detestetur, & abominetur curationem operatam à dæmone, à quo quicquid peragitur; etiamsi in hominum salutem corpoream, & bonorum exteriorum augmentum cedere videatur; tendit nihilominus in eorum damnum; ideoque ab ipsis solicitè præcavendum, & fugiendum? Tanto enim odio illos prosequitur, quod ut aliquo modo valeat exsaturare, ubique ponit laqueos in igne, aere, aqua, terra: insidias struit in omni loco sacro, & profano: bellum movet apertè, & occultè, ut omnes, & singulos malis oppressos teneat, & quos potest, ad sua castra perducat. Quod quidem si consequitur, præclaros se putat agere triumphos. Si assequi desperat, pro lucro habet, cùm vel corpori, vel fortunæ bonis damna infert; ut sic ad illata damna voluptatem saltem percipiat: Sicut videmus fieri ab iis, qui continuè odia fovent. Nam si quoquomodo inimicis nocere queunt, summoperè lætantur, illorumque miseriam suum solamen arbitrantur, licèt gaudium illud sit maxima amaritudine respersum. Hinc cùm perpetuis invidiæ facibus spiritus ille nequam uratur; & succrescentibus ardeat adversus homines irarum flammis suiipsius carnifex, nihil intactum relinquit, quod non protinus exequatur sive possibile: sive impossibile, modò illos in ultimum exterminium possit attrahere: ut facit in magicis curationibus, in quibus.

6 Dæmonis opera omnia tendunt in hominis perniciem.

Ideo in Curationibus magicis.

§. II.

POssibilia peragit, cùm naturali, aut dæmoniaca virtute perfici possunt.

Primò nanque si naturalis virtus sanitatem conferre potest, facillimè hanc perficit curationem: quia apprimè omnium rerum naturalium vires novit, & modum, quo debitè applicari valeant: ut latè disseruimus *to.* 1. *disp.* 2. *p.* 1.

7 1. Possibilia peragit.

Secundò si curatio naturalem virtutem prætergrediatur: & potentiam dæmoniacam non excedat, adhuc dæmon facili negotio sanat: quia illam ad malefici votum hominibus curandis impendit. Quod præcipuè locum habet in morbis arte malefica inductis, in quibus dæmones inferiores non possunt ea solvere, quæ superiores ligaverunt, licèt possint ea, quæ virtuti eorum sunt proportionata. Superiores verò dæmones non tantùm possunt omnia, quæ inferiores faciunt; & ita

sanare morbos ab eis illatos; sed etiam plura quàm ipsi: quia scientia, & potentia majori pollent. Sicut præstantiores Medici eas valent curare infirmitates, quas minus periti tollere non possunt. Habent enim dæmones superiores potestatem super inferiores: ut docent D. Augustinus *lib.83. qq. q.79.* D. Thom. *de Potentia. qu.109. art.2. & 3.* Palud. *in 4. d.44. q.7.* Ideoque poterunt eos cogere, expellere, infirmitatesque ab eis inductas perfectè curare.

§. III.

8 Impossibilia tentat per præstigium.

IMpossibilia tentat dæmon. Quamvis enim non possit omnes morbos curare, ut benè docet Petrus Binsfeld. *tract. de Confessionibus malefic. priori parte qu. conclus.8.* tamen petentibus hominibus, & urgentibus maleficis, illos curare aggreditur. 1. Ne infirmus, & debilis videatur, qui potens existimari desiderat. 2. Ne deseratur à maleficis ejus impotentiam videntibus. 3. Ne contemnatur ab hominibus, qui ad ipsum recurrunt. Et tunc præstigiis utitur. Nam ægrotus aut sanatur ad tempus, quo elapso iterum morbus redit: aut sanatus apparet; etsi verè infirmus sit; sed dolorem non sentit.

Sed omnia invitè præstat.

Hæc autem omnia sive possibilia, sive impossibilia invitus præstat. Cùm enim agitur de damno alicui inferendo spontaneum se actorem præbet: ut cùm morbo aliquis afficiendus est, non expectat à maleficis ad hoc rogari; sed ipsos urget, & incitat minis, promissis, & verberibus. Cùm verò agitur de morbo tollendo, & sanitate restituenda, non agit libenter; sed coactus ex odio infensissimo, quo hominem prosequitur, illique semper malum, & non bonum adducere contendit. Quod facilè ostenditur.

Probatur multipliciter Quia.

§. IV.

9 Differt curationem.

PRimò: quia differt curationem, cùm illam citò præstare queat. Quod suo malo probant indies illi, qui ad tales confugiunt curatores.

Hoc testari potest quidam Paulus de Regatiis Teutosutor, qui Venetiis anno 1647. *fuit in utroque oculo maleficio affectus, ita quòd lucem non poterat videre, dolores in eis acerbissimos, & puncturas acutissimas patiebatur; ipse nihil tamen de maleficio cogitans varios accersivit Medicos, qui octomestre continuo varia adhibuerant medicamina, nullum remedium omiserunt, quod illi non applicarent, nihilque intentatum reliquerunt, ut illi optatam restituerent sanitatem; sed omnia incassum; semper enim morbus deterior fiebat. Tandem accessit ad eum quædam vetula, quæ illi sanitatem intrà spatium trium dierum infallibiliter conferre promisit, dummodo, quæ illi præcepisset, perfectè adimpleret: qui cùm timoratæ esset conscientiæ, consuluit Parochum, an mulier illa esset bona; & an tuta conscientia posset ipsius remedia adhibere, qui eam ut morum gravitate, ac vitæ probitate ornatam prædicavit: sed ex fructibus illius cognoscemus illam. Seipsum ergo exhibuit ægrotus paratum omnia quæ præcepisset, adimplere; quare illa plura jussit perficere, quorum ferè omnia nullam in se habere virtutem oculos sanandi, præseferebant; ideoque quilibet mediocriter non ignarus talem curationem potiùs à dæmone quàm ab aliqua virtute naturali perficiendam facilè colligere poterat. Promisit, ante tres dies completos sanitatem; sed quæ jussit sibi eum afferre nonnisi diù poterat invenire, nempè caput canis illis conditionibus, ac qualitatibus præditi, quas mox dicam numero sequenti. Tandem post multos dies inventum illud super prunas assavit eo fine, ut suspicari potest quo supra* tom.1. pag.211. num.612. *enarratum est fieri à similibus operatoribus Ex illo capite, ut ipsa prætexebat, pulverem deduxit, aquamque instillavit, quæ oculis adhibuit hoc ritu: accensa nempè candela non benedicta ipso super lectulum suum prima die decumbente modo consueto: secunda die è converso, pedibus nempè sursum, & capite deorsum, cùm denario argenteo pulverem illum elevans, & in oculos proiiciens, posteà illos prædicta aqua abstergebat: deinde accepto cultello,*

cujus

cujus manubrium esset argenteum, manubrio super oculos varia faciebat signa, interim nonnullis admurmuratis verbis; ejusdem verò cultelli cuspide eos ad modum crucis signabat; dicens se per tale signum dolorem intercidere; fecitque totum unius oculi dolorem in alterum oculum transire, in quo vehementissimis cœpit torqueri cruciatibus: jussitque: ut bis in die, nempè ante solis ortum, & post ejusdem occasum quotidie super tria transfreta aliquantisper deambularet: quæ omnia bonus Teuto perfectè adimplevit, non tamen convaluit. Completis tribus diebus præstitutis: mulier causans, infirmitatem nimis esse gravem, dixit, adhuc quindecim dies esse necessarios, quibus completis, absque dubio ipse optatam consequeretur sanitatem. At ille cùm se cognosceret semper proficere in pejus, & remedia mulieris ut suspecta habere cœpisset, me advocare fecit, rogans, ut illi remedia spiritualia adhiberem. Cui jussi hujusmodi superstitiosam detestari curationem, & ad divinam Clementiam, ac pietatem, nec non Sanctissimi Nominis Jesu confugere virtutem, & efficaciam, ac firmiter credere in potestate ecclesiastica Exorcistæ tradita contra dæmones: Quibus monitis instructus, ac in Domino confisus, dæmoni à me in nomine Jesu impositis præceptis, ut cessaret ei nocere, nec ullo modo amplius divexaret, Divino opitulante Numine integram consecutus est sanitatem. Vetula verò pseudocuratrix, quæ solita erat bis in die ægrotum visitare, hora nempe prandii, & serò amplius non comparuit; sed nulla de hac re reddita ratione, duas forfices, quas dum curatio illa durabat, apud se domi retinendas, necessarium esse, asserebat, statim Sutori remisit.

§. V.

10 Contemplare modò, benigne Lector, hanc mirabilem curationem. Nonne hanc statim superstitiosam, ac diabolicam suspicis? Nonne dicta vetula ab illo bono Parocho ut sancta reputata se manifestam diaboli partiariam propalavit? Cuinam innixa potestati, & auctoritati promittere potuit, intra tres dies infallibiliter se illi sanitatem collaturam? An à Deo habuit hanc facultatem? Absit, ut dicamus hoc: Quia Deus hujusmodi personis suas non communicat gratias gratis datas: nisi quandoque pro bono publico. Sed quando illas tribuit, suam non concludit potestatem termino trium dierum, cùm citò possit conferre sanitatem: nec tradit per talia media vana, & ridicula. An ab Ecclesia? Quis hoc asserat? Ecclesia enim solis suis ministris, & non mulierculis tradit potestatem dæmones eiiciendi, & maleficia solvendi. An ab aliqua occulta vi naturæ? Sed illa remedia adhibita, etsi aliqua, puta pulvis, & aqua possent aliquam vim habere naturalem; attamen quoad applicationem, & modum operandi naturalem non præseferebant: Nam quòd ad curationem necessarium esset, pulverem in oculos proiici cum denario argenteo, signari oculos cum cultelli manubrio, ac cuspide, verba nonnulla proferre, deambulare super tria transfreta; hæc omnia absque dubio nullam physicam actionem ad conferendam oculis valetudinem habere poterant: ut patet cuilibet in physicis mediocriter edocto. A dæmone ergo, credidit se hujusmodi virtutem adepturam; sed eam fefellit opinio: quia, cùm ipse sit pater mendacii, multa suis clientibus promittit; sed pauca, aut nulla præstat.

§. VI.

11 Secundò imperat difficilia, & quasi praxi impossibilia, quorum si minimum omittatur, nihil agit. Hoc in prædicto Teutone facillimè conspici potest. Jussit enim mulier invenire canem, in quo nullus esset pilus albus, nec alterius coloris; sed totus ater, mediocris staturæ, ætatis unius, vel duorum annorum, & non amplius; pro quo inveniendo hoc opus, hic labor. Cùm enim dolores succrescerent in diem; ejus parentes, & amici diligentissimè invigilabant cuncti, in viisque

2. Imperat difficilia.

insidias ponebant, si quem fortè hujusmodi canem invenissent, quo quid difficilius præcipuè Venetiis? Nam si quos inveniebant, vel non atri erant: vel si atri, pilos nonnullos alterius coloris admixtos habebant: vel nimis juvenculi, vel nimium senescentes: vel nimis parvi, aut nimia molis quantitate affecti: ideoque ob hanc difficultatem remedii applicationem longiùs protrahebat. Sed cane adinvento, & ejus capite super prunas assato, aliud jubet difficile: Erat tempus æstivum, quo ob dolores vehementes, ac nimiam aeris caliditatem non poterat ægrotus lassis corporis membris, ullam dare quietem, nec somnum capere, nisi aliquantisper summo manè ante solis ortum; sed tunc ei opus erat, è lectulo surgere, ut ex præscripto illius curatricis hùc, illùcque discurreret, super tria transfreta deambulando. En crudelitas sathanicorum curatorum. Sed omnibus his peractis tribus diebus præstitutis, quibus promiserat infallibiliter conferre sanitatem, versipellis hostis, à quo facillimè instruebatur mulier, qui non hominis salutem, sed perniciem maximè affectat, quindecim alios dies, ut sanitatem conferat, insuper necessarios esse, asseveravit; quibus multa alia difficilia observanda statuisset: Nec hìc stetisset malitia diabolica; sed adhuc tempus longius sanitatis protraxisset, donec miser, nisi ad Divinam pietatem confugisset, pro sanitate promissa, oculos, vitam, & salutem amisisset.

§. VII.

12 3. Se coactum præbet.

TErtiò externis signis se coactum, & renitentem exhibet: ut luculento exemplo à Remigio relato *lib.3. cap.3. dæmonol.* probatur de quodam Stephano Novacho Madrensi maleficio affecto cui, ut sanitatem conferret quædam saga, præter ea, quæ illi adhibuit, de quibus locuti sumus *tom.1. disput. 4. num.* 735. sublatum in proximum aerem oblato immani urso imposuit: tum repetitis spatiis sæpiùs vexit, interim ipsa, quasi onere iniquiore opprimeretur, non cessante ingemiscere bellua, ea verò vox erat dolentis dæmonis, quòd præter ingenium tali valetudinis beneficio operam suam accommodare cogeretur; sed ejus tarditatem illa increpans, magis magisque, ut viam pergeret, istis urgebat verbis: *Age dum ignava, atque odiosa bellua, nunc factis digna recipis tuis, quæ me primùm ad hunc ita mulctandum vel invitam impulisti.* Hæc à se audita trepidus sessor posteà sanitate acquisita, magna fiducia testatus est. Ubi ex eo videas, quomodo dæmon in restituenda sanitate se coactum, & renitentem exhibet.

§. VIII.

13 4. Morbum non tollit, nisi maleficus transferat. Vel In alium Vel In seipsum.

QUartò maleficos deterret à talibus postulationibus, & illos importunè solicitantes colaphis, ac verberibus afficit: & licèt iis annuat quandoque, tamen morbum tollit, nisi maleficus transferat in alium: vel in seipsum: ut optimè declarat Gregorius Vuronensis *lib.6. histor. Franc. cap.* 35. dicens: *Ista diaboli liberalitas est, ut boni nihil ullis hominibus præstet, nisi cum æquali, vel majori hominum damno. Unde si mulierem morbo liberet, transfert in virum: si senem, in adolescentem: si filium, aut filiam transfert in patrem, aut matrem: si sortem magus in alium non transtulerat, ipsemet necatur: vel ingens vitæ discrimen adit.* Quod refert factum aliquando à quibusdam Veneficis Parisiensibus, qui Mummolum præfectum, quem in morbum lethalem mala sua arte conjecerant, ad valetudinem reducere aliter non potuerunt, quàm prius ejus consensu vita privato vix bimo infante, quem Chilperius pater unicum in spem regni alebat. Huic simile refert Auctor dæmonom. *lib.3. cap.2. de quo supra tom.1. pag.37. nu.* 137. *in fine*, de illo mago, qui dixit se non posse sanitatem conferre Patrifamilias, nisi sortem transferret in filium adhuc lactantem, cui cùm genitor assentiretur: nutrix, quæ filium vehementer amabat, de salute ipsius solicita aufugit, & nu-

& nutricum inter ulnas bajulando aliò asportavit: sic sanatus est æger; sed non comparente puero, magus fuit substitutus, qui eadem infirmitate correptus, à dæmone interfectus est.

§. IX.

QUintò non solvit maleficium ab inferiore dæmone peractum, nisi cum maxima difficultate ob inferioris resistentiam, qui libenter obediens, cùm morbi inferendi sunt superioris præcepto, se renitentem præbet, cùm sunt tollendi, vim vi repellendo: Quam maximam esse, docet Delrius *lib.2. qu.40. disquis. magic.* Hinc multoties evenit, quòd licèt Saga Superior promittat, maleficium solvere ab inferiore malefica illatum; non tamen illud solvit, nec sanitatem confert; immò ægrotus semper proficit in pejus ob resistentiam factam à dæmone maleficæ inferioris; quia dum superior dæmon tollit maleficium factum, puta, in pectore, ipse aliud in splene, vel in pulmone operatur, si ille hoc aufert à splene, vel pulmone, inferior aliud perficit in capite, vel alio membro, donec maleficiatus post multos passos cruciatus, tandem viam universæ carnis ingredi cogitur. 14 5. Non tollit maleficium, dęmonis inferioris: nisi difficulter.

Hoc fateri potest suo malo Venetiis quædam mulier, quæ anno 1648. *cùm me advocasset, ut quandam ejus filiam annos* 15. *natam sacris benedictionibus munirem, quam maleficio affectam ipsa putabat: ut vidi illam, manifestè comperi, esse mente captam, ac prorsus potentiarum sensitivarum interiorum nedum ipsius intellectus, & voluntatis usu totaliter expertem; & quovis bruto animali pejorem, ac deteriorem; ejus enim mater mihi enarravit dicens*: nec manducat, nec bibit, nisi coactè, ferè nunquam die, ac die somnum capit; ululat sæpiùs velut bellua; non loquitur, nec ullum ostendit signum, se apprehendere id, quod ei per verba, vel per nutus pro bono suo proponitur: non potest recta consistere, nec decumbere, aut se sternere super *lectum, vel* super terram; sed semper super articulos pedum suorum conglobata manet: velut manent infantes in utero matris. *Feci eam violenter rectà incedere, sed statim, uti prius, seipsam contrahebat. Probavi, an adhuc duraret maleficium, quo Mater dixit, illam, dum puerula bima adhuc erat, fuisse affectam; sed cùm nullum signum maleficii comprehenderem; jam illud esse completum, nec ampliùs ibi dæmonem esse operantem; sed remansisse solùm effectum maleficii, qui nil aliud erat, quàm totalis ventriculorum cerebri exsiccatio, vel extenuatio, cum nervorum contractione, organorum, quorum perfecta consonantia ac dispositio ad rationis usum, nec non sensitivarum potentiarum tum apprehensivarum, tum appetitivarum operationem maximoperè est necessaria, lęsione insigni, & formali corruptione; ideoque non nisi per apertum Dei miraculum posse sanitatem consequi, existimavi.*

Ratio est, quia potestas ab Ecclesia tradita Exorcistæ non se extendit, nisi ad dæmones à corporibus maleficiatis, vel obsessis, à domibus, aliisque rebus ad usum hominis spectantibus eiiciendos, quando sunt præsentes: quod evenit, quandiù durat maleficium: nec adhuc aliquod organum; aut membrum est dissolutum, ac funditùs destructum: quia tunc nec Exorcista, nec Dæmon restaurare valent; sed requiritur potentia Dei infinita, cùm à privatione ad habitum non fiat regressus, nisi per potentiam Dei infinitam.

§. X.

SEd quomodo ad statum tam miserrimum devenisset illa infelix, audiant, qui tam faciliter posthabito divino adjutorio confugiunt ad Deum Acharon, & auxilium postulant à dæmone. 15

Dum prædicta filia adhuc erat puerula bima, fuit maleficio affecta. Mater (quæ hæc mihi enarravit) avida salutis propriæ filiæ jam omnibus sensibus orbatæ ad quandam Medicam, ne dicam, sagam celeberrimam accessit, quæ statim promisit filiæ conferre sani-

tatem; interim oleum dedit, quo stomachum ejus ungeret: quo peracto, visa est filia aliqualiter meliùs se habere; sed paulò post majoribus cæpit affici cruciatibus. Iterum mulier adiit maleficam, & secum puerulam adduxit; quam variis unctionibus, signis, verbisque admurmuratis munivit; interim mater puellæ videbat sagam in cubiculo undique à quibusdam felibus circumdari, qui magnitudine corporis vervecibus haud absimiles erant, saltantibus, & gestientibus circa eam: quos mulier dæmones putavit. Hos priùs secretò saga allocuta; denuò infallibiliter sanitatem impertiendam promisit: quia sic sui forsan dæmones pollicebantur: & re ipsa videbatur filia aliqualiter se meliùs habere. Sed altera mulier, quę & ipsa vulgò saga putabatur; & fortasse illa erat, quæ priùs maleficium intulerat, ad ægram puerulam accessit, ac quasi commiserans ejus miseriæ dixit, se velle, aliquod ei afferre adjutorium: Idcircò linea quadam mensura per longum per latum, & quaquaversum puerulam est dimensa, & super caput varia fecit signa: sic puella imposterum semper profecit in pejus, donec ad illum statum miserrimum, de quo supra, perducta est.

Aliam similem iisdem diebus adhuc Venetiis habitatione parum à priori distantem, ejusdem ferè ætatis, similibus cruciatibus, ac dementia affectam vidi, quam parentes ejus mihi dixerunt, prius fuisse rationis usu benè compotem, & perfecta valetudine dotatam usque ad ætatem octo annorum; sed posteà per maleficium, ac per curationem cujusdam mulieris sic deformatam. Quibus omnibus dixi; Meritò hæc patimini, quia peccastis in Deum vestrum. Ecquid boni poteratis expectare à dæmone summè malo, cujus omnes machinæ, astus, & operationes ad id collimant, ut homines ad ultimum animæ, & corporis exitium perducat?

Cùm ergo semper hominis damnum, nunquam bonum desideret dæmon, quis non videat, in similibus curationibus magicis operari, & agere, quia bonum aliquod homini ægroto conferendo in corpore, majora damna infert in anima, non solùm illaqueando peccatis; sed alios etiam invitando, ut in similibus morbis ad eum recurrant; & sic maleficorum, & subditorum ipsi ministrantium numerus augeatur? Unde jure meritò S. Leo loquendo de dæmonis curationibus, ait: *Beneficia ejus cunctis sunt nocentiora vulneribus*. Quarè quoquo modo agat in curationibus istis, semper ejus actio illas procul dubio malas, & abominabiles reddit.

ARTICULUS II.

Malefici.

§. I.

16 Malefici in his curationibus ęquiparantur actioni diabolicę: quia similes sunt. 1. Potentia.

QUandoquidem ministri fideles dominorum mores æmulantur, non dubium est, quin Maleficorum actio in curationibus magicis actioni diabolicæ veniat æquiparanda; & ideò pariter abominanda: cùm sint potentia, & voluntate similes.

Potentia Maleficorum alia non est, quàm diabolica. Quicquid enim operantur, hoc ope dæmonum faciunt; quæ illis diversimodè communicatur: ut latè disservimus supra *tom. 1. disput. 3.* Alii enim morbos immittunt: & hi plures; cùm enim isti sint homines diabolici, ac diaboli humanati, si dæmones, quorum mores gerunt, semper ad malum perpetrandum sunt intenti, & istos diaboli ministros, ut plurimùm tum in hominum perniciem: tum in aliorum animantium detrimentum, ac totalem plantarum, ac fructuum extinctionem suas impendere vires, quis ibit inficias? Alii morbos curant: & hi pauci. Vel quia remedia ignorant opportuna: vel quia non possunt, cùm non sint remedia in eorum potestate; sed ex diaboli pendeant arbitrio: vel quia nolunt ob suam nimiam in proximum impietatem, ac odium implacabile, quo semper agitati malum, & non bonum cuilibet affectant. Alii utrumque præstant: & sunt paucissimi: ut testantur Auctores Mallei, Silvester Prierates, Grillandus; & alii relati à Binsfeldio *Comment. in Tit. C. de malef. & Mathem. in L. Eorum quæst. 6.* Postquàm enim

male-

maleficiis aliquem affecerunt, nonnisi rarò eum sanare solent. Nam multa sunt, quæ, ne aliorum à se afflictam valetudinem vel restituant; vel sublevent, sibi agnoscunt afferre impedimentum: nempè quòd à sacris, à Medico, aut alia re quapiam jam sit mendicatum auxilium, quòd ab alio, quàm à se morbus sit illatus: quòd in vinculis constituti ea sint facultate medendi, quæ sibi erat anteà à dæmone concessa, destituti: quòd hac tantùm lege id illis liceat, si commutato beneficio, damno, atque injuria majore afficiant: quò d non sint disertis de sanando verbis rogatæ: atque id generis alia, quibus nusquam non solent afferendis remediis moras, ac tergiversationes interponere.

Quæ ob multas causas impeditur.

§. II.

HÆc omnia exemplis comprobantur à Remigio *lib.3.dæmonol.c.5.*

17 Exemplis probatur.

In agro Stinensi Nonas Nov. 1586. *Rosa Girardina pro comperto recensuit, non posse morbum tolli ab alio, quàm ab eo, qui illius causam dedisset: nec cuiquã licere, ut in messem alterius falcem suam immitteret. Charmesii Kal. Dec.* 1584. *Dominica Euræa ait, non posse restitui sanitatem ei, cui semel est adempta; quin idem morbus sæpè etiam gravior in alium transferatur. Item medendi vires à dæmone acceptas statim evanescere, ubi Sacerdos, aut Medicus ægro sanitatis ergo manus admoverunt. Haracuriæ* 4. *Idus Nov.* 1586. *Alexia Drigæa, ait nunquam esse integrum, atque absolutum sanationis beneficium; sed morbi semper aliquid hęrere, ac superesse. Ardemontii* 3. *Nonas Decembr.* 1584. *Catharina Balandræa, frustra, inquit, aut sedationem, aut levationem ęgritudinis expectari ab iis, qui sunt in sortilegii reatu. Desiisse etiam tunc in dęmonis manu, per quem possunt omnia. Cui consentiens est, quod dicit Nicolaus Morelius, qui cùm serrę* 14. *Calend. Februarii* 1587. *jam vinctus rogaretur, ut medicinam faceret puero Joannis Chematii, quem non negabat à se in eum, quo tunc laborabat, morbum esse injectum, respondit, ejus rei nullam amplius esse sibi relictam facultatem; quando ea, qua se ipse induerat criminis confessione, dęmonem penitus à se ablegaverat. Et omninò carceris locum, quo minus sortilegiis, quę ad eam sanationem adhiberi oportebat, convenire posse. Alias excusationes adducere consueverunt alię sagę ab eodem aliis exemplis comprobatas.*

§. III.

18 Illarum causarum impedientium vanitas ostēditur.

VErùm quòd in primis asserit Girardina, quis non videat, dæmonem fingere ejus sagæ operam ad medendum sibi esse necessariam, qua anteà ad lædendum usus est? Siquidem nemini dubium est, quin id solus dæmon suopte (ut ajunt) Marte præstare possit; sed hoc ideò facit, tum ut beneficium coarctet, ac coangustet magis, dum ejus conferendi potestatem ad alterius, nempè, sagę, aut malefici transfert libidinem: tum ut eorum pleniore mereatur obsequio, dum illis invitis, & inconsultis nihil eorum, quorum fuerunt auctores, mutaturum se ostendit. Neque enim in eo parum sibi placent, quòd vident vitæ, necisque sibi in homines potestatem esse attributam; quòdque ulciscendi nisi is, quem ipsi statuerit, finis, modusque nullus alius sit futurus. Quod verò astruitur à Dominica Euræa de translatione morbi in alium jam resolutum est supra *articulo pręcedenti*, & quod non possit dæmon restituere sanitatem, si ægrotus à Medico corpori, & Sacerdote animæ quæsierit medicinam: nemini est ambigendum, per fraudem, ac malitiam ibi subesse fictionem. Neutrum enim probabilem causam habet, eum à tali curationis officio removendi. Id enim potiùs à zelotypia ejus provenit, qui veretur, ne ejus beneficii gratiam extinguat, quæ divina, vel humana pręcessit curatio, cui fortè accepta referri possit sanitas. Et hæc est una ex dæmoniacis cautionibus suis magicis curatoribus tradita; videlicet his, qui se fascino in morbum

con-

conjectos putant, opinionem ingerere, non esse ad divina, aut humana remedia confugiendum, si velint convalescere: omnemque valetudinis spem jam tum certò deponendam esse, cùm ad illa vel sola mente, & cogitatione convertitur. Et omninò semper causa aliqua subest, ne suorum miserationi, si quæ aliquando eos movet, accedat, atque indulgeat, ut patet in illa Alexia Drigæa. Quod verò tandem prætexitur, sanitati conferendæ impedimentum esse reatum, & in carcerem inclusionem. Verum equidem puto, omnem expirasse potestatem quoad maleficia inferenda: Ut enim testatur Sprenger *in Malleo tom.*1.*part.*3.*q.*8. Maleficæ statim ac sunt in manibus justitiæ omnes vires earum expirant, præcipuè quoad maleficia præsentia; & etiam quoad futura, nisi eis à diabolo succurratur in maleficio taciturnitatis: quod etiam evenit in persona Magistri Guilhelmi Edelini magi, in quo à tempore juridicæ incarcerationis, vis omnis hostilis, nempe, dæmonis in eo evanuit: ut refert Delrius *lib.*5.*Disq.mag.sect.*12.*circa finem* quod probavit quoque hoc nostro ævo Colonus ille, de quo supra *tom.*1,*d.*4.*nu.*772.

Verumtamen, estò in illis expiraverit vis malefaciendi dum vincti sunt, & in carcerem detrusi, verisimile videtur Nicolao Remigio loco citato, non esse eis dæmonem valetudinis curationem denegaturum, si cuiquam illam postulent: dummodò sontes in ea adhuc sint conditione, ut suorum peccatorum confessione, ac vera pęnitentia dæmonem suum à se nondum amoverint. Tunc enim fracto fędere, cujus legibus constabat ea sanandi per alienos à natura modos potestas, certum est, & ipsam prorsus elanguisse, atque evanuisse.

§. IV.

19 Or do in illis curationibus manifestatur.

UT fit, cùm aliquando aliquem maleficio affectum isti Curatores sanare aggrediuntur, hujusmodi curationes hoc ordine peragunt; ut inferiores multa perficiant: superiores verò majora, cùm omnia possint quæ inferiores, & majora etiam, cùm sint majore à dæmone donati potestate: ideò in curationibus, sæpissimè minores, qui in magno sunt numero, impotentiam confitentur; ad illos recurrentes mittunt ad superiores. Unde Binsfeldius *loco cit. num.*16. *concl.*3. refert: cùm interrogata fuisset quædam saga: num illi, quem maleficio infecerat, remedium afferre potuisse? Respondit: *Ah ego, & mei similes hoc non possumus, licèt inferamus*: fuerat autem talis mulier misera ex communi consortio, & non honoratiore loco.

§. V.

20 2. Voluntate dæmoniacę malitię conjunguntur. Ideò inviti sanitatem restituunt. Exemplo cõprobatur.

VOluntate etiam æqualis malitiæ glutino dæmones, ac malefici conjunguntur. Omnes enim ad hoc tendunt in omnibus suis actibus quantuncunque factis ad homines curandos, tum ut regnum dæmonis amplificent, pluresque ejus servituti adiiciant: tum ut ejus adimpleant voluntatem, quæ est, & animas, & corpora perdere in gehennam; & cùm uni non possunt damna inferre, saltem alteri nocent. Quare nonnisi inviti sanitatem restituunt. Et cùm hoc beneficium corporale præstant, damnum inferunt spirituale. Hæc omnia patent exemplo à Grillando relato de Jurisconsulto quodam Sabinensi tractat. de sortileg. cap.6.

Erat iste conjugatus, sed maleficio factus impotens, cui nullius Medici ars poterat opitulari; consuluit magum; à quo jussus, ut ea nocte cum conjuge dormiret sumpta quadam potione priusquam decumberent: Sedulò tantùm caveret, ne nocte illa vel uxor, vel ipse signo se crucis communirent; neve metuerent, si quid auribus, oculisve insoliti obversaretur. Paruit Causidicus, & ad unguem cunctis observatis, quinta circiter hora noctis ecce illi pluvię, procella, tonitrua, fulguraque maxima; mox & ideò pavendis terremotus, ut concussa domus ab imo nutaret non secus ac arbor à ventis penè evul-

evulsa, successere hominum magni clamores, & ejulatus. Cùmque in eam partem maritus oculos conjecisset, videt in camera plusquam mille, ut apparebat, adinvicem certantes, & unguibus, pugnis, & calcibus crudeliter pugnantes, & lacerantes alterius facies, ac vestimenta tota; inter quos vidit mulierem quandam, quæ erat alterius oppidi vicini, & dicebatur, quòd erat malefica, de qua ipse sponsus multum suspicabatur, ne ab ea maleficiatus fuisset, quæ ultra omnes majoribus gemitibus, & ululatibus cruciabatur; & crines, faciemque suam totam unguibus laceraverat. Propter quæ ipse maleficiatus dixit, quòd aliquantulum timuit à principio, dubitans, ne quid mali sibi accideret. Deindè recordatus de monitionibus magistri, resumpsit vires, uxorem verò semper tenuit sub pannis absconditam, ne ista videret. Postquam verò ità certaverant per mediam horam, vel circa, ingressus est Magister in camera prædicta; & erat tunc circa mediam noctem; ad cujus ingressum omnes illi pugnantes unà cum muliere statim disparuerunt, & abierunt penitus. Magister autem accessit ad maleficiatum, & illius humeros tetigit manu perfricando aliquantulum, dicendo: quòd non dubitaret amplius: quia jam liberatus erat. Post cujus discessum maritus convaluit, & deinceps liber operam dare valuit.

En quomodo maleficus ille, cùm esset potentia superior muliere illa, quæ maleficium intulerat, eam coegit auferre, immissis dæmonibus, qui specie pugnantium sic illam acerbissimè cruciarent, ideòque invita coacta fuit desinere illi malefacere. Quis autem hujusmodi probabit, ac laudabit curationem? Nonnè apertè oculis omnium se exhibet detestandam, & abominandam ex parte agentis sive primarii, & præcipui, nempe, dæmonis iniqui, & malevoli: sive secundarii, & minus præcipui, malefici qui dæmonem invocat, ei tanquam Domino famulatur, eaque peragit, quæ ab ipso suo magistro infernali edocetur?

SECTIO II.

Ex parte Medii.

SI *bonum est ex integra causa:* teste D. Dionysio Aeropag. *cap.4. de divinis nominibus. Malum verò ex defectu cujusque circumstantiæ:* Jure meritò pessimum, & abominabile dixeris, quod non tantùm ex una, sed omnibus ferè causis malum se exhibet. Tota actio maleficæ curationis, cùm diabolicum præseferat adjutorium, pessimam, & abominandam seipsam prodit ex parte agentis primarii, & secundarii. At quia mediis utitur, quæ dæmoniacam manifestè arguunt malitiam nefandis sortilegiis, ac innumeris superstitionibus refertam, abominanda utique est nuncupanda ex parte Medii Sacrilegi, ac Superstitiosi: ut duobus articulis explicabitur. 21

21 Tota actio magicę curationis dæmoniacam manifestè arguit malitiā. Ideò abominanda. Ex parte medii. Sacrilegi, ac Superstitiosi.

ARTICULUS I.

Sacrilegi.

QUis non videat media, quibus magici curatores sæpiùs abuntur, sacrilega esse? Si enim *Sacrilegium* juxta meliorem Doctorum sententiam, *est sacræ rei violatio; vel ejusdem usurpatio*: ut habetur ex Div. Thoma 2. 2. *quæst.99. artic.2.* Diax *in sua praxi cap.89.* Jacobo à Graffiis *Casuum Reservat. lib. 2. cap.35.* & aliis communiter: Quod quidem multipliciter committitur, scilicet, ratione rei, loci, & personæ: Hisce tribus profectò in suis curationibus maleficos abuti eaque violare facillimè dignoscitur. Et. 22

22 Malefici in suis curationibus mediis utuntur sacrilegis. Quia violant.

§. V.

§. I.

Personas sacras.

PRimò personas violant. Ut enim alicui maleficio affecto sanitatem conferant; cùm id à suo dæmone non assequantur, nisi sortem transferant in alium, & cum majori suo fænore. Si ægrotus sanandus persona sit illustris, si non possunt in aliam similem, vel digniorem malum transmutare, tunc in sacerdotem si non impediuntur, maleficium transferunt, vel etiam in Novitios religiosos: præcipuè quando malefici sunt sacerdotes: aut Religiosi: ut testatur Delrius *lib.5. Disquisitionum Magicarum sect.16. vers. Tertio loco*. Sic accidit illi Sacerdoti Florentino de quo supra *to.1.pag.220.n.584.* qui octennio fuit à dæmone obsessus: maleficus enim, qui illum maleficio affecerat, Sacerdos erat ejusdem Religionis, ipsiusmet obessi (ut ipse mihi enarravit) condiscipulus, qui posteà ob varia opera magica ad Sanctissimæ Inquisitionis tribunal delatus fuit, ac carceribus mancipatus; sed fracto carceris ostio aufugit: Genevam petiit, ac inter hæreticos se recipiens, publicè à fide catholica, & apostolica apostatavit.

Sacerdotes.

Religiosos Novitios.

Sed sæpiùs videmus Novitios religiosos maleficiis affici, sive clerici sint, sive sint laici, potissimùm in iis Religionibus, ubi monasticæ perfectionis instituta primordia magis vigent. In hoc enim malefici gratissimum dæmoni obsequium se præstare putant: eò quòd superioribus conventuum, ubi annum suæ probationis degunt, eos è Religione expellendi, & à statu perfectionis exercendæ revocandi hisce ægritudinibus maleficialibus ansam præbent.

§. II.

25 Ideò malefici, ut sacrilegi excommunicati sunt excommunicatione latę sententię Summo Pontifici reservata.

QUare hos maleficos præter alias excommunicationes, quas ob varia crimina perpetrata incurrunt: ut sortilegos etiam excommunicationi latæ sententiæ Summo Pontifici reservatæ *in cap. Si quis suadente diabolo 17.q.4. & c. Religiosus de Sentent. excommunicationis lib.6.* subjaceri nemo est, qui ambigat. Quæ non tantùm alligat iniicientes manus in clericos; verùm etiam in Monachos utriusque sexus professos; immò etiam in novitios in quacunque Religione approbata, sive choro addictos: sive conversos, aut oblatos, modò emittant professionem, & sint sub obedientia, & renuntient bonis, ut habetur *cap. Monachi.c.parochianos.c.de monialibus.c.cum illorum. de sententia excommunic.cap.religiosos* §.1.*eod.tit.in 6.Gloss.in cap. ut lex.27.qu.*1. Videas meum Speculum Cleric.tractat.2.cap.1.num.15.& 16. Nec officit, quòd non fuerit in malefico manuum injectio: Nam per manuum injectionem, per Glossam *in verbo manus*, intelligitur non solùm quęcunque percussio immediata; sed etiam ea, quę fit medio instrumento eum tangente, ut lapide, baculo, gladio, & pedibus. Vel pulveris, aut vini, aut aquę, vel alterius liquoris injectione: & eò magis quocunque alio modo in lędendo secretiori, noxiori, & efficaciori, qualis est ille, quo utuntur magi. Nihilque refert, an tangat personam, aut rem ei inhęrentem, si hęc violenter, aut injuriosè, seù temerariè fiat; facit textus *in L. quæ Religiosi ff. de rei vendicatione c.quanto.de judic.* ubi *quæ Religiosis adhærent, religiosa sunt*. Nec obstat, quòd malefici non seipsis; sed dęmonis ope mediante hujusmodi personis sua maleficia inferant. Nam licèt Canon *si quis suadente*, tantùm loquatur de executore; tamen ex juris dispositione extenditur ad mandantem, vel dantem consilium, auxilium, consensum, & favorem: immò etiam ratum habentem post factum, si nomine suo factum est; & etiam ad non resistentem, cùm de jure hoc debeat, & non facit. Favet textus *in cap. mulieres* §.1. *cap. quantæ de sententia excommunicationis c. cùm quis.eod.tit.lib.6. Qui enim per alium facit, per seipsum facere videtur c. per alium de regul.juris.in 6.& L. quod jussu alterius ff. eodem*. Plura enim Deus dęmoni permittit mala agere à malefico jusso, & mandato, quàm sola sua malitia ducto: quia sicut isti plenam habent ad bonum operandum

dum libertatem: ita majorem quàm dæmones ad malum vel suopte Marte: vel alterius ope, & adminiculo perpetrandum potestatem habent.

§. III.

SEcundò loca sacra: puta, Ecclesias, oratoria, cæmeteria, & reliqua hujusmodi antiquus ille Dei adversarius in odium, & contemptum divini cultus, & reverentiæ Ecclesiæ Dei debitæ suis mancipiis in magicis suis curationibus peragendis, præcipit violare. Quod clarè patet exemplo relato à Remigio *lib.3. cap.4. Dæmonolat.* 24 Loca sacra.

Quædam, ait, mulier venefica, nomine Thenota, Nancæii cùm aliquando rogaretur laboranti morbo vicinæ cuidam medicinam facere (nam & ea de causa vulgò adiri solebat: uti in Hispania quos Servatores appellant: & in Italia sæpiùs ejusdem farinæ mulieres) à Divo Fiacro morbum illum esse dixit: cui ob id vovenda esset cum donariis profectio; quam ipsa, si ita juberent, libenter susciperet. Conducta est mercede, ut hanc navaret operam. Ægram transverso decussatim lino cerato primùm dimensa est: tum linum in certum numerum complicavit, atque in sinum quasi fovendum imposuit: Deinde & noctem, quæ proximè est insecuta, totam ad ædium, in quibus decumbebat ægra, fores excubavit: ac primo diluculo se in viam dedit cum perpetuo silentio: Cùmque ad D. Fiacri fanum pervenisset, id ingressa linum succendit, ejusque scintillantibus ceris figuras ad aræ majoris gradus in crucem duxit, ac tandem se foras eiiciens ipsum fanum ter oberravit: lino illo interim flammas edente crepitantes, & cæruleas. Iisque omnibus sic defuncta se in urbem recepit.

Ecce ut silentia, dimensiones, vigilias, murmura, figuras cereas, ignes expiandis scilicet, religionibus interponunt. Quæ certe omnia, cùm sic jubente dæmone fierent in Ecclesiæ Dei injuriam, opprobrium & contemptum, manifesta sacrilegia esse, quis negare audeat? Quæ profectò imitatio est manifestissima ariolorum, quos pagana habuit antiquitas; Quæ, ut inquit D. Augustinus *lib. de natura dæmonum*, circa idolorum aras preces nefarias emittere, & funesta sacrificia offerre solebat. In hoc enim longè intolerabilissima: quòd sæpè admixtas habent sordes, illuvies, excrementa, aliaque multa, quibus nihil fingi potest ab ea puritate alienius, quam in divino cultu, ac cæremoniis adhiberi par est: ut latè tradidi supra *tom.1.pag.*195.*n.*570. & docet Remig. *lib.3.Dæmon.c.*1.

§. IV.

NEc minora flagitia perpetrare solent isti diaboli asseclæ in reliquas res sacras, ut à dæmone potestatem curationis obtinere valeant. Abutuntur enim vestibus, vasis, ornamentis, imaginibus, reliquiis Sanctorum, ac verbis sacris. Variis hoc facilè comprobari posset exemplis; sed unicum tantùm sufficiat, hoc nostro ævo nobis exhibitum, quod refertur infra num. 164. 25 Res sacra.

Mitto quàm plura alia sacrilegia ab istis diaboli mancipiis circa Sacramenta, ac Sacramentalia commissa, quibus abutuntur in suis magicis curationibus operandis: cùm omnia rerum sacrarum genera violentur, nedum loca sacra, ac personæ divino cultui dicatę, quare hujusmodi curatio verè pessima, & abominanda non tantùm ex parte agentis; verùm & ex parte medii, quo utuntur: quia sacrilegi, ac cultui divino totaliter contrarii.

ARTICULUS II.

Superstitiosi.

§. I.

26 Media magicę curationis sunt superstitiosa.

Quia in eis fit excessus in cultu. Veri Dei.

AT majori abominatione dignam se exhibet malefica curatio, dum media, quibus utuntur isti diaboli partiarii non solùm sunt sacrilega; verùm & superstitiosa. Quòd facilè dignoscitur: cùm omnia illa comprehendant, quę de ratione sunt superstitionis; nempè excessum in cultu veri Dei, & cultu falsi Dei: de quibus latè suprà *tom.1.pag.206.num.*598. His mediis quis non fateatur imprimis fieri excessum in cultu veri Dei, dum ei cultus redditur vanus, mendax, inutilis, & perniciosus, pręcipuè cùm missam celebrari faciunt: vel alia opera bona injungunt adimplenda? Quandocumque enim cultus, qui Deo redditur, in aliqua falsitate in significando est fundatus, talis cultus non tantùm est inanis, & inutilis; verùm etiam mendax, & perniciosus. Nec deest ratio: *Nam mendacium*, ait D. Thomas 2.2.*qu.93.art.*1.*in quacunque materia sit usurpatum ad colendum Deum per illud, peculiari modo Deo est injuriosum, & consequenter pernitiosum, eò quia in alterius, & maximè in divinam cedit injuriam.* Vis mendacium agnoscere in his magicis curationibus? Media ab eis adhibita contemplare. Sacrificia, quę in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis: vel pro futuris impetrandis: vel pro remissione peccatorum: aut, quod primum est, in recognitionem, & reverentiam supremę Dei excellentię, qui principium est totius esse, & Dominus omnium, & à quo totum bonum procedit, soli Deo offerri debent, jubent isti sathanici curatores, applicari secundùm suam intentionem, quę alia non est, quàm ut dęmoni suo per hujusmodi oblationem exhibeant honorem, qui dignetur amico suo conferre sanitatem. En mendacium in cultu Deo debito, & per consequens injuria Deo gravissima illata; Deum enim exteriùs, & apparenter venerari ostendunt; & interiùs gravissimè offendunt, & blasphemant. Quid si alia bona opera injungunt? adhuc omnia illa sunt superstitiosa; quia inutilia, vana, falsa, & perniciosa. Pręcipiunt profectionem necessariò perficiendam ad ędem alicujus Sancti, quem iratum dicunt, qui placari non potest nisi per alicujus rei oblationem, per nocturnas excubias in ejus templo agendas, multas in eo prostrationes, deambulationes, & circumquaque gyros, & circumvolutiones: tot candelas unicuique cruci apponendas: tot egentibus talem denariorum summam erogandam: aliasque id generis cęremonias observandas: quę nullam prorsus virtutem habent sive à Deo, sive ab Ecclesia ad talem sanitatem infallibiliter conferendam: sed ipsimet, non Sancto adjuvante; sed dęmone cooperante dum sua tollunt maleficia, sanitatem conferunt, ut narrat & pluribus exemplis confirmat Remigius *lib.3.dæmon.cap.*1. Quis autem hujusmodi media susperstitiosa non agnoscat, ideòque falsa perniciosa, & vana? A parte enim rei significatę non sunt, sicut extrinsecùs apparent. Non adest finis debitus; deficit modus talibus actionibus conveniens: non sunt opera circumstantiis debitis ornata, atque perfecta.

Huc referendę sunt innumerę orationum formulę, quibus vulgò vulnera sanantur: vel morbi curantur: vel infortunia arcentur: nec non chartulę sacris nominibus, ac characteribus incognitis inscriptę, pyctasia, volumina, atque alia id generis amuleta, & alexicaca, quę dęmon suos asseclas in ęgritudinibus curandis adhibere docuit, de quibus latè infra.

§. II.

§. II.

Secundò his mediis falso deo, nempè, dæmoni cultus supremus exhibetur, ut sunt actiones idololatriæ, quæ in maleficiis auferendis, ac sanitate conferenda à dæmone suis mancipiis sæpissimè injunguntur. Vult enim ab eis coli summo honore, qui soli Deo exhiberi debet, ut exemplo probatur infra *num.*164. & testantur Bullæ Pontificiæ editæ contra maleficos sæpiùs citatę in totius operis decursu. Hujusmodi autem cultus dæmoni exhibitus, licèt non sit vera & propria idololatria: quia dæmonem adorans, puta, maleficus veram non habet opinionem supremę excellentiæ, & divinitatis in dæmone, quæ ad veram idololatriam est necessaria, habet tamen affectum reverentiæ, quo vel per adulationem: vel diabolicum timorem dæmoni vult divinum exhibere honorem, eique se submittere tanquam numini, licèt agnoscat, non esse verum numen. Cui externum quoque signum exhibet, per quod interior existimatio, & submissio illi declaratur: ut subtiliter observat Suarez *de Religione lib.*2. *de Superstitione cap.*4. Quare hujusmodi adoratio licèt non sit vera, & propria idololatria; reducitur tamen ad idololatriam, quæ ex genere suo gravissimum est peccatum; cùm honorem divinum, & divinitatem ipsam quantum in se est, transferat ad creaturam. Sicut gravissimum in Republica censetur crimen, si quis alium, quàm legitimum Principem pro Rege agnoscat, & habeat, eique honorem regium deferat. Est itaque crimen læsæ Majestatis divinæ: sicut illud humanæ. Quàm ergo abominanda est hujusmodi curatio ex parte Medii Sacrilegi, & Superstitiosi! 27 Falsi dei.

SECTIO III.

Ex parte Finis.

Finis definitur ab Aristotele *lib.*2. *de Demonstrat. cap.*2. *Bonum aliquod, cujus causa aliquid aut natura, aut arte fit.* Bonum, inquam, ex genere, & melius his, quæ sunt ad talem finem: ut rectè docet Div. Bonaventur. *in* 2. *distinct.*38. *artic.*1. *quæst.*1. & sic est verum illud axioma Aristotelicum 2. *Topic. Cujus finis bonus est, ipsum quoque bonum est.* Cujus finis ex genere, & in ratione finiendi bonus est, & media ordinata in finem idoneitatem habent ad ipsum finem, totum opus utique bonum est. At si finis operis vel ex genere suo, vel in ratione finiendi malus est, totum opus utique malum erit: cùm malum sit ex defectu cujusque circumstantiæ. 28 Quis sit finis bonus? Et qualis sit, ex quo aliquod opus bonitatem sumit?

Quam bonitatem autem malefica curatio potest præseferre ex fine suo? Esto bonus videatur finis illius, qui curari petit, quia sanitatem, quæ ex genere suo est quid bonum, consequi intendit. In ratione tamen finiendi, putà si illam petit ab eo, quem nonnisi per media magica, & superstitiosa conferre novit, malam esse talem curationem, nemo est qui ambigat. At respectu magici curatoris tota actio curationis maculata est, & deformis, non solùm ratione mediorum, quibus utitur, nullam, ut dictum est suprà, idoneitatem habentium ad talem finem: sed & in ratione finiendi: & ratione ipsius finis, qui est Impius, Noxius, & Scandalosus: ut sequentes articuli declarabunt. Tota malefica curatio mala est, quia maleficorum finis est, Impius Noxius, Scandalosus.

ARTICULUS I.

Impii.

§. I.

29 Finis malefice curationis impius, quia in suis curationibus homines à Deo avertunt. Tollunt cultum quem homo Deo exhibet.

QUàm gravis Deo inferatur injuria tot criminibus, quæ in magicis curationibus perpetrantur, quis valeat enuntiare? Ad quid enim aliud collimant isti Curatores magici ex sui principis averni voto, ac præscripto in suis magicis curationibus, quàm homines à Deo avertere, & ad dæmonem convertere, cujus partes & imperium augere student: pietatisque, ac religionis supremum qui soli Deo debetur, cultum tollere eumque dæmoni patrono suo colendissimo exhibere? Homo enim, cùm primum ac principaliter Deo debitor existat, tum propter ipsius supremam excellentiam: tum ob immensa ab eo accepta beneficia: utpote primo principio essendi, & gubernationis, ei utique alligari debet, tanquam origini indeficienti: ut ritè docet D. Thom. 2. 2. *q.* 81. *art.* 1. Ad ipsumque omnem suam assiduè dirigere actionem, sicut in ultimum suum finem: eique divinam præstare reverentiam, ac debitum exhibere cultum. Sed quænam virtus poterit hujusmodi parere fœtus, nisi pietas, quæ idem est quod religio teste D. Augustino *lib.* 10. *de Civitat. Dei cap.* 4. Græcè dicta latria, sive theosebia? Hæc enim varios producit effectus sive interiores: sive exteriores, quibus homo Deo debitum valet exhibere honorem.

§. II.

30 Actib. interioribus Devotione.

VIs interiores? En devotionem, & orationem. Devotione enim, *quæ à devovendo dicta nil aliud est, quàm promptus voluntatis affectus ad aliquid efficiendum propter obsequium, honorem, & cultum Dei,* homines seipsos quodammodo Deo devovent, ut ei se totaliter subdant; ideòque devoti nuncupantur, sicut olim apud Gentiles devoti dicebantur, qui seipsos idolis devovebant in mortem pro sui exercitus salute; sicut de duobus Deciis Titus Livius narrat *Decade* 1. *inter princip. & medium.* Oratione verò, quæ secundùm Cassiodorum *super psalm.* 38. *dicta quasi oris ratio, est actus, quo aliquid à Deo sive mente tantùm, sive etiam verbo, & ore suppliciter petimus,* homo Deo revererentiam exhibet, inquantum scilicet ei se subiicit, & orando se eo sicut auctore suorum bonorum, indigere profitetur. Qui, cùm sit actus reverentiæ, ad religionem spectare, utique fatendum est. Quem actum exercere commendat Redemptor noster *Matthæi* 7. dum ait: *Petite, & dabitur vobis, quærite, & invenietis, pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit accipit, & qui quærit, invenit, & pulsanti aperietur.* Unde D. Chrysostomus *lib. de orando Deum non procul à princip.* ait: *Considera, quanta est tibi concessa felicitas, quanta gloria attributa, orationibus fabulari cum Deo, cum Christo miscere colloquia, optare quod velis, quod desideras postulare.*

Oratione.

§. III.

31 Actibus exteriorib. Adoratione.

VIs exteriores? En adorationem, sacrificium, & invocationem. Adoratione enim, ut docet D. Thomas 2. 2. *qu.* 84. *artic.* 2. homo Deum actu veneratur certa aliqua corporis inclinatione, vel submittendo, aut aperiendo caput: vel genuflectendo: vel totum corpus inflectendo: aut prosternendo: aut pectus tundendo. De qua locutus est Christus *Matthæi* 4. dicens: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Sacrificio verò aliquid ab homine Sacerdotali dignitate fulgente actu immolatur, sacrificatur: aut quodlibet alio modo Deo offertur in divinam

Sacrificio.

nam reverentiam, aliqua ratione mutatum, sive cum aliis permixtum. Invocatione tandem, ut notat D. Thomas loco cit. *qu.91. art.2.* nomen Dei actu homo adhibet ad auxilium ab eo petendum: vel ad ipsum laudandum. Hac David ad Deum confugiebat, dum dicebat *psal.117. De tribulatione invocavi Dominum, & exaudivit me in latitudine Dominus. Dominus mihi adjutor non timebo, quid faciat mihi homo,* & alibi sæpiùs. Quos actus omnes ad pietatem, seu religionem pertinere testatur D. Thomas loco cit. Et quemlibet eorum peculiarem erga Deum dicere reverentiam, ac singularem in ipsum cultum ostendere, cuilibet rectè, ac catholicè sentienti est manifestissimum. Invocatione.

§. IV.

At antiquissimus Dei, & hominum adversarius hos omnes pietatis actus sive interiores, sive exteriores sua impietate per suos symmistas maleficos in magicis Curationibus pervertere intendit, ac omni quo potest studio, ac conatu labefactare satagit. Devotionem nanque, qua homines per promptum voluntatis affectum seipsos Deo devovent, tollere nititur, dum per sanitatis collationem ad suiipsius devotionem eos allicere tentat: à suisque magicis curatoribus honorem, ac cultum, qui soli Deo debetur, sibi aucupari curat. Orationem verò impedire contendit, dum per hujusmodi curationes efficit, ut homines Deo posthabito Clementissimo, ac piissimo, qui est refugium nostrum, & virtus, adjutor in tribulationibus, quæ invenerunt nos nimis, confugiunt ad Beelzebub Deum Acharon; à magicis Curatoribus salutem expectantes, qui non nisi ope dæmoniaca illam conferre valent. Nec tantùm actus interiores: sed & exteriores quoque deturpare conatur. Adorationem enim, quæ soli Deo debetur, sibi à maleficis, antequam suas perficiant curationes, submissè, ac humiliter exhiberi jubet. Cui sacrificium ut plurimum adjungere tenentur, qui festinanter, ut ejus votis annuant, aliquid ei in obsequium offerre non detrectant: Interim ipsius nominis invocationem sæpiùs repetentes, ac in omnibus suis actionibus ejus auxilium, qui tam benevolum se exhibet in sanitate conferenda, sæpissimè implorantes. Sicque gloriam, & honorem, qui Regi sæculorum immortali, & invisibili Deo soli exhiberi debent, ab eo auferentes, & in creaturam transferentes, dæmoni tenebrarum principi, & omnium malorum auctori præstare non verentur. Quo quid impius inveniri potest? Quare parum refert; qui curatione magica curari petit, solùm sanitatem consequi intendat, dum à malefico, qui eam confert, est fine impio vitiata, ac deturpata: ex quo necesse est, se prodat abominabilem, ac detestabilem.

32 Hos pietatis actus per maleficos Curatores dæmon deturpare satagit Sive interiores.

Sive exteriores.

ARTICULUS II.

Noxii.

§. I.

Verè odio sunt Deo impii Curatores, & impia eorum curatio, cùm Deum, quem glorificare, laudare, ac venerari deberent, derelinquentes, Majestatem ejus, ac virtutem abnegant, ac proterunt; ideò pariter noxius, & damnificus hujusmodi curationis finis est dicendus tum ipsismet magicis Curatoribus, qui eam præstant: tum ipsis ægrotis, qui ab eis sanitatem petunt.

33 Finis magicæ curationis noxius, & damnificus ipsis Curatoribus.

Quid mali non eveniet impiis istis Curatoribus? Audiant Sapientissimum *Proverb.5. Iniquitates suæ capiunt impium, & funibus peccatorum suorum constringitur. Ipse morietur, quia non habuit disciplinam, & in multitudine stultitiæ suæ decipietur.* Hinc juremeritò stulti ac dementes vocantur *in cap. Qui sine salva-*

tore 26. quæst. 2. & eorum curatio mors potiùs, quàm vita nuncupatur his verbis. *Qui sine Salvatore salutem vult habere, & sine vera sapientia æstimat prudentem se fieri posse, non sanus, sed æger: non prudens, sed stultus in ægritudine assidua laborabit; & in cæcitate noxia stultus, ac demens permanebit. Ac proinde omnis inquisitio, & omnis curatio, quæ à divinis, & Magis, vel ab ipsis dæmoniis in idolorum cultura expetitur, mors potiùs dicenda est, quàm vita; & qui ea sectantur, si se non correxerint ad æternam perditionem tendunt, Psalmista dicente psal. 95. Omnes dii gentium sunt dæmonia: qui per deceptos homines, alios decipere quotidie gestiunt, ut perditionis suæ faciant eos esse participes.*

§. II.

34 Iis, qui curantur.

ET verè: quia hi magici Curatores non tantùm sibi ipsis sunt iniqui, dum variis, ac gravissimis criminibus se obnoxios reddunt: sed cùm sint perditi, alios perdere student, seducti alios in errorem, & malitiam seducere tentant. Quam autem machinam validiorem, ac modum efficaciorem potest invenire dæmon, ut homines à Deo avertat, seducat, ac pertrahat in interitum, quàm dum per suos aucupes diabolicos de recuperanda, quæ semel amissa est, valetudine spem iniicit? Quis enim, dum id consequatur, conditionem ullam reiiciat? Incutit igitur ipse morbos, atque ægritudines primùm: sed Deus bone, quales? Certè quæ etiam non rarò ad insaniam, furoremque adigant (ut plures hoc nostro ævo suo damno expertos ego novi.) Tum earum persanandarum ostentat rationes, & faciles, & expeditas: obsonium, puta, ex ejus domo, cujus mala arte se in morbum conjectos putant. Nam in ea dolorum acerbitate quis tam erit constans, & moderatus, qui sic præsenti, &, ut videtur, gratuito remedio abstineat? Quis, qui pro summo beneficio id non amplectatur; ac fraudis, noxæque prorsus expers esse non existimet? At illud memoriæ revocandum Virgil. *Eclog.* 2.

Frigidus ò pueri fugite hinc, latet anguis in herba.

35 Quos dæmon seducit per sanitatis oblationem.

O veteratorem insignem, qui hominum maximam perniciem ex eorum imbecillitate adeò versutè aucupatur! *Quod enim*, ait Remigius *lib. 3. dæmonol. c. 2. hi naufragium, quam jacturam majorem facere possunt, quàm fidei, qua sola Deo asseruntur, vendicantur, & obstringuntur? Per quam unam nihil non ab eo impetrant; prona, faciliaque experiuntur omnia:* ut docuit Jesus Christus Dominus noster Marci 9. dum rogatus à dæmoniaci patre dicente: *Si quid potes, adjuva nos misertus nostri* respondit: *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.* Rursus Matth. 9. Cæcis rogantibus sibi restitui lumen oculorum, ait: *Secundùm fidem vestrum fiat vobis.* Et alibi sæpiùs: *quemadmodum credis, ita eveniat tibi.* Ubi pro fide intelligitur fiducia, seu confidentia in Dei bonitate. Quæ quid aliud est, quàm vinculum, quo uno firmissimè devincitur Dei erga homines benevolentia? Quid aliud est, quàm fædus, quo nos Deus in tutelam, præsidiumque suum, nosque vicissim in Deum illum recipimus?

Hæc enim præcipuè pro objecto habet infinitam Dei bonitatem; quæ sicut in seipsa fons est divini amoris: ita prout se effundit in nobis, causa est amoris in nobis erga Deum. Nam quòd Deus sit omnipotens, præcipuè in nobis solet parere timorem: quod etiam suo modo per potentiam suam licèt finitam, & coarctatam, potest facere dæmon. Insuper quòd Deus sit sapientia perfectissima, admirationem generat in nobis; sed & dæmon aliquo modo sua sapientia innata, acquisita, & communicata idem operari valet. At quòd Deus sit bonitas infinita in nobis amorem, & maximam in Deum fiduciam, ac confidentiam producere habet; Cujus bonitatis, cùm totaliter sit expers dæmon, nihilque participet de ea, cùm sit summè malus, & consequenter ex nobis nullatenus amorem, spem, ac confidentiam sibi conciliare valeat: mirum videri non debet, si hæc fiducia æmulatorem

Fidem eorum in Deum labefactando.

Dei maximum, hominum osorem infestissimum sathanam tam malè habet; sicque

de nul-

de nulla re adeò est solicitus, quàm de ea labefactanda, convellenda, ac tandem in se unum transferenda.

Quare per magicos suos Curatores mentem eò impellit, ut sibi ab ægrotis fides habeatur, & veræ fidei fundamentum infirmius reddatur: Dehinc suadet illis, si opem ejus imploraverint, si totam in eo fiduciam collocaverint, semper se in omnibus eorum angustiis, ac necessitatibus præstò adfuturum, sicque citiùs, ac faciliùs ab ipsis, quàm à Deo auxilium recepturi. Et ne eos decipere videatur; sed practicè hoc à se promissum auxilium experiantur, obsonio, aut pharmaco à Malefico, vel Saga tradito vim maximam inesse docet. Ex quo, oportet, sanitatem se recepturos, necessariò credant. Hoc modo ægrotos à Creatore ad creaturam facillimè avertit: quæ blasphemia est intollerabilis, ut benè admonet idem Remigius loco citato dicens. Eamque in se transferendo.

36 Maleficis majorem deinceps malefaciendi ansam prębendo.

Denique quod iniquissimum est, homines maleficio affectos in eam impellit necessitatem; ut quos certò noverunt Deo, universoque hominum generi infensos, atque inimicos, ipsisque etiam privatim afflicta valetudine injurios, eos tamen suppliciter adire, obtestari, atque etiam munerari non dubitent. Nempè hoc eò redit, ut prædonibus, suisque inimicis, ac tortoribus gratiam habeant maleficiati, quòd spoliaverint, non etiam trucidaverint: ut malefici ferociores, atque ad nocendum deinceps confidentiores reddantur, quòd pro supplicio præmium reportare se videant. Ut tandem corporis brevis, incertaque valetudo animæ sempiterno, atque indubitato luatur interitu.

ARTICULUS II.

Scandalosi.

§ I.

SI finis magicæ curationis nedum Curatoribus ipsis; sed & aliis maximè est noxius: cur non erit etiam scandalosus? Quam scandali rationem rectè monti cadenti comparaverim. Cùm enim maximis terremotibus terra concutitur, & agitatur, fundamenta montium conturbantur, & commoventur, ita quòd mons aliquis quandoque cadens præceps defluit, sicque saxa transferuntur de loco suo, evelluntur arbores, moriuntur plantæ, scinduntur lapides, vineæ destruuntur, arbuscula dissipantur, obducuntur campi, dispereunt fructus, opprimuntur domus, suffocantur animalia, viæ præcluduntur, & petræ viatoribus fiunt in scandalum, offendiculum, & ruinam; ita ut nequeant, nisi difficillimè ad proprios remeare lares. Mons equidem dici potest homo gratia baptismali insignitus juxta propheticum effatum *Psalm.67. Mons, in quo beneplacitum est Deo habitare in eo:* per gratiam nempe. At cùm in terra propria, scilicet, in corpore, & anima variis quatitur tentationum motibus, ac persuasionibus per magicos curatores exhibitis, dum ab ægritudinibus per suas magicas curationes liberatus sanitatem obtinet; tandem voluntati eorum morem gerens totaliter à Deo avertitur, & præceps ruit in deterius: ecce mutatus de loco suo, idest, de statu suo pacifico, virtutes eradicantur, fides moritur, spes evanescit, frigescit charitas, immò destruitur; potentiæ infirmantur, à malitia obruitur; fit cæcus intellectus, improba voluntas, memoria ingrata, totusque facinoribus patrandis addictus fit in scandalum, offensionem, & ruinam maximam Christifidelibus. Si enim *scandalum* à D. Basilio *tract.1. de Baptismo cap.16.* describitur: quòd *sit quidquid vel ad defectionem à veritate, quæ secundùm pietatem est abducit: aut ad errorem solicitat: aut instruit ad impietatem:* quis apertè non agnoscat, finem hujusce magicæ curationis penitus esse scandalosum? Nam cùm inexplicabilis sit sathanæ aviditas, qui nihil tam habet in votis, quàm

37 Finis magicæ curationis scandalosus. Monti cadenti comparatus.

longiùs imperii sui fines extendere, & cumulatiorem hominum turbam suæ subiicere ditioni, non cessat urgere maleficos, & continuè obtundere, ut eos ad suorum cætum adigant, quibus aliquod impendunt obsequium, vel quodlibet præstant beneficium.

§. II.

38 Quia malefici dum alios curant, fiunt in scandalum eorum.

HInc Malefici dum per suas curationes aliquibus sanitatem conferunt, si vident posse facilè suum consequi intentum, totis viribus nituntur, eos à catholica veritate abducere, & ad fidei abnegationem, Dei contemptum, diabolicum cultum, ac cætera horrenda, ac nefanda Maleficorum crimina perpetranda perducere; quibus persuasi infelices Deum voluntariè ignorantes, ac deserentes ita excæcantur, eorumque aures aggravantur, ut videntes non videant, & audientes non intelligant juxta illud *Isajæ 6. Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava*. Et Sap.2. *Excæcavit eos malitia eorum*. Unde Paulus ad Rom.1. *Quia non probaverunt, Deum habere in notitia, tradidit illos Deus in reprobum sensum, ut faciant, quæ non conveniunt*. Quod testatur etiam D. Gregorius *hom.11. in Ezechielem* dicens: *Justus, & omnipotens Deus cum præcedentibus peccatis irascitur, permittit, ut cæca mens etiam in aliis labatur*. Propterea illi, qui vident, quòd magicus curator, vel diabolus Dei abnegationem, crucis contemptum, dæmoniacum cultum, eorum abrenuntiationem, quæ in Baptismo promittuntur, pactum cum dæmone, & alia hujusmodi facinora proponit, ac requirit, oportet, quòd excæcati non videant. Quis enim nisi cæcus tam oculis corporis, quàm cordis, si audiat sibi proponi Dei abnegationem non exhorrescat? Quis tam à mente alienus, si adhuc scintilla veræ lucis irradiet, metu non concutiatur, si tale scelus obiiciat? Certum ergo videtur, talia præcessisse scelera, quorum pæna est, ut videntes non videant, & audientes non intelligant.

At quænam præcedentia crimina ad talem cæcitatem maleficos inducere potuerunt? Dicamus, & rectè: quia priùs curationibus magicis, ac superstitiosis se totos dicarunt, ac pro salute corporis animæ salutem voluntariè, ac lubenter dederunt, posthabitoque totaliter divino adjutorio, dæmoni animo, & corpore se devoventes, non cessarunt, donec ad malorum omnium verticem pervenerunt. Quod probat illud Glossæ in illa verba *Matthæi 4. Si cadens adoraveris me*: cùm infert: *Ergo qui adoraturus est diabolum, priùs corruit*.

§. III.

39 Dedecus Christianæ Religionis.

NEc tantùm singularibus personis malefici præbent scandalum, & offendiculum suis maleficis curationibus; sed si publicè exerceantur, toti Ecclesiæ, ac Christianæ Religioni maximo sunt dedecori, ac ruinæ. Quod summoperè fugere admonet Apostolus 1. *Cor.c.*10. dicens: *Sine offendiculo estote Judæis, & Gentibus, & Ecclesiæ Dei*. Nihil enim tam offendit, ac nocet Religioni nostræ, quàm scandali fenestram aperire infidelibus: quia, cùm vident catholicos, posthabito Deo, qui est defensio, ac protectio nostra, dans sanitatem, & vitam, ad dæmonem confugere, statim linguam exacuunt simul contra nos omnes, & ex unius delicto totam Christianorum gentem judicant. Neque hoc contenti; sed statim adversùs caput suum loquentes ob servorum delicta etiam communem Dominum audent murmurare; & putant velamenta errorum suorum esse alienam desidiam.

40 Quod maximè Deo displicet.

Et quàm valdè hoc Deo displiceat, verba execrantis exprimunt, Matthæi 18. *Væ mundo à scandalis*. Et illud Jeroboami, cùm ad vitulos aureos adorandos Tribus decem invitavit 3. *Regum c.*12. ne redirent in templum Jerusalem ad Deum verum adorandum, ita in divina mente repositum legimus, ut semper referat, & refricet, & prodat, quasi dolorem maximum. Et cùm aliorum Regum peccata refert,

refert, semper Jeroboam tanquam malorum caput memorat: *qui peccavit, & peccare fecit Israel 3. Reg.* 14. Hunc enim quasi clavum in corde gerebat. Quare prędicti curatores, pravis suis exemplis, rei fiunt animarum, quæ pereunt; atque adeò maximo digni sunt supplicio; Ideò ponderat Chrysostomus, Deum majori pæna affecisse Jezabelem, quàm Achab, etiamsi ipse vineam usurpaverit: Illa verò solùm consilium dederit: quia solet Deus majora infligere supplicia iis, qui ansam peccandi præbent, quàm qui gravia scelera committunt. Ideò qui talia agunt maximo digni sunt supplicio.

Quis ergo magicam hanc curationem non contemnat? quis eam prorsus non abhorreat, cujus agens primarius dæmon est hostis Dei, & hominum infensissimus: cujus mores maleficus, ut secundarius æmulatur, dum illum in potentia, & volitione imitatur? Quis toto cælo hujusmodi actionem non exhorrescat, quæ perficitur mediis tam sacrilegis, & superstitiosis? Quis non paveat hanc curationem, quæ finem habet impium, noxium, & scandalosum? cùm ad aliud non tendat, quàm ad cultum Deo debitum destruendum; homines criminibus obnoxios reddendos mundumque totum ad impietatem, & idololatriam instruendum? Quidni ergo hæc magica curatio abominanda, detestanda, & eliminanda?

CAPUT II.

Intoleranda.

Sicut exaltantur cæli à terra, sic exaltatæ sunt viæ meæ à viis vestris, & cogitationes meæ à cogitationibus vestris, ait Dominus *Isaiæ* 55. Sunt enim ita diversa, ac dissimilia judicia Dei à judiciis hominum, & cogitationes Dei à cogitationibus hominum, quòd multa ab hominibus existimantur licita, & bona, quæ apud Deum sunt illicita, & mala. 41 Judicia Dei, & hominum sunt diversa. Magica curatio toleratur à Juristis.

Tolerandam esse magicam curationem, sicut & cunctas magicas actiones licitas esse ad tollendum maleficium ad bonum finem: ut ad sanandam infirmum, vel tempestates repellendas, opinantur aliqui Juristæ *in L. Eorum C. de malef. & math.* Bartolus, Salycetus, Godefridus, Azo *super dictam legem*, Grillandus *lib. de sortilegiis*, Petrus Ærodius *lib. rerum judicat. 8. tit. 7. c. 6.* quibus se subscribunt Hostiensis *in summa de Magistris*, §. *Quam scientiam*. Troilus Malvetius *in tr. de sortib.* Nec mirandum: cùm enim lex civilis pacem, & bonum externum solummodo respiciat, non ita attendit ea, quæ ad conscientiam spectant. Nihilominus quamvis toleret, & non puniat: (sicut & *L. Gracchus. C. ad L Juliam. de adulterio, & L. Marito, ff. eod. tit.* non punitur maritus occidens uxorem deprehensam in adulterio:) non tamen approbat tanquam rectè facta. Verùm apud Deum, ejusque sponsam catholicam Ecclesiam non tantùm est reprobanda magica curatio, & cunctæ magicæ actiones repudiandæ; sed omninò impediendæ; pęnisque spiritualibus, ac temporalibus vindicandæ in Exercentibus, Addiscentibus, Faventibus, & Requirentibus: ut sequentes sectiones declarabunt. Sed non A Deo nec Ab Ecclesia. In Exercentibus. Addiscentibus. Faventibus. Requirentibus.

SECTIO I.

In Exercentibus.

Quàm graviter maleficos pro maleficii crimine puniat Deus misericors, & justus in hoc mundo ordinariè, & extraordinariè; auctoritate publica, & privata: in vita, & in morte satis superque demonstratum est supra *to. 1. disp. 1. p. 3.* Quibus etiam pænis magicas exercentes curationes affici, nemini est ambigendum. Licèt enim *Exodi* 22. solùm dicatur; *Maleficos non patieris vivere*; attamen maleficorum nomine isti omnes comprehenduntur: quia in propria, & usitata significatione non solùm dicitur maleficus, qui magiæ arte ad nocendum utitur; sed ab- 42 Exercentes magicas curationes graviter puniuntur.

Qui sub nomine maleficorum comprehenduntur.

solutè qui pactum habet cum dæmone, & aliquid operatur ejus ope sive ad sanandum, sive ad divinandum, sive ad quidquid aliud peragendum, ut constat *ex c. Nec mirum* 26. *q*.5. ubi post multas magorum, ac maleficorum enumeratas superstitiones, sic dicitur: *Ad hæc omnia supradicta pertinent ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars Medicorum condemnat; seu in præcantationibus, seu in characteribus, vel in quibusque rebus suspendendis, atque ligandis: in quibus omnibus ars dæmonum est ex quadam pestifera societate hominum, & Angelorum malorum exorta. Unde hæc cuncta vitanda sunt Christiano, & omni penitus execratione repudianda, atque damnanda*.

43 Nec officit lex illa Constantini supra allata *L. Eorum C. de malef. & mathem.* quia recentiore lege jam sublata est à Leone Imperatore *Constitut.*65. *ad Stylianum de Incantatorum pœna*: ut rectè adverterunt D. Petrus Gregorius Tolosas *lib.*4. *c.*46. *nu.*2. *in suis Commentariis artis mirabilis*, Nicolaus Remig. *lib.*3. *dæmonol. cap.*12. & Delrius *lib.*6. *disquis. magic. cap.*2. *sect.*1. *q.*2. *Quam Constitutionem quòd Tribonianus, homo planè scelestus prætermiserit*, ait Delrius, *causam aliam non video, quàm quia ab omni erat pietate, & vera religione alienus*. Ibi Leo gravissimis verbis negat quidpiam verè bonum his artibus effici.

Sed apparens illud bonum, illecebram, atque nassam esse; quæ illectos, inquit, *in malorum omnium extremum, ubi à summo bono exciderint, absorbeat, compertum habemus. Notum enim nobis est, illas, ut qui se ipsis dedunt, pro Creatore, ac Domino infaustis, dirisque dæmoniis adhæreant efficere, & qui illas affectantur, hos per externarum rerum lætam quandam speciem, vulnera in anima excipere. Quale quiddam interpugnandum meticulosis frequenter accidit, qui dum ictus interdum excipere manu nolunt, illis vel caput, vel ventrem exponunt. Sanè verò si quis aliquo modo incantamentis usus esse deprehensus fuerit, sive id restituendæ, conservandæve valetudinis: sive avertendæ à rebus frugiferis calamitatis causa fecerit, is apostatarum pœnam subiens ultimum supplicium sustineto*.

Omnes magicæ actiones eodem jure puniuntur. In Exercentibus. Viris. Mulieribus. Pueris.

Sed & Caroli V. Constitutio hos arbitrio judicis condigna pæna puniri jubet. Quod notat etiam Theodorus Balsamon *in Nomocanone*: ubi ait, *legibus puniri qui ejusmodi magica faciunt: tametsi boni alicujus consequendi gratia, ac propter ubertatem fructuum id præstet*.

Itaque omnia hæc flagitiorum genera, cunctæque hujusmodi magicæ actiones eodem jure censentur, eisdemque pænis tum divinis, tum humanis canonicis, & civilibus puniendæ in Exercentibus, cujuscumque sint sexus, ætatis, & conditionis, nempè, in Viris, Mulieribus, & Pueris, juxta delicti gravitatem; ut sequentibus articulis demonstrabitur.

ARTICULUS I.

Viris.

§. I.

44 Viri peccant, Non per Infirmitatem: Nec per Ignorantiam. Sed per malitiam.

INter illas tres causas à Theologis communiter assignatas omnium delictorum, quæ in mundo fiunt, infirmitatem, nempè, ignorantiam, & malitiam; tertiam graviorem reddere culpam, peccantemque majori pænæ fieri obnoxium, nullus sanæ mentis ambigere potest; cùm majorem dicat mentis, animique depravationem à tramite veritatis deviam. Sed quænam causa viros magicæ operationi deditos in tot, & tanta scelera inducere valeat? An infirmitas? Considera nominis ethymon: Vir nanque nomen est virium: quòd viribus, & robore præstet. Quod testatur D. Greg. *Moral. lib.*26. *super illud Job* 24. *De Civitatibus fecerunt viros gemere. Viri sunt*, inquit, *qui perfectis gressibus per viam Dei non fluxè, & enerviter currunt; sed viriliter, &* 36. *super illud Job* 40. *Accinge sicut vir lumbos tuos*, ait: *Scriptura sacra viros vocare consuevit, qui vias Domini fortiter, & non dissolutis gressibus sequuntur*: non

ergo

ergo infirmitas impellit. An ignorantia? Sed vir nomen est virtutis, eò quòd præstans sit virtute, & sapientia. Quod probat Apostolus 1. *Corint.*13. *Quando*, ait, *factus sum vir evacuavi, quæ erant parvuli*, & Aug. *lib.*3. *serm.*13. *Vir dicitur à virtute eò quòd libidines vincere debeat*. Nec etiam ignorantia inducit. Sola ergo malitia in eo præcipuè locum habet. Ideoque meritò pænas tantis criminibus debitas solvere debet jure divino, canonico, & civili. Ideo graviter puniuntur pęnis statutis.

§. II.

DIvino jure magi, & malefici etiamsi nullo veneno necassent: etiamsi segetibus, & animantibus non nocuissent: etiamsi necromantici non forent; eo tantùm, quòd dæmoni fæderati, quòd conventui interesse, & ea, quæ ibi exercentur, sunt soliti præstare: puniri jubentur *Exodi* 22. *vers.*18. *Maleficos non patieris vivere*. Quo loco vox latina admodùm est latè patens, nec restringenda ad solos venenarios: uti nec Græca, nec Hebræa; ubi nomine maleficorum comprehenduntur omnes hæ pestes, sagæ, striges, lamiæ, malefici, venefici, incantatores, sortilegi, & divini: ut rectè docent Suarez *de Religione lib.*2. *de Superstitione cap.* 19. *num.*1. & Facundex *in* 1. *præceptum Decalogi lib.*1. *cap.*44. Idem statuitur *Levit.* 22. *Vir, sive mulier in quibus pythonicus, sive divinationis fuerit spiritus, morte moriatur, & Deuteronomii cap.* 18. ferè omnes hujus peccati modi distinctè enumerantur: & subditur: *Omnia hæc abominatur Dominus; & propter hujusmodi scelera delebit eos*. Quæ leges non sunt in lege nova irritæ: ut latè probavimus *supra to.*1. *disp.*1. *num.*40. Propterea D. Paulus *ad Galatas cap.*5. omnia hæc vitia uno vocabulo complexus est, inter opera carnis ponens veneficia: ut fit etiam à Joanne *Apocalyp.c.*18. ibi: *In veneficiis tuis erraverunt omnes gentes*.

45 §. 1. Jure divino

§. III.

RAtio favet. Nam *si criminis gravitati commensuranda est pæna gravitas; Deuteron. cap.*25. *&c. non afferamus* 24. *q.*1. *L. Sancimus C. de pænis*. Gravitas autem pænæ petenda est à personæ offensæ dignitate, & ab ipso offensionis modo: quis non videat, à maleficis Deum Optimum Maximum, & Deiparam, & omnes cælites, & universam Ecclesiam, genusque humanum, & animata, inanimataque omnia gravissimè offendi? Nam Deo, & Superis maledicunt, & blasphemant: cæteris creaturis abutuntur, & exitium parant, idque modis contumelię, & crudelitatis plenissimis.

46 Ratio favet. Quia pęna commensuratur culpę, cujus gravitas sumitur. A dignitate personæ offensę. Ab ipso multiplici offensionis modo.

Primò Deum offendunt idololatria graviori, quàm Israelitarum. Illi vitulum aureum adorabant: ut habetur *Exodi* 32. *num.*5. coram eo bibebant, saltabant, canebant: Hi coram dæmone ipso, cui se devovent, cui sacrificant, cui fidelitatis, & obedientiæ sacramentis se addicunt: coram hoc, inquam, edunt, bibunt, choreas ducunt, cantillant, fædissimèque multa operantur: ut latè prosecuti sumus *tom.*1. *disp.*3.

Secundò consulunt ipsum dæmonem frequenter, quod crimen est morte dignissimum ex lege Dei *Levit.*20.

Tertiò offerunt filios, & filias suas dæmoniis; ideoque lege Dei jubentur occidi qui semen suum offerunt Moloch. *d. cap.*20. *vers.*6.

Quartò eadem lege necari jubentur *qui cum jumento cojerit*; qui adulterium commiserit: item qui cum sexus ejusdem homine *Sodomiam commiserit, d. cap.*20. *vers.* 15. 10. & 13. Sed longè detestabilior est spurcities Magorum; quia licet plures eorum sint conjugati, adhuc versantur in continuo quasi concubinatu cum dæmonibus; & sic non tantùm contra sexum; neque tantùm extra speciem peccant; sed etiam extra genus, quod detestabilius est, & pessimum omnium carnalium peccatorum: Nec otiosum est, quòd, cùm divina lex dixisset: *Maleficos non patieris vi-*

vere: subjungat immediatè: *qui cum jumento cojerit, moriatur*: *qui immolat diis occidetur*. Nimirum, ut hæc connexa, & comitari solita sese indicentur.

Quintò in eorum crimine intervenit blasphemia atrocissima, & maledictum in Deum: quæ lex divina quoque morte sancivit vindicanda *Lev.24. Educ blasphemum extra castra, & ponant omnes, qui audierunt, manus suas super caput ejus, & lapidet eum populus universus. Et ad filios Israel loqueris. Homo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum: & qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur, lapidibus obruent eum omnis multitudo populi*. Cùm ergo malefici, ut plurimum sint blasphemi, cur & ipsi morte puniri non debent?

Tandem in uno crimine accedunt multa alia, quibus singulis à legibus humanis mors decreta supplicium, ut mox dicetur. Ideòque videtur communi judicio carere, qui communem hanc pestem non censet igne, gladioque abolendam, & suspicionem occulti consensus, atque conspirationis, ut dicetur, meritò præbet, qui se Dei & hominum conjuratos hostes defendere, atque tueri velle profitetur.

§. IV.

47 §. 2. Jure canonico Excommunicat. nemini reservata.

CAnonico jure quoque, Maleficos, Sagas, Ariolos, sortilegos variis mulctari pænis statuitur. In primis omnes tam exercentes, quàm consulentes, vel remedia ab eis postulantes excommunicantur *cap. si quis ariolos & cap. sortes. 26. quæst.5.* quam excommunicationem ipso facto incurrere, nulli tamen reservari, ait Delrius *lib.5. disquis. magic. sect.16.* Sed contrarium sentiunt Suarez *tom.1. de Religione lib.2. de Superstit. cap.19. num.3.* Silvester *verb. Superstitio, quæst.ult.* Alensis *2.part. qu.164. membro 5.* Lessius *tom.1. de just. & jure lib.2. cap.43. d. 5. num.19.* & Stephanus Facundex *in 1. præceptum Decalogi lib.1. cap. 44.* asserentes, nullam propter hoc crimen ipso facto incurrere excommunicationem; licèt de jure uniuscujusque diæcesis aliud esse possit. Ratio eorum est; quia illa verba, *anathema sit, sit excommunicatus*, extra crimen hæresis, non importat sententiam excommunicationis latam; sed à Judice, probato crimine, ferendam. Sicut ista: *Sit extorris, sit exul*, non significant sententiam exilii ipso facto latam; sed per judicem ferendam.

At quia sunt Vel Heretici, vel Suspecti vehementer de heresi.

Sed quid prodest circa hanc controversiam tempus terere, cùm malefici omnes vel sint hæretici, vel saltem eorum facta sint hæreticalia: ut habetur *ex c. Accusat. de Hæreticis lib.6. §. sanè & c. Episcopi 26. q.5.* & confirmant plures P. P. infra citandi? Juvat ergo potiùs opera sortilega distinguere: ut qualia sint maleficorum, & aliorum, & quibus digna pænis, dignoscere possimus.

§. V.

48 Sortilegia eorum non sunt levia.

OPera sortilega alia sunt minus gravia: alia magis gravia, & atrocia.

Prima sunt ea, in quibus pactum explicitum cum dæmone non reperitur, nec intervenit dæmonis invocatio, sive per modum adorationis, sive per modum deprecationis: nec abusus aliquis sacramentorum, vel sacramentalium, aut verborum sacræ scripturæ. Talia exercentes utroque jure civili, & canonico puniuntur secundùm Judicis arbitrium, cùm hæresim non sapiant. Debere tamen judicem arbitrio sic uti, ut canonibus, legibusque se accommodet; nec eorum præscriptum temerè transiliat, videlicet, nisi qualitas facti, conditio personarum, animus delinquentis, scandalum inde exortum, similiave suadeant, pænam intendere, vel minuere; quod idem in mandantibus, & consulentibus observandum receptum videtur. Quæ pænæ pro varietate criminum, ac personarum diversitate, aliisque circumstantiis à legibus præscriptæ videri possunt apud Delrium *lib.5. disquis. magic. sect.16.* ibi varios citantem auctores.

Alia

Alia sunt crimina atrocia, & magis gravia, quæ communiter patrantur à sagis, ac maleficis, qui cùm pactum habeant initum cùm dæmone expressum, illum adorent, ei suo modo sacrificia offerant, seque totos dicent, ac devoveant, consequenter hi omnes vel sunt hæretici: vel facta eorum sunt hæreticalia, quorum primaria, ac principalia nunc considerare lubet, ut pænas etiam tantis sceleribus debitas posteà dignoscamus.

Sed atrocia; & gravia; quia

Vel Heretica; Vel Hereticalia.

§. VI.

49 Quid sit factū hereticum?

FActum hæreticum est illud, in quo à malefico dæmon expressè invocatur ad faciendum, vel indicandum ea, quæ vel facere vel scire non potest; & credit talia dæmonem præstare posse. Quod certum est: quia hæreticum est, credere, dæmonem posse facere, vel scire, quæ neque scire, neque facere potest; sed soli Deo reservata sunt. Dico, *hæreticum, non hæreticale*: quia ut ritè docet Delrius *loco citato section*. 15. hæreticale lato vocabulo significat tam quod manifestam sapit hæresim, quàm quod hæreticum est. Et quia has duas significationes multi non benè distinxerunt; ideò etiam erraverunt in hac materia. Est enim differentia inter hæresim, factum hereticum; factum hereticale, seù sapiens manifestam hæresim; & factum sapiens tantùm aliquo modo hæresim, seu factum in dubio hereticale. Heresis est assensus, quo intellectus cum pertinacia alicui falsitati adheret, que veritati catholice repugnat. Factum hereticum est opus, quod ex se repugnat catholice veritati, etiamsi formaliter non esset error in ipso intellectu; sed dicitur quasi materialiter: quia est materia circa quam intellectus aberrans versatur in hæretico errore: sicut etiam propositio heretica est ipsa enuntiatio falsa catholice veritati contraria. Et ad factum hereticum sufficit id quod facit esse hujusmodi: ut si quis rem ita se habere pertinaciter contenderet: puta quis puerum rebaptizat, & firmiter ac pertinaciter credit, rectè id posse facere: iste verè est hereticus, & factum illius hereticum est nuncupandum: quia veritati catholice contrariatur. Idcircò etiam in sacro Arsenali Inquisitorum parte 10. admonit.32. habentur sequentia verba: *La pertinacia, per cui l'uomo si constituisse eretico consumato, non è la sola ostinazione, con che alcuno eziamdio ammonito, persiste in quell'errore, che deve lasciare, ma ciascun deliberato consentimento contrario alla verità Cattolica da lui conosciuta.*

Obiter quid sit heresis?

§. VII.

50 Quid sit factum hereticale?

FActum hereticale, seù sapiens manifestam heresim est id, quod designat maximam similitudinem, & urgentissima indicia erroris in fide; ut cùm quis aliquid operatur, vel enuntiat, quod videtur repugnare catholice veritati, & asserit id fieri posse, verb. grat. si quis sacramentalia misceret usibus profanis citra pactum expressum demonis, vel invocationem ipsius expressam, faceret factum sapiens heresim manifestam seù hereticale. Et si diceret hoc fieri oportere, seù licere, hec assertio saperet heresim. Sic P. Aragonius 2.2.*quæst*.11.*artic*.2. quem sequitur Aloysius Bariola *in floribus Directorii Inquisitorum 3.part.de variis propositionum gradibus*, ait: Illam propositionem manifestam sapere heresim, que prima fronte presefert saporem heresis manifeste. Si autem eadem propositio consideretur ex parte subjecti, idest, respectu enuntiantis, tunc illa dicitur hereticalis, que cùm duplicem habeat sensum, catholicum, videlicet, & hereticum, indistinctè, & absolutè profertur ab homine in fide suspecto: vel eo tempore, quo de tali re existunt hereses.

§. VIII.

51 Quid sit factum aliqualiter hæreticale.

FActum tandem sapiens aliquo modo hęresim, est quod significat aliquam similitudinem, indicium, aut vestigium erroris in fide: ut docet Frietas *in addit. ad Rodericum Achuna qu.5. nu.44.* relatus à Lupo *p.p. Edicti S. Inquisit. lib.3. a.2. diff.1.* Sic propositio sapiens aliquo modo hęresim, est illa quę prima verborum significatione, & prima facie sensum habet hęreticum; quamvis piè intellecta possit habere sensum catholicum: qui tamen sensus non debet esse confictus, aut commentitius; sed qui ab Ecclesia, & Sanctorum explicatione sit receptus. Ita Aloysius Bariola loco citato.

§. IX.

52 Maleficum expetare à dæmone, quę soli Deo conveniunt est factum hæreticum ex parte operis & ex parte operantis.

QUęcumque ergo sortilegia fiunt à maleficis, & sagis pactum habentibus cum dęmone expressum, in quibus dęmon ab eis expresse invocatur ad faciendum: vel indicandum ea, quę solus Deus facere, vel scire potest, ut quod mortuum resuscitet: animam veram defuncti repręsentet; arbitrii libertatem mutet, vel cogat ad amorem: vel futura contingentia, quę ipse novit contingenter, vel dependent à divina providentia: vel à libero arbitrio, certò, & infallibiliter pręnuntiet, & revelet, facta hujusmodi hęretica sunt ex parte operis: quia tale opus repugnat catholicę veritati: & hęretica respectu operantis, si credit firmiter dęmonem talia pręstare posse, etiam Deo non permittente: tum quia vehementer est suspectus de apostasia, ideòque pręsumptivè hęreticus censetur. Ita sentiunt Joannes de Anania *in rubr. extra de hæreticis numer.8.* Albericus *in rubric. de hęreticis post numer.12.* Umbert. Locat. *in judiciali Inquisitorum in verbo Aposta. numer.5. in princip. & num.6. in fine versicul. invocare verò dæmonia, & aliis locis.* Simanch. *Catholicarum institut. tit.21. numer.4. & sequent.* Farinacius *de Hæresi quæstion. 181. num.5. & 6.* & Cęsar Carena *tract. de off. Sanctæ Inquisitionis par.2. de sortilegiis tit.12. §.4. num.24.*

§. X.

53 Factum Hęreticum vel Hęreticale est, Deum abnegare. Abuti Sacramentis. Sacramentalibus. Rebus sacris. Verbis sacræ scripturæ.

SOrtilegium hęreticum est, vel hęreticale qualificatum, cùm malefici in sortilegio Deum abnegant, abutuntur Sacramentis, puta, Eucharistia, confessione, baptismate &c. vel sacramentalibus: aut rebus aliis sacris: ut oleo Sancto, Agnis Dei, reliquiis Sanctorum, candela, vel aqua benedicta: vel in eo adhibent Evangelium, Symbolum, Pater noster, vel aliquem psalmum David: aut alias orationes, vel verba sacræ scripturę, maximè ad effectum consequendum, quod de se sit peccatum mortale. Si enim credunt hujusmodi adhibita vim habere ad maleficiorum operationem factum est hęreticum, idest tales sortilegi sunt hęretici. Si verò non credunt, factum hæreticale est, idest, ipsi sunt vehementer suspecti de hęresi. Hoc testantur Pegna *ad Directorium Inquisit. par.2. Comment.67.* Farinac. *de hęresi quęst.181. num.2.* Lælius Zec. *part.1. tit. de fide, rubric. de hęresi cap.11. num.13. versic. similiter.* Petrus Binsf. *tract. de Confess. malef. pręlud.14. vers. ex horum Doctorum opinione.* Joannes Azorius *Institut. moral. par.1. lib.9. c.26. q.4.* Scaccia *de Jud. Civil. Criminalibus, & hęreticalibus lib.1 cap.12.* Delrius *lib.5. Disquisit. magic. sect.15.* Leon. *in Thesauro fori ecclesiastici par.2. c.36. n.9.* & Carena *par.2. de Sortileg. tit.12. §.4. numer.23.*

§. XI.

SOrtilegium hæreticum est, vel hæreticale, quandocunque dæmoni tribuitur adoratio vel latriæ, vel duliæ soli Deo, & Sanctis ejus debitæ: sic docent Eymericus *in Director. Inquisit. par.2. quæst.43. ferè per totam*: ubi etiam Pegna latiss. Scaccia *dicto c.12. num.15.* Farinac. *loc. cit. num.68.* Dicitur autem sortilegus latriæ honorem dæmoni dare, si vocaret eum Deum: Vel aliis verbis denotantibus divinitatem. Honorem verò duliæ, si eum vocat Sanctum, vel beatum; si ei genuflecteret, preces funderet, luminaria accenderet, thus, & alia aromata ei offerret: immolaretque ei aliquod animal: vel sanguinem proprium: ut latè Eymericus *loc. cit.* Scaccia *d. cap.12. n.26. & sequent.* Leon. *de Thesauro fori Eccles. d.39. num.9. & 10.* & Farinac. *loco cit. nu.77.* Quòd si credunt, talem honorem dæmoni esse debitum, hæretici sunt censendi: quia intellectus adhæret pertinaciter falsitati, quæ repugnat catholicæ veritati, & voluntas consentit. Si verò non credant, hæc dæmoni convenire; sed tantùm hujusmodi exhibeant honorem, ut aliquid à dæmone consequantur, non sunt hæretici; sed vehementer suspecti de hæresi: quia tale factum, idest sapit manifestam hæresim, & ex parte operantis, si habet pactum cum dæmone expressum: & ex parte operis: quia opus ex se manifestam sapit hæresim. Ita Joannes à Rojas *in tractat. de hæreticis p.1. num.304. & sequent. & num.309. & sequent. & num.356. & sequent.* Umbert. Locat. *in judiciali Inquisit. in verbo Hæreticus num. 32.* Simanch. *Catholic. institut. titul.31. rubr. de Hæreticis num.8.* qui testatur, esse constantem Theologorum, & Jurisperitorum sententiam ex Antonina, Sylvestrina, Joan. Lupo, Albertino, & Alphonso de Castro cum aliis ibi per eum allegatis. Farinac. *loc. citat. num.79.* dicens: tales esse hæreticos præsumptivè; quòd sufficit ad illos puniendos modò graviùs, modò leviùs, ut de hæresi vehementer suspectos, & Campeg. *in additionibus ad Zanchinum in tractat de hæreticis cap.22. littera C. in verbo inquisitor. vers. pro his intelligendis*: ubi pariter ex hac præsumptione, seu juris fictione sic dæmones adorantes hæreticos ab Ecclesia reputandos, & judicandos esse censet, *& in versic. quòd si quis dicat*: ubi ait: quod est juris præsumptio. Et hoc credo voluisse Franciscum Saurez *de Relig. lib.2. de Superstit. cap.19. num.10.* dum dixit, adorantes dæmones per latriam, vel duliam: seu illos invocantes ad id, quod à solo Deo cognosci, revelari, aut fieri potest, reputandos esse vehementer de hæresi suspectos, Quod confirmat etiam Jacobus de Graffiis *lib.2. suarum decis. cap. 15. num.15.* 54

Factum Hæreticum Vel Hæreticale est Dæmonē adorare Adoratione Latriæ. Vel Duliæ.

Limitant tamen hìc Campeg. *in additionibus ad Zanchinum in tract. de hæreticis cap. 22. litterra C. in verbo Inquisitor. vers. quod si quis dicat*, & Jacobus de Graffiis *loco cit.* Hanc juris præsumptionem, in dubio, quòd in adorante dæmones præsumatur error, admittere probationem in contrarium.

§. XII.

QUæcunque sortilegia fiunt à maleficis, ac sortilegis habentibus pactum expressum cum dæmone respectu operantis sunt hæreticalia, etiamsi non essent ratione operis: ut si à dæmone peteretur res, puta sanitas, quæ ejus facultatem naturalem non excederet. Ita Delrius *Disquis. magic. lib.5. sect.15. nu.2.* Zanardus *in summa divinorum præceptorum par.2. cap.64. vers.2. erit sortilegus*. Tales enim pacta cum dæmone ineuntes sunt vehementer suspecti de Apostasia, ut docet Zanardus ibi ex Div. Thom. 2. *sect. distinct.7.* & Genuensis *in Praxi Curiæ Archiepiscop. Neapolit. cap.18. numer.11. versic. item vehementer suspecti in noviss. impress. & antiquis capit.23.* 55

Sortilegium hæreticale ex parte operātis, cùm maleficus petit à dæmone quę non excedũt ejus facultatem.

Quando verò in sortilegio, facto ad conferendam, vel consequendam sanitatem aliqua concurrunt prædictorum numeris præcedentibus: puta, adoratio dæmonis,

Ex parte operis cùm intercedit abusus Sacramentorum.

Sacramentalium. Rerum sacrarum Verbis sacrę scripturę. nis expressa invocatio, abusus sacramentorum, vel sacramentalium: vel aliarum rerum sacrarum: vel verborum sacrę scripturę: tunc factum illud vel est hęreticum, vel hęreticale etiam ex parte operis: quia hujusmodi opus manifestam sapit hęresim: Hoc testantur Franciscus Torreblanca *de magia lib.2.cap.49.n.56.* Delrius *lib.3.disquis.magic.p.2.q.4.sect.7.* Jo:Crivil. *de superst.p.3.c.*11. & Cęsar Carena *tract.de off.sanctæ Inquisit.p.2.de sortileg.tit.*12.§.5.*nu.*31.

§. XIII.

56 Factum Hereticum Vel Hęreticale Baptizare imagines. Rebaptizare pueros; sacra conculcare, Et alia hujusmodi perpetrare.

TAndem breviter omnia sortilegia, & opera magorum, ac maleficorum sunt vel hęretica, vel hęreticalia, in quibus sortilegi imagines baptizant; pueros rebaptizant; caput defuncti fumigant; sanctorum imagines conculcant, sputis fędant; cruces deiiciunt, vel configunt; sacramentis sacris, vel sacramentalibus nefariè abutuntur; dęmones invocant, eis thura adolendo, sacrificia offerendo, candelas accendendo, cultum tribuendo, genua flectendo, humi prosternendo, preces emittendo, adorando, se eis devovendo, obedientiam promittendo, laudes eorum, vel cantus proferendo, castitatem pro eorum reverentia, vel admonitu servando, jejunando, carnem suam macerando, vestibus nigris, vel albis pro eorum reverentia induendo; per characteres, signa, & ignota nomina obsecrando; aves, vel alia similia animalia immolando; sanguinem proprium ex se emittendo; vel aliquid simile in eorum cultum, & obsequium peragendo: ut scripta eorum nomina honoris, & cultus causa deferendo: ut latissimè hęc omnia prosequitur noster Belochius *de Casibus reservatis p.2.q.1.in* 1.*casu Tabellæ Anchonitanæ n.73. & ferè per totum illum casum.*

§. XIV.

57 Magiam Exercētes Heretici sunt Vel Ut hęretici habentur.

HInc magicam artem exercentes ne dum hęreticales sortilegi reputandi sunt, sed etiam ut hæretici habendi. Hoc testatur Eymericus *in Directorio Inquisitorum part.2.in verbo hæresi q.43.versic.ex prędictis apparet.* Ibi Petrus Vendramen. *in additionibus litera A.* ubi benè declarat, qui dicantur magi. Umbertus Locat. *in judicial. Inquisitorum in verbo Apostata, num.5. versic. Et similiter etiam ab aliis operibus magicis & nu.7.vers.ex his apparet, quòd magicam artem sectantes ut hęretici sunt habendi.* Simanch. *Catholicarum institutionum tit.63. rubric. de Superstitionibus num.*14. ubi dixit magicas artes ex pactis dæmonum provenire, *& in Enchyridio Violatę religion.tit.8.num* 11. Petrus Gregor. *Syntag.juris lib.34.c.1.& seq.* Lelius Zecch. *in summa par.1.tit.de fide, cap.17.rubric.de magia num.2.* Toletus *de institutione Sacerdotum lib.4.cap.14.nu.3.&* 4. Jacobus de Graffiis *lib.1.suarum Decisionum cap.6.rubr.de magiis per totum*, latiùs Benedictus Pererius *tract.de magia c.1 & sequent.* & Farinac. *de Hęresi q.181.n.36.*

Quare cùm magi, ac malefici prædictis omnibus criminibus communiter sint obnoxii, ob quæ non solùm hæreticales, hoc est, vehementer de hæresi suspecti reputantur; sed & aperti hæretici præsumuntur: quales penas tantis sceleribus, ac facinoribus tam horrendis, & execrandis deberi existimabimus? Non alias utique, quàm quibus ipsimet hæretici mulctari jubentur.

§. XV.

58 Ideò subiiciuntur Excōmunicationi Bullæ cænæ Domini saltem in foro

JUre ergo canonico ut hæretici, aut vehementer de hæresi suspecti subiiciuntur excommunicationi latæ sententiæ, quæ prima est in Bulla cœnæ Domini Summo Pontifici reservatæ. Et quamvis nullus error esset in intellectu: nihilominus in foro exteriori ligarentur: quia cùm eorum facta sint hæretica, nempè veritati catholicæ contraria, præsumitur etiam error interior in intellectu: ut habetur *cap.*

Epi-

Episcopi 26.qu.5. & confirmat Toletus *loco citato*. Idcircò non tantùm prędicta excommunicatione; sed etiam aliis impositis juxta delicta ab eis perpetrata, nec non cęteris pœnis hęreticis solitis infligi *extra de hæreticis cap. ad abolendam* puniri jubentur. Confirmat Spineus *in tract. de strigibus cap.3. & 15.* ubi ait: quòd Innocentius VIII. Julius III. Adrianus VI. & Clemens VII. hujusmodi maleficorum causas Inquisitoribus commiserunt: quia apostatę, & hęretici sunt, vel certè vehementer suspecti. Idipsum testantur Umbertus Locat. *in judiciali Inquisitorum in verbo lamiæ*. Joannes à Rojas *singular.9.num.6.* Simanch. *Cathol.institut.tit.37.rubr. de lamiis* mall.malef. *part.1.qu.14.* Alphons. de Castro *lib.1.de justa hæret. punitione cap.16.* Alciatus *lib.8.parergon.cap.22.* & Farinac. *loco citato num.46.* qui omnes communiter concludunt, Inquisitores posse sic, ut supra, contra magos, maleficos, & lamias procedere: ut benè concludit etiam Petrus Binsfeldius *tractat. de confessionibus malefic.memb.2. post quintam conclusionem principalem. §. hæc quæstio. vers. secunda conclusio. dicens: quòd omnium judicio, maleficorum crimen ad hæresim refertur; statutaque in hæresi procedunt etiam in maleficiis: tum quia eadem militat ratio. Ubi autem est eadem ratio, ibi idem jus esse debet. L. illud ff. ad legem Aquiliam cum similibus: tum etiam quia omni crimine atrocius est.*

Exteriori, quando non est error in intellectu.

§. XVI.

Quòd si malefici, lamię, ac strigę prędictę confessę, aut convictę de errore: quia, puta fidem abnegarunt, pertinaces, & impęnitentes fuerunt; Inquisitores prædicti eas tanquam hæreticas curiæ sæculari tradunt: ut habetur per eundem Simanch. *loco citato numer.16 & in Enchyridio Viol.religion. tit.11. rubric. de lamiis numer.2.* Eymer. *in Directorio Inquisit.part.2.quæs.43.num.8. Versic. Ex his apparet, il secondo.* Quòd apertè extat *in cap. ad abolendam §. præsenti, extra de hæreticis* in illis verbis: *Præsenti nihilominus ordinatione sancimus, ut quicunque manifestè fuerint in hæresi deprehensi, si clericus est, vel cujuslibet religionis obumbratione fuscatus, totius ecclesiastici ordinis prærogativa nudetur: & sic omni officio, & beneficio spoliatus ecclesiastico, sæcularis reliquatur arbitrio Potestatis animadversione debita puniendus: & in §. Laicus,* in illis verbis: *Sæcularis judicis arbitrio relinquatur, debitam recepturus pro qualitate facinoris ultionem.* Et ibi hoc annotarunt Glossa *in figuratione casus versic. secundo statuit, & Versic. si verò & in verbo: relinquatur.* Abbas. antiquus *num.2.* Hostiensis *num.5. versic. ab hac regula & in verbo: sęcularis relinquatur, & num.6. in fine. Versic. Laicus autem.* Joannes Andreas *in summario.* Henric. Boich. *num.20.vers.Clerici priùs, & numer.21.* Ancharanus *in Summario, & num.4.* Anton. de Butrio *num.1. Vers. & traditur curiæ sæculari, & num.5.Versic. Nota primò* Marian. Socin. *in Summario.* Felyn.*etiam in Summario.* Cardinal. Zabarell. *ante num.1. &* Joannes de Anania *in secundo Summario, & numer.6.* est etiam text. *in cap. Excommunicamus §. Damnati in princ. extra eodem*, ubi ad literam dicitur: *Damnati verò pręsentibus sęcularibus potestatibus, aut eorum Ballivis relinquantur, animadversione debita puniendi,* & extat Constitutio Innocentii IV. edita de anno 1254. *incipit: Noverit Universitas versic. Damnati,* relata per Franciscum Pegnam *inter litteras Apostolicas fol. mihi 21. in princ. &* alia Nicolai III. edita de anno 1281. *incipit: Noverit universitas vers. Damnati verò,* relata ubi supra per Pegnam *fol.67.*

59 Malefici de hæresi convicti si pertinaces, & impænitentes sint, tradantur Curię sęculari.

§. XVII.

Tradi autem hæreticum Curiæ sæculari debita pœna puniendum, tam in clerico, quàm in laico aliud non est, quàm illum Judici sæculari relinquere, ut in suum forum recipiat: ut benè declarat text. *in cap. Novimus in fine principii de verborum significatione;* ibi Glossa. Henric. Boich. *in d.c. ad abolendam nu.20.*

60 Quid sit tradi Curię sęculari?

vers.

verſ. Unde dic & declarat *in eodem cap. ad abolendam* Hoſtienſ. *nu.7. verſ. & niſi pænituerit, & n.8. verſ. Ideò autem dixi*, & ibi Abb. n.7. & n.12.

§. XVIII.

61 Malefici ex corde pænitentes recipiẽdi ſunt ad pęnitentiam.

BEnè verum eſt, quòd ſi malefici hujuſmodi Pænitentes veniam petant, & ad Eccleſiam ex corde redire velint, admittendi ſunt ad pænitentiam, ac etiam reconciliandi: nec ullo pacto tradendi, ſeù relinquendi curiæ ſæculari: dummodo non fuerint priùs carcerati à Judicibus ſæcularibus; ut latiùs dicetur infra: Ita Simanchas, qui de probabiliori, veriorique ſententiâ teſtatur, *Catholicarum inſtitutionum tit.37. rubr. de lamiis num.17.* in eadem allegans etiam Arnaldum Albertinum *in tract. de agnoſcendis aſſertionibus catholicis, & hereticis queſt.25. num.66.* Et Eymericus *in Directorio Inquiſitorum par.2. queſt.42. num.5.* ubi generaliter dixit, ſortilegos pœnitentes ab Eccleſia cum abjuratione recipi ad miſericordiam. Dixi, *ſi ex corde redire velint*. Nam malefici cùm ad manus Judicum deveniunt, & de aliquo delicto per teſtes ſunt convicti, oſtendunt ſe velle ad Eccleſiam redire; & paratiſſimos ſe exhibent ad tales errores abjurandos, & ad peccata ſua in confeſſione ſacramentali aperienda: ſed hoc dumtaxat, ut mortis diras pœnas effugiant. Omnia enim fictè ut plurimùm, & non ex corde operantur. Abjurant, ſed tantùm illos errores, quos celare non poſſunt. Confitentur peccata; ſed tantùm illa, de quibus publicè ſunt convicti cum aliquibus aliis venialibus; illaque exponunt Confeſſario non humiliter, & per modum accuſationis; ſed per modum excuſationis, & narrationis. Et poſtquàm Judicum manus evaſerunt; iterum ad caſtra diaboli ſui domini confugiunt, ad vomitum revertuntur, & fiunt noviſſima pejora prioribus. Quare prædicta Simanchæ, ac cæterorum D. D. poſitio intelligenda eſt, ſi ſpes effulgeret emendationis: & magna, atque clara pænitentiæ inditia extarent; nec rei ſunt relapſi; nec ſcandalum timetur; nec magnum imminet Reipublicæ periculum ex hac clementia.

§. XIX.

62 Exceptis quatuor ſequentibus caſibus.

VEruntamen etſi regulariter pænitens hæreticus ad miſericordiam pro prima vice admittatur, ſi ex puro corde ad fidem revertatur, ut dicunt pręallegati Auctores; in nonnullis tamen caſibus vigore Conſtitutionum Summorum Pontificum pęnitens non recipitur ad miſericordiam, etiam quòd relapſus non ſit; ſed brachio ſæculari tradendus.

Primus caſus eſt. Miſſam celebrans, cùm Sacerdos, & presbyter non eſt, brachio ſæculari traditur, etiam quòd non ſit relapſus, ſed pænitens, ex decreto Pauli IV. *ſub die 20. Maii* 1557. *relatum per Umbertum Locatum poſt Judicial. Inquiſitorum rubrica contra ſine ordinibus celebrantes*. Et ex alio decreto ejuſdem Pontificis *ſub die 20. Maii 1559. rubric. contra abutentes ſacramentis ubi generaliter de audientibus confeſſiones non exiſtentibus in ſacris, & abutentibus ſacratiſſimo Altaris Sacramento.* Quę decreta roborata ſunt per aliam Conſtitutionem Clementis VIII. quæ incipit, *Etſi* Romæ publicatam die 5. Decembris 1601. relatam à Stephano Quaranta *in Summa Bullarii, verbo Ordo in fine*. Quam Conſtitutionem ad omnes etiam minores 25. annis, dummodo vigeſimum ætatis annum compleverint, ampliavit Urbanus VIII. Conſtit.79. incipit: *Apoſtolatus*, 23. Martii 1628.

Secundus caſus eſt de hæreticis, qui negant Sanctiſſimam Trinitatem, Divinitatem D. N. Jeſu Chriſti, ejus Conceptionem de Spiritu Sancto, Mortem ipſius, ut nos redimeret; ac Virginitatem Beatiſſimæ ſemper Virginis Dei Genitricis Mariæ. Hi hæretici licèt prima vice, etiam non relapſi Curiæ ſæculari traduntur ex Pauli IV. Conſtitutione *incipiente: cùm quorumdam hominum pravitas: de anno* 1555. *regiſtrata per Franciſcum Pegnam inter litteras Apoſtolicas poſt Directorium Inquiſitorum*

fol. mi-

fol. mihi 155. cujus quidem Constitutionis verba refert idem Franciscus Pegna *in additionibus ad Eymericum in eodem Directorio Inquisit.par.2.q.*58.*comment.*83. *vers.Penultimo & vers.Final.folio* 414. quæ Romæ die 18. Marii 1597. fuit practicata, dum in Ecclesia Sanctæ Mariæ supra Minervam unus pænitens, qui inciderat in casum dictæ Constitutionis fuit sæculari brachio relaxatus, ut testatur Campan. *in divers.Juris canon.Rubr.*1.*n.*47. *in fine*. De qua Bulla vide Scortiam *in Selectas Roman. Pontific.Constitutiones Epist.*67. Extat pariter Constitutio Clementis VIII. *edita die* 3. *Februarii Anno* 1603. *Pontificatus sui anno* 11. *relata per Paulum Piasecium in praxi Episcopali p.*2.*c.*4.*n.*143.

Tertius casus est, de quo in Constitutione ejusdem Pauli IV. *incipit: cùm ex Apopolatus officio*: quando, scilicet, Magistratus quilibet, seu Domini Ecclesiastici, seu temporales inciderint in Schisma, aut hæresim: Vel hæresim, aut Schisma excitaverint. Quæ quidem Constitutio pariter registrata est per eundem Pegnam. *inter litteras Apostolicas post eundem Directorium Inquis.folio mihi* 157.

Quartus casus tandem est in maleficis, & lamiis, qui per maleficia aliquos occiderint: ut per Constitutionem Gregorii XV. *incipient. Omnipotentis Dei sub die* 20. *Martii* 1623. *quæ Bulla impressa habetur post.*4.*par.resol.moral.P.Dianæ*.

§. XX.

QUare Malefici convicti incidisse in aliquem prædictorum quatuor errorum etiam pro prima vice, etsi pænitentes sint, non sunt ad misericordiam recipiendi; sed ex prædictorum Summorum Pontificum Constitutionibus sæculari brachio tradendi. 63 De quibus omnibus, vel aliquibus malefici convicti ad misericordiam non sunt recipiendi.

Immò quamvis de nullo prædictorum quatuor errorum fuerint convicti, dummodo de aliqua hæresi rei sunt adinventi, etsi pænitentes sint in ipso tabulato, vel post sententiam convertantur, raró ad misericordiam sunt recipiendi. Ita Abbas *in cap. excommunicamus, il primo num.*10. *Vers.Vel potest dici*. Joann. ab Anania *nu.* 7.*eod.vers.vel potest dici, extra de hæreticis*. Decianus *in tract.criminal.lib.*5.*cap.*37. *num.*40. Diana *par.*4.*tract.*7.*resol.*24. Castrus Palaus *disputat.*6.*punct.*2. *num.*18. Carena *de off.Sanctæ Inquis.par.*3.*de pœnis.tit.*13 §.1.*num.*16.*&* 17. Farinac. *de Hæresi. q.* 193.*num.*63. ubi ait: *Ante oculos Inquisitores habere debent casum relatum ab Eymerico in decimo modo terminandi processum de eo sacerdote in Civitate Barchinon. ut impœnitente damnato, qui cùm inciperet comburi, clamavit, quòd educeretur, & fuit eductus, & abjuravit; sed post* 14. *annos fuit ut impænitens relapsus condemnatus, qui multos infecisse repertus est*: & ideò Franciscus Pegna *ibi in additionibus ad Eymericum part.*2.*qu.*11.*comment.*36. *litera E. vers.Postquàm traditus fuerat*, expresè concludit, nullo modo hos sic pœnitentes, dum curiæ sæculari fuerunt traditi, esse recipiendos; & hanc sententiam sic semper æquam visam fuisse, affirmat; & quod contrarium facere, valdè periculosum est. Sicut etiam si hæretici sint impœnitentes ante sententiam.

§. XXI.

QUas autem pœnas secundùm leges humanas sustinere debent hujusmodi diaboli partiarii cùm de aliquo prædictorum quatuor errorum vel de hæresi fuerint convicti, & impænitentes. Non alia utique, quàm morte mulctari, non solùm jure divino, & canonico; sed civili etiam, & consuetudinario, incomperto est. *L.Nullus.L.Multi.L.Etsi excepta.C.de Maleficis,& Mathematicis.& L.Arriani.*§.*Manichæi ibi.& ultimo supplicio tradendi. C.de hæreticis. & L. Quicunque.* §.*eos verò*. *Versic.Ultimo etiam supplicio*. Qui tamen loquitur in docentibus hæresim, & ibi Glossa *in verbo Damnetur.C.eodem.& in L.Ubicumque. & L.seq. & L. Manichæi.C.eodem*. Hoc sustinent Hostiensis *in c.ad abolendam.nu.*7. *Vers. Lex etiam humana, extra de hæreticis*. Joannes Andreas. *num.*6.*versic. Lex humana*. Henric. Boich. 64 Dicti malefici pœna mortis mulctandi sunt. Probatur auctoritate. Legum. Doctorum.

Boich. *n.19. vers. Lex etiam humana*. Ancharanus *n.7. vers. Lex civilis*. Ant de Butrio *nu.17. Vers. Lex humana*. Abb. *num.13. vers. Sed jus civile*. Cardinal. Zabarell *num.18*. Joan. de Anania *nu.7. ad medium Versic. Hanc etiam pęnam*. Est etiam Glossæ *in c. Excommunicamus, il secondo in verbo puniendi extra de hęreticis*. Archidian. *in cap. Ut inquisitionis officium num.3. in verbo Animadversione, eodem tit. de hęreticis in 6*. Silvest. *in verbo Hęreticus*. §.1. *num.14. Versic. Duodecima pęna, quòd morte plectuntur*. Fr. Rayner. *in summa, in verbo Hęresis cap.5. post Versiculum Quartum est*. Umbertus Locat. *in judiciali Inquisit. in verbo, pęna num.9. Versic. Duodecima pœna, quòd morte plectuntur*. Bonifacius de Vitalinis *in rubr. de crimine hęresi, num.6. in fine vers. & condemnantur ad mortem* Grilland. *tractat. de hęreticis qu.3. num.2. in fine*. Carerius *in eodem tract. de hęreticis, sub n.132. in princ. Vers. jure autem civili, & Vers. consuetudine introductum est*. Gundisal. *in dicto tr. de hęreticis, qu.15. num.4. in princ. & Vers. Et jus civile*. Boss. *in tit. de hęreticis, nu.37*. Vide quod in hoc conveniunt lex civilis, canonica, & divina. Conrad. *in pract. rubr. de hęreticis n.12*. Anton. Gomez *de delictis c.2. rubr. de crimine lęsę Majestatis divinę, & humanę num.1. post Versic. Item pro qualitate facinoris*. Covar. *variarum resolutionum lib.2. cap.10. n.10. in princ*. Menoch. *de arbitrar. q. lib.2. casu 374. nu.1*. Petrus Gregorius *Syntagmat. juris lib.33. cap.8 n.20*. Lælius Zecch. *in summa par.1. tit. de fide, rubr. de hęresi, c.11. num.16. Vers. multiplex verò pœna*.

§. XXII.

65 Immo vivi comburendi. Quę pęna probata est Jure Divino. Canonico. Civili. Consuetudinario.

NEc solùm malefici prædicti criminosi ut supra morti sunt tradendi, ut satis superque probatum est; sed vivi comburendi. Et ista pœna ignis approbata est de jure divino, canonico, civili, & consuetudinario, ut communiter notant Doctores *in cap. ad abolendam extra de hæreticis*.

Nec immeritò. Si enim miles, qui in bello ad hostes aut fugit, aut vult transfugere, ultimo supplicio afficitur secundùm leges, *L. Desertorum* §. *is qui ad hostes ff. de re militari. L. si quis aliquid ex metallo* §. *Transfugæ ff. de pęnis. Transfugæ ad hostes, aut secretorum nostrorum renuntiatores, aut vivi exurantur: aut furca suspendantur*: Qua pœna erunt digni, qui à Duce Christo, cui dederunt fidem, & obedientiam promiserunt, fiunt transfugæ ad crudelissimum omnium hostem dæmonem? Si secundùm legem divinam, & civilem blasphemus lapidibus obrui meretur, ut est textus clarus *in Auctent. ut non luxurientur contra naturam*, quam Joan. ab Anania *cap.2. de maledic.* vehementer laudat, & magnificat & ita affirmant, & concludunt Doctores, ut attestantur Damhaud *in pract. crim. cap.61. num.26*. & Julius Clarus *lib.5. sent.* §. *Blasphemia num.3*. Quæ tamèn pœna hodiernis temporibus non servatur ob defectum religionis, & justitię: ut dixit Lucas de Pegna *in L. omnes C. de delator. lib.10*. Quinam autem pejores blasphemi, quàm malefici, qui non solùm verbis: sed factis maximas in Deum, in Christum, in B. Virginem, in Sanctos faciunt blasphemias, ut placeant dęmoniorum principi, cui magis probatur, qui majora scelera perpetrat? Taceo, quòd nefarii isti cum dæmone coeant, ubi, cùm non solùm sit naturarum diversitas; sed in nullo communicatio, majorem merentur pœnam, quàm pessimi Sodomitę, qui secundùm jus civile, & canonicum morte puniri jubentur. *L. cùm vir nubit in fœminam. C. ad legem Juliam, de adult. & in d. Auctentica, ut non luxurientur contra naturam. 15. qu.1. can. mulier. & 23. q.5. can. Reos.* §. *Qui cojerit*. Et quamvis tex. *in d. L. cùm vir nubit.* innuat pęnam gladii: consuetudine tamen receptum est, ut peccantes contra naturam igne concrementur: ut docent Angel. *in d. L.* Damhauder. *in pract. crimin. cap.96. num.12*. Julius Clarus *lib.5. in* §. *Sodomia* relati à Petro Binsfel. *Comment. in tit. C. de malef. & mathem. in L. Nemo q.1. concl.2. vers. Quintò*. Quam consuetudinem sequitur Constitutio Caroli V. *in art.116*. Quis ergo dubitat, pœna ignis afficiendos eos, qui hoc enormissimum

mum peccatum non dubitant exercere cum spirituali creatura, quod omnia peccata carnis malitia, & enormitate superat?

§. XXIII.

66 DIgni utique omni laude Principes, & Judices, qui hujusmodi hominum fæces, & averni ministros jubent igne concremari, qui Deum suum abnegare, communioni Sanctorum abrenuntiare, pacta cum dæmonibus inire, ipsorum castra sequi, aliis contumeliam, ac grave damnum Reipublicæ, & ejus membris inferre non erubescunt. Sic ille Rex Gothorum Athalaricus edictum edidit; cujus meminerunt Cassiodorus *lib.9.* Olaus Magnus *lib.3. c.19. de gentium septemtrionalium variis conditionibus*, & Petrus Gregorius *lib.34. Syntag. juris universi c.14. Maleficos*, inquit, *vel eos, qui ab eorum nefariis artibus aliquid crediderint expetendum, legum severitas insequatur, quia impium est, vos illis esse remissos, quos cælestis pietas non patitur impunitos. Qualis enim fatuitas est, Creatorem vitæ relinquere, & sequi potiùs mortis auctorem?*

Commendandi Princip. ac Judices, qui tales criminosos pœna ignis puniri jubent.

Sed clariori constitutione has pęnas Maleficis debitas declarávit quidam Elector Saxoniæ *lib.2. p.4.* quam allegat Joannes Georgius Godelmannus *lib.3. de Magis, & Veneficis cap.11. nu.19.* relatus à Binsfeldio *loco citato versic. Postremò*. Constitutionis autem verba è germanico idiomate in linguam latinam ad verbum translata sic habent: *Si quis oblitus christianæ fidei cum dæmone fædus inierit, operatus sit, aut rem habuerit, talis persona, etiamsi veneficio, sive maleficio nemini nocumentum intulerit, igne è vita ad mortem tolletur, & punietur.*

§. XXIV.

67 HUic affinis est constitutio Federici Imperatoris, *Incipit; Inconsutilem in fine* relata per Pegnam *inter litteras Apostolicas in Directorio Inquisitorum folio mihi* 18. ubi decernit, ut hujusmodi criminosi impænitentes vivi in conspectu hominum comburantur in flammarum commissi judicio, ut videre est apud Hostiensem *ibi numer.7. in verbo Debitam:* Henric. Boich. *num.19.* Ancharan. *num.7.* Antonium de Butrio *nu.17. versic. Quæro, quæ erit pæna.* Abb. *num. 2. versic. Nota pœnitentiam Clerici.* Cardinal. Zabarell. *num.8.* & Joann. de Anania *num.7. versic. Istorum enim.* Abb. *in cap. Excommunicamus, il primo ante n.1. versic. Secunda corporalis*, & communiter Doctores, quorum catalogum videre est apud Farinacium *de Hæresi q.189. n.4.*

Et, licèt prædictæ leges decernant, maleficos impænitentes vivos esse comburendos: & Judices, qui exequuntur sententias, sint ministri justitiæ, ideoque subdantur legibus, & debeant infligere pœnam à lege præscriptam, maximè qui agnoscunt superiorem; nihilominus usus obtinuit, ut priusquam igni tradantur, interficiantur compressis faucibus, sive strangulentur, ad evitandum periculum, ne lenta mors ob magnos cruciatus, in desperationem reum trahat. Idcircò apud Christianos receptus est mos prius strangulandi, quàm comburendi, nisi in aliquo casu ob singulares circumstantias, criminis atrocitas aliud postulet: ut in hæresiarchis, & aliis id generis.

Si autem reus maneat pertinax in malo, & non convertatur ad cor, nec pæniteat ore obstructo, & lingua ligata, ne pusillos offendere queat, vivus comburitur in crimine hæreseos, ut praxis Italiæ, & Hispaniæ docet. Quod etiam in crimine maleficorum fieri debet: Nam in impænitenti non est timenda desperatio. Et ratio, ut vivi non comburantur, est, ne cadant in desperationem, vel aliud peccatum in maximo cruciatu: ut latè tradunt Covarr. *lib.2. var. res. c.10. à n.9.* Julius Clarus *lib.5. §. fin. pract. Criminalis q.99. vers. Unum tamen in hoc proposito notabis.* Et Binsfeld. *tract. de confess. malef. memb.2. post.7. conclusionem principalem in quarto dubio.*

Meritò ergo maleficis, ut hæreticis pæna ignis debetur ex Joan. 15. *Si quis in me non manserit, mittetur foras sicut palmes, & arescet, & colligent eum, & in ignem mittent, & ardet*. Ad hunc enim finem illa verba allegantur à Panormitano, Joanne Andrea, & Hostiensi *in cap. Ad abolendam de hæreticis*. Sunt enim Malefici prævaricatores, qui quasi spinæ evellentur universi, quæ non tolluntur manibus, igneque comburentur usque ad nihilum: ut benè discurrit Binsfeldius *loco cit.*

§. XXV.

68 Judices Provincias ab hisce criminosis purgare debent. Secus facientes fiunt Rei Culpæ, & Restitutionis damnorum.

INvigilent ergo Judices maximoperè, & omni conatu studeant, & curent, ut Provinciæ ab hisce malefactoribus purgentur, præcipientes, eos è medio tolli; ne si ex sua negligentia, & conniventia Respublica, aut ejus membra damna patiantur, fiant rei culpæ, & restitutionis damnorum: *ut habetur cap.* 1. *de off. Judic. delegat. & DD. ibidem L. congruit. ff. de off. præsid.* Audiant Dominum clamantem, & verba repetentem *apud Jeremiam* 50. *Gladius ad Chaldæos; gladius ad divinos: gladius ad fortes illius*: nunquid & ipsi clamare poterunt: Ignis ad magos: ignis ad maleficos: ignis ad magicos Curatores, quorum crimina gravissima divinam Majestatem lædunt, & Dei Optimi Maximi indignationem provocant, ut justè nobis irascatur? Crescente enim malitia crescit, & pæna, quæ commensuratur culpæ. Si ergo Chaldæi, & divini secundùm Dei sententiam gladio puniuntur, sicut & tales capitaliter leges civiles *in tit. C. de malefic. & mathem.* mulctandos statuerunt: cur & isti malefici ob tot criminum magnitudinem, & multitudinem igne non erunt comburendi?

69 Nec ulli suffragatur dignitas personæ.

Nec eis suffragari potest dignitas personæ. Nam licèt de lege communi excusentur à tormentis personæ in dignitate constitutæ: ut Doctores, Equites aurei velleris, Decuriones, Capitanei militum, Officiarii Principum, Rectores Civitatum, & similes dignitate fulgentes: ut docent Franciscus Brunus *de indiciis, & tortura par.* 2. *q.* 3. Marsilius *in pract. crimin. in §. Expedita à nu.* 27. Julius Clarus *lib.* 5. *sent. §. fin. pract. crim. qu.* 64. Gandinus *in tract. de maleficiis in tit. de quæstionibus*. Damhaud. *in pract. crim. cap.* 41. & alii alibi Excipiuntur tamen crimina Maleficorum: ut extat *in L. etsi excepta. C. de malefic. & mathem.* sicut etiam crimen læsæ Majestatis. *L. nullus C. ad legem Juliam Majestat.* & proditionis patriæ, Civitatum, aut Principum, & similium. *L. Desertorem §. His, qui ad hostes, & L. proditores ff. de re militari*. Cùm ergo tot leges tum canonicæ, tum civiles clamitent in viros magicas actiones exercentes, nullibi equidem ampliùs sunt tolerandi; sed ubivis locorum funditùs tollendi. Et si harum auctoritas non sufficit, sufficiat una omnium Creatoris vox sic præcipientis: *Maleficos non patieris vivere*.

ARTICULUS II.

Mulieribus.

§. I.

70 Citiùs ad maleficia feruntur mulieres.

DIgnum sanè, quòd viri, qui perfectis gressibus per viam Dei fortiter, ac viriliter incedere deberent, improbitate, ac malitia relicto primo veritatis lumine cum morte fœdus ineuntes, pactum facientes cum inferno suis operibus perversis Altissimum contemnunt, pænis etiam suis pro culpis debitis à legibus divinis, & humanis percellantur. Sed quibus suppliciis mulctandæ erunt mulieres sagæ? quæ ut malitiam suam exsatient, citiùs ad maleficia feruntur; nec est nequitia super mulieris nequitiam, clamante sapientissimo Jesu filio Sirach Ecclesiast. 25. At dicent aliqui istarum sagarum advocati, *cùm pœnæ non sint ampliandæ, sed restringendæ*, quia odiosæ, *cap. odia. de regul. juris in* 6. *&c. quædam*

Quas à pœnis excusant quidam eorũ advocati.

lex.

lex. ʃ. *quod ſcripſi.* & 25. *q*.3. *cap.tua.de decimis*, mulieres haſce non comprehendi ſub illis pænis in præallegatis legibus indictis: cùm ibi loquantur tantùm de Magis, Maleficis, Divinis, & Ariolis; atque per genus maſculinum ſemper enuntientur. At blaterent, ut lubet, iſti diaboli fautores, quòd ſagæ, ſeu maleficæ à dictis non eximuntur legibus, quin & ipſæ eiſdem ſubiiciantur pænis. Quamvis enim ſupradictæ leges loquantur in maſculino genere; comprehendunt tamen etiam fæminas: quia maſculinum in materia indifferenti inter maſculum, & fœminam prolatum ſemper concipit, & comprehendit fœmininum, *ff. de verborum ſignificat. l.1. ff. de legat. l. ſi ita ſcriptum*. Gloſſa, Joannes Immolenſis. Bartolus *in L. Quicumque de ſervis fugit*. Marſil. *conſil*.85. *num*.20. Ludovicus Romanus *in conſil*.98. *num*.3. Petrus Ancharan. *in cap. Ingenerali. de elect. in* 6. Archidiac. *in can. Si quis ſuadente* 16. *qu*.4. & Binsfeld. *Comment. in tit. C. de malef. & mathem. in princ. notabil*.7. Quod non ſolùm veritatem obtinet in lege civili; ſed etiam divina: ut rectè annotat Panormit. *in cap. Majores. de Baptiſmo, & ejus effectu. num*.3. ex illo Joannis 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum cælorum*. Ad quod propoſitum poſſent allegari multæ ſcripturæ tam veteris, quàm novi teſtamenti. Pſal.14. *Domine quis habitabit in tabernaculo tuo: aut quis requieſcet in monte ſancto tuo? Qui ingreditur ſine macula, & operatur juſtitiam. Qui loquitur veritatem, in corde ſuo*. Matthæi 7. *Non omnis, qui dicit mihi Domine, Domine intrabit in regnum cœlorum; ſed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt: & cap*.25. *Venite benedicti Patris mei poſſidete paratum vobis regnum:* & iterum: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*. Si enim maſculinum ibi non conciperet fœmininum, cunctæ fæminæ, & à patria cæleſti excluderentur, & à gehennæ pęnis eximerentur.

Eorum excuſatio ſefellitur.

§. II.

71 NEc officit, quòd dicant, pænas eſſe reſtringendas, & non ampliandas, utpote odioſas; ideoque prædictam regulam, cùm ſit in odioſis, non eſſe ampliandam, & ad mulieres extendendam. Nam falſiſſimum eſt, prædictas leges eſſe odioſas; immò maximoperè ſunt favorabiles non ſolùm toti Reipublicæ, & cuilibet perſonæ: quinimò ipſiſmet ſagis, & maleficis.

Pœnæ pręallegatæ ampliantur ad mulieres quia non ſunt odioſæ, ſed favorabiles.

Primò maximæ ſunt utilitati Reipublicæ: quia dum iſti facinoroſi utriuſque ſexus è medio tolli jubentur, non ita contumeliam, & damnum Reipublicæ, ejuſque membris inferre valent; ſic habetur magis civium inter ſe pacificus convictus, & totius Reipublicæ major conſervatio per hoc, ut nemo alterum lædat: ut enim cætera omittam, cùm eorum peccatum ſit in uno multiplex quædam colluvies, ſentina, & ſemper repullulaſcens hydra peccatorum: Deus graviſſimè ſemper offenditur; & ad clades toti Reipublicæ inferendas provocatur maximè: ut his infeliciſſimis temporibus experimur, quibus hujus ſectæ (quæ jam cæteris longiùs proſerpit) flagitia, bonorum hominum precibus, & pietati præponderant; pluſque illa poſſunt ad irritandum, quàm hæc ad Deum placandum.

Reipublicæ ob conſervationem.

Secundò leges illæ proſunt bonis civium moribus. Quamvis enim Magi, Malefici, & Sagæ nemini nocerent facto, nihilominus juvat, eos è medio tolli, ne ſuis pernicioſiſſimis ſceleribus, & nefandiſſimis ſuperſtitionibus aliis noceant ſuo exemplo: ut videmus quotidiè lamias multiplicari, & earum ſermones, atque opera canceris inſtar ſerpere. Multi enim natura, aut prava conſuetudine ſunt proclives ad ſcelera, qui pæna mortis deterrentur à ſimilibus criminibus perpetrandis juxta illud Poeticum:

Bonis civium moribus ob exemplum.

Oderunt peccare mali formidine pænæ.

Et alii pęnas flagitioſorum perſpicientes formidant; eorumque exemplo fiunt cautiores: quare tollendi ſunt de medio. quia juxta illud Salomonis *Prov*.19 *Peſtilente flagellato, ſtultus ſapientior erit*. Vide infra ſub n.587. & ſeq.

Ipsis sagis, & maleficis ob conversionē.

Tertiò ipsismet Maleficis, & Sagis hujusmodi pænas favorabiles esse, ac proficuas, quis audeat negare? Nisi enim hi diaboli asseclæ de medio tollantur, sed diutiùs tolerentur, majora aggravatis sceleribus supplicia sibi accersunt, & de die in diem fiunt deteriores. Cunque salutis pars sit, minùs affligi: optimè illis ad salutem consulit æternam, qui maturè flagitiis eripit. Docet enim experientia vix ullos extra rogum, vel carceres converti, & ex maximo numero paucissimos excutere illam servitutem duram, & diram nisi ad manus justitiæ deveniant. Quomodo convertantur, qui domi moriuntur; nec habent qui ad Deum revocet conscium peccati eorum quenquam? Potest utique Deus ad pænitentiam etiam domi revocare: sed non videmus hoc fieri; quod singulari Dei contingit clementia, quæ pęnas tantis sceleribus debitas vult breviore, & leviore hìc supplicio expiari.

Cur ergo leges prædictæ maleficos de medio tolli præcipientes, dicendæ sunt odiosæ? Immò ut favorabilissimæ, utilissimæ, ac sanctissimè admirandæ, & observandæ, nec ideò restringendæ ad viros tantùm; sed & ad fæminas ampliandæ, quas imbecillitas sexus non excusat, cùm semper insignis malitia comitetur; ac propterea in sua nequitia obstinatiores, & facinorosiores in criminibus suis perpetrandis.

§. III.

72 Expresse de sagis puniendis fit mentio apud Canones. Pontifices.

SEd quid immoror in istis probationibus? Nonne de istis diaboli mancipiis fit expressa mentio *in c. Si per sortiarias, atque maleficas* 23. *qu.*1. & in Const. Innoc. VIII. *Summis desiderantes*, ubi expressè varia recenset facinora à pluribus utriusque sexus personis arte dæmonis patratas, quas, præcipit, debitas criminibus solvere pænas? Sic Alex. VI. *in const. cùm acceperimus*, diversas utriusque sexus personas diversis incantationibus, & diabolicis superstitionibus in Provincia Lombardiæ operam dantes; suisque veneficiis, & vanis observationibus multa nefanda scelera procurantes memorat; ac præcipit Inquisitoribus, hujusmodi personas utriusque sexus justitia mediante punire, & compescere. Idipsum meminit, ac jubet Adrianus VI. *Constitut. Dudum uti nobis*. Et si attendere velis, quid Theologi, quid Casistæ, quid Canonistæ, quid Juristæ, quid Poetæ, quid Historici, ac Doctores omnes de dæmoniacis ministris tractantes referant, invenies de mulieribus sagis multa narrare. Cùm nihil frequentius audiatur apud illos, quàm nomina magarum, sagarum, sortiariarum, lamiarum, strigum, veneficarum, pharmaceutricarum, incantatricum, excantatricum, sortilegarum, empusarum; quæ quamvis diversa; tamen totam illarum naturam vix explicare valent.

Doctores.

§. IV.

73 Quidam sagarum patroni eas è numero maleficorum eximere student.

AT ex opposito insurgunt nonnulli lamiarum patroni ac defensores, quorum principes sunt Joannes VVierus Medicus, Franciscus Ponzinibius, Duarenus, & Godelmannus Juristæ asserentes, lamias nostras è numero magorum, ac maleficorum eximendas esse: quòd earum operationes sunt nisi imaginationes delusarum mulierum. Arripiunt occasionem ex *c. Episcopi* 26. *q.*5. quia delusas Herodianas ille canon asserit, sic ratiocinantur: *si illæ mulieres delusæ, ergo & nostræ striges*, & ita delusæ talia delicta quæ verè ac realiter non commiserunt, in judicio confitentur; ideoque, cùm delicta eorum non sint nisi imaginaria, non posse à Judicibus puniri.

Hujusmodi exemptio sagis est infructuosa.

Verùm etiamsi certum ponatur, quod dubium esse probatur à Spineo *tract. de Strigibus quæst.*23. à Binsfeld. *tract. de Confess. malefic. in fine in solutione ad primum argumentum*, & Delrio *libr.*5. *disquis. magic. section.* 16. *post medium*, dictum capitulum emanasse à Concilio generali, ac ritè congregato: illudque se extendere ad nostras sagas. Quod falsissimum esse ostendunt præcitati Doctores, & nos

& nos infra docebimus, cùm de strigarum fautoribus erit sermo. Adhuc eorum sententiam ipsismet lamiis infructuosam esse, oportet, ipsi fateantur. Per eam nanque supplicio non eripiuntur; quia adhuc ex ipso *cap. Episcopi*, hæreseos convincerentur. Ibi enim definiret, tales mulierculas esse infideles, & à Deo ad suffragia dæmonum desciscere. Et rectè definit: quia licèt delusæ fuissent in somnis tam (ut optimè ratiocinatur Nicolaus Jaquerius *flagelli fascinariorum cap. ult.*) postquàm evigilarunt recordantes eorum, quæ in somnis egerant, putantes, ea verè, & corporaliter à se gesta, ratificant pactum, & cultum dæmoni exhibitum; & solicitè sibi cavent ab iis, quæ in somnis dæmon prohibuit; & omnia sedulò exequuntur, quæ jussit facere. Fovent enim pertinaciter voluntatem ad similes conventus revertendi; & faciendi quæcunque arbitrantur se illic commisisse, sacrilegia, sodomiam, incestus, infanticidia, idololatriam, &c. Profitentur sæpè coram complicibus etiam in judicio, se hæc nolle deserere. Quare sunt hæreticæ, & apostatæ censendæ, licèt hæc nequam voluntas, & opinio ex delusione nasceretur. Ad cultum enim, & exercitium hæreticæ pravitatis sufficit, liberè in eam consentire, & eam acceptare. Sicut si aliquis catholicus somniasset, se audire aliquem docentem, vel concionantem: Non esse Purgatorium: posteà verò vigilans putaret, se vigilantem hæc audivisse, & memor eorum, quæ somniarat argumentorum, huic hæreticæ propositioni fidem, ac consensum præberet, & animo dictisque eam foveret: talis dubio procul haberetur, & esset verus hæreticus, & ut talis puniri deberet. Insuper sicut qui (sic arguit Bernardus Cumanus *Lucernæ num. 9.*) in somnis passus est illusionem, quia somniabat, sibi rem esse cum aliena uxore; si posteà memor somnii complacet sibi de tali actu propter delectationem, quam inde sibi visus percipere ex spolio thalami alieni; licèt non peccet ratione somnii, qua somnium fuit (quia judicium rationis tum ligatum erat & ideò tum peccare non potuit) mortale tamen adulterii peccatum sibi consciscit ratione complacentiæ subsecutæ, & consensus pleni in vigilia præstiti. Nam rectè Augustinus ait *Delectari falso crimine, verum est crimen*. Deinde quis ignorat, has vigiles multa conari ad hoc crimen: & conatum, qui ad cogitationem accessit, pænam in atrocioribus criminibus meritò exigere? *L. quisquis C. de leg. Jul. Majest. L. Si quis non dicam rapere. C. de Episcop. & Cler. L. unica. C. Si qua præditus potest. L. 1. ff. de Extraordin. crimin. L. 1. ff. ad leg. Pompæam de parricidiis. L. fugitivus ff. de verborum signific.* Quis ignorat, fautores, & conscios eadem pæna cum maleficis puniendos? *L. 1. §. occisorum ff. ad S. C. Syllan. L. utrum ff. ad leg. Pompæam de parricid. §. alia, de public. judic.* Denique patet in *d. c. Episcopi* non obstante delusione hæreticas declarari, quia dicit: *sceleratus, & retro post sathanam conversas*: quod est, esse apostatas à fide, dicit: *alios secum ad infidelitatis interitum traxisse* (quod est dogmatizantium) *à recta fide deviasse, fidem perdidisse, in errorem Paganorum devolvi, diaboli esse, non Dei, & Paganis esse deteriores*. Si ergo capitulum istud pertineret ad striges, deberent ergo adhuc hodie striges tractari, ut hæreticæ, & à fide apostatantes? Quem igitur fructum ex hoc capite percipiunt, quòd illas tam clarè hæreticas pronuntiat, & proindè subdit pænis hæreticorum?

Quia de hæresi convincuntur & Apostatæ censentur.

Quare cùm mulieres striges, ut considerentur, sive realiter, sive delusoriè sua facinora patrantes, in malefaciendo, ac horrendis sceleribus perpetrandis non inferiores, nec infirmiores hominibus se exhibeant, à Judicibus pæna eadem, qua viri jure merito sunt mulctandæ, ut quæ in vita tot flagitia, ac facinora deserere noluerunt, ab illis saltem ipsæ derelinquantur in morte.

ARTICULUS III.

Pueris.

§. I.

74 Pueri videntur immunes à flagitiis, & consequenter à pœnis. Sed experientia contrarium docet Cùm plures eorum maleficiis vacent.

CUm agitur de magicis actionibus, quid commune cum his flagitiis habere possunt pueri, *quorum ætas*, teste D. Chrysost. *homil.59. in Matth. omni arrogantia, omni gloriæ inanis furore, omni livoris insania, omni carnalis concupiscentiæ æstu, omni avaritiæ appetitu, omnis contentionis cupiditate, cæterisque hujusmodi effectibus est immunis*? quæ omnia, & similia sunt causæ ad maleficas actiones perpetrandas dispositivæ. Sed experientia rerum magistra contrarium docet. Cùm enim sit insatiabilis diaboli cupiditas, suum usquequaque dilatandi imperium, nihil magis appetit, quàm suorum mancipiorum augere numerum, ideò non cessat, urgere maleficos, & continuè obtundere, ut eos ad suorum cætum adigant, qui in eorum non sunt potestate. Hinc miseri ministri, ut magistrorum suorum gratiam aucupentur, solent, quotquot ex liberis, & parentibus possunt, bonos, & malos impellere ad nomen dandum militiæ diabolicæ. Pater filium nondum puberem deducit ad nocturnos cætus, addit animos paventi ad insolita spectacula, renitentem dæmonibus offert in pignus obsequii, & juratæ fidelitatis, invitumque ad cuncta maleficorum flagitia solicitare non desistit. Mater filiam quasi ad consanguinei sponsalia domo abductam, monitamque, ne ad ullum rei aspectum formidet, iisdem conventiculis inserit, oblatamque lucifero tradit, in ejusque verba jurejurando adigit; ideoque maleficia, sortilegia, incantationes, sceleraque magica quasi hæreditario jure à progenitoribus communicata exercentur à pueris, qui sæpiùs patribus nequiores evadunt: ut latè docuimus *disp.3. tom.1. num.*130. Quibus ergo pænis mulctandi erunt pueri hujusmodi flagitia perpetrantes?

§. II.

75 Quid sentiendum de pueris impuberibus ex DD. sententia?

AUdiamus legum interpretes. Certum est ex communi Doctorum sententia, quòd minor impubes, etsi doli sit capax, in delictis mitiùs punitur, *L.*1.§. *Impubes. ff. de minoribus*. Ibi enim ætas excusationem meretur. Ita sentiunt Julius Clarus *lib.*5. *ſ. fin. pract. Crimin. q.*60. Marsil. *in pract.* §. *quoniam n.96.* Farinac. *de pænis temperandis q.92. n.*41. qui plurimos allegat, quibus addo Cabell. *resol. criminal. cent.*2. *casu* 134. Julium Cæsarem Ruginellum *in suis practicis q. lib.*1. *cap.*35. *per totum*, Ludovicum Gilhausen *in sua Arbore judic. crimin. cap.*5. *ramusculo* 3 *n.*54. *& sequent.* Præsidem Abavo *de reatibus q.*23. *n.*5. *& seq.* Cæsarem Carenam *tract. de off. Sanct. Inquisit. part.3. titul.9.* §.6. *n.*20. *& sequent.* Impuberes autem censentur secundùm DD. *in cap.*1. *&* 2. *de delictis puerorum*, fœminæ usque ad 12. annum, masculi usque ad 14. annum quantum ad peccatum carnis. Sic etiam minor ætate excusatur à pæna ordinaria Sodomiæ. Socinus Junior *lib.3. consil.* Menochius *lib.2. de arbitr. jud. qq. cas.*329. Ideò semper illa regula juris habenda est ante oculos, quòd ferè in omnibus pænalibus judiciis ætati, & impudentiæ succurrendum est. *L. ferè. ff. de regul. juris*. Si autem minimè sit doli capax, in totum excusatur à pæna. *L. infans. ff. ad legem Corneliam, de Sicariis*.

§. III.

76 Quis, si proximus pubertati?

SI verò quis sit doli capax, & proximus pubertati, tenetur non ordinaria, sed mitiori pæna, *L. auxilium*, §. *in delictis ff. de minoribus*. Quando autem puer sit do-

ſit doli capax, judicis arbitrium requiritur. Quidam enim citiùs, quidam tardiùs fiunt doli capaces; & ita nonnunquam etiam contingit, quòd malitia ætatem ſuppleat; quod comprobatur exemplo relato à Joan. Andrea, Hoſtienſi, Panormit. Joanne Anania *in cap.*1. *de delictis puerorum*, *ex Dialogis S. Gregorii:* diabolum è manibus Patris eripuiſſe puerum quendam quinque annorum jurantem, & blaſphemantem Deum; quod Deus non permiſiſſet, ſi ille infans non fuiſſet doli capax: cùm dicat divina Scriptura *Ezechiel.*18. *Filius non portabit iniquitatem Patris*, & communiter Theologi *in* 4. *ſent.* aſſeverent, neminem puniri pæna gehennæ niſi pro peccatis propriis. Non ergo infans ille punitus fuit pro peccatis Patris, ſed pro ſuis propriis; quæ non fuiſſent tali pæna punita, niſi & culpa præceſſiſſet. Aliud parum abſimile narrat Cæſar Carena de quodam puero, in quo malitia ætatem ſuppleverat: Anno 1636. dum erat Pro Judex maleficiorum Civitatis ſuæ Cremonæ ſub Illuſtriſſimo D. Don Conſalvo de Salamanca. *Puer, quem in Curia*, ait, *arbitrati fuimus, non attingere annum* 18. *quòd in loco Mirabelli occiderit proditoriè quandam mulierem ei adſtratam nonnullos aureos ſurripiendo, Curia noſtra exiſtente in voto eſſe in arbitrio Senatus, vel attenta atrocitate delicti eum damnare ad mortem naturalem: vel ſtante ætate, quam ex aſpectu judicavimus, eum mulctare pæna perpetua triremium; Senatus hac ultima pæna eum puniendum judicavit.* Idipſum confirmat idem Auctor *part.*2. *de Blaſphemis tit.*7. §.16. *nu.*84. ubi ait, indiſtinctè non ſolùm in blaſphemia; ſed in omnibus aliis delictis ad S. Officium ſpectantibus minorem viginti quinque annis mitiùs eſſe puniendum, niſi eſſet hæreticus pertinax, & impænitens. Farinac. *de hæreſi qu.*194. §.2. *nu.*32. & Souſa *in Aphoriſ. Inquiſit. lib.*3. *cap.*32. *num.*8. At Sanctiſſ. D. N. felic. recordationis Urbanus VIII. ſua ſpeciali Conſtitutione *incipiente Apoſtolatus* 23. *Martii* 1628. expreſsè ſtatuit, celebrantes, cum Sacerdotes non ſint ſæculari foro eſſe conſignandos, ut ultimo ſupplicio afficiantur, etiamſi minores eſſent viginti quinque annis dummodo majores eſſent annis viginti; in quo exſtendit Conſtitutiones Greg. XIII. & Clementis VIII. contra prædictos criminoſos editas. Nam ante conſtitut. Urbani VIII. utique rei prædicti criminis minores viginti quinque puniebantur citra mortem. Sic Petrus Binsfeldius *Comment. in tit. C. de malefic. & mathem. in L. Nemo q.*1. *poſt concluſ. dub. Quid dicendum ſit de pueris* ſuam explicans intentionem circa hoc, cùm eadem ratio militet, in crimine maleficii, quæ in prædicto crimine, ait: quòd ipſemet non auderet unquam conſulere judicem in conſcientia, ut in hoc enormiſſimo crimine arbitrium extenderet ad ultimum ſupplicium ante decimum ſextum annum completum, niſi maximæ circumſtantiæ accederent; quamvis de rigore legis aliud fieri poſſet. Sed ante talem ætatem minor eſſet cuſtodiendus intolerabili cuſtodia, & inſtruendus: quo tempore elapſo, ſi non ſit circumſtantiis adjunctis ſpes firmæ, conſtantiſque converſionis, adhuc eſt locus juſtitiæ.

§. IV.

Ex quibus omnibus facile eſt colligere quid agendum cum pueris in materia magiæ, & maleficiorum.

1 Si puer 8. 9. 10. 11. annorum, aut plurium noxius, ac reus maleficii deprehendatur, diligenter incumbendum imprimis, ut ad meliorem frugem, & viam ſalutis reducatur: quia in tam parva ætate aſtutia diaboli, in malorum hominum, etiam nonnumquam, immò ut plurimum propriorum parentum malitia pueri in hoc peccatum ſeducuntur, ſeducti ob ignorantiam teneræ ætatis neſciunt, quid remedii adhiberi poſſit; immò etiam ex inſtructione diabolica tenent in ſecreto, & nemini mortalium extra conſortium more omnium maleficorum revelant. Contingit tamen quandoque, ut puto ex ſingulari divina diſpoſitione, quòd ex ſimplicitate, vel alia cauſa pueri, qui ſecretum tenere non poſſunt, pro-

dant congregationes, & tractatus maleficorum nocturnos: ut sæpius experientia est comprobatum. Hi autem communiter, qui minores sunt 14. annis puniri non debent, nisi ferula, aut virgis terreri non tam ad condemnandum, quàm inquirendum juxta illud Dyni relatum ab Alberico *in L.1.§. Impubes. in verbo Ferula ff. ad Syllanam. Castiga juvenem ferula, furca senem, peccantem juvenem corrige, perde senem.*

§. V.

77 Quid post annum 14. completum?

POst verò annum 14. completum judicis arbitrium potest habere locum: an in tam gravi crimine in minorem ætatem sit mortis supplicium statuendum ex circumstantiis occurrentibus in casu: ut si talis diù fuerit in tali crimine: an perpetraverit plurima alia crimina: ut si abnegaverit Sanctissimam Trinitatem, Divinitatem D. N. Jesu Christi, ejus Conceptionem de Spiritu Sancto, mortem ipsius, ut nos redimeret, Virginitatem Beatissimæ semper Virginis Dei Genitricis Mariæ: vel aliquem per maleficium interfecerit: vel commiserit rerum sacrarum abusum: aut sodomiam, vel cum dæmone concubitum, ac similia, quibus firmiter intellectu, ac voluntate adhærere comprehendatur, & magno dolo, & astutia fuerit præditus, nec spes ulla constantis conversionis, & emendationis effulgeat; immò ut hæreticus pertinax, & impænitens perseveret: tunc brachio sæculari est tradendus ultimo supplicio mulctandus; ne fortè si corpori parcatur, & ætati, anima corpore intereat: *ut habetur L. Excipiuntur ff. ad Syllan.* Quod confirmat Simanch. *Catholic. Institut. titul.29. rubric. de filiis, & minoribus num.56.* ubi ait: quod Minores viginti annis hæretici, etiam post tempus gratiæ redeuntes ad fidem benignè recipiuntur *& num.58.* ubi, quod minor viginti annorum doli capax, si hæreticus pertinax fuerit, & monitus, atque convictus ad Ecclesiam redire noluerit, perinde ac si major esset, judici sæculari relinquendus, & ab eo in ignem mittendus est, *& num.59.* dixit, attendendam esse ætatem, non in qua minor incepit esse hæreticus; sed in qua contra ipsum cæptum est inquirere: quia hæresis cum minore semper crevit, & semper secum illam habuit, *& in Enchyridion Violatæ religion. titul.44. rubr. de minoribus num.2. & seq.* ubi eadem repetit *& titul.47. rubr. de defensionibus numer.11.* ubi de infante. Binsfel. *loco citat.* Farinac. *de Hæresi qu.19. §.2. num.32. & qu.92. num.107. in fine & num.189. 181. & 192.* qui alios allegat loquens de pænis temperandis. Decianus *crimen. lib.3. cap.12. num.25. & lib.5. cap.37. num.56.* Sousa *lib.3. Aphoris. Inquisitorum cap.32. num.21.* Ruginellus *cap.36. in suis pract. num.19.* Ludovic. Gilhaus. *in sua Arbore judic. crim. cap.5. ramuscul.3. de exception. num.67. vers. neque etiam excusat.* & Cæsar Carena *de officio S. Inquisit. part.2. tit.7. §.16. numer.81. & 83. & part.3. tit.9. §.6. num.27. & sequent.*

§. VI.

78 Judices quomodo segerere debeant in hujusmodi casibus?

QUare licèt Judex in levioribus, & minoribus criminibus pronior ad absolvendum, liberandumque esse debeat; in gravioribus tamen atrocioribusque, contrarium sentiendum; maximè quando tendunt in divinæ, humanæque Majestatis offensam, & communi boni detrimentum juxta ea, quæ Marsilius *in pract. §. occurrunt num. ultim. in fine libri*, Damhaud. *in pract. capit.150. num.6.* & alii alibi: quod multis juribus probari posset. Quia major est favor divinæ, humanæque majestatis, & Reipublicæ, quàm privatarum personarum. Ideoque in hoc crimine quando quis reus invenitur, non facilè est banniendus, aut relegandus extra fines Provinciæ, aut Dominii: quia cùm crimen etiam dependeat à cooperatione dæmonis, facillimè nocte redeunt ad suos, ut conventui adsint, quando agitur contra salutem patriæ: ut judices nostri non raro perci-

percipiunt ex confessione reorum. Dum autem eos sic relegant, adhuc datur eis occasio, maleficia continuandi, & non solùm suam Provinciam nocturno tempore; sed alias etiam catholicas quovis tempore pestifero hoc veneno inficiendi: ut rectè admonent Binsfeldius *loco citato*, Præses Abavo *in sua Praxi criminali in §. sortilegium, nu.98. &* Carena *de off.S.Inquisit.par.2.tit.12.§.31.num.258.Versic.Et ex hac perpetua.*

Ne ergo hujusmodi magica opera, ac nefanda, crimina, quæ ii diaboli asseclæ eo suadente, & opitulante tum in malefaciendo; tum in sanitate conferenda continuò committere, & perpetrare non verentur, impunita remaneant, in non modicum catholicæ fidei opprobrium, animarum suarum periculum, Divinæ Majestatis offensam, Reipublicæ christianæ perniciem, cunctorum hominum, & animantium detrimentum, in perniciosum exemplum, & scandalum plurimorum, à Judicibus juxta legum præscriptum, consilium peritorum, praxim doctissimorum, & proborum virorum non solùm non sunt toleranda; sed penitùs eliminanda, ac punienda in exercentibus viris, mulieribus, & pueris.

SECTIO II.

In Addiscentibus.

TAm effrænati sunt superbiæ motus, tàm inexplebiles cupiditatis æstus, tam fastuosi ambitionis impetus, quibus dæmon, ut plures habeat sectatores, continuè agitatur, quòd ubique gentium magicarum artium professores instituere contendit, ac fæderatorum numerum augetur, & ita excæcati sunt homines, ut ad illos accedere non pertimescant, ut disciplinas hujusmodi magicas conquirant. Ideòque tales non sunt tolerandi, sed coercendi, sive illud fiat Publicè: sive Privatim, ut sequentes articuli declarabunt. 79

79 Dęmon ubiq. plures instituit discipulos, Qui non sunt tolerandi, sed puniendi. Sive addiscāt Publicè, Sivè Privatim.

ARTICULUS I.

Publicè.

§. I.

PUblicas, ac celebres olim magiæ Scholas in diversis regnis, & urbibus extitisse, præcipuè Salamanticæ, & Toleti in Hispania; & in Italia ad Locum Nursinum; & in Spelæo Visignano ex avorum memoria refert Delrius *Disquisit. magic.l.2.quæst.1.in princip.* Sed utinam hoc etiam nostro ævo non sint plurimi hujusmodi diaboli partiarii, qui, ut dæmonis augeant partes, magistri officio fungentes diabolicis accincti artibus varios discipulos instruere non cessant, iis nonnulla tradentes præcepta certosque ritus, ac modos edocentes, quibus mira & insolita tum in laudibus, ac honoribus ab hominibus iniquis, & insipientibus aucupandis: tum in maleficiis horridis concinnandis: tum in sanitate ægris conferenda perficere valeant. Quæ, ne magicæ artis omnium nationum calculis condemnatæ rei inveniantur, omnia sua occultæ virtutis naturalis imagine contegere conantur, ut sub specioso velamine latitantes, impunè sua flagitia exercere queant. 80

80 Olim plures fuerunt scholæ, quib. magia à magistris discipulis publicè tradebatur.

Plures etiam sunt hoc nostro ævo hujusmodi magistri.

Quare hujusmodi Magistrorum discipuli inanes, curiosi, & impii dictarum artium notitiam nimis anxiè habere cupientes eis investigandis, & capescendis in divinæ legis offensionem, multipliciter incumbunt. Alii enim Geomantiæ, Hydromantiæ, Acromantiæ, Pyromantiæ, Onomantiæ, Chiromantiæ, Necromantiæ, cæterisque sortilegiis, & superstitionibus non sine dæmonum expressa, aut tacita pactione operam navare non verentur.

Ac discipuli scientiis diabolicis vacantes.

Alii

Alii verò aliquas pristinæ, & antiquæ, ac per crucis victoriam prostratæ idololatriæ reliquias retinentes quibusdam auguriis, auspiciis, similibusve signis, & vanis observationibus assiduè intendunt. Alii cum morte fœdus ineuntes, & pactum facientes cum inferno ad occultorum divinationem, ad inveniendos thesauros, ad maleficia perpetranda, vel sanitati alicui impertiendam, nefarias magicæ artis incantationes, instrumenta, & veneficia addiscunt, quærunt, & adhibent; circulos, & diabolicos characteres describunt: dæmones invocant, aut consulunt; ab eis responsa petunt, aut accipiunt; eis preces, & thuris, aut aliarum rerum suffimenta, seù fumigationes, aliave sacrificia offerunt: candelas accendunt: aut rebus sacris, vel Sacramentis, aut Sacramentalibus sacrilegè abutuntur: cæterisque impietatis operibus execrandis incumbunt, ut ait Sixtus V. Constit. *quæ incip. Cæli, & terræ creator*.

§. II.

81 In conventiculis secretis. In nocturnis cætibus.

QUæ omnia hi nequissimi diaboli partiarii addiscere consuescent: vel in quibusdam conventiculis secretis, ubi magi, ac malefici condicto tempore conveniunt, ut à magis, ac maleficis primoribus edoceantur. Vel in nocturnis cætibus, ubi à dæmone publicè instruuntur, quomodo, & quibus instrumentis, ac mediis maleficia concinnare valeant: quibus pharmacis, & medicaminibus valetudinem alteri præstare habeant; quæ præcepta necessariò sint adimplenda: pulveres spargendos in aera accipiunt, ad fruges, vineas, & segetes inficiendas, quibus sparsis ventorum turbines, & tempestates horrendas excitent: cæterisque, quibus opus est ad magica, ac malefica facinora perficienda optimè imbuuntur: ut de seipso fassus est in judicio Joannes de Vaux Stabulensis Monachus insignis magus: ut refert Delrius *disquis. magic. lib. 5. Append. 1.*

Quis autem negare audeat, has artes prorsus esse fallaces, ac perniciosas, vanasque improborum hominum astutia dæmonum fraudibus introductas, quibus semper diaboli operatio se fallaciter immiscet, ut sua fraude, ac dolis miseros homines à via salutis avertat, & laqueo damnationis involvat? Quod testatur Gratianus *cap. Nemo 26. qu. 5.* dicens: *Hæc potestas immundis spiritibus ideò datur, ut per vasa sibi apta, hoc est, pravos homines seducant illos, qui spernunt veritatem, & credunt mendacio; & juxta Pauli sententiam, sanam doctrinam non sustinebunt; sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent; ad fabulas autem convertentur: onerati peccatis ducentur variis desideriis semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis pervenientes. Quemadmodum autem Joannes, & Mambres restiterunt Moysi, ita & isti resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus, sicut & illorum fuit.*

§. III.

82 Puniri jubentur Jure Pontificio.

PRopterea hujusmodi magistrorum, ac discipulorum execrandis flagitiis occurrere volens Sixtus V. *Constit. Cæli, & terræ Creator*, mandavit Episcopis, & Inquisitoribus, aliisque locorum superioribus, hos nefarios homines cujuscunque dignitatis, gradus, & conditionis existant, pænis canonicis, aliisque eorum arbitrio coercere: Quæ Constitutio roborata est ab Urbano VIII. alia Constitutione, *incipiente Inscrutabilis, extensivè ad alia; edita Anno Domini 1631.*

Nec putes, ei parcere leges civiles. Nam *C. de malef. & mathem. L. Eorum L. Nemo L. Etsi excepta, & L. Culpa similis*. Severissimis legibus nempe, pæna capitis, vel ignis, aliisque atrocissimis plectendos sancitum est. His accedunt aliæ Christianorum Imperatorum leges *in C. de Hæret. l. Omnes vetitæ legibus divinis, & Imperialibus constitutionibus hæreses perpetuò quiescant; & nemo ulterius conetur quæ re-*

Jure civili.

perit

perit prophana præcepta vel docere, vel discere: nec antistites eorumdem audeant fidem insinuare quam non habeant. Quid enim præfati Magistrorum magorum, ac maleficorum discipuli in illis conventiculis addiscunt? Non aliam utique scientiam, ac doctrinam, quàm hæreticam, erroneam, & scandalosam: puta dæmoni maximam inesse potentiam, nec Deum illam posse impedire, ac coercere: qui illi serviunt, & obsequuntur, fore beatos in hoc sæculo, & in futuro nullis afficiendos pœnis: absque sacramentali confessione, sola cordis contritione magos, & maleficos salvos fieri: cæteros qui Summo Pontifici Romano obediunt, præscitos, ac damnatos esse; aliasque hujusmodi blasphemias execrandas, & hæreses intolerandas. Quibus studentes cùm hęretici fiant: vel saltem vehementer de hæresi suspecti, præter pænas præmissas, cæteris tum canonicis, tum civilibus, quibus hæreticos, vel de hæresi suspectos mulctari supra docuimus, obnoxios fieri, nemini est ambigendum.

Quare ne ampliùs ita graviter Divina Majestas lædatur, fidei integritas violetur, & animabus pretioso Christi sanguine, red[illegible]ptis pestis, atque exitium importetur, Episcopis, Inquisitoribus, Magistratibus, & quibuscumque, quibus incumbit ex officio, solicitè est invigilandum, & diligenter inquirendum, ut in professores, Lectores, & Scholasticos, qui supradictas damnatas scientias exercent, profitentur, docent, vel addiscunt, severiùs tum canonicis, tum civilibus pęnis, & aliis eorum arbitrio animadvertant.

ARTICULUS II.

Privatim.

§. I.

83 EXperientia rerum magistra cùm variis temporibus magicos docuerit præceptores, in manus Magistratuum quàm sæpè tradere seipsos, dum publicè discipulos magicis tentarunt imbuere disciplinis; alium adinvenerunt modum minus periculosum, securiorem, ac impræsentiarum usitatiorem. Seipsos enim in alienas introducunt domos: ibi privatim, ac secretò quamplures seducere conantur, totis viribus eis persuadentes, hanc scientiam magicam à Deo esse profectam, nec in ea aliquid superstitiosi inveniri; ideò quemlibet posse hilari animo, & quieto corde eam sequi, & amplecti. Quare ignorantibus, putà, mulierculis, hominibusque rudibus, & idiotis per signa in verbis, & rebus naturalibus ostensa: Sapientibus verò per libros. vel scripta nomina varia incognita, pluresque figuras continentia magicam, ac maleficam artem communicare student.

Magi, & Malefici ut securiùs suas valeant tradere instructiones privatim plures seducere tentant. Ignorantes per signa exhibita. In Verbis & Rebus naturalibus. Sapientes. Per Libros, & Scripta.

§. II.

84 QUàm autem grave Christianæ Religioni, ac membris ejus catholicis horum librorum lectio afferat damnum, optimè novit ille terrarum orbis Princeps Valens Imperator, cujus jussu circa annum 370. magna, & acris fuit facta inquisitio codicum artium vetitarum; & ad eum finem rectiùs consequendum cujusque fermè domus penetralia accuratè perlustrata fuerunt, & innumeri Codices; immò multi voluminum acervi, congesti, atque in conspectu Judicum concremati: ut post Ammianum *lib.19.* prodit Baronius *tom.4. Annalium sub Anno Christi 370.*

Huic malo occurrit Valens Imperator pręcipiẽs libros pręditos perquirere, & concremare. Testis oculatus fuit D. Chrysostomus.

Ea de causa innocenter etiam D. Chrysostomus in discrimen, à quo tamen divino præsidio liberatus extitit, devenerat: ut ipse testis est *in homil.39. in Acta Apostolorum.* ubi sic loquitur.

Mota est olim, me adhuc adolescentulo magna, tyrannorum hostilitas, militibus etiam foris

foris extra civitatem ad insidias positis, fortè libellos fortuitò quærebant incantatorios, & magicos. Et qui scripserat librum nondum perfectum in flumen ejecerat, & captus cùm postularetur ab eo, reddere non poterat; sed ducebatur per totam civitatem vinctus: & cum ita accusaretur, dedit pænam. Tunc ego ad martyris ædem proficisci volens, transibam per hortos juxta flumen cum alio quodam. Ille autem viso libro, qui in superficie fluebat: primùm quidem putabat linteum esse: propior autem factus agnovit esse librum, & descendens recepit. Ego autem contendebam, ut de communi invento, & ridebam. Sed videamus inquit, quidnam hoc sit. Revolvit partem paginæ, & invenit scripta magica. Accidit autem eodem tempore militem transire, qui hoc animadvertens abiit, & timere nos fecit. Quis enim credidisset, quòd è flumine sumptum sustulissemus, cùm omnes tunc etiam qui non suspecti essent, detinerentur? Et abiicere non audebamus, ne videremur: Idem erat periculum si scinderemus. Concessit igitur Deus, & abjecimus, & posteà periculis liberati sumus.

Hæc Chrysost. Ex quo apertè constat, quàm illis temporibus fuerit periculosum, & infame habere libros magicos.

Hoc etiam benè perspectum habuerunt Christiani in primitiva Ecclesia, quorum multi, ut notat Liranus *super Acta Apostolorum cap.19.* veniebant ad Paulum Apostolum confitentes peccata, & relinquentes idola: Multi autem ex eis, qui fuerunt curiosa sectati, idest, artes magicas, contulerunt libros, idest, portaverunt ad Apostolum, & combusserunt, scilicet, in contemptum diaboli, & honorem Jesu Christi.

§. III.

85 Hoc nostro ævo valdè inolevit dictus abusus nepè dictorum lectio librorum.

At hoc nostro ævo, quàm hujusmodi librorum perniciosorum inoleverit abusus, maximè apud corruptam juventutem, experientia nimis docet in dies cum maxima Christianæ Religionis pernicie, & animarum interitu. Si enim profana, & vaniloquia hæreticorum sunt devitanda juxta D. Pauli monitum *Actor.19.* eò quòd multum proficiant ad impietatem; & eorum sermo ut cancer serpat; multò magis profectò librorum magorum & maleficorum lectio cavenda; scriptura enim manet, & vox perit; & ea, quæ permanent, fortiùs imprimunt in animum, magisque movent.

Quæ prohibetur.

Sed audiant isti diaboli partiarii, eorumque discipuli leges Pontificias prohibentes, quoscunque magorum, & sortilegorum retinere libros.

Jure pontificio excommunicatione nemini reservata.

Sic enim cavetur in Extravaganti Joannis XXII. *relata in Direct. Inquis.par.2.qu.43.num.9.* Postquàm locutus est de magorum, ac maleficorum delictis abominandis, addit: *Monemus omnes, & singulos renatos fonte baptismatis in virtute sanctæ obedientiæ, & sub interminatione anathematis, præcipientes eisdem, quòd nullus ipsorum aliquid de perversis dogmatibus docere, ac addiscere audeat.* Et paulò infra. *Qui contra nostra saluberrima monita, & mandata facere de prædictis quicquam præsumpserit, excommunicationis sententiam promulgamus; quam ipsos incurrere volumus ipso facto; & contra tales, si admoniti infra dies octo à monitione computandos præfata, à præfatis non se correxerint, præter pænas prædictas ad infligendas pænas omnes, & singulas, quas de jure merentur hæretici per suos competentes Judices procedatur.* Deindè statuit, ac præcipit, quòd *nullos eorum libellos, scripturas quascunque de præfatis damnatis erroribus quicquam continentes habere, aut tenere; vel in ipsis studere præsumat; sed abolere, & comburere teneantur.* Qua excommunicatione ligantur omnes retinentes libros Claviculæ Salomonis, Psalmodiæ, Cornelii Agrippæ libros, & scripta Petri de Abano, quæ de magia tractant, & id generis.

Post supradictas canonicas pœnas, aliæ extant in Bulla Sixti V. *Constitut. Cæli & terræ Creator* contra retinentes libros Astrologiæ judiciariæ Chiromantiæ, Necromantiæ, & similium artis magicæ sortilegorum, incantatorum, & divinatorum: ut di-

ut dixi *in præcedenti articulo*. Quos magicos libros ſive impreſſos, ſive manu ſcriptos nec legi, nec retineri poſſe, ſed igni tradendos eſſe præter ſupradictam Extravag. Joan. XXII. etiam ſtatutum eſt tum jure antiquo, ut in primitiva Eccleſia; tum ex Conſtitutione Pii IV. & Clementis VIII. ***in Regulis Indicis librorum prohibitorum*** *auctoritate Concilii Tridentini Reg.9.*

Hujuſmodi autem excommunicationes à prædictis Summis Pontificibus contra magorum, ac ſortilegorum libros retinentes, aut legentes nemini reſervantur: ut communiter ſentiunt Doctores. Verumtamen aliud poſtmodùm decretum emanavit factum in Congregat. Generali S. Romanæ, & univerſalis Inquiſitionis ſub die 3. Maii 1601. quo ſub pæna excommunicationis majoris ipſo facto incurrenda S. officio reſervata, nec non ſub aliis pænis in ipſo decreto contentis prohibetur Fratribus Ordin. S. Franciſci de obſervantia retinere, aut quoviſmodo habere, ſeù legere ſcripta, vel libros Geomantiæ, Hydromantiæ, Aeromantiæ, Pyromantiæ, Chiromantiæ, & Necromantię, ſeù continentes incantationes ad amorem, invocationes dæmonum, abuſus Sacramentorum, Sacramentalium, rerum Sacrarum, & benedictarum, remedia ſuperſtitioſa infirmitatum, ad theſauros inveniendos, ſeù quævis ſortilegia; ſed cùm primum ad cujuslibet ipſorum manus hujuſmodi ſcripta, & libri quovis modo pervenerint, etiam occaſione audiendi Confeſſiones Sacramentales Ordinariis locorum, ſeù Inquiſitoribus, vel eorum Vicariis reſpectivè inter 24. horas realiter, & cum effectu conſignare, & tradere debeant.

§. IV.

QUando autem prædicti magorum, & ſortilegorum libri, ſive quoruncunque aliorum ſint alicujus Auctoris hæretici, & aliquam contineant hæreſim, illos ſcienter retinentes publicè, vel occultè quovis ingenio, vel colore abſque licentia, & auctoritate ſedis Apoſtolicæ ipſo facto incurrunt in ſententiam excommunicationis Bullæ Cænæ Domini, cujus abſolutio reſervata eſt Summo Pontifici, ut latè docet Martinus Navarrus *lib.5.conſ.in tit.de Heret.conſ.3 n.1. & conſ.8.* Homobonus *de Exam.Eccleſ.tom.1.tr.7.c.2.q.9.ibi reſolutio*, Azorius *p.1.l.9.c.16.q.6.* Ignatius Lupus *p.3.Comment.Edicti S.Inquiſ.lib.25.diſt.6.* 86

Si verò copulativè concurrunt quatuor ſequentes conditiones, tunc legentes, vel retinentes ſunt excommunicati excommunic. Bullę Cęnę Domini.

Ex quo colligitur, ut dicantur incurrere in Bullam Cęnæ Domini hujuſmodi libros retinentes, vel legentes quatuor, oportet, copulativè concurrant conditiones; quarum una deficiente non incurrunt: ligantur tamen excommunicationibus latis à ſupradictis Pontificibus, ſi malo fine id faciant.

Primò requiritur, quò libri, qui leguntur, retinentur, &c. ſint libri hæreticorum.

1. Ex qua concluſione ſequitur, quòd legentes libros infidelium, ut librum Talmud, Magazor, cæteroſque nefarios impiorum libros non incurrunt excommunicationem hanc; ſed aliam latam à Pio IV. & à Clemente VIII. in Bullis poſitis in Indice librorum prohibitorum. Ita cenſent Leonardus Duardus *ad Bullam Cænæ lib.2.can.1.q.35.num.3.* Sanchez *in ſum.l.2.c.10.nu.22.* Suarez *de Fide diſput.20. ſect.2.nu.11.* P. Pueronus Abbas Olivetanus *in Bulla Cænę c.1.nu.196.* Naldus *in ſum. verbo libri n.9.* 87

Prima conditio. Ut ſit liber Auctoris hęretici.

2. Non incidunt, qui in libro Auctoris catholici legunt hæreſes hæretici ad verbum inſertas, quamvis prava intentione, ſcilicet, hæreſim addiſcendi: quia in Bulla cœnæ non punitur affectus; ſed factum. Iſti autem non legunt hæretici librum. *Ubi autem opus eſt facto, non ſufficit intentio. L. Non omnes §. finis ff. de re militari.*

3. Ad incurrendam hanc cenſuram non eſt neceſſe, auctorem libri eſſe damnatum: ſed ſufficit eſſe quomodocunque hæreticum. Ita contra Graffium Sanchez ubi ſupra, & Suarez *de Fide dicta ſect.2.* Pater Pueronus *ibidem n.173.*

4. Di-

4. Dicta particula comprehendit libros Schismaticorum, qui simul sunt hæretici, cùm verè hi baptizati sint. Ita Sanctarellus de hæresi *c.13.n.17.* Barbosa *in c. fraternitati nu.3.de hęret.* Suarez *ubi supra.* Sic legentes libros Armenorum, & Græcorum, qui sunt hæretici. Ita Ferdinand. à Castro Palao *in opere moral.tom.1.tract.4.disp.2.§.1.nu.1.*

5. Extenditur dicta excommunicatio etiam ad legentem librum in ea parte, in qua nulla est hæresis. Ita Sanchez *l.2.n.35.* quia totus liber est prohibitus latè. Sanctarellus *d.c.13.n.12.* Carena *de Off.S.Inquisit.par.2.tit.10.§.1.*

6. Legentes Scholia hæreticorum in libris catholici Auctoris: vel adnotationes Auctoris hæretici non incidunt in dictam excommunicationem. Ita censet Laym. *lib.2.tract.2.c.14 nu.2.* Quod intelligendum, si scholia, & adnotationes essent quid minimum; Nam tunc verè non possent dici libri hæreticorum. Secus si scholia hæretici adeò essent ampla, & adnotationes tam copiosæ, ut ex ipsis magis quàm ex catholica doctrina cresceret volumen, ut potiùs liber hæretici, quàm catholici censeretur.

88 Secundò requiritur, ut liber hæretici hæresim contineat: vel de religione tractet.

Secunda conditio Ut contineat hæresim, vel de Religione tractet.

Quid autem sit, librum hæresim continere: vel de Religione tractare: dico illos de hæresi tractare, quorum argumentum est de hæresi, ad differentiam illorum, qui solummodò obiter de illa tractant. Illi verò dicuntur tractare de Religione, qui pertinent ad explicationem fidei, sacræ scripturæ, ac Theologiæ Scholasticæ: nec non illi: qui de cultu Dei, de Clericis, de Monachis, moribus christianis, & conscientia: Sic Duardus *in Bulla Cœnæ lib.2.qu.39.& 40.conclus.2.num.23.* Sanchez *lib.2.dist.cap.10.num.33.* Suarez *de fide disputat.2. sect.2.num.28.* Bonacina *de Censuris disputat.2.quęst.5 punct.4.* Sanctarellus *de hæresi cap.13. num.10.& 11.* Marius Alterius *de Censuris tom.1.lib.5.disput.2.cap.6.* P. Pueronus *ubi supra num.178.* & Ferdinand. à Castro Palao *ubi supra nu.7.* Ex hac conditione colligitur, eum, qui legeret librum hęretici, qui ex professo hęresim non contineret; nec de Religione tractaret; licèt aliquam hęresim contineret, ob hoc non incideret in hanc excommunicationem hujusce Bullę. Ita Filiuc.*q.mor.t.2.tr.22.c.7.n.204.* Sousa *in expositione hujusce Bullę disp.3.c.2.concl.2.*

89 Tertiò requiritur, ut scienter legantur, retineantur, &c. Unde sufficit ad evitandam hanc censuram, vel ignorare librum esse hęretici: vel etiam si hoc sciatur, ignorare, quòd hæresim cotineat; vel de Religione tractet. Ita Sanchez *ubi supra nu.38.& 39.* Duardus *q.36.37.& 38.* Sanctarellus *d.cap.23.nu.15.* qui alios allegat, Sousa *in Aphor.Inquisit.lib.1.c.21.n.22.* Naldus *in sum.in verbo Bulla Cœnę nu.15.* Ubi ait: Quod in Bullam incidunt etiam Aromatarii, qui chartis utuntur libri hæretici ad involvendum obsonia. Ita Scortia *in Select. Pontif. constit. Theor.410. vers.septimò.*

Tertia conditio. Ut scienter legantur vel retineantur.

90 Quartò requiritur, ut id fiat absque licentia Papæ, qui solus potest hanc licentiam dare: ut probat Sanchez *dicto c.10.n.43.* Suarez *dicta.sect.2.nu.27.* & Carena *de Off.S.Inquis.p.2.tit.10.§.1.n.9.*

Quarta conditio. Ut id fiat absq. licentia Papæ.

Ex hac conditione sequitur, Lectores, sive quoscumque alios retinentes, vel legentes dictos hæreticorum libros hæreses continentes absque licentia Summi Pontificis, sed propria auctoritate, etsi bona intentione id faciant, puta ut tales confutent hęreses, dictam incurrere excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini.

§. V.

91 PRædictos omnes hujusmodi libros legentes, vel retinentes hæreticos præsumi, & ut hæreticos Tribunali S. Inquisit. esse denuntiandos, & de hæresi posse condemnari, eo ipso quòd libri hæresis penes aliquem reperiuntur, sentiunt Ludovi-

Prædictos libros legētes, vel retinentes, vel hære-

dovicus Rom. *in ſingulari 323. incipient. eo ipſo, quòd libri hęreſis &c.* Albericus *in L. Quicumque. C. de hęretic.* Hippolit. Marſil. *in pract. criminal. §. diligenter. n. 92.* Idem *in conſil. 23. incip. Miſericordia Domini num. 34.* Archidiac. & Joan. Andr. *in cap. Filii de hęret. lib. 6.* Carrer. *in tr. de hęret. n. 135.* Joannes Fantuccius, & nonnulli alii in *c. Sanè profertur 24. q. 2.* tici pręſumũtur, & ideò denuntiandi, Sanctiſs. Inquiſitionis tribunali, ac puniendi.

Quorum ſententia roboratur Conſtitut. Martini V. *edita de Anno 1418. incip. Inter cunctas: relata per Franciſcum Pegnam poſt Director. Inquiſitorum inter litteras Apoſtolicas folio mihi 88.* & Conſtitutione Leonis X. *edita de Anno 1510. incip. Exurge Domine. Verſ. Inſuper, quia errores pręfati & verſ. inhibemus pręterea.* In qua ſtatuitur, ut hæreticos puniri non ſolùm imprimentes, & publicantes; ſed etiam legentes, & retinentes libros Martini Lutheri: Nec non Conſtitutione Julii III. *edita de Anno 1550. incip. cùm meditatio cordis: relata per Pegnam ubi ſupra folio mihi 148.* Qua cavetur, retinentes libros damnatos incurrere pænas hæreticis inflictas.

Verumtamen hujuſmodi poſitio non mihi probatur; ſed aliqua, mihi videtur, limitatione indigere: cùm nullo jure hoc caveatur, ut notat Pegna *p. 2. conſ. 3. Verſ. Horum tamen.* Neque ratio, aut jus patiatur, ut ex ſola præſumptione de tanto crimine, quale eſt hæreſis, quiſpiam damnetur *c. litteras de pręſumptionibus*, niſi alia concurrant puta, libri detentorem etiam eſſe hæreticum: vel libri hæretici compoſitorem. Nam compoſitio libri hæretici ſine accuſatore aptiſſimè Auctorem deſignat, & convincit, hæreticum eſſe. Ita ſentiunt Maximus Epiſcopus Aquilejenſis *in Concilio Lateranenſi ſub Martino ejus nominis primo circa annum Domini 645.* Repertorium Inquiſiſ. *verb. Libri. §. 1.* Joannes Rojas *de ſingularibus fidei ſingul. 124. num. 1.* Simanchas *Catholic. Inſtitut. tit. 38. rubr. de libris, & ſcriptis num. 2.* Zanchinus *in tract. de hęreticis cap. 7. nu. 7.* Arnaldus Albertinus *in tract. de agnoſcendis aſſertionibus catholicis, & hęretic. q. 28. n. 1. & ſeq.* & alii apud Farinacium *de hęreſi qu. 180. §. 1. nu. 33.*

§. VI.

SEd prædicta omnia procedunt in foro fori, in quo utique omnium prædictorum ſententia præfatos libros legentes, vel retinentes; ut ſaltem de hæreſi vehementer ſuſpecti ſunt habendi; ideòque ut tales Tribunali S. Inquiſitionis denuntiandi, ac puniendi. In foro autem poli, & ſacramenti Pęnitentiæ excluditur pręſumptio, credendo pęnitenti pro ſe, & contra ſe. 92 Qua omnia procedunt in foro fori.

Quibus autem pœnis corporalibus, ac temporalibus hujuſmodi criminoſi ſint mulctandi, ſtatuit Lex civilis. Nam *L. ſimilis culpa. C. de malef. & math.* non tantùm magicas artes addiſcentes, ſed & docentes equuleo torqueri, unguliſque ſulcantibus latera jubentur pęnas perferre dignas facinore proprio. Quod habetur etiam apud Julium Paulum *lib. 5. Receptarum ſent. tit. 25. ad L. Corneliam. de ſicar. & venef.* ubi ſtatuitur, quòd libros magicæ artis apud ſe nemini habere liceat. At penes quoſcunque reperti fuerint, bonis ademptis, combuſtiſque his publicè in Inſulam deportentur. Humiliores verò capite puniantur.

Cùm ergo leges tam canonicæ, quàm civiles has magicas deteſtentur artes; jubeantque docentes, & addiſcentes, necnon ejuſdem artis libros legentes, ac retinentes graviſſimis coerceri pęnis, ſatius quidem erit, antequam eorum crimina ad Judices deferantur, pęnaſque ſuis debitas flagitiis ſuſtinere cogantur, miſericordiam Dei prævenire, & implorare, corde puro, & contrito pęnitentiam agere: ad ſuperiores abſolutionis poteſtatem habentes confugere, libroſque hoſce magicos conſecrandos Vulcano, Inquiſitoribus deferre.

SECTIO III.

In Faventibus.

93 Artis magicę & maleficæ virus diffunditur ob magorum ac maleficorũ plures fautores.

ENormissima quidem, ac nefandissima esse crimina, quibus Magi, ac malefici tam exercentes viri, mulieres, ac pueri; quàm addiscentes sive publicè, sive privatè obnoxii fiunt, nemo sanæ mentis dubitare potest: cùm expresse in divinæ Majestatis offensam, Ecclesiæ dedecus, hominum perniciem, ac totius Reipublicę christianæ detrimentum ea committant; ac perditi alios perdere non desinant; seducti alios in errore, & malitia seducere tentent. Sed undenam hoc crimen sic longè, latèque suum diffundit virus; ita ut sine molestia ingenti, labore improbo, ac difficultate maxima aliqua ex parte extirpari valeat, sicut experientia rerum magistra apertè docet in dies? Non utique aliunde, nisi ex cujuscunque status, conditionis, sexus, ac religionis faventium maleficis, & sagis magno numero. Hìc autem faventium, seù fautorum nomen latè sumimus, prout eo quoque comprehendi possunt eos non punientes, non denuntiantes, defendentes, occultantes, laudantes, consulentes, vel officium S. Inquisitionis, ejus ministros, vel denuntiatores, & alios hujusmodi impedientes. Quos omnes magorum, ac Maleficorum fautores duobus modis dici posse, docet Nicolaus Eymericus 2.*p. Direct. Inquis.q.*53. scilicet, Omittendo, & Committendo, ut patebit duobus seq.art.

Qui duobus modis eis favere dicuntur Ommittendo, Committendo.

ARTICULUS I.

Omittendo.

§. I.

94 Magis ac maleficis favent omittendo. Alii ex officio Isti sunt 1. Judices qui negligunt eos punire.

MAgis, ac Maleficis favere dicuntur omittendo, seù omissivè, qui circa magos, ac maleficos; vel suspectos de magia, ac maleficio; vel per indicia evidentia infamatos ea facere omittunt, aut negligunt, ad quæ vel ex eorum officio, vel ex edicto Sancti Officii obligantur.

Horum primi occurrunt Judices, quibus hujusmodi crimina punire ex officio incumbit. At quia magorum, ac maleficorum delicta sunt mixti fori, priùs examinandum, quis sit eorum judex competens.

Quinam sint judices magorum, ac maleficorum Quando eorum punitio spectet. Ad Judices ecclesiasticos?

Pro cujus difficultatis solutione dico breviter ex Binsfeldio *de Conf. Malef. & Sagarum præl.*14.*fol. mihi* 119. Sortilegia, seù crimina magorum, ac maleficorum dupliciter considerari posse. Uno modo ut hæretica sunt: vel sapiunt hæresim. Et in hoc casu eorum cognitio spectat ad Judicem Ecclesiasticum: ut patet *ex l.6.de heret.cap.in fidei favorem. & cap. Accusatus.* §.*sanè:* cum hoc discrimine, quòd de jure antiquo ad Inquisitores tantùm spectabant sortilegia, quę manifestam sapiunt hæresim, quæ verò sapiunt hæresim, sed non manifestam, hæc ad Episcopi forum pertinebant, ut pluribus probat Farinacius *de hæresi.q.*181.§.4.*nu.*91. & Constit. Alex. IV. *edita de anno* 1258. *incipit. Quod super. versic. Ad illud. relata per Franc. Pegnam inter litteras Apostolicas folio mihi* 30. At de jure novissimo Inquisitores cognoscunt de omnibus sortilegiis etiam simplicibus, & privativè quoad Laicos ex vigore Constitut. Innoc. VIII. *incipient. Summis desiderantes affectibus.* Alexandri VI. *incipient. Cùm acceperimus.* Adriani VI. *incipien. Dudum*, & Sixti V. *incip. Cæli, & terræ Creator.* Altero modo sortilegia sive opera Magorum, ac Maleficorum considerari possunt, ut ex eis varia delicta oriuntur contra bonum publicum Reipublicæ, damna contra justitiam, & communem pacem: ut homicidia, furta, latrocinia, damna in vineis, cædes animalium, & similia: in hoc casu Judex laicus est competens judex istorum flagitiorum. Quod repetit Binsfeldius *in secundo membro post 6.*

Quando ad Judices sęculares?

post 6. conclus. principalem in 2. dub. versic. 3. Sive hoc crimen consideremus, folio mihi 275. Hanc traditionem Binsfeldii secutus fuit Jo. Grivell. *in suis decisionib. Senatus Dolani. decis. 33. n. 3. versic. quod sine dub.* Et confirmat Cæsar Carena *de officio Sanctæ Inquis. p. 2. de sortileg. tit. 12. §. 16. num. 151. & sequent. plures allegans Auctores*. Idem testatur Martinus Delrius *Disquis. mag. lib. 5. sect. 14. in fine vers. Et quia crimen*, ubi dixit, crimen maleficii, & sortilegii esse mixti fori; & quòd propterea si absolutus in Curia sæculari non fuit ab ea punitus sufficienter, poterit Judex ecclesiasticus majorem, quam meretur, pænam infligere. E contra si maleficus, & sortilegus fuerit leviter castigatus à Curia Ecclesiastica, poterit tunc Judex sæcularis severiùs punire, & damnare etiam ad mortem: neque tunc censetur quis pro eodem crimine bis punitus: quia utraque punitio pro eadem continuata habetur. Et ibidem *sect. 12. §. Porrò* dixit: Quòd maleficus, seu lamia, quando receptus est ad pænitentiam à Judice Ecclesiastico, potest capi à Judice sæculari propter damna temporalia variis illata; & ab eodem Judice sæculari condigno supplicio puniri. Quod confirmat Farinacius *de hæresi q. 181. §. 4. n. 92.*

§. II.

HInc in hujusmodi crimine datur præventio. Nam si malefici fuerunt primo loco carcerati à Judicibus sæcularibus, posteà Inquisitoribus petentibus remissi propter incidentem hæresim, vel suspicionem hæresis; Inquisitoresque hæresi non inventa: vel si inventa, jam per torturam, abjurationem, ac pænitentias condignas purgata, illos Judicibus sæcularibus puniendos restituunt; & tunc ipsi sæculares Judices possunt hos maleficos, & sagas punire etiam de infanticidiis, & aliis criminibus non sapientibus hæresim; non quidem ex processu coram Inquisitoribus fabricato; sed cum eorum proprio processu: ut per Simanch. *Cathol. Institutionum tit. 37. n. 18. &* 19. Campeg. *in additionibus ad Zanchinum in tract. de hæretic. cap. 22. lit. C. vers. Subdit alterius*, & Farinac. *loco cit.* §. 1. *n.* 48.

95 Quomodo detur præventio in hoc crimine?

§. III.

IMprimis ergo cum Magorum, ac Maleficorum Judices sint Inquisitores, vel Episcopi, utpote eorum, qui sunt vel hæretici, vel saltem vehementer de hæresi suspecti: Si maleficii crimen, vel quodlibet eorum opus cum hæresi sit conjunctum, Episcopi, Inquisitores, & eorum ministri, ac familiares, si odii gratia, vel amoris, aut lucri, vel alterius commodi eos non puniant, & contra ipsos procedere omiserint; ut hæreticorum fautores sunt habendi. Si Judex fuerit Episcopus, pænam suspensionis ab officio per triennium: Inquisitores verò, & reliqui eorum ministri excommunicationis sententiam ipso jure incurrunt. *Text. est in Clem. 1. §. il secondo extra de pænis, & in cap. excommunic. il primo, §. Volumus, de hæreticis*, latè Pegna *ad Directorium Inquis. par. 2. comm. 2. versic. Si de Episcopis*. Anchar. *num.* 11. Joannes de Imola *num. 3. vers. in verbo verum*. Farinac. *de hæresi q. 182. num. 24. & q. 186. num.* 145. Sanctarellus *de hæresi cap. 11. nu. 2. qui plures alios allegant.*

96 Episcopi. Inquisitores. Ministri eorum non punientes magos, & maleficos hereticos gratia. Vel Odii: Vel Amoris: Vel Lucri Vel Alterius commodi: Ut heretico rum fautores habentur.

Et præter supradictam excommunicationem, à qua non possunt absolvi, nisi per Romanum Pontificem, præterquàm in articulo mortis, & tunc satisfactione præmissa, &c. Inquisitores, & eorum ministri incurrunt aliam excommunicationem Bullæ Cœnæ Domini latam contra hæreticorum fautores. Hoc voluit Toletan. *in summa interpretatione ejusdem Bullæ Cœnæ Domini, in verb. Excommunicatio* I. *n.* 20. & Bartholom. Ugolinus *in tr. de censuris Pontifici reservatis p. 2. in Glossa Fautores*.

Hoc tamen intelligendum est, nisi Episcopus; vel Inquisitores tales Magos, ac Maleficos hæreticos permitterent ad evitanda majora scandala: vel ubi ignorant, eos esse hæreticos. Ita colligitur ex textu in dicta Clement. 1. §. *verùm de hæreticis*.

97 Excepta causa vitandi

ticis. Cajetan. *in summa, in verbo Excommunicatio cap.3.* & aliis apud Farinacium *q.186. de Hæresi* §.8. *n.145. & 146.* Similiter Episcopus non incurrit excommunicationem propter hujusmodi negligentiam; sed suspensionem ab officio, ut dixi, ipso jure per triennium; ac deponi debet ab Episcopatu, & alter substitui: ut habetur ex eadem Clement. *c. Excommunicamus, il primo* §. *volumus, extra de hæreticis*: Ita Farinacius *q.182. de hæresi n.24.* plures allegans Doctores.

scandala: Et ignorantiæ quòd sint tales.

§. IV.

98 Principes, & Domini temporales, si ab Ecclesia moniti negligunt punire magos, & maleficos hæreticos, ut hæretici præsumuntur.

PRincipes, Domini temporales, Magistratus, Marchiones, Comites, Rectores Civitatum, Moderatores Provinciarum, si ab Ecclesia moniti neglexerint, Magos, Sagas, ac Maleficos hæreticos in eorum statu, provincia, civitate, ac jurisdictione commorantes extirpare, præter pænas tum à jure civili, tum canonico contra hujusmodi transgressores latas, de quibus Farinacius loc. cit. nu. 15. non solùm dicuntur fautores hæreticorum; sed etiam præsumuntur hæretici; & plus puniri debent, quàm ipsi hæretici: ut habetur ex textu *in c.2. extra de hæreticis*, & per notata ad illum textum per Pegnam *in additionibus ad Eymericum in Directorio Inquis. p.2. comment.2. vers. Si de Episcopis*, & Jacob. de Grassiis *lib.4. suarum Decisionum cap.18. n.20. vers. Qui habent jurisdictionem*.

§. V.

98 Si requisiti omittunt, eos investigare, & capere suspecti sunt de heresi.

DOmini temporales, ac Judices sæculares, qui requisiti omittunt, investigare, ac capere hujusmodi Magos, ac Maleficos hæreticos, suspecti sunt de hæresi, & hæreticorum fautores censentur, textus est *in c. excom.* §. *moneantur, de hæret.* latè Farinac. *loc. cit. n.15. 16. & seq.* & Cæsar Carena *de off. S. Inquisit. p.2. tit.4.* §.1. *n.5.* plures cumulantes Doctores.

Nihilominus, si hujusmodi Magi, ac Malefici non sunt hæretici, sed tantùm de hæresi suspecti, quod raro evenit; tunc prædicti Episcopi, Inquisitores, Domini temporales, Magistratus, ac Judices sæculares, cæterique hujusmodi negligentes eos punire, vel extirpare, non strictè hæreticorum, sed Magorum, ac Maleficorum dicuntur fautores, nec in Bullæ Cœnæ Domini contra hæreticorum fautores latam excommunicationem; sed in aliam latam in Edicto S. Inquis. cæterasq. pænas à sacris canonibus, decretis, constitutionibus, ac Bullis Pontificiis, contra eorum, qui de hæresi sunt suspecti, vel diffamati, fautores, incurrere censentur.

Et tenentur ad restitutionem damnorum.

Prædicti autem omnes præter prædictas pænas, tenentur etiam ad restitutionem omnium damnorum, quæ Reipublicæ, vel ejus membris sequuntur ex eorum conniventia: ut habetur *c.1. de off. judic. deleg. & L. congruit. ff. de off. præsid.* cùm hujusmodi punire criminosos, illis incumbat ex officio.

§. VI.

100 §. 2. Alii ex Edicto S. Inquisitionis tenentur denuntiare magos, & Maleficos. Secus facientes sunt excommunicati ex Edicto S. Inquisit. Jure canonico.

ALii ex edicto Sanctæ Inquisitionis tantùm magorum, ac maleficorum dicuntur fautores, qui non ex officio, ut primi; sed ex charitate tantùm Sanctæ Inquisitionis Tribunali eos denuntiare tenentur.

Quando ergo maleficium, seu magorum, ac maleficorum crimen conjunctum est cum hæresi, tenentur omnes ex præcepto Edicti Sanctæ Inquisitionis, maleficos, ac magos Sancti Officii Tribunali denuntiare. Secus faciens, excommunicationem incurrit latam *in eodem Edicto S. Inquisit. & cap.2. extra de hæreticis & cap. qua propter secundò quæst. 7.* & extat constitutio Innocentii IV. *edita de anno* 1254. *incip. Licèt ex omnibus versic. Item si quis hæreticos sciverit, relata per Franciscum Pegnam inter litteras Apostolicas in Directorio Inquisit. fol. mihi* 20. & alia Nicolai III. *edita de anno* 1281. *incip. Noverit Universitas vers.*

Item

Item si quis eum: relata ut supra folio mihi 67. Farinac. *de hæresi q.197. §.2. n.* 35. plures DD. allegans. Et non revelando dicitur hæreticorum fautor. Si enim in crimine læsæ Majestatis humanæ quisque illud revelare tenetur; multò magis crimen læsæ Majestatis divinæ revelare tenebitur: *ut in Repertorio Inquisitorum in verbo hæreticus vers. Nota, quòd in crimine læsæ Majestatis, & in verbo Accusatio vers. Sed utrum quilibet homo.* Quam regulam confirmat Delrius *Disquis. magic. lib.5. sect.4. vers. sextò tenetur.* Subditque vix contingere, istos maleficos magos, ac sortilegos non habere hæresim conjunctam. Sed quòd unusquisque revelare teneatur sortilegos, etiam quòd sortilegia non sint hæreticalia voluisse videtur Lelius Zecch. *in summa par.1. tit. de fide rubr. de hæres. cap.11. n.13. vers. sciat tamen aliquis.*

Constitutionibus. Pontificiis. Ratio dictat.

§. VII.

MUlier, quæ habet malum nomen maleficæ, ad quam plures concurrunt pro maleficiis, licèt non appareat, ipsam fecisse nisi simplices superstitiones, si pluries id faciat; & passim ad quorumcumque instantiam id faciat, est denuntianda: Ita Genuensis *in praxi cap.18. n 14.* & Cæsar Carena *de Officio Sanctæ Inquisit. p.2. tit.9. num.32.* 101

Indicia ad sagas denuntiandas.

Si penes maleficum, vel sagam reperta sint instrumenta magica: ut pentacula: vel libri sortilegia continentes: ut Clavicula Salomonis, Almadel, Centum Regum, opus Mathematicum, opera Petri de Abano, & cætera id generis, sunt denuntiandi: ut tenet Carena *loco citato tit.12. §.21. num.* 177. Ait enim hujusmodi indicium facere ad torturam; ergo à fortiori sunt sufficientia indicia ad denuntiationes. Confirmat Binsfeldius *L. fin. C. de malefic. & Mathem. tit. de indiciis criminis maleficii vers. Octavum indicium.* Et hoc decisum fuisse à Sacrosancta Universali Romana Inquisitione *de anno* 1599. attestatur Genuensis *in praxi Archiepiscopali Neapolitana cap.18. n.13.* 102

Si penes aliquem inventa sit olla plena hostiis, membris humanis, imaginibus cereis, quæ acubus transfixæ sint, & similibus, ut vehementer de maleficio suspectus denuntiandus est. Ita Joannes Zangerius *in suo tract. de quæst. & tort. cap. 2. num.200. vers. præcipua verò hæc sunt.* Ludovicus Gilhausen *in arbore Judiciorum crimin. cap.6. par.7. sect.2. n.106.* Torreblanca *de magia lib.5. cap.17. nu.36.* asserentes, indicia esse ad torturam; ergo à fortiori ad denuntiationes. Carena *loco cit. num.194.* 103

§. VIII.

MAleficos, & sagas à sociis esse denuntiandos, cùm ab eis ludis, & choreis diabolicis interesse visi sunt; eorumque denuntiationes indicium facere ad torturam, etiamsi non fiat mentio, quòd hominem, aut vaccam, aut equum necaverint: aut damna intulerint, validissimis rationibus probant Binsfeldius *tractat. de Confessionibus malefic. membr.2. post 6. conclusionem dub.2. ferè per totum & vers.7. illatum.* Et Martinus Delrius *Disquis. magic. lib.5. Appendice 2. qu.8.* quod etiam voluit Gregorius de Valentia 2.2. *disp.6. q.22. punct.4. §.3. vers.2. regula* Verùm quicquid sit de hac opinione in puncto juris, clarum est, quòd illa in praxi non servatur in S. Officio; & Praxis hæc fundatur in decreto quodam Sanctæ Supremæ Romanæ Inquisitionis, de cujus usu, & observantia, praxique attestatur Farinacius *de hæresi, qu.185. num.153. vers. Adverte tamen, quod vera non est.* Nam licèt sagæ illæ de visu deponentes verè, quandoque immò sæpè ad ludum diabolicum transferantur per diabolum; attamen negari non potest, quin quandoque etiam decipiantur; ita ut translatio illa imaginaria sit: per consequens cùm earum depositio possit esse falsa videtur absurdum dicere, quòd ex talibus de- 104

Aliqui defendunt Sagas à sociis esse denuntiandas, qui eas ludis diabolicis interesse viderunt. Secus tamen est censendum ex praxi S. Supremę Romanę Inquisitionis.

positionibus oriatur indicium ad torturam; cùm indicia ad torturam sufficientia debeant esse certa, non dubia, & æquivoca. Quinimò ex Sigismundo Scaccia *de Judiciis civilium criminal. & hæret. lib.*1. *cap.*82. *num.*10. earum depositiones non sufficiunt ad inquirendum: prout etiam ita fuit à Sacra Congregatione S. Officii de Urbe decisum quia dæmon in illis ludis potest decipere formando imaginem alicujus personæ justæ. Veruntamen hoc Deus illi regulariter non permittit. Ideò benè docet quidam Auctor Modernus Confessarium non debere cogere pænitentem ad denuntiandum consocias, quas asserunt secum ad ludum dęmonum convenisse. Licèt in probatione aliqualiter declinet à veritate, dum Ponzinibii opinionem erroneam, & scandalosam videtur approbare; quam latè improbavi *tom.*1. *disp.*2. *num.*177. *& sequentibus*.

§. IX.

105 Si saga denuntiet socias de his, quę vidit eas patrare extra ludos; ejus denuntiatio sufficit ad inquirendum.

AT si sagæ deponerent de his, quæ vigilantes viderunt ante Conventum sathanicum, nempè quòd socia dæmonem invocavit, adoravit, se unxit ad volandum, & alia hujusmodi crimina, quæ extra conventus illos perpetrarunt: aut sibi narraverunt: vel persuadere tentarunt, earum depositiones sufficiunt ad inquirendum; qui testes esse possunt. *L. testium*. *C. de testibus c. cùm causam de testibus*. *L.*3. §.1. *eod. titul.* Et ita docet Lucerna Inquisit. *cap. ult. n.*13. Simanch. *de cathol. instit. titul.*37. *de lamiis n.*15. Scaccia *loco citato* Carena *de off. Sanctæ Inquisit. par.*2. *titul.*12. *n.*227. *vers. quòd verum*. Albert. *de assertionibus catholicis agnoscendis q.*24. *n.*15. *& q.*2. Bartholomæus Spineus *lib. de strigibus cap.*14. Felinus *in cap. sicut tuis de Simon.* Alexander Alens. 2. *par. q.*122. *membr.*10. § 14. & alii apud Stephanum Facundex *in* 1. *præceptum Decalogi lib.*5. *sect.*2. *nu.*16. Ideoque tali casu etiam ad denuntiandum Confessarius eos cogere tenetur.

Si maleficus audiatur loqui cum dęmone, est denuntiandus.

Si Saga, aut Maleficus cum dæmone loquatur, adstantibus dæmonem respondentem audientibus; sed non videntibus, est denuntiandus. Ita Gilhausen. *in arbor. Judic. crim. c.*6. *p.*7. *sect.*2. *n.*106.

§. X.

106 Alia indicia, ob quæ malefici, ac sagę sunt denuntiandę.

SI saga reperiatur inimicum suum tangere; & ille statim nullis peccantibus humoribus; sed prius benè se habente, illicò vel mortuus concidat: vel membrorum distorsione, apoplexia, aliove subito morbo afficiatur; pariterque si penes ipsam reperiretur chirographum obligationis inter se, & diabolum, est denuntianda. Ita Joan. Zanger. *in suo tract. de qu. & tortura cap.*2. *n.*200. *vers. præcipua verò hæc sunt*. benè Faber *in suo Codice Fabrino in titul. de malef. & mathem. lib.*9. *definit.*2. *vers. Sed si quod plerumque*. Ubi etiam ipse ponit exemplum de eo, qui statim ab aliqua accepto pomo subito morbo corripitur. *Et in suis notis ad dictam definitionem n.*11. Hujus rei rationem reddit philosophicam; quòd naturaliter non potest fieri talis, ac tanta mutatio; cùm natura (ut ajunt Philosophi) operetur in tempore. Idem prorsus fatendum de ea; quæ aquam, vel vinum, aut alium liquorem propinat alicui, qui immediatè in gutture sentit amaritudinem, in stomaco dolorem, in corde puncturas, in visceribus torsiones, ac febri afficitur insolita, nullos servante periodos. Quam ægritudinem, indicium erit manifestum, esse ex maleficio: si cum maxima fiducia invocato nomine Jesu, ut dæmonem expellat, si est, facto signo ✠ crucis super locum doloris, cessat dolor.

§. XI.

QUare omnes magi, malefici, sagæ, lamiæ, striges, fascinatores, incantatores, & alii hujusmodi magicas curationes exercentes viri, mulieres, ac pueri; artem magicam, & opera malefica docentes: vel addiscentes tam publicè, quàm privatè dæmonem invocantes, vel ad ipsum recurrentes tacitè, vel expressè, ut eis auxilietur, sive in his, quæ à dæmone naturaliter nequeunt fieri: sive in his, quæ naturaliter facere potest: Magis, ac maleficis faventes, sive committendo, sive omittendo quicumque sint, ac quacunque dignitate fulgentes de jure novo S. Inquisitionis Tribunali sunt denuntiandi. Ita ex Edicto Sanctæ Inquisitionis, & Constit. Sixti V. *incipient. Cæli, & terræ Creator. quæ extat apud Laertium tom. 2. Bullarum*, ita testantur Azorius *instit. moral. prima par. lib. 9. cap. 26. q. 4.* Farinacius *de hæresi q. 181. n. 101.* Sanchez *in summa lib. 2. cap. 38. n. 92.* Raphael de la Torre *to. 2. de Religione qu. 96. art. 4. disp. 3.* Sousa *in Aphorism. Inquisit. lib. 1. cap. 57.* & Ignatius Lupus *comm. Edicti S. Inquisit. p. 3. lib. 19. d. 3. art. 3. diffic. unica.* 107

Omnes quicunque sint tacitè, vel expressè dæmonem invocantes, de jure novo sunt denuntiandi.

§. XII.

AD denuntiandum autem Magos, ac Maleficos tenentur omnes; immò ipsimet filii, ac filiæ: nempè filius patrem: pater filium: uxor maritum, & uxorem, quando sciunt, eos maleficorum crimine, vel hæresi laborare; nec esse emendatos: aut admonitione privata non corrigendos: nec adsint alii majores, qui denuntient. Ita Binsfeldius *tract. de confessionibus malefic. membr. 2. post princip. §. pro parte negativa, folio mihi 225.* Navarrus *in Manuali confess. cap. 25. num. 50. & in comment. cap. inter verba 11. q. 3. conclus. 6.* Alexander Alens. *3. p. 4. præcept. q. 33.* Alphons. à Castro *lib. 2. de justa hæretic. punit. cap. 26.* & alii quos citat, & sequitur Joseph. Maschardus *de probationibus volum. 2. conclus. 857. n. 18.* Idipsum docuerunt Pegna *ad Directorium Inquisit. sub litera B. comment. 15. par. 2.* Ludovicus à Paramo *de Origine S. Officii lib. 3. q. 8. n. 83.* Farinacius *de hæresi q. 197. nu. 40.* Suarez *de fide, disp. 2. sect. 4. num. 21.* Lelius Zecchius *de casibus reservatis casu 2. n. 2. vers. 2. ampliatur.* Diana *Resolut. moral. par. 1. tract. 4. resol. 4.* Didacus Cantera *in suis q. criminal. q. 5. de reo. n. 3. vers. in hoc cadit illa quæst.* Carena *de Officio Sanctæ Inquisit. par. 2. tit. 9. num. 10.* 108

Filii tenentur denuntiare parentes maleficos.

§. XIII.

RAtio est: quia etsi pater filium, aut mater filiam: vel è conversò, amare teneatur quantum ad vitam, plus tamen secundùm ordinem charitatis tenetur consulere saluti animæ, ut ad suam reducatur viam: quia anima pretiosior est corpore: tum quia bonum commune Reipublicæ privato est præferendum; & cùm periclitatur, quisque tenetur incommoda ferre, ut illud conservet, natura ita dictante. 109

Ratio dictat.

Colligitur hæc conclusio ex illo loco Deuteron. *cap. 13. vers. 6.* ubi dicitur: *Si tibi persuadere voluerit frater tuus, vel filius, vel amicus clam dicens: Eamus, & serviamus Diis alienis, non acquiescas ei; nec audias, aut parcat ei oculus tuus, ut miserearis, & occultes eum; sed statim interficies; ut primùm manus tua super eum; & postea omnis populus mittat manum.*

Ex quo textu colligitur, talem accusandum, ut posteà interficiatur. Et licèt videatur loqui tantummodò de apostasia à fide, & idololatria; attamen intelligendus est etiam de Magis, & Maleficis, qui, ut sæpiùs dixi, apostatæ sunt à fide, idololatræ, dæmonem adorantes, & ut plurimùm sunt hæretici: vel saltem de hæresi suspecti, ac sua impietate, iniquitate ac injustitia

Christianæ Reipublicæ perniciosissimi: idcircò naturali ratione quælibet persona, cùm sit pars totius Reipublicæ, ei succurrere tenetur, ita ex hoc eodem naturalis rationis fonte eos denuntiandi orietur obligatio, ut post D. Thomam, Salon. Bann. Aragon. Sot. & alios, quos allegat, peregregiè docuit Genuensis *in Praxi Archiepiscopali Neapolit. cap.* 18. *n.* 1. Tenetur autem quilibet, & sub pæna peccati mortalis, & excommunicationis; uti habetur in Bulla Gregorii IX. *incipiente Excommunicamus*. Innocentii IV. *incipiente: Noverit. quæ habentur in fine Directorii Inquisitorum inter litteras Apostolicas pro S. Officio*.

§. XIV.

110 Distinctio quædam relata à quodam ut inutilis refellitur.

NEc est attendenda distinctio allata à quodam moderno Auctore, qui ait: *Attendendum, aliquas striges esse tantummodo sibi nocuas, utpote illæ, quæ cum dæmone carnale habent commercium ob voluptates carnis explendas: Aliquas verò nedum sibimetipsis; sed aliis quoque nocuas esse*. Nam omnes malefici, & striges ex hoc, quòd malefici, ac striges sunt, cum dæmone carnaliter commiscentur. Et licèt varii fuerint eorum fines, ob quos se dæmoni devoverunt; nempè alii, ut ope dæmoniaca vindictam sumerent de inimicis suis: alii, ut divitias, vel honores compararent: alii, putà aliquæ sagæ, ut ait ille Auctor ob voluptates carnis explendas: attamen hæc à dæmone nequeunt obtinere, nisi & ipsæ dæmoni in his, quæ eis præcipit, obsequantur; videlicet, illum adorent, Deum abnegent, Beatissimam Deiparam blasphement, Sanctos contemnant, & inhonorent, Sacramentis, Sacramentalibus, ac rebus sacris abutantur, tempestates cieant, maleficia ad graves ægritudines, mortemque ipsam hominibus, & animalibus sæpissimè inferendam, concinnent, aliaque id generis, de quibus *supra to.* 1. *disp.* 3. perpetrare satagant: ut testantur Summi Pontifices Innocentius VIII. Alexander VI. Adrianus VI. & alii sæpiùs à nobis allegati. Quare illa distinctio dicti Auctoris est inutilis; nec ad aliud deservit, quàm ad Christifideles à maleficorum, ac strigarum denuntiatione retrahendos.

§. XV.

111 Ad denuntiationem hujusmodi fascinariorum non est præmittenda fraterna correctio.

NEc ad hujusmodi magos, ac maleficos denuntiandum fraterna correctio est præmittenda; sed statim sive publicos, sive occultos omninò, ea omissa, denuntiandos esse, tenent Eymericus *in Repertorio Inquisit. in verb. Denuntiatur versic. An quando proceditur*, & plurimi antiqui D.D. apud Farinacium *de hæresi q.* 197. *num.* 39. Suarez *de fide disp.* 2. *sect.* 3. *n.* 11. Sanctarellus *de hæresi cap.* 9. *dub.* 5. *n.* 5. qui ait: *Nunquam est sperandum, eum qui ausus est, se opponere Ecclesiæ universali, corrigendum esse per meam monitionem*.

Et ego addo, eum, qui voluntariè Deum abnegavit; fidei catholicæ renuntiavit, dæmoni se devovit, eique promisit, nunquam se de peccatis acturum pænitentiam, nec ad fidem Christi reversurum, ut faciunt malefici, & sagæ, nunquam sperandum, per privatam monitionem corrigendum: tum quia ex parte sui est voluntariè in malo obduratus: tum quia Deus non tenetur speciale ei præstare auxilium cùm ille voluntariè etiam pro tempore futuro omni spe auxilium Dei obtinendi, se privaverit: tum quia continuè dæmonem habet assistentem, qui eum tum minis, tum blanditiis in malo permanere, nec à sua servitute recedere, inducit.

Probatur ex Edictis Inquisitorum.

Hoc confirmant Edicta Inquisitorum id expresè præcipientia, fundata in communi omnium doctrina: quòd correctio fraterna in delictis tendentibus particulariter contra bonum commune debet omitti. Ita Molfes. *in sum. tract.* 1. *cap.* 17. *n.* 14. Rodericus à Chuna *de Confess. solicitantibus q.* 18. *n.* 1. qui alios allegat, & Carena *de off. Sanctæ Inquisit. par.* 2. *tit.* 9. *n.* 18. Prædicta doctrina roborata est Constitutione Alexandri VII. quæ incipit: *Licèt alios*. Edita anno 1660. die 8. Julii; quæ habetur in fine S. Arsenalis Inquisit.

§. XVI.

§. XVI.

NEc tantùm Magi, ac Malefici hæretici; sed etiam de hæresi suspecti omissa fraterna correctione, stantibus Inquisitorum edictis, sunt denuntiandi. Ita in blasphemis Pegna *par.2. Director. comment.18. In Confessariis solicitantibus* Rodericus à Chuna *loco cit. n.11.* Freitas *in Additionibus post. Henriquez in summa lib.6. cap.17. n.4. sub litera E.* & Ludovicus à Paramo *de origine S. Inquisitionis lib.3. cap.10. n.4.* Delrius *Disquis. magic. lib.5. sect.4. n.6.* Optimè Turrianus *in suis selectis disputationibus par.1. disp.30. in Censura Propositionum. Centuria 2. dub.24.* 112 Etiam de hæresi suspecti sunt denuntiandi omissa fraterna correctione.

Nec excusat, quòd talis Magus, vel Maleficus hæreticus; vel de hæresi suspectus sit occultus, & ego solus sciam, talem esse maleficum, aut magum, nec aliter ejus opera magica, aut malefica hæreticalia probare possim. Nam talem utique esse denuntiandum, ratio dictat: quia, quamvis delictum probari nequeat, Superior vigilabit. Et potest esse, quòd contra prædictas personas adsint aliæ denuntiationes, ex quibus fortasse de facili possint ad torturam, & ad alia juris remedia devenire. Ita Carena *loco citato allegans Genuens. in praxi Archiepisc. Neapolitana c.18. n.1.* Sanctarell. *de hæresi c.9. dub.5. n.2.* Suarez *de fide disp.20. sect.4.* Lælius Zecch. *dicto casu 2. vers. ampliatur prædicta conclusio.* Lazarius *de Blasph. q.12. num.54.* & alii plurimi, quos citat Farinacius *de hæresi dicta q.297. num.36.* & Scaccia *de Judic. l.1. cap.56. num.4.* Quamvis sint occulti.

§. XVII.

TAndem non solùm Magi, ac Malefici; sed cæteri omnes superstitiosas curationes, & quascumque alias operationes exercentes, nedum quæ sapiant hæresim manifestam; sed etiam quæ aliquo modo sapiunt hæresim, de jure novo sunt denuntiandi; dummodò talis actio sit peccatum mortale, & saltem implicitè dæmon ibi invocetur. Ita ex Bulla Sixti V. *incipien. Cæli, & terræ Creator.* Confirmat Lælius Zecchius *in sum. par.1. tract. de fide c.11. n.13.* Naldus *verbo Superstitio nu.10.* Azor. *in sum. to.1. lib.9. c.26. q.4.* Sanchez *præcept. Decalogi lib.2. cap.38. n.92.* Farinac. *de hæresi q.181. §.4. n.101.* Raphael de Turri *tom.2. de Religione q.96. art.4. disp.3.* Sousa *in Aphor. Inquisit. lib.1. cap.58. n.2. & 3.* & Ignatius Lupus *comm. Edictis S. Inquisit. par.3. lib.15. dist. unica art.4. diff.1.* & nos supra n.107. 113 Exercentes operationes, quæ aliquo modo sapiunt hæresim sunt denuntiandi.

Ex quibus colligitur, ad denuntiationem Magi, ac Malefici, aut hæreticaliter superstitiosi duo copulativè necessariò requiri. Dummodo actio.

Alterum, quòd in Superstitione expressè: aut saltem tacitè invocetur dæmon. Alterum, quòd superstitio involvat mortale peccatum. Nam Sancto Tribunali non deferuntur superstitiones per se veniales. Deficiente una istarum conditionum superstitiosa actio non est denuncianda. Cæterùm de his, quæ spectant ad denuntiationem videas nostrum Lupum, qui hæc ex professo clarè, ac distinctè in toto suo opere in Edictum S. Inquisitionis pertractat. Includat invocationem dæmonis Et sit mortale peccatum.

ARTICULUS II.

Committendo.

MAgis, ac maleficis favere committendo dicuntur ii, qui non ex negligentia, & omissione; sed facto, seu cooperatione illis suum impendunt auxilium. Hoc autem multipliciter præstare solent, nempè defendendo, consulendo, laudando, auxiliando, relaxando, impediendo, & occultando. 114 Magis & maleficis favent committendo, qui auxilium prestant illos.

§. I.

Defendendo Verbis Litteris, Scriptis, Opere.

MAgorum, ac maleficorum fautores dicuntur defendendo illi, qui verbis, litteris, scriptis, aut facto eos defendunt. Nam ratio eadem, ut sæpiùs dixi, militat de maleficis, & sagis, quæ de hæreticis. Ita Joannes de Anania *in cap. Excommunicamus il primo, §. credentes n. 15. extra de credentibus.*

Ut quidam Advocati, ac Procuratores.

Primi ergo veniunt Advocati, & Procuratores, qui absque licentia Judicis, Inquisitoris, scilicet, aut Episcopi: nec ab eis deputati patrocinantur illi, quem publica fama volat, inquisitum esse ut magum, vel maleficum; & conantur criminis enormitatem elevare; contenduntque probare, non esse credendum iis, quæ de magis, & maleficis certò enarrantur, & ea omnia vana esse, & delira: aliaque hujusmodi, sicut fecere VVierus hæreticus, quidam Calidius, Losæus Theologus, Godelmannus, Franciscus Ponzinibius, & Duarenus; suisque scriptis nituntur obtinere per illud capitulum *Episcopi*, id ad lamias nostras extendendo, ne lamiæ interficiantur. Nam ob istiusmodi Juristarum patrocinium, docet quotidiana experientia, striges impunitas isto prætextu: vel minus, quàm oportet, punitas dimitti.

115 Qui fidei Inquisitoribus se opponunt.

Nec fidei Inquisitores inter catholicos ullum majus impedimentum experiuntur, quàm Legistas quosdam, qui falsa opinione imbuti, quæ de Magis, ac Maleficis dicuntur, ex canone illo *Episcopi*, cuncta esse illusoria: nec gravem mereri pænam definire præsumunt. Conqueritur de hac re Bartholomæus Spineus sacri Palatii Magister *Apologia* 1. *cap.* 3. dicens: *Potissimam labem, cur sic invalescat ista Maleficorum, & Strigarum pestis, esse quorumdam Juristarum persecutionem; quibus Principes Theologiæ imperiti facilè credunt, quasi sapientibus, licèt in hujusmodi satis rudes existant: utpote Dei providentiam, diaboli potestatem, atque malitiam, & pleraque alia theologica, ad quæ articulus ille deducitur, ignorantes: adimplent allegationibus legum folia, quæ, ut in pluribus, non faciunt ad propositum; eo quòd puros actus humanos possunt regulare leges humanæ: non autem diabolicis colligatos possunt benè cognoscere. Sed solùm præsupposita cognitione superioris scientiæ, sacræ, inquam, Theologiæ, possunt pœnas determinare talibus convenientes.* Hæc illæ. Posteà *cap.* 4. sic scribit: *Hoc capitulum, Episcopi, malè intellectum à Juristis, quatenus hæc, quæ ad Theologiam pertinent, pertractat, est causa illorum ruinæ, putantium, eo quòd in corpore juris Canonici redactum esse vident, posse proprium sensum circa illud ita procedere, & etiam Theologorum communi sensui se opponant.*

§. II.

116 Ac dici possunt magorum, ac maleficorum defensores.

HUjusmodi ergo Magorum, ac Maleficorum Advocati juremerito dici possunt eorum defensores secundùm Ancharanum *in cap. si adversus num.* 2. *extra de hæreticis*: ibi etiam Joannes de Anania *eodem nu.* 2. ubi pluribus exornat, quòd advocando, & procurando quis dicitur præstare auxilium, & favorem, delinquenti. Sylvest. *in verbo hæresis*, §. 1. *num.* 10. *post medium versic. Vel fortè, quia Advocati sunt.* Umbertus Locatus *in judic. Inquisit. in verbo Fautores hæreticorum. Ubi quòd Impeditores sancti officii, dici possunt*, & alii plures allegati à Farinacio *de hæresi qu.* 197. §. 3. *num.* 55. & Pegna *in additionibus ad Eymericum par.* 3. *qu.* 39. *comment.* 88. *folio mihi* 610. infert, quòd possunt Inquisitores procedere contra Advocatos patrocinantes pro hæreticis, quales sunt Magi, ac Malefici, ut plurimum. Unde Martinus Delrius *Disquisit. magic. libr.* 5. *section.* 4. *vers. Secundum est*, propterea dixit: *Advocatum hæreticorum, & sortilegorum esse de hæresi suspectum.* Et infra *vers.* 3. *est*, ait: *Cùm sortiarii, ut plurimum etiam sint hæretici, eos, qui scienter defendunt ipsos, & errores eorum, esse ipsis deteriores, proque*

sociis habendos c. qui aliorum 24.*q*.23. Ita Eymericus *p*.2.*q*.52.*n*.3. Pegna *in addition.ad Eymer.comment*.77.*Vers. Hic autem modus defensionis*.

§. III.

QUi verò nesciunt esse sortiarios, hi puniendi non sunt ut tales, nisi sua defensione Judicis officium impediant *c.qui consentit*.11.*q*.3. 117 Quando sint puniendis?

Qui autem scientes, esse sortiarios, non defendunt errorem; sed personam tantùm, isti se valde suspectos reddunt, & contra illos specialiter procedere possunt Inquisitores *c. accusatus*. §. *ult. de hæretic. in* 6. & ob hanc defensionem sunt puniendi sicut & Notarii. Illi si scienter, & spontè sine licentia Inquisitoris, aut Episcopi patrocinantur in judicio. Hi verò, si instrumenta illis confecerint, *cap. excommunicamus*. §.*credentes de hæretic.* Brunus *lib*.5. *de hæret.cap*.13. Simanch. *in pract.tit*.14.

Utrique autem tam Advocati, quàm Notarii, quando Magi, & Malefici sunt hæretici, eis præstantes hujusmodi patrocinium, sunt infames; & privantur exercitio sui officii: ut habetur *in cap. Si adversùs extra de hæreticis*. Ibi hoc adnotarunt Hostiensis *num*.1.*&* 2.*in verbo Fautoribus & in verbo Defensoribus*. Ancharan. *ante numer*.1. Anton. de Butrio. Abb. Marian. Soccin. Felinus, Cardinal. Zabarella, & Ananias omnes *in Summario*, Farinacius *loco citato num*.56. *&* 58. *&* 67. plures cumulans Doctores. Et extat Constitutio Innocentii IV. *de anno* 1254. *incipit*: *Noverit Universitas*. *Vers. Item Judices*, *relata per Franciscum Pegnam inter litteras Apostolicas folio mihi* 21. & alia Nicolai III. edita *de anno* 1281. *incip. Noverit Universitas versic. Item Judices relata*, *ubi supra folio mihi* 67. 118 Qua pœna sint mulctandi?

§. IV.

ALii Magorum, ac Maleficorum dicuntur fautores consulendo, vel auxiliando, qui nempè dant consilium: vel auxilium præstant: aut docent modum, quo manus Judicum evadere queant: ut in Concilio Tarraconensi registratum per Pegnam *in Directorio Inquisit.p*.2.*folio mihi* 234.*in princip. Concilii Vers. Fautores*. Et extat constitutio Innocentii IV. edita de anno 1252. *incip. ad extirpanda in Versic. quicumque verò*. *relata per Franciscum Pegnam inter litteras Apostolicas folio mihi* 10. & Clementis IV. edita de anno 1265. *incipit ad Extirpanda Versic. quicumque verò*. *relata ut supra folio mihi* 61. Hostiensis *in summa de hæreticis* §. *Qua pæna feriatur num*.10. *Versic. Nec talibus dandum est consilium*, *vel auxilium*, *&* §. *Quæ pæna componatur num*.13. Ubi propterea, quod sic consulentes, & auxiliantes sunt ipso jure excommunicati & sepultura carent *cap. Ut Inquisitionis de Hæreticis in* 6. Calderin.*in tractat. de Hæreticis rubric. de pænis receptatorum num*. 2. Repertorium Inquisit. *in verbo Fautores Vers. Verbis autem*. *Ubi de dantibus consilium hæreticis*, *ut evadant manus Inquisitorum*. Zanchinus *in tract. de hæreticis cap. quinto numer. quinto & sexto*. *Ubi de præstante consilium*, *& auxilium heretico*, *ut fugiat*. Decianus *in tractat.crimin.lib*.5.*cap*.51.*numer*.46. Sylvester *excommun*.9. Arsenale Inquisitorum *lib*.1. *ibi contra quos procedit*, *S. officium*. Azorius *par*.1. *lib*.8. *quæst*.17. 119 2. Consulendo, vel auxiliando. Constat ex auctoritate Pontificum Conciliorũ, Canonum. Canonistarum.

§. V.

§. V.

120 HUc referuntur illi, qui scientes, præfatos magos, aut maleficos commercium habere cum dæmone, & crimine hæresis pollutos esse, scienter, seriò, & dolosè laudant eos apud Principes, & Judices, & dicunt, esse probos, justos, & innocentes, tales laudantes dicuntur eorum fautores. Ita summa Angelica *in verbo Hæreticus num.*24. *ante finem Vers. Ex commissione verò omnes dicuntur fautores*. Sylvester *in summa in verbo Hæresis num.*10. *Vers. ex commissione*. Decianus *in tractat. crimin. l.*5. *cap.*35. *num.*48. Bartholomæus Ugolinus *in tractat. de censuris Pontifici reservatis part.*2. *in Glossa Fautores in princip. num.*10. Secus si non seriò, sed ex simplicitate laudarent, credentes, eos non esse hęreticos; sed bonos christianos.

3. Laudando. Apud Principes, ac Judices. Scienter. Seriò. Dolosè.

121 Unde ad hoc, quod præfati defensores, consultores, auxiliatores, ac laudatores teneantur aliqua pæna propter prætensum favorem, debet priùs constare de hæresi illius, de cujus favore, defensione, consultatione, auxilio, ac laude agitur juxta doctrinam Bartholi *in l. ir, qui ff. de furt.* Et in specie voluit Umbertus Locatus *in judicial. Inquis. in verbo Fautores n.*3. *Vers. Unum juxta prædicta scias, & in verbo Procedere n.*1. Quintil. Mandos. *in additionibus ad Repertorium Inquis. in verbo Fautores litera H.*

122 Horum Juristarum Advocatorum Magorum, ac Maleficorum defensorum, consultorum, auxiliatorum, ac laudatorum hortationibus verbis efficacibus, fuco veritatis ornatis, ac orationibus magna energia pronuntiatis persuasi Principes, Magistratus, ac Judices aliquando si hujusmodi Magi, Malefici, ac Sagæ sint carceribus mancipati, eos relaxant, ac manumittunt; quo quid Deo injuriosius, ac Reipublicæ Christianæ pernitiosius?

4. Relaxãdo. Ut quandoque faciunt. Principes. Magistratus. Judices.

§. VI.

123 QUàm graviter Deum offendant, ex sacris litteris clarissimè, si mentis oculos aperiamus, perspicimus. Sic enim, cùm fornicatus esset populus cum filiabus Moab, & adorasset Deos earum, & Principes punire dissimulassent, furore concitatus Deus dixit ad Moysen *Numer.*25. *Tolle cunctos principes populi, & suspende eos contra Solem in patibulis, ut avertatur furor meus ab Israel, & occidat unusquisque proximos suos.* Quibus auditis Phinees Zelo divino correptus, ultione sumpta Dominum placavit, & cessavit plaga à filiis Israel, cum periissent viginti quatuor millia virorum. Quanto, quæso, furore Dominus concitatur? Quantis plagis affici meremur, dum Principes, Magistratus, ac Judices dissimulant, multis in locis fornicari multos cum diabolo; eique offerre sacrificia: Deum verum contemni, & nefandis sceleribus irritari; aliaque plurima patrari flagitia, quæ à nemine vix cogitatione comprehendi valent? Nec mirum, quòd Deus sæpiùs ob peccatum hoc hominibus multa flagella immittat. Nam directè, & immediatè contra Dei tendit Majestatem. Idcircò non magis licet Principi divinam remittere, aut dissimulare injuriam, quàm Prætori licet sui Principis, vel Militi sui Imperatoris. Quia lex illa veteris testamenti, *maleficos non patieris vivere*, non est dumtaxat judicialis positiva, sed judicialis juris divini, & naturalis; & ideò non esse per legem Evangelii sublatam, latè demonstravimus *sup. tom.*1. *disp.*1. *num.*40. Quare Judicibus inferioribus, cùm ex lege naturali, & humana teneantur, maleficos punire, non licet vitæ reis hujusce delicti promittere securitatem, ut suum spontaneè confiteantur crimen, & socios detegant; sed licere id solo summo Judici, cujus est legem interpretari, & ex causa justa, & quando hoc evidens necessitas, vel utilitas Reipublicæ postulat, incomperto est.

Qui gravissime Deum offendunt. Patet ex S. litteris.

Pro-

Propterea meminerint Principes, ac Judices, si quæ damna per eorum conniventiam, aut negligentiam à maleficis subditi patiantur; Si qui necentur: aut ad consortium criminis pertrahantur, sanguinem hunc à manibus eorum Deum requisiturum: Non hominis illos, sed Dei judicia judicare. Cavendumque, ne fiant socii furum; & ne dum, ut Josaphat, his, qui oderunt Dominum, amicitia junguntur, iram Domini mereantur; audiantque terrificum illud Prophetæ Eliæ dictum Regi Achaz 3. *Regum cap.*20. *numer.*42. *Quia dimisisti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima ejus, & populus tuus pro populo ejus.*

§. VII.

Quàm verò grave Reipublicæ Christianæ damnum inferant, hoc quotidiana docet experientia. Nam hi Judices Magis, ac Maleficis favendo, dæmonum tyrannicum dominium in Christi Ecclesiam confirmant: horum opera salus Reipublicæ proditur: ab his de communi interitu privata lucra comparantur, quibus volupe est, in utranque aurem dormire, donec tortuosus draco se toto corpore insinuet; & venenum apostasiæ; idololatriæ, ac nefandissimarum libidinum, incredibilis crudelitatis, execrandorum sacrilegiorum, & quotidianarum contra tenellam ætatulam, contra truges, & alimoniam mortalium, contra patriæ, totiusq; generis humani salutem, machinationum per totum paulatim Christi corpus diffundat: ut benè discurrit Delrius *Disq.mag.l.*5.*sect.*16.*propè finem folio mihi* 767. Quis autem non hos de Republica, & Ecclesia quàm pessimè mereri pronuntiet? Quis non profliget, & execretur? Videmus, si quidquam videmus, impunitate stryges fieri deteriores, & pedetentium plures, pluresque sibi complices impigrè adjungere: nec quicquam illis optabilius esse, quàm quòd assiduè diabolus inculcat, sinceram adhuc partem eodem carcinomate pervadere. Undè si de ullo crimine verum, de hoc sanè verissimum est illud Stratoclis relatum à Damhauder *in pract. crimin. in cap.* 150. *num.*6. Et illud vulgare proverbium: *Qui parcit malis, nocet bonis.* 124 Maximum Reipublicæ Christianæ damnum in ferunt.

Hoc Deus ipse per Isaiam *cap.*47.*vers.*9.10.11. satis apertè Babyloniis insinuat, se regioni, in qua maleficiis parcatur, propitium nunquam fututum; sed ab ea gravissimas pœnas exacturum: *Venient,* inquit tibi, *Babylon hæc duo subitò in die una, sterilitas, & viduitas; Universa venerunt super te propter multitudinem maleficiorum tuorum, & propter duritiam incantatorum tuorum vehementem. Sapientia tua, & scientia tua decepit te. Veniet super te malum, & nescies ortum ejus: & irruet super te calamitas, quam non poteris ex piare. Sta cum incantatoribus tuis, & multitudine maleficiorum tuorum, in quibus laborasti ab adolescentia tua: si fortè quid prosit tibi, aut si possis fieri fortior. Defecisti in multitudine consiliorum tuorum: stent, & salvent te augures cæli, &c.*

Confirmat S. Joan. Chrysost. *hom.*10.*in cap.*2.*ep.*1.*ad Timoth. sub fine*, deplorans, quod ab hoc nefario ausu vix orbis minima pars servetur; & omnes ferè sint æternæ mortis vinculo expositi: hæc Dei iram semper provocasse, sed nunc multò magis, post tot tam ingentis benevolentiæ, ac miserationis, tam insignis indicia clementiæ, postquàm ille Filium redemptioni nostræ impendit. Quid ergo fas sperare nobis, ubi tot quotidiè pullulant maleficorum fascinariorum defensores, tutores, & in Scabinatus, Consulum, Fiscalium, Parlamentorum, in ipsa Principum sacraria irrepunt? Utinam recogitarent annos antiquos, & priora sæcula revolverent; statim deprehenderent, nulli unquam Principi, Reipublicæ, Provinciæ maleficia exitio non fuisse. 125

Hos sequuntur, qui captos hujusmodi magos, aut maleficos ex manibus curiæ eximunt. Vel pecunia, aut precibus hujusmodi carceratos liberari curant. Ita Farinacius *de hæresi q.*182.*n.*97.*&* 99. & Sanctarellus *cap.*11.*n.*8. Item qui se fingunt magos,

gos, ac maleficos, quos quærunt Inquisitores, ut hoc modo veros magos, & maleficos liberent. Sanctarellus *ubi supra n.9.* Farinacius *ibidem n.98.* qui alios allegant auctores.

§. VIII.

126 5. Impediendo Directè, vel Indirectè. Quinam dicantur impedire directè?

NOnnulli magorum, ac maleficorum dicuntur fautores, Officium S. Inquisitionis directè, vel indirectè impediendo, ne magos, ac maleficos punire valeant Inquisitores.

Directè quis agere, & impedire Sanctum officium dicitur, cùm non circuitu, vel per aliud medium; sed principaliter in id incumbit, ne fiat: ut omnes injuriantes, vel offendentes Inquisitores, seu eorum ministros, vel etiam testes, & denuntiatores, qui in Sancto Officio adversùm aliquem deposuerunt. Hi omnes quicunque sint, excommunicati sunt ex Bulla S. Pii V. *Si de Protegendis, edita de anno 1569. relata per Franciscum Pegnam in Director. Inquisit. inter litteras Apostolicas folio mihi* 174. Quæ omnes, & quascunque personas comprehendit ipsi Constitutioni contravenientes; & hoc ob dictionem illam *Quicunque*, quæ neminem excludit. *L. Julianus ff. de leg.3.* maximè stantibus verbis sequentibus ampliativis: *sive contra Civitas, sive Populus, sive Dominus, Comes, Marchio, Dux, vel potiore titulo illustris.* Cujus Bullæ declarationem videas apud Carenam *de Officio S. Inquisitionis par.2.tit.13.per totum.*

127 A quo possint puniri?

Possunt autem hujusmodi injuriantes, & offendentes puniri ab eisdem Inquisitoribus: quia talis injuria dicitur facta Ecclesiæ ex allegatis in Repertorio Inquisitorum *in verbo Injuria; vers. Primò.* Simanch. *Catholic. Instit. titul.34. rubr. de Inquisitoribus Apostolicis nu.28. & in Enchyridion violatæ Religionis tit.7. rubr. de Inquisitoribus nu.13.* Zanchin. *in tract. de hæret. c.32.n.1.* Campeg. *ibi in additionibus.* Farinacius *de hæresi q.79.* Carena *de off. S. Inquisitionis p.2.tit.4.n.22.* Sanctarellus *de hæresi. c.11.n.14.* Scortia. *Theocemate* 278.

§. IX.

128 Quinam dicantur impedire indirectè

INdirectè è contra quis gerere, ac impedire dicitur Officium S. Inquisitionis, qui insinuatione utitur: aut alio modo nititur idipsum evertere; unde in consequentiam oriatur impedimentum officii S. Inquisitionis: ut illi, qui leges, statuta, ac præcepta suis subditis imponunt, quibus indirectè Inquisitoris officium impeditur, vel retardatur, vel debilitatur, ne magos, sagas, ac maleficos, inquirere, aut punire queat. Ita Pegna *in additionibus ad Eymericum in Directorio Inquisitorum p.2.q.54.comm.79.* Probat à simili de hæreticis Carena *loco citato num.10. & 24.*

Probatur duobus exemplis.

Farinac. *loc.cit.n.75.* Ubi ponit duo exempla indirecti impedimenti desumpta *ex cap. statutum, ibi: Unum, quod statuto cavetur, ut nullus possit de aliquo crimine puniri ab aliquo præterquàm à Potestate. Vel quod nullus alius, quàm Potestas possit aliquem capere; vel capi facere. Alterum, quando statuto cavetur, ut nullus alius, nisi sit de familia Potestatis, possit arma portare.* Quibus statutis indirectè impeditur, ne possint aliqui criminosi puniri ab Inquisitoribus; & ne ministri, & officiales Sancti Officii possint arma deferre.

§. X.

129 Inter hos cõnumerantur aliqui Prælati ob certas leges subditis suis impositas.

HUc referuntur illa statuta, ordinationes, leges, ac præcepta à Prælatis, ac Superioribus Religionum edita, quibus suis subditis prohibent, ne directè, vel indirectè dicere, scribere, vel quovis modo explicare, ac significare possint cuicunque aliquem hominem, vel mulierem sæcularem, vel religiosum esse maleficiatum; vel à dæmone obsessum; aut de tali morbo suspectum: & eò minus explicare directè,

rectè, vel indirectè actiones operatas circa tales patientes ab aliqua singulari persona esse superstitiosas, ac diabolicas, ac nullo modo circa tales causas respondere, consulere: vel quoquomodo alicui patienti suum præstare auxilium, sub pœnis, &c.

Per hujusmodi enim statuta, ac præcepta quis apertè non videat, Prælatos, ac Superiores prædictos indirectè saltem impedire, ne Tribunali S. Inquisitionis denuntientur magi, malefici, sagæ, eorumque opera malefica, ac diabolica destruantur? Nam ille dicitur impedire officium S. Inquisitionis indirectè, qui facit aliquid, ex quo directè sequitur aliquod impedimentum circa tale officium. Dum autem subditis prohibetur dicere, scribere, & explicare cuicunque, aliquem esse maleficiatum, obsessum, vel suspectum de tali malo: aut talem actionem patratam à tali persona esse superstitiosam, ac diabolicam; consequenter illis prohibetur, nedum interrogantur super aliquo infirmo: vel de aliquo opere patrato ab aliqua persona singulari, possint verbo, vel scripto exprimere: aut consulere, talem personam esse Tribunali S. Inquis. denuntiandam; quamvis non solùm per probabilia indicia; sed per signa certa, & evidentia noverint, opera à tali persona circa talem patientem operata dæmoniaca arte esse facta. Nam qui vult antecedens, vult etiam consequens, quòd necessariò sequitur ex tali antecedente: & qui prohibet primum, prohibet & secundum. Si quis prohiberet, aliquem ullo modo loqui, consequenter prohiberet, illum concionari, legere, &c. & si quis prohiberet, aliquem se movere: prohiberet etiam illum ambulare, & currere: quia secundum non potest esse sine primo. Striges, ac malefici cognosci nequeunt, nisi per opera sua malefica, ac diabolica; nec denuntiari queunt, nisi cognoscantur; Qui ergo impedit, ne cognoscantur, impedit, ne denuntientur. Quare per hujusmodi præcepta, ac statuta Superiores prædicti faciunt id, ex quo in consequentiam oritur impedimentum S. Officii. Ergo indirectè saltem dicuntur officium Sanctæ Inquisitionis impedire.

§. X I.

NEc tantùm per hujusmodi præcepta, & statuta prohibentur subditi, ne aliis verbo, vel scripto exprimant, aut consulant, magos, & maleficos Tribunali S. Officii esse denuntiandos, sed ipsismet Religiosis subditis saltem indirectè prohibetur, nè eos denuntient. Quod manifestum est ex illo verbo *Cuicumque*, quod comprehendit omnes personas cujuscunque status, ordinis, dignitatis, & conditionis; ideòque etiam ipsosmet Inquisitores, & Judices. Nam *generale dictum, generaliter est intelligendum. L. de pretio, ff. de publiciana in rem actione. L. præses. ff. de off. præsidis*. Non enim statuta illa distinguunt de personis, cui debeant, vel non debeant hujusmodi opera malefica, ac personæ maleficæ patefieri; sed absolutè prohibent, ne cuicunque verbo, vel scripto exprimant; ac patefaciant; idcircò illa particula, *cuicunque* neminem excludit: Nam *qui totum dicit, nihil excludit. L. Julianus. ff. de leg. 1 glos. in L. à procuratore. C. mandatis*. Ideòque saltem indirectè prædicta statuta, ordinationes, ac leges impediunt, ne ad Tribunal S. Inquisitionis magorum, ac maleficorum opera nefaria, superstitiosa, & abominanda deferantur. 130

§. X I I.

QUare hoc optimè agnoscens felicis recordation. S. Pius V. qui antequam ad culmen Pontificatus fuisset assumptus, & cardinalitia dignitate illustratus Inquisitoris munere Bergomi, & alibi fuerat perfunctus, ne Religiosi subditi à suis Superioribus, ac Prælatis revocarentur, & impedirentur à magorum, maleficorum, & aliorum quoruncunque hæreticorum, vel de hæresi suspectorum denun- 131

Ideò S. Pius V. ne subditi impedianturà denuntiatione statuit, nè per

quinquennii continuum post denuntiationem possint à Superioribus molestari.

denuntiatione: Vel post denuntiationem, ne ob id sub aliquorum defectuum prætextu puniendorum, pœnitentiis, vel aliis (ut solent quandoque) molestiis perturbarentur, motu proprio sequentem edidit Constitutionem mense Augusti 1563.

Sanctissimus D. N. Papa Pius V. in Generali Congregatione S. Officii, ut indemnitati recurrentium ad illud: vel in eo testimonium perhibentium provideret, statuit, & decrevit, ut Regulares quorumvis etiam mendicantium ordinum personæ, quæ pro tempore ad Officium S. Inquisitionis pro quocunque negotio recurrerint, seù confugerint: vel in eo testimonium perhibuerint veritatis: aut aliàs quomodolibet deposuerint, nequàm à suis Superioribus per quinquennium continuum à die recursus, seu depositionis hujusmodi molestari: vel ex quacunque causa: vel excessibus prætensis personarum illarum; & de debitis propterea pœnis, seù pęnitentiis eisdem imponendis, nisi Illustrissimi Cardinales Inquisitores generales certiores facti fuerint, vel eis aliter clarè notificatum; & ab ipsis Cardinalibus desuper responsum fuerit.

132 Hoc Decretum extat apud Aloysium Bariolam *in Floribus Directorii Inquisitor. in fine totius operis*: apud Umbertum Locatum *in opere Judiciali Inquisitorum in fine operis, ubi de decretis S. Congregationis* Antonin. Dianam *par.4. tract.8 in fine, ubi Decreta, & Constitutiones Recentiorum Pontificum ad Tribunal. S. Inquisitionis spectantes*, & apud Ignatium Lupum *Comment. Edicti S. Inquisitionis p.1. lib.4. dist.9. art.4. diffic.1.*

Caveant tamen subditi, ne hac Constitutione ad suam malitiam, & pravam, ac pertinacem contra Superiores voluntatem fovendam, ac protegendam abutantur; cùm mens Summi Pontificis sit dumtaxat, ut quilibet Christifidelis labes hæreticæ pravitatis Tribunali S. Inquisitionis sine ullo impedimento liberè denuntiare valeat.

§. XIII.

133 Ex quibus colligitur, Exorcistas ritè suo munere fungentes esse veluti oculos officii S. Inquisitionis. Quare dicatur sic?

Hinc ex prædictis facillimè colligi potest, Exorcistas Theologos, qui vitæ probitate, prudentia, ac sapientia fulgentes ritè suo munere funguntur, esse veluti mysticos oculos officii S. Inquisitionis, quorum visu acutissimo videntur, dignoscuntur, & quasi manuducuntur ad ejus Tribunal Magi, Malefici, Sagæ, Incantatores, Lamiæ, magici curatores, hæretici, cæterique superstitiosi homines, mulieres, ac pueri, ut ab hisce iniquorum fęcibus Respublica Christiana emundetur. Quod faciunt Exorcistæ non quærentes à dæmone mendacii patre, ut dicat: Quomodo formatum sit illud maleficium: an maneat ibi ligatus: & quomodo debeat destrui tale maleficium: ut docent plures antiqui Exorcistæ: quia cùm dæmon ad aliud non collimet, quàm homines decipere, & trahere ad interitum; utique per hujusmodi interrogationes ad aliquos trahet errores, aliquem injustè infamando, vel odia fovendo, rixasque disseminando. Sed priùs facto dæmoni præcepto in nomine Jesu, ne impediat potentias interiores, & exteriores obsessi, vel maleficiati interroget ipsum; vel potiùs, immò priùs parentes ejus, ac domesticos de origine infirmitatis: de modo, quo talis infirmitas incæperit; An die, vel nocte, & qua hora noctis, puta post tertiam horam, & ante quintam, vel sextam; quia sæpiùs eo tempore solent maleficia operari: An in somno, vel vigilia: An domi, vel extra domum: An ex aliquo cibo comesto, vel potu hausto: An impetu, vel sensim, ac paulatim: An adhibuerit aliquod remedium, & tunc diligenter quærat, quis adhibuerit tale remedium: An Medicus; vel Chirurgus; vel Religiosus, vel Idiota, vel fęmina: An fuerit naturale, vel spirituale: An verba fuerint prolata, & quæ sint illa verba: An signa facta sint cum aliquo instrumento ligneo, ferreo, laneo, lineo, lapideo, plumbeo, aureo, argenteo, vel hujusmodi: An alia intervenerint, quæ nullam vim habent naturalem ad sanandum? Ex his, & aliis hujusmodi ferè quotidiè Exorcista Theologus facillimè magorum, male-

maleficorum, & hæreticorum notitiam hauriet, qua mediante poterit Reverendis. Inquisitor ab hujusmodi diaboli asseclis Ecclesiam Dei benè expurgare. Qui ergo prohibent, Exorcistas Theologos suo munere fungi; ac præceptis injustis os obstruunt, ne loquantur, dici possunt, præfatos S. Inquisitionis Officii oculos eruere, ne videant, quæ sunt videnda, ac remedia debita adhibeant.

§. XIV.

PRædicti ergo Prælati hujusmodi statuta, ordinationes, ac præcepta promulgantes, quibus directè, vel indirectè Sanctæ Inquisitionis officium impeditur; vel retardatur: aut debilitatur, ne magorum, ac maleficorum delicta puniri queant; magorum utique, ac maleficorum fautores sunt nuncupandi. Ita habetur *in c. Accusatus.§.Sacerdotes*, & ibi Geminianus *in summar.de hæret.in 6.* Bonifacius de Vitalinis *in Clementina* 1.*nu.*160.*de hæreticis*. Joan. Calderin. *in tr. de hæreticis*. Farinac. *de hæresi q.*182.*n.*69.*plures allegans Doctores, & in c. ut Inquisitionis officium. §.finalis.de hæreticis in 6.quomodo impedientes excommunicationis pœnam ipso jure incurrant*: ubi sic habetur: *Quod si quis in fidei negotio Episcopo, vel Inquisitoribus se opponere: vel aliquatenus impedire præsumpserit; seù auxilium, consilium, vel favorem dederit, excommunicationis se noverit mucrone percussum*, & ibi Glossa *in verbo percussum*. Joan. Monach. *ante n.*1. *in verbo prohibemus, & in verbo si quis*, & alii plures apud Farinac. *loc.cit. n.*71. Et ad hoc specialiter extat Constitutio Innocentii VIII. contra magos, ac maleficos. *incip.Summis desiderantes affectibus:* ubi Inquisitoribus Germaniæ præcipit, corrigere, incarcerare, punire, & mulctare juxta eorum demerita nonnullos clericos, & laicos earum partium quærentes plus sapere, quàm oporteat: quia nonnulla asserere audebant, quibus aliquo modo officium S. Inquisitionis impediebatur, vel retardabatur, ne labes hæreticæ pravitatis, aliorumque magorum, ac maleficorum excessuum, quæ in perniciem aliorum innocentium sua venena diffundebat, expurgaretur, ac prorsus extirparetur. Idem inculcat etiam Adrianus VI. *Constit. quæ incipit: Dudum uti nobis*. 134 **Prædicti Prælati talia statuta promulgantes nuncupãtur, fautores magorum, ac maleficorum.**

§. XV.

ET licèt prædicti impedientes non sint hæretici, nisi per annum in illa excommunicatione steterint animo pertinaci; sunt tamen de hæresi suspecti; & contra eos procedere possunt Inquisitores. Ita Bonifacius de Vitalinis *in Clement.*1. *num.*160.*de hæreticis*. Umbertus Locat. *in judicial. Inquisit. in verbo suspicio num.*11. *&* 12. Receptor. Inquisitorum *in verbo Fautores. vers. Impedientes*. Campegius *in additionibus ad Zanchinum in tract.de hæret.cap.*20. Pegna *in additionib.ad Eymeric.in Direct. Inquisit.p.*2.*q.*54.*comment.*59.*littera B.folio mihi* 401. Ubi enim tradit: An hæc suspicio sit vehemens, vel levis ex qualitate personarum, & modo impediendi dignoscitur. 135 **Ac de hæresi suspecti censentur.**

Quare cùm hujusmodi statuta, quibus directè, vel indirectè Inquisitionis S. officium impeditur, debilitatur, vel retardatur, nihil valeant, statuentes compellendi sunt per censuram ecclesiasticam ad tollendum talia statuta: textus est expressus *in c.statutum.il primo de hæret.in 6.* & ibi Gloss. *in verbo Directè, & in verbo Indirectè*, & communiter Canonistæ omnes. Extat Constitutio Innocentii IV. *edita de anno* 1252. *incipit. Ad extirpanda, vers. cæterùm teneantur. relata per Pegnam inter litteras Apostolicas folio mihi* 11. Item & alia Constitutio Alexand. IV. *edita de anno* 1257. *incipit: Implacida relatio, relata per Franc. Pegnam ubi supra folio* 26. Summa Rosella *in verbo Hereticus n.*36. & alii plures apud Farinacium *de heresi.q.*182.*n.*76. 136 **Ideò ad hujusmodi statuta tollenda compellendi.**

§. XVI.

137 HUc referendi sunt illi, qui magos, aut maleficos, & alios id generis hæreticos, vel de hæresi suspectos aliquo modo directè, vel indirectè occultant, ne Tribunali S. Inquisitionis denuntientur; & ad manus curiæ deveniant. Qui utique dicuntur magorum, ac maleficorum, vel etiam hæreticorum fautores, sicut expresse de hæreticos occultantibus probat Farinacius *loc.cit.nu.*95. plures allegans Auctores.

6. Occultãdo Vel Directè. Vel Indirectè.

Hinc Parochi, ac Concionatores, qui inter missarum solemnia: vel coram populo in Ecclesia congregato, ne striges denuntientur, & ad manus Justitiæ deveniant, suadent populo ne credant, in sua Parochia aliquem esse magum, maleficum, aut sagam, nec ullum esse maleficiatum, dicendi sunt maleficorum fautores.

Ut Parochi. & Concionatores publicè populo suadentes, ne credant in sua parochia aliquam esse strigem, vel maleficiatũ hi suspecti sunt de hæresi.

Hoc enim nil aliud est, quàm impedire, ne denuntientur: vel efficere, ut occulti maneant; & magis, magisque eorum virus gliscere, ac nefaria eorum flagitia multiplicari queant. Ideòque talia publicè proferentes suspecti sunt de hæresi. Pro quibus faciunt supradicta. Ita Farinacius *de hæresi q.*182.*n.*95.

Tandem fautores magorum, ac maleficorum dicuntur 1. illos visitantes, & cum iis susurrantes, dum carcerati habentur. 2. qui valdè lamentantur de eorum comprehensione, & morte. 3. qui dicunt, eos injustè damnari. 4. qui ægris oculis aspiciunt illos persequentes, vel denuntiantes. 5. furtivè colligentes magi, aut malefici hæretici combusti ossa abscondenda. Hi haberi debent uti vehementer de hæresi suspecti. Ita Pegna 2.*part. Directorii Inquisit. comment.*78. *Vers. Jam ut nihil. Ex Ivoneti summa.* Farinacius *ubi supra n.*10. Zanardus *in summa divin. Præcept. tom.* 1.*c.*5.*de fide. Vers. Fautorie*, & Carena *de off. S. Inquis. p.*2.*tit.*4.*nu.*18.

SECTIO IV.

De Requirentibus.

138 NIhil est tam proprium, ac naturale hominibus, & animantibus, quàm sibi noxia fugere, proficua quærere; mala cuncta repellere, & bona omnia corporalia, quæ possunt, solertissimè prosequi. Et hoc tam innatum est illis, ut homines, qui rationis usu sunt participes in tribulationibus, angustiis, ac necessitatibus nedum remedia naturalia; sed & supernaturalia, si quæ sibi profutura agnoscunt, toto cœlo adhibere contendunt. Et licèt *Deus*, qui est fons omnium bonorum, *refugium nostrum, & virtus, adjutor in tribulationibus, dans sanitatem, & vitam, & benedictionem*, ut ait, Jesus filius Sirach *Ecclesiast.*31. paratissimum se exhibeat, nobis suum impendere solamen, & auxilium si ad ipsum toto corde supplices, & humiles confugiamus, per Prophetam dicens *psal.*49. *Invoca me in die tribulationis, eruam te, & honorificabis me*: & sæpiùs alibi tam in novo, quàm in veteri testamento. Sunt tamen multi ex hominibus ita excæcati; quòd spreto Deo, qui omnia potest, cuncta novit remedia bonum afferentia, & omnibus vult benefacere pro sua bonitate, ac pietate, ad dæmonem confugiunt, sentinam omnium malorum, cujus potestas admodùm ligata, sapientia obscurata, ac bonitas funditùs ablata, & ab eo, qui non nisi ad malum omnibus inferendum semper intendit, in suis angustiis ac necessitatibus auxilium petunt, ac requirunt Alii Immediatè: Alii Mediatè: ut sequentes articuli declarabunt.

Homines aliqui nimis intenti saluti suæ corporali.

Spreto Deo ad dæmonem confugiunt ab eo auxiliũ requirentes.

Alii Immediatè. Alii mediatè.

A R-

ARTICULUS I.

Immediatè.

§. I.

IMmediatè illi à dæmone in suis angustiis, ac tribulationibus implorant auxilium, qui cum ipso pactum expressum injerunt: ut malefici, qui dæmonem ut suum Deum, ac Dominum agnoscunt, quibus ipse ut sibi obsequentibus suam promittit opem in necessitatibus. Sic sæpiùs postquam hæc sua mancipia variis affecit tunsionibus, atque molestiis, veniam humiliter petentibus, & aliquid ei in sacrificium offerentibus suum impertitur auxilium, & ab infirmitatibus eripit, eis licèt imperfectam conferens sanitatem: ut docent Binsfel. de Conf. malef. & Auctor. Mallei. 139

139 A dæmone immediatè querunt auxilium qui cum eo pactum habent expressum quibus videtur opitulari in Infirmitatib. Necessitatibus cùm ad manus Judicum devenerunt. Quibus, nè fateantur delicta opitulantur per maleficium taciturnitatis.

Nec dumtaxat in infirmitatibus; sed & in majoribus necessitatibus non derelinquit: ut quando ad manus Judicum devenerunt; & ex decreto eorum sunt torquendi, ne à tormentorum vi, ac cruciatuum acerbitate victi cogantur fateri veritatem dum magis, ac magis ejus implorant adjutorium, ut sibi in tantis periculis opem ferat: ipse, ut se diligentem exhibeat tutorem, & adjutorem, eis accurrit, variis modis per maleficium taciturnitatis præcipuè suum impendens solamen, & adjutorium: ut docent Marsil. *in L. Repeti. ff. de quæstionibus*. Paulus Grillandus *in tract. de quæstion. & tort. in quæst.*4. *à num.* 12. Damhaud. *in rerum criminal. praxi cap.*37. *à num.*21. Eymericus *in* 3.*part. director. Inquisitorum, in cap. De tertio modo terminandi processum in causa fidei per tormenta*, & Commentator ejus Franciscus Pegna *ibidem comment.*39. *in litera F.* Malleus Malefic. *in* 3.*par. q.*15. Nicolaus Remigius *lib.*3. *dæmonol. cap.*8. *&* 9. Delrius *lib.*5. *disquisit. magic. sect.*9. *vers. Quoad tertium dubium*.

Quomodo componatur. Variis modis silentium causare solet?

Hujus autem silentii, & taciturnitatis maleficium componitur, ut tradit Sprenger *in malleo malefic. par.*3. *cap.*14. ex quibusdam membris infantuli non baptizati violenter necati, & in pulverem redacti, quibus cineribus corpori inspersis, vel occultatis, silentii hanc vim consequuntur. Fit autem hoc artificio diaboli multis modis: Multiplex enim est causa hujus silentii.

§. II.

PRimò aliquando tacent, quia dolorem non sentiunt. Potest enim dæmon res applicare eis naturales, quæ vim habeant naturalem efficiendi insensibilitatem in doloribus, & tormentis: aut saltem leniendi, & minuendi dolorem; ita ut vel dolorem non sentiant: vel levior, & tolerabilior dolor videatur. Est enim dæmon, (ut supra *to.*1. *disp.*2. significatum est,) peritissimus, acutissimusque rerum naturalium perscrutator, unde exactè cognoscit herbarum, lapidum, aliarumque rerum, quæ naturæ ordinem non transcendunt, vires, & effectus. Scribit enim S. Albertus Magnus *in lib. de secretis naturæ*, ut eum allegant Paris de Puteo *in tract. Syndicatus in cap.*2. *de tortura* Grillandus *in d. q.*4.*n.*13. quòd lapis quidam Mesites dictus, eò quòd oriatur in civitate appellata Mesis in partibus orientalibus Ægypti, contritus, & aqua, aut vino mixtus, datusque ad potandum illi, qui torquendus est, inducat insensibilitatem pœnæ, & cruciatus. Hunc lapidem rectiùs cum Dioscoride *lib.*5. *pharmacorum Simplicium cap.*149. & aliis: Memphitem appellaveris, à Memphi civitate. 140

140 I. Operando ne dolorem sentiant.

§. III.

141 2. Eos sublevando, ne tortura dolorem inferat.

SEcundò aliquando dæmon, cùm sit invisibilis, & spiritualis, etiam invisibiliter operatur, sic virtute sua corpus malefici, aut strigis sublevat, ut tortura nullum dolorem inferat. Et sicut corpus potest elevare, sic etiam non est eidem difficile, pondera in altum tollere, ita ut nequaquam corpus, & ejus membra extendant: sic laxare funes, quibus malefici ligati, & extensi manent. Aliquando verò ea, quæ corpori infigi, vel infundi videntur, ipse aliò avertit: aut vim eorum priusquam corpus contingant, tollit: aut aliquid medium densum, & solidum, quod simul facit, ne adstantibus sit conspicuum, interponit. Aliquando denique corpus ipsum malefici ex equuleo tollit, & aliud substituit; quæ cuncta, cùm Deus permittit, illi sunt facillima? Rarius tamen hanc superpositionem corporis alterius contingere putat Delrius loco citato: frequentiùs aversionem illam, sive depulsionem: item interpositionem.

§. IV.

142 3. Assistendo in gutture malefici.

TErtiò quandoque, immò sæpiùs taciturnitatem inducere solet dæmon per assistentiam in gutture malefici, præclusis illi interiùs faucibus, & ore, ea moderatione ut non præfocetur, loqui tamen non queat: interdum etiam organo auditus sic obstructo, ut Judices voces, interrogationesque non exaudiant rei; quorum exempla suggerit Nicolaus Remigius *lib.* 3. *Dæmonolatriæ cap.* 8. *&* 9.

Blainvillæ in Lotharingia Anna Xallea Anno Domini 1587. *Calendas Mart. est supplicio affecta, quę dixit, se imis faucibus dæmonem suum, cùm torqueretur, occlusum habuisse, quo faciliùs locuturę vocem inhiberet, si fortè per doloris impatientiam ad fatendum urgeretur. Et qui torturæ assistebant, adverterunt, tortas fauces in eum tumorem accedere, ut mentum ipsum sua elatione propemodùm adæquare viderentur: tum adeò decolorari, ut facilè intus angorem inesse maximum coniicerent. Haud multum dissimile, ut Grillandus narrat, accidit, eo Judice Romæ. Malefica quędam antequam in tortura elevaretur, verba quædam submissa voce dicebat: deinde elevata silebat penitùs velut mortua, & nigrior apparebat in vultu carbone extincto, oculos extra caput valdè tremendos, more illorum, qui strangulantur, emittens, & nihil penitùs loquebatur neque boni, neque mali. Eandem silentii necessitatem sibi à dæmone illatam confessa est Francisca Fellęa morte mulctata Pangęii Anno Domini* 1584. 5. *idus Novembr. Nicolao Remigio teste; quæ præterea ita occlusas ad vocem Judicis aures se habuisse dixit, ut quàm primum interrogaret, nihilo plus audiret, quàm si is nihil omninò loqueretur. Erat ergo hujus fæminæ malus spiritus non solùm mutus; sed etiam surdus, idest, sua præsentia mutum, & surdum pro sua voluntate efficiebat. Quemadmodum* Marci 9. *Spiritus à Christo ejectus erat surdus, & mutus quantum ad effectum, quem causabat. Anna Morelia simili modo Anno Domini* 1581. 3. *Calend. Decembris. Hadovillæ alii quidam malefici, cùm in tormentis essent, dæmonem non constitisse propiùs ad ferendam opem, quàm extremis equuleis, refert idem Remigius. Unde æque locuturis vocem inhibebat, ac si auribus ipsis sese totum inseruisset.*

§. V.

143 4. Assistendo extrinsecè multipliciter.

QUartò inducit taciturnitatem malus spiritus per assistentiam exteriorem, aut suggerendo ei, qui torquetur, ne loquatur; aut eum confortando, ut brevem quidem torturam fortiter perferat spe vitæ longioris: aut etiam minando verbera, si delictum confiteatur. Atque hic modus, ut putat Binsfeld. *Comment. in tit. C. de malefic. & mathem. in L. Etsi excepta q.* 1. *concl.* 15. maximè locum habet in eis, qui duritia mentis, & fortitudine corporis valent. De quibus ab Ulpiano *in L.* 1. §. *Quęstioni fidem ff. de q.* dicitur, quòd plerique patientia, sive duritia tormentorum ita tormenta contemnunt, ut ab eis veritas exprimi nullo modo possit. Quod confirmat etiam Fabius

Institut. Orator. *lib.5.cap.4.* dicens: *Plerique sic tormenta contemnunt, ut patientia facilè mendacium faciat.* Quod & de Leæna Meretrice, Anaxarcho, Antiphilla Cyrenensi, aliisque multis scriptum reliquerunt Plinius *lib. histor.natur.c.23.* Valerius *lib.8.c.4.* & Remigius *loco citato*: Ex quo unicum referam memoratu dignum:

Blainvillę Anno Domini 1587. 17. *Calend. Februarii Alexia Belhoria cùm per aliquod spatium in carnificum acerrimis tormentis permansisset, tandem cùm ad spontaneam suorum delictorum confessionem se accingeret, & à Dominica oratione, ut mos est Christianis, auspicaretur, stupentibus præ admiratione, qui tum aderant, omnibus, in murum, quem post se habebat, aversa ruit tanto impetu, ut pro enecta jam multis tollenda videretur. Sed paulatim ad se rediens, ac deliquii causam, rogata.* Non videtis, *inquit*, sub lecto prostratum carnificem, qui me modò faucibus comprehensam penè præfocavit? En etiam ut terrorem vultu minaciter obiicit; atque, quantum potest, inhibet, ne de se verbum ullum dicam. Nec me nunc quidem primùm à vero dehortari tentat; Nam jam cùm torquerer, in aurem sinistram se policis instar intulit, monens sedulò linguam ut temperarem; nec vinci me sinerem exigui temporis non admodùm vehementi dolore:

Sic veluti strenuus pugil non conquiescit, neque defatigatur, dum superest certandi copia, atque occasio. Nec prius unquam destituit, quos semel habuit obsequentes, quàm ipsi illi, ceu agni lupo fuerint erepti.

§. VI.

QUintò solet illis dæmon membranulas, & alia instrumenta magica variis notata characteribus suppeditare, quibus in locis corporis secretissimis abditis ex pacto sensum adimit, ita ut vel somno profundissimo opprimantur: vel vultu hilari rideant, & Judices irrideant. Confirmat hanc veritatem quoddam memorabile factum adductum à Jodoco Damahaudero *in sua pract. crimin. c.37. n.21.* sic asserente. 144

5. Per membranulas, & alia instrumenta.

Ipse vidi, cùm in civitate Burgensi essem à consiliis in muliercula admodùm anu, quę tum habitu, tùm victu, tum incessu, tum moribus, & fucata sanctimoniæ specie ab omnibus venerabatur, veluti vera Christi Apostola, quòd multarum matronarum filias, ac filios quasi miraculosè curaret, gibbas liberaret, crura, tibiasque confractas illico restitueret; idque non arte aut externo medicamine aliquo adhibito; verùm, ut olim Apostoli, pietatis aliquo exercitamento, nempè, ut uno, duobus, vel tribus diebus jejunarent in pane, & aqua: vel ut ter legerent orationem Dominicam: & inviserent aliquas Ecclesias: vel ut sacrum unum, aut alterum religiosè audirent: aut aliquas preculas persolverent ægri. His rebus injunctis ritè expletis, illicò, aut certè intra paucos dies à morbis liberabantur, & firmæ valetudini restituebantur. Cùm istius mulierculæ ea facta in vulgus latiùs spargerentur, à Senatoribus intempesta nocte jussa fuit ex lecto comprehendi, & carcere mancipari. Postridie cùm ab iisdem Senatoribus perquireretur, quomodo, quibus mediis, quo fœdere, quaque fiducia freta suas curas perageret, intrepidè semper respondit, se piè cuncta exercuisse, & bonis, piisque rationibus, atque ideò non debuisse tam ignominiosè comprehendi. His non obstantibus ex certis indiciis per Senatum adjudicabatur torturæ; ad quam cùm venisset, & verbis persuasoriis examinaretur, constanti vultu, & animo semper perduravit in ea sententia, se nihil eorum, quæ fecerat, dęmonis ope peregisse; sed omnia pio, & licito modo. Interim ob constantem negationem torturę tradita est: illa autem non lamentationem, aut clamores edidit; sed horum loco subridere cępit; & quamvis ligata, digitorum tamen complosionibus Judicibus ipsis insultabat; & posita super scamno, aut risit: aut dormivit. Hinc factum, ut è scamno, & tortura relaxaretur, & iterum in carcerem reciperetur: posteà ob nova indicia habita torturæ iterum tertiò adjudicatur. Verùm priusquam scamno imponeretur, totiùs corporis pilos, & crines abradi curavimus, posteà scamno imponitur, acerrimè torquetur, nihil tamen fateri voluit. Tandem quibusdam adstantibus succurrit, eam non esse tonsam in pudendis tam retrò, & ante, & sub axillis, ubi per tonstrices illi quoque crines abrasi fuerunt; & inter radendum reperta fuit pergamena in pudendis retro, & ante inserta, cui inscripta fuerant aliquot pere-

grina vocabula dæmonum crucibus aliquot inter se distincta, hac pergamena Senatoribus exhibita occasionem prębuit, ut rursus scamno traderetur torquenda, ubi facta plenè passibilis, omnia nudè fatebatur quæcunque prioribus informationibus fuerunt proposita; cùm autem rogaretur, cur prius fateri noluit: Nisi à me *inquit*, omnes crines, atque etiam hanc schedulam abstulissetis, nunquam à me perquirere quicquam potuissetis: ut quæ per illa facta eram impassibilis; *quod haud dubium verissimum erat*. Hæc omnia Damhaud. ubi supra. Factum simile accidisse in Urbe Neapolitana testatur Ambrosius *de processu informativo lib.4.c.7.n.13.* ubi in tali casu, os, foramina narium, & aurium, anum, vel vulvam, & si qua plaga, vel cauterium aut incisio in corpore adsit, diligenter inquirenda esse, ut plura alia, quæ in tali casu facienda esse, adducit etiam Chartarius *de interrogatione reorum lib.4. cap.1. n.220. & sequent.* cum Marsilio *in pract. crimin. §. Nunc videndum n.52. Sed de his cautelis mox dicam.*

145 Quibus pœnis sint obnoxii dicti ad dæmonem recurrentes?

Ex iis modis taciturnitatem in maleficis causandi colligere possumus, quàm solertem se exhibeat dęmon suorum asseclarum defensorem ad eum in suis angustiis confugientium, ejus opem assiduè requirentium, & suppliciter auxilium implorantium. Quos certè vel ut hæreticos, vel vehementer de hæresi suspectos eisdem pænis, quibus supra *à n.58. & sequentibus* obnoxios esse, quis ibit inficias?

§. VII.

146

Maleficium taciturnitatis impediunt. Alii illicitè per quendam in carcerem deportationem.

AT, cùm prædicta omnia subsidia fiant arte diabolica, videamus modò, qua ratione Judices artem arte deludere, & clavum clavo extrudere possint.

Aliis cautio est, ut à lictoribus sublimes de domo tollantur, abrepti à terra, Anthæi instar in carcerem deportentur. Quem morem in usu præsertim habent Germani, qui vastum regnum incolunt: ut refert Remigius *lib.3.c.9. dæmon.* At quia iste modus planè est superstitiosus; ideo relicto unà cum aliis ab eo relatis, de quibus infra loquimur *p.2. hujus disputationis nu.171.* eos dumtaxat referam, qui sunt in usu apud Judices catholicos, & pios. Petrus Binsfel. *Comment. in tit. C. de malefic. & math. in L. Etsi excepta q.1. concl.15. in fine* quoddam tormenti refert genus, quod non lædit corpus, & maximæ est potentiæ ad confessionem ex maleficis eruendam; de quo Marsilius *in L.1. ff. de q. col.12.* testatur, se experientiam sumpsisse in duabus fæminis maleficis, dum esset Capitaneus Vallis Lugani, quæ tormenta alia non timuerant, & vicerant; sed adhibito hoc in spatio quadraginta horarum omnia plenè delicta confessæ fuerunt. Reus ponitur super scamno ad sedendum, & ibi adsunt duo, qui eum custodiunt, ut non dormiat, nec die, nec nocte: & cùm ipse reus inclinat caput in unam partem propter somnum, famulus, qui est ab illa parte, dat cum manu ei in capite, & excitat eum, & elevat caput: Idem facit alter famulus, quando caput inclinat versus suam partē; Et quando illi duo sunt defessi, & volunt dormire, alii duo novi subrogantur in locum illorum, & non permittunt unquam dictum reum dormire, & quiescere, donec omnia confiteatur promissa sibi quiete, & in duabus noctibus, & uno die hoc modo defatigabitur & confitebitur. Fatetur Marsilius sæpè se usum hoc tormento contra obstinatos, & non timentes tormenta, & ait: *Verè nemo ita ferox invenitur, qui huic tormento possit resistere.* Sed quia impedit, quin dæmon possit per maleficium aliquod ex supradictis taciturnitatē inducere; ideò quęramus alios modos, quibus maleficia dęmonis tollantur.

§. VIII.

147 Alii licitè Per vestimentorum expoliationem.

ALiis visum est, & benè, nēpè Jacobo Sprengero, Henrico Institori & aliis *in Malleo malef. p.3. q.14.* Binsfeldio *loc. cit.* Delrio *lib.5. disqu. mag. sect.9. vers.2. ut dum ministri fol. mihi 705.* Dum ministri se parant ad torquendum, optimum esse, alios intereà expoliare reum, (si sit mulier,) expoliandam esse ab aliis mulieribus, antequā ad torturam ducatur, ne quid in vestimentis lateat maleficii. Hoc ostendit factum, quod accidit Brixiæ Anno Domini 1643. cùm quædam mulier, de qua *sup. to.1. d.3 n.524.* de hæresi

hæresi suspecta carceribus esset mancipata, bis fuit à Judice per torturam perquisita, ut circa nonnulla delicta, de quibus indicia habita fuerant, veritatem fateretur; At illa cùm constanter omnia negasset: præcepit Judex, eam à quibusdam mulieribus propriis suis vestimentis expoliari, & induere subuculam à Sacerdote priùs benedictam, quam induta tertiò tradita fuit turturæ, & tunc statim omnia sua confessa est delicta. Et quæsita, cur prius noluisset fateri veritatem, respondit: *Nunquam potuissem verum fateri, donec priora illa vestimenta induta eram*. Cujus rei certior factus fui, dum sententiæ contra eam prolatæ ex processu extractæ apud me habui exemplar.

§. IX.

ALiam cautionem adhibere solent: ut testantur Sprenger *in Malleo malef.* Jodocus Damahuderus, Delrius, & Binsfeldius *loco citato*: Jubent, capillos capitis, & barbæ abradi, immò & per totum corpus etiam in partibus secretioribus: si fæminæ sint, à fæminis: si viri, à viris: sic cavetur inhonestas, ac verecundia, propter quam Inquisitores Germanici Sprengerus, & alii non ausi sunt, hoc uti remedio, ut ipsimet profitentur, addentes alibi hoc in usu esse. Tamen (inquiunt) in aliis regnis Inquisitores talem per totum corpus abrasuram fieri mandant. Unde & Cumanus Inquisitor hoc ipsis insinuavit: quòd anno elapso (qui fuit 1485.) meleficas incinerari mandasset, omnibus per totum corpus abrasis. Et hoc in districtu, & comitatu Burbiæ in confinibus Archiducis Austriæ versus Mediolanum: Quod etiam exemplo supra relato confirmat Damahuderus.

148 Per abrasionem omnium capillorum.

In hac autem tonsione illud diligentissimè est observandum, si fiat dumtaxat, ne signa maleficii lateant foraminibus corporis inserta; vel crinibus inspersa, ritè id fieri. Eademque de causa, ne qua unctio subesset, suadet Delrius, totum corpus aqua calida prius diligenter abluendum. Sed si tonsio fieret ea opinione: quòd per eam robur corporis, & animi fortitudo pereat, exemplo Samsonis, in quo totum id divina virtute contingebat, & etiam documento Apollonii Thyanæi, ut tradit Remigius *lib.3. cap.9. dæmonol.* hoc magicum, & superstitiosum utpote dæmonis operum Dei ubique improbi æmulatoris commentum, & ut sub specioso velamine homines illaqueet, nemini mediocriter scienti est ambigendum.

§. X.

NOnnullis tandem valdè proficuum, & utile visum est, si simul cum quæstione aliqua remedia ecclesiastica, quibus dæmonis vires infringi solitæ adhibeantur. Idcircò præmittendam esse Exorcizationem, non quòd possessas à dæmone sagas omnes sentiant; sed quia dæmonem habent præsentem, cujus ope; & persuasionibus, ut supra monstratum est, in sua malitia, & perversitate obfirmatæ manent: impediunturque, ne lingua sua veritatem fateri valeant. Utile insuper existimatur, si torquendi collo appendantur sacræ reliquiæ: vel agni cerei effigies consecrata: item si aqua benedicta in os infundatur, & ea corpus aspergatur: & cùm utuntur tormento, in somnis cerei benedicti instillatio inopinata. Verùm hæc omnia ab usu docentur: & cavendum, ne sacris hisce remediis superstitiosi aliquid ratione materiæ, temporis, aut numeri immisceatur. Ita sentiunt Silvester *lib. de stigimag. admirand.* Delrius *lib.5. disquis. magic. Append.2. q.25.* Qui etiam *quest.29.* docet loquens de sagis, posse in tali casu Judicem desistere à tortura, & post alios dies repetere: quia dæmon non semper strigibus assistit; sed aliquando deserit, vel sponte sua: vel Dei jussu: vel non ferens ecclesiastica remedia, quæ adhibentur. Huic sententiæ se subscribunt Antonius Quevedo *in lib. de indic. & tortura p.2.c.6. per totum*, & Diana

149 Per remedia ecclesiastica.

resol. moral. par. 4. tract. 6. de tortura in S. Officio &c. Resolut. 37. Sed omnium utillimum erit uti remedio à nobis tradito infra *disp.* 4. *n.* 952. & 953.

ARTICULUS II.

Mediatè.

§. I.

150 Requirunt mediatè à dæmone auxilium qui ad maleficos recurrunt, ut maleficium maleficio solvant. Hoc licitum putat Aureol. Probat à simili.

SAnitatem, vel quodvis auxilium mediatè à dæmone requirunt illi, qui ad maleficos curatores pactum habentes cum dæmone expressum confugiunt, ut maleficium maleficio solvant. Quod licitum esse, si à malefico parato requiratur, opinatur Petrus Aureolus *in* 4. *sentent. d.* 34. *qu.* 2. quem sequitur Angelus *in verb. Superstitio*, §. 13. Dicunt enim, ad bonum finem malitia hominis parati uti licere: sicut etiam petere mutuum ab usurario: Sacramenta à suo Curato in mortali peccato existente: & juramentum ab infideli, qui per deos falsos est juraturus. Quis autem non videat hæc omnia licitè peti posse? An petitur fortasse effectus aliquis positivus, dæmonis, nempè, auxilium ad aliquid peragendum? Sed sola destructio maleficii petitur, quæ bona est. Cùm non possit excogitari remedium aliud ad tollendum maleficium (ajunt ipsi) cur non erit licitum quærere à malefico parato, ut maleficium maleficio tollat?

§. II.

151 Hujusmodi opinio reprobatur, quia Falsa, Erronea, Contraria sibiipsi.

AT veritas ostendit, accedentes ad eos, qui publica infamia sunt notati, & veluti magi, aut malefici reputati, ut sanitatem per artem suam magicam impertiant, nedum culpæ mortali obnoxios, sed pœna debita mulctandos sive per se recurrant: sive per accidens.

Ideoque in primis quàm sit falsa, erronea, & sibi ipsi contraria, omninoque improbabilis prædictorum opinio Auctorum, ipsamet ratio dictat. Fatentur enim, non licere, accedere ad eum, qui facere novit maleficia, non tamen solitus est, ac paratus illa facere, ut maleficium maleficio solvat: cùm ipsi mago intrinsecè sit malum, per magicam artem aliquid efficere, quamvis ad bonum finem: quia *non sunt facienda mala, ut eveniat bona* Paulo testante *Roman.* 3. Quod in his maximè veritatem habet, quæ sunt intrinsecè mala. Et sicut ipse maleficus licitè non potest uti arte sua ad maleficium auferendum: nec alius poterit licitè inducere ad id faciendum, si ipsemet maleficus non est paratus.

§. III.

152 SEd ecce falsitas, & contrarietas. Vos dicitis, non licere, petere à malefico non parato, ut maleficium maleficio tollat: quia hoc est intrinsecè malum. Res enim, quæ petitur, ex natura sua mala est. Etsi aliquid peteretur, quod ex se licitum esset, & sine peccato fieri posset, licitum utique esset, illud postulare ab aliquo, ut notat Cajetanus 2. 2. *q.* 67. *art.* 4. quamvis illud sine peccato facturus non esset: Est enim accidentarium, quòd alter peccaturus sit faciendo: quia ex malitia sua addit operi postulato malitiam, & non ex vi petitionis. At non videtis ex vestra positione nihil aliud sequi, quàm non esse intrinsecè malum, per magicam artem maleficia tollere: dum vultis concedere licitum esse, à malefico parato petere, ut maleficium maleficio solvat; quod est omninò contrarium positioni vestræ, & speculativè, & practicè improbabile? Si enim maleficia tollere per maleficia est opus per se illicitum, quod nunquam benè, & licitè fieri potest; quomodo licitè poterit quis postulare ab alio quantuncunque parato,

rato, ut faciat tale opus? At quia ipse nequam est, opus, quod ex natura malum est, poterit fieri bonum? Dum vultis quærere, ac petere opus per se malum, nonne ex consequenti petitis malitiam, quæ est inseparabilis ab opere? Poteritne quis velle adulterium, vel blasphemiam formaliter, & nolle malitiam talibus criminibus adnexam? Ecce falsitas, & contrarietas. Qui ergo petit à malefico, licèt parato, ut maleficium per artem magicam, vel maleficam destruat, auctor quidem est operis postulati ex se intrinsecè mali: quia rogans, sicut & consulens causa moralis est operis postulati; ideoque & malitiæ auctor est dicendus; & talis peccati causa moralis, & propria; cùm malitia à tali opere nequeat separari: eò magis si ipsemet maleficiatus ad sanitatem obtinendam sit paratus, ea præstare sibi à malefico imperantur. *Quicquid enim est causa causæ, est causa causati*: ex Arist. *in Antepraedic. cap. 3.*

§. IV.

AT inspiciamus eorum fundamenta sine fundamento. Quam enim vim ad hanc rem habere possunt illæ rationes adductæ de Usurario, de Curato, & de Infideli? Nam exempla sunt valdè dissimilia; quia qui petit mutuum ab usurario parato non excusatur à culpa; eo quòd non sit causa mutui; nam reverà causa est; sed excusatur; quia mutuum de se bonum est, & ipse non causa usurarum; neque illa petiit, sed permisit. Sic qui ab infideli petit juramentum, non vult, ut per falsos deos juret: quia tunc peccaret; sed solummodò petit, ut juret; si daretur petenti optio, eligeret, ut per Deum verum trinum, & unum juraret. Similiter de Curato est dicendum: Nonne potest sine peccato ministrare, si prius pænituerit per confessionem; vel saltem contritionem? At maleficium est de se intrinsecè malum, ideò nunquam potest licitè fieri; & per consequens nec quis licitè petere, ut fiat. Nam petens, & inducens consentiunt in peccatum alterius, quod sine reatu esse non potest juxta D. Pauli sententiam *Roman. 1. Digni sunt morte non solùm qui ea faciunt, sed etiam qui facientibus consentiunt.* Licèt enim talis maleficus paratus esset, non tamen fecisset illud particulare maleficium, nisi petens eum induxisset. 153 **Fundamenta ejus nullius sunt roboris.**

§. V.

ET quàm infirma sit illorum confirmatio, in qua asserunt, non peti effectum positivum; sed solam maleficii destructionem, quis est ita ignarus, qui non agnoscat, si petitur maleficium maleficio tolli, positivum aliquod postulari: quia petitur, ut fiat illud maleficium, quo aliud est tollendum: & ideò licèt destructio prioris maleficii non sit mala; illam tamen procurare tali medio, intrinsecè malum est: quia involvit societatem, & pactum cum ipso dæmone, & cultum quendam ejus. Nam rogare dæmonem, ut benè advertit Suarez *de Religione lib. 2. cap. 18. numer.* 5. ut aliquid non faciat, non minus est quidam cultus ejus, & quædam subjectio ad ipsum, quàm rogare illum, ut aliquid faciat. Etsi enim Sacerdotes, vel Exorcistæ dæmoni præcipiant, ut desinat nocere: hoc faciunt, non petendo, seu deprecando; sed objurgando, & imperando; virtuteque divina id faciunt, tanquam Dei ministri, ejusque voluntati obsequentes. At quando homo rogat dæmonem tanquam supplex, & indigens ejus, se illi profectò subiicit, eumque quodammodo Deo anteponit. De quo sanè Deus conqueritur juxta illud 4 *Regum c. 1. Nunquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub Deum Acharon?* Deus enim est orandus, ut liberet à maleficio, & non dæmon; & confugiendum ad Sacerdotes; vel Exorcistas Dei ministros, ut potestate ab Ecclesia accepta à corporibus obsessis dæmones eiiciant, ac maleficia destruant. 154 **Et confirmatio sine infirmitate.**

§. VI.

155 Ideò hallucinantur, dum putant, non posse maleficium destrui sine malefici auxilio Probatur auctoritate Facultatis Parisiensis.

EX his colligitur, quàm hallucinentur præfati Doctores, dum ajunt, non posse excogitari aliud remedium ad maleficium tollendum, quàm recurrere ad maleficos, ut maleficium maleficio tollant: quasi à Servatore nostro non fuerit data potestas dæmones eiiciendi omnibus in se credentibus, cùm *Marci ultimo* dixit: *Signa autem eos, qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eiicient?* Et ab Ecclesia Exorcistis in ordine Exorcistatus, ad eundem effectum obtinendum?

Quare sapientissimè facultas Theologica Parisiensis *in art. de Superstitionibus* definivit: in art.5. dicere:

Quod licitum sit, uti magicis artibus; vel aliis quibuscunque superstitionibus à Deo, & Ecclesia prohibitis pro quocumque bono fine: error quia secundùm Apost. *Non sunt facienda mala, ut eveniant bona. Et in art.6. dicere. Quod licitum sit, cùm etiam permittendum, maleficia maleficiis repellere, & art.7. dicere: Quod aliquis cum aliquo possit dispensare, ut talibus licitè utatur: error.*

Perpetui Ecclesiæ usus.

Hoc docet perpetuus Ecclesiæ Catholicæ usus, quæ semper id improbavit, ut plurimi Canones ostendunt, *c. Quis sine Salvatore 26. q.2. supra relatum n.33. hujus disp. c. Admoneant & c. Non observetis 26.q.7.* quibus adstipulantur Canonistæ Burch. *lib.10. c.40. & 41.* Ivo *p.11.c.65.& 66.* qui asserunt eadem ferè verba, exceptis aliquibus, legi in Concilio Turonensi 3. c.42. Consentiunt Patres D. Joan. Chrysost. *hom.8. in epist. ad Coloss. Citiùs mors homini* ait *christiane subeunda, quàm vita ligaturis redimenda.* B. Leo *serm.19. de pass. Domini*, & August. *tract. 5. in Joan.* Id Confirmant Theologi D. Bonaventura, D. Thomas, Scotus, Tho. de Argentina, & alii *in 4. d.34.* Alph. à Castro *lib.1. de justa hæretic. punitione*, Sylvest. *verb. maleficium p.8.* Cajetan. 1.2.*q.78. art.4.* Abulen. *in c.19. Matt. qu.* 90. Joseph Angles *q. de arte mag. art.6. diff.2.* ac cuncti recentiores, ubi de superstitionibus. Tandem Jurisperiti Grill. *lib.2. de sortileg. q.6.* & Bartol. *in L. Eorum, §. fin. C. de malef. & mathem.*

Patrum. Theologorum. Jurisprudentium.

§. VII.

156 Ostenditur impietas dogmatis Paracelsi.

HInc patet, quàm impium sit illud dogma Paracelsi supra relatum *num.4. hujus disp. Nihil referre, an Deus, vel diabolus, Angeli, vel immundi spiritus ægro opem ferant, modò morbus curetur.* Unde sanè dolendum est, apud multos christianos hanc etiam sententiam invaluisse; quòd si aliqua calamitate premantur, modò liberentur, non curant: an mediis licitis, vel illicitis, utantur. Nec minori ignominia digni sunt existimandi, qui ad hosce maleficos confugiunt remedia postulantes quibus se ab hostibus tueantur; nec ab eis armis lædi possint. Nam post horum evasionem periculorum in pejora labuntur, quæ eos ad ultimum perducunt supplicium. Nec silentio prætereundi sunt, qui hujusmodi magos, seu aruspices, vel ariolos consulunt: ut de futuris contingentibus, fortuitisque casibus; aut iis actionibus, quæ ab humana voluntate pendent, certò aliquid eventurum præcognoscant.

157 Præfati criminosi puniri jubentur Jure Divino. Canonico. Civili.

Quare Deus justus hujusmodi transgressores se pæna mortis puniturum protestatur *Levit.c.20. Anima, quæ declinaverit ad magos, & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam; & interficiam eam de medio populi sui.* Idem prorsus *Deuteron.18.* ubi concludit Moyses sic: *omnia hæc abominatur Dominus, & propter istiusmodi scelera delebit eos.* Jure verò canonico, omnes hujusmodi perditi homines qui consulunt divinatores: vel remedia petunt à maleficis, in easdem incidunt ecclesiasticas pænas, in quas & ipsi malefici, & divinatores, de quibus *supra à num.47. & seq.* ut habetur *c.1. 26. q.5.* Sic

eosdem

eosdem utriusque sexus cujuscumque sint dignitatis, vel gradus, qui posthabito Deo vero, à diaboli mancipiis auxilia poscunt, diligentiùs inquirere, ac procedere statuit Sixtus V. *in d. Constitut. Cœli, & tetrę Creator*. Jure autem civili, qui magos consulunt, gladii pœnæ subduntur ex Carolina sanctione, & consuetudine imperii, etiamsi ob bonum finem interrogarint: vel magicis artibus, aut remediis usi fuerint.

§. VIII.

NEc putes, culpa, ac pęna carere eos, qui per accidens recurrunt ad maleficos sanitatis obtinendæ gratia: per accidens recurrere, voco eos, qui confugiunt ad illos, quos sciunt publica infamia esse notatos, & velut magos, vel maleficos reputatos: non tamen ab eis petunt, ut per artem maleficam maleficium tollant; sed simpliciter, ut desideratam sibi restituant sanitatem, quam illos præstare nonnisi opitulante dæmone norunt; ideò per accidens, & indirectè saltem dici possunt, hujusmodi diabolicas velle operationes. 158

158 Nec carent culpa qui per accidens ad maleficos recurrunt.

Quod licitum esse, probat Nicolaus Remigius *lib. 3. dæmonolatrię cap. 3. num. 33.* Ait enim: precariò quidem non licere à maleficis opem impetrare, & hoc facientem semper lethaliter peccare. Licitum tamen esse vi, & verberibus eam extorquere; & hoc facientem nunquam peccare. Primum enim dicit admirationem, & obtemperationem, animumque se suppliciter deiicientem, ac demittentem; ideòque potiùs ipsam ferendam esse mortem, quàm ad tam horrendum sacrilegium adduci nos sinamus, ut quasi supplices, venerabundique à dæmone opus imploremus: cùm Deus solus sit colendus, atque obsecrandus; atque is sit zelotes, qui non patitur quicquam de gloria sua adimi. At verò quòd vi, & minis maleficus possit cogi, ut morbum, quem induxit, auferat, cùm dicat contemptum, & dedignationem, licitum esse probat aliquot historiis, & rationibus, quarum Una est: quia hìc non ullæ blanditiæ, non preces, aut venerationes accedunt: neque saga verberibus pulsata habet, quo glorietur: neque dæmon, qui quasi obtorto collo se à noxa retractum amissa præda in fugam versum, derisum, spretum, ac nihili pensum agnoscat. Altera, sicut licet à fure fugiente rem vi sibi arreptam alia vi repetere, arcem injustè ab hoste occupatam armis recuperare: per tyrannidem vinculis mancipatum, violenterque eripere; cur non hæc vis licita, ut innocens morbis indignissimis sanetur?

Hoc licitum esse sētit Remigius Extorquendo vi, ac Verberib. Probat Historiis, ac Rationibus.

§. IX.

AT quàm periculosa, & erronea sit, vel saltem non sufficienter explicata hæc opinio nemini mediocriter intelligenti est ignotum. Negare enim non potest ipse Remigius non omninò culpa carere, qui ità à maleficis morborum liberationem per vim extorquere conatur: cùm illorum opera intercedat, quæ causam impietatis aliquam habere videtur. Quis autem hujus scientiæ peritus ignoret, sagam, dum vi, & minis adigitur, ut morbum tollat, iterum habere ad dæmonem recurrere, ipsumque suppliciter exorare, ut à nocendo desistat, ac sanitatem tradat? Qui quidem honor diabolo est gratissimus. Nec tam injuriis, quæ mancipiis suis inferuntur, offenditur: quàm hoc honore delectatur. Et proindè qui hoc modo sanari cupit, saltem per accidens, seu pacto saltem implicito cum diabolo se immiscet: cùm cogat veneficam ista facere vi pacti, quod cum diabolo iniit; propter eà diabolum non coactè, sed voluntariè id facere. 159

159 Hæc opinio refellitur.

Hinc experientia constat, diabolum non cedere, nec juvare, nisi cùm putat, plus se nocere posse, id quod ipse Remigius testatur *eodem loco num. 18.* dum scribit: *Nunquam esse solidam gratiam; aut plenum, integrumque beneficium, quod con-*

ferunt

ferunt dæmones; (si id rectè beneficium dici potest) sed statim vel æquata: vel graviore aliqua injuria luendum esse ei, qui impetravit. Vix enim morbum ullum à quodam expellunt, quem in alium illicò non transferant: & unius salutem alterius interitu ferè semper paciscuntur. Cùm ergo qui sagam minis, vel verberibus cogit tollere maleficium, sit causa saltem per accidens, quòd dæmonem adoret; ut maleficium maleficio tollat, illud alteri inferendo; quod de se est intrinsecè malum; utique illicitum erit, precibus, vel minis sagam inducere, ut maleficium tollat.

§. X.

160 Rationes ejus sunt irrationabiles.

RAtiones verò à Remigio adductas quis non videat irrationabiles? Si primam intueamur, nonne magis coactio Deum inhonorat, cùm alium cogat peccare? Immò nec dæmonem inhonorat: quia est causa, ut maleficus dæmonem invocet, eique obsequium præstet; & ipsemet sagam verberans dæmonem honorat; quia non modò credit, dæmonem posse hanc medelam afferre; sed etiam concurrit positivè ad actum positivum. Dæmon verò pluris hoc facit, quàm mancipii sui injuriam, cujus afflictione solitus est gaudere. Nec potest dici expers pacti taciti: quia cogit maleficam, hæc peragere virtute pacti, quod iniit cum dæmone. Si verò secundam rationem contemplemur; paucis verbis dicimus, illationem; quæ de furto, de arce, ac mancipato sumitur, esse vanam: quia cuncta illa sunt licita, & juri divino, naturalique consentanea: maleficium verò maleficio sanare, cuilibet repugnat juri.

§. XI.

161 Licitum est inducere vel Blandis verbis, vel Minis vel verberib. levibus. Si probabiliter credimus hoc facturum licitè. Hoc testatur Theologi.

NOn tamen denegamus, quin à malefico possit peti, ipsumque inducere blandis verbis: vel etiam minis, & levibus verberibus cogere, ut maleficium destruat; si probabiliter credamus, quòd sit facturus hoc licitè, & justè, puta, si maleficium ejus esset generis, quòd naturali aliqua virtute: aut actione sine ulla dæmonis invocatione, & auxilio; sed per modum aliquem licitum dissolvi posset.

Favent Theologi Scotus, Alphons. à Castro, Cajetan. & Sylvest. *loco sup. citato*. Gabriel Biel *in 2. d. 8. quæst. 2. artic. 4. dub. 2.* Binsfeld. *Comment. in tit. C. de malef. & mathem. quæst. 5.* & præcipuè Domin. Soto *in 4. d. 34. qu. unica*, sic ait: *Potest quisque convenire maleficum, & rogare, & pecunia ab eo extorquere, ut illas ligaturas, quas habet sepultas; aut suspensas: aut alicubi asservatas, indè removeat: quia maleficum facere illud, virtus est*, sic ille. Nec rationi obstat: cùm hoc sit uti jure meo, & inducere magum ad id, quod facere tenetur, & sine peccato potest facere, si velit: non autem est consentire pacto, quod dæmon habet cum mago. Sic B. Theodorus Archimandrita (ut refert Gregorius *in vita ipsius apud Surium in mense Aprilis*) jussit cuidam Theodoro mago ad pœnitentiam adducto primo omnia peccata sua confiteri. Secundò si quos haberet libros maleficos in medium proferre. Deinde quoscunque homines, aut domos, aut animalia maleficiis suis obstrinxerat, dissolvere. Tandem non ampliùs ea in quemquam exercere; sed pænitentiam agere.

§. XII.

162 DE verberibus autem, & minis apertè constat; Si pro certo quis habeat, se maleficio læsum ab aliquo mago, & actualem adhuc perseverare læsionem, cur non poterit levibus verberibus eum cogere, ut licitè maleficium destruat? Si enim injurias, seu offensas actualiter illatas cuilibet per vim repellere licet, cur

non

non poterit etiam per vim maleficum inducere, ut actuale maleficium destruat? Immò maleficus ipsemet tenetur non nocere proximo. & per consequens debet id licito modo facere, nempe per remedium aliquod naturale, si novit; vel per destructionem signi, si signum sit in ejus potestate. Hunc modum se servasse anno Domini 1658. mihi enarravit die 3. Augusti ejusdem anni quidam Sutor ex Valle Seriana inferiori Diœcesis Bergomensis dicens.

Cùm quidam die rixatus fuerim cum muliere mihi vicina, ea ira percita mihi dixit: eò quòd mihi verba injuriosa dixisti Deus tibi immittet dolores, torsiones septem mensibus continuis, quibus verbis prolatis statim in crure ferre cæpi dolores, sed sequenti nocte magis magisque tormenta augebantur; quare mane facto accepi gladium, ac prędictam mulierem solam in domo sua inventam detinui: ac posito ad guttur ejus gladio, per Deum juravi, nisi à me auferret maleficium, quod patrarat, me illam occidere velle; At ipsa se excusavit dicens, se non fecisse; maleficium ullum, verumtamen non dubitarem, quia statim cessaret: Sic illicò cessarunt dolores, ac sanitati pristinæ restitutus fui. Hæc ille.

Diligentissimè tamen est advertendum in tali casu: quòd utilius erit, ac tutius, adiicere protestationem, qua expressè protestetur, se nihil commune cum diabolo habere velle: maximè si petat, ut tollat maleficium, vel quid aliud hujusmodi; quod non nudam cessationem; sed quiddam actus positivi significat; immò consultius erit, ut petatur ab eo, quo remedio sit usurus; si nolit dicere, non est utendum ejus opera: quia hoc ipso satis indicat, se usurum medio illicito. Si verò indicat remedium, tunc si satis prudens es, ac doctus, ipse considera, ac discerne: an licitum sit, necne. Si non es idoneus judex, doctiores, & prudentiores consule. Si dubitetur, an sit remedium naturale, consulantur Medici. Si verò an sit divinum, consulantur Theologi.

163 Sed cautela debita adhibenda.

§. XIII.

EGo autem, ut verum fatear, nunquam alicui consulerem maleficiato accedere ad maleficos, ut maleficium tollant pro sanitate obtinenda; quamvis sit licitum juxta prædictorum sententiam Auctorum: quia res valdè periculosa est; ideò Exorcista memor esse debet illius dicti Virgilii:

164 Mens Auctoris circa hoc declaratur.

Quæ sint, quæ fuerint, quæ mox ventura trahantur.

Nam licèt debitas in consulendo adhibeat diligentias, ac circumstantias; ægroti tamen, vel eorum consanguinei, vel amici nonnisi raro eas observare consuescunt; sed nimio amore, seù desiderio ducti sanitatis sibi, vel parenti, aut amico acquirendæ, maleficos impellunt ad tollendum maleficium, ac sanitatem restituendam, sive medio licito: sive illicito utantur. Hanc veritatem docet experientia rerum magistra, quam unico comprobabo exemplo de quodam Cive Bergomate, qui dum hæc scriberem adhuc erat inter vivos.

Hic cùm maleficio affectus fuisset, ut ipse suspicabatur à quadam saga meretrice, cum qua aliàs carnaliter conversabatur, sed pænitentia ductus eam penitùs deseruerat, ut ab hujusmodi morbo eriperetur, accessit ad quendam Exorcistam, cui suam suspicionem enarrans, præcepit ei, ut ad sagam prędictam accederet, eique verbis blandis suaderet, ut maleficium tolleret; & si hujusmodi blanditiis à proposito dimoveri nollet, tunc minis, ac verberibus ad maleficium destruendum eam compelleret. Quod facto comprobavit. Nam cùm blanditiis ei complacere nollet, districto gladiolo atque ad guttur posito, statim ea promisit, se illi sanitatem restituere: verumtamen opus esse ut ad dæmonem confugeret, ipsum adoraret, ei sacrificium offerret, ac suppliciter rogaret, ut ipse maleficium tolleret; ideoque necesse esse, ut ipse vestes Sacerdotales, candelas cereas, & candelabra, thuribulumque cum incenso sibi deferret, ut dæmoni sacrificium offerre valeret; qui sine mora omnia prestitit, prout ipsa preceperat. Quibus omnibus peractis sanitatem corporis est assecutus; sed cùm conscientię stimulis agitaretur in anima,

ad

ad quendam Confessarium Theologum confugit, qui ei mandavit, ut Sagam illam Sanctæ Inquisitionis Tribunali denuntiaret: (qui prudentiùs egisset, si ei consuluisset spontè comparere Reverendissimo P. Inquisitori seipsum accusando de errore comisso, ac Sagam denuntiando de patrato delicto.) Ad quod tribunal Saga vocata, seipsam excusavit dicens, se, quicquid præstiterat, coactam ab illo Juvene præstitisse, à quo etiam, & vestes sacerdotales acceperat cum reliquis ad sacrificium dæmoni offerendum requisitis; Idcircò ut mortem ab eo sibi intentatam evaderet, ea, quæ ille enarraverat, prestitisse. Quibus auditis & processu formato, Saga in exilium fuit demandata, ac Juvenis in Monasterium ad penitentiam de delicto patrato peragendam detrusus.

Ex quo facilè est colligere quàm satius sit maleficio affectis consulere, ut ad Deum Optimum, Maximum confugiant, qui est refugium nostrum, & virtus adjutor in tribulationibus: ad virtutem, & efficaciam Sanctissimi Nominis Jesu: ad potestatem ecclesiasticam, qua dæmones effugantur, & maleficia destruuntur: cæteraque remedia, de quibus latè *ultima disput.* pertractabitur.

Cùm ergo magica curatio ad sanitatem conferendam utatur tantùm remediis diabolicis, jure meritò est abominanda non tantùm speculativè; sed etiam practicè tum ex parte agentis primarii, nempè, dæmonis, qui sua virtute morbum tollit; & sanitatem inducit: ac secundarii, malefici, qui dæmonem invocat, & ea peragit, quæ præcipiuntur à dæmone: tum ex parte medii sacrilegi: & superstitiosi: tum ex parte finis impii, noxii, & scandalosi. Ac propterea intoleranda. & punienda in Exercentibus viris, mulieribus, & pueris: in Addiscentibus publicè, privatim: in faventibus directè, & indirectè: & in Requirentibus immediatè, ac mediatè: quia semper pactum inter dæmonem, & maleficum in hac curatione magica expressum intercedit: Sicut implicitum in supestitiosa: ut in secunda parte demonstrabitur.

PARS SECUNDA.

Superstitiosa.

165 Dæmon non tantùm accurrit, dum à maleficis expresè, sed etiam dum tacitè ab aliis invocatur.

EA est diabolicæ superbiæ tam individua, & innata proprietas semper amandi excellentiam; nullumque aut superiorem, aut consortem sustinendi, quòd ejus stimulis agitatus inveteratus hostis, ut divinam æmuletur similitudinem, & pro Deo habeatur, non tantùm à Maleficis verbis expressis, ac formali adjuratione evocatus, morbos sanare: futura prædicere; in necessitatibus auxiliari: à periculis eruere: aliaque patenti, & manifesta operatione quæ ab ipsis desiderantur juxta eorum conventiones peragere palàm, non dedignatur, ut præcedenti parte demonstratum est. Verùm etiam per ipsos Magos, atque Maleficos quasi per inferni præcones alios à Deo avertere, eosque per superstitiosas curationes, variasque actiones diabolicas ad seipsum adducere, conatur: quos ut sibi obliget, licèt nullo pacto expresso ejus ministerio irretitos, tamen ad eorum preces tacitas subdolus hostis accedit, & occulto modo præstat illa, quæ ab istis oratoribus postulantur, qui dum se operibus immiscent dæmoniacis; eisque ad sanitatem obtinendam: vel quodlibet aliud sibi optatum impetrandum utuntur, cultum, quem Deo exhibere deberent, dæmoni saltem implicitè impendunt, quod ad rationem superstitionis spectat. Ut autem hujusmodi curatio, vel actio superstitiosa quænam sit, distinctè dignoscatur, in hac secunda parte hujus disputationis investigandum Causa, Modus, Effectus: quod fiet totidem capitibus.

Quibus auxiliatur per superstitiosam curationem, Quæ distinctè dignoscitur dum investigatur ejus Causa, Modus, Effectus.

CAPUT I.

Quoad Causam.

DIgnum sanè illud dictum poeticum 2. *Georgicon.*

Felix qui potuit rerum cognoscere causas.

Cognita enim causa, statim cognoscitur effectus, & ex qualitate causæ arguitur qualitas effectus ipsa veritate docente *Matt.7. Nunquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit. Non enim potest arbor bona malos fructus facere; neque arbor mala bonos fructus facere.* Si ergo superstitiosę curationis essentiam, quidditatem, ac qualitatem cognoscere cupimus, causam ipsius sive Internam: sive Externam investigare contendamus. Causam autem voco concurrentes ad illam curationem, qui alii non sunt, quàm dæmon, & homo hujusmodi exequentes operationem: Dæmon quidem interna, seù proxima: homo verò externa, seù remota: Sicut totidem sectionibus explicabitur.

166 Curatio superstitiosa cognoscitur ex cognitione causarum.

Sive Internę, Sive Externę.

SECTIO I.

Internam, seù Proximam.

QUemadmodum in perpetrandis maleficiis dæmon causa proxima, & interna nuncupatur; eò quia latenter operando, humores sive utiles, sive noxios exagitat immediatè; eosque in principes partes potissimùm; nec non in alias ignobiliores traducit, hisce venas, aliosve ductus obstruit: quandoque instrumentorum permutat structuram; aliarumque partium solvit, ac separat unitatem ex quo innumerabiles morbi, hique gravissimi, cruciatusque acerbissimi excitantur: Ita pariformiter in sanitate conferenda causa interna, & proxima juremeritò est appellandus. Cùm enim spiritualis sit substantia, quæ instrumentis corporeis non impeditur, ex sua insita vi in corpora invisibiliter se insinuare potest; ibique intrinsecè operando, noxios expellere humores; purgare intestina; vertigines removere; capitis, ac stomachi arcere dolores; cruditatem omnium morborum matrem auferre; ac denique humores ita temperare; & in debita proportione conservare; ut neque quantitate, neque qualitate peccent. Sicque morbi quicunque longè abeant; ratioque sanitatis perfectæ exhibeatur. Quòd tamen diversimodè peragit in superstitiosa curatione, & in magica. In magica enim accedit expresè invocatus; intercedit ejus adoratio; oblatio rei alicujus fit in ejus cultum, & honorem; Sacramentorum abusus; apparitio dæmonis, vel saltem ipsius locutio; operatio aliqua in Dei odium, Beatissimæ Virginis, ac Sanctorum contemptum, aliaque hujusmodi facinora execranda palàm interveniunt. At in hac superstitiosa curatione nullum horum advenit; sed tacitè, & occultè invocatur dæmon. Nec qui sanari expectat, vel aliud quærit beneficium, quicquam cum dæmone palàm; & apertè commune habet; sed ipsemet dæmon ex pacto, quod expressum habet cum malefico, semper præstò astandi, suumque auxilium impertiendi quotiescunque quis utatur signis ab eo institutis, vel quicquid aliud peraget à maleficis præscriptum, vel in libris magicæ artis contentum, & expressum, occultè accurrit, suum præstat auxilium saltem pro aliquo tempore; paratumque se exhibet, semper in hisce curationibus, ac necessitatibus concurrere sive in Gravioribus, sive in Levioribus: ut sequentes articuli patefacient.

167 Sicut dęmon ut causa interna, & proxima malum operatur in homine. Ita pariter ut talis causa sanitatem confert.

In curatione magica invocatus expresè.

In Superstitiosa invocatus tacitè. Paratumque se exhibet concurrere. In necessitatibus. Gravioribus. Levioribus.

ARTICULUS I.

In Levioribus.

§. I.

168 SIcut in arte medicinæ juxta Hippocratis effatum in suis aphorismis: aph.6.sect.1. *Extremis morbis extrema remedia sunt adhibenda:* sic dæmon archimedicus excellentissimus tum in curandis gravioribus infirmitatibus: tum in necessitatibus urgentioribus hominibus sublevandis: tum in difficultatibus obscurioribus dissolvendis remedia suis symmistis magis, & maleficis tradit graviora, ac difficiliora; cæterisque hominibus proponenda,& exhibenda jubet. Quæ quò graviora sunt, ac difficiliora, eò majora, ac plura incidunt media inutilia, ac superstitiosa; quæ quidem ad majora perpetranda flagitia viam parant.

Dæmon per suos maleficos proponit hominibus remedia Graviora, Difficiliora in infirmitatibus.

Hoc fateri potest quidam Pheron Rex, de quo Herodotus lib.2. *Is à dæmone fuerat excæcatus; quòd iratus spiculum in Nilum flumen contorsisset. At postquàm undecim annis sic luce caruisset, oraculum, quod in Buti urbe consuluerat, fertur respondisse, visum ei rediturum, si oculos abluisset lotio mulieris, quæ à solo suo marito cognita fuisset. Expertum ergo primo loco propriæ conjugis urinam, cùm nihil amplius cerneret: cæterarum deinceps; tandem oculos recepisse. Ibique omnes mulieres illas, præter eam, cujus urina salutaris fuerat in unam urbem coegisse, quæ rubra gleba dicitur: & eas illic unà cum urbe omnes concremasse: & medicam illam suam sibi matrimonio copulasse.*

Probatur variis exemplis.

Quis non fateatur hæc remedia execranda, & prorsus abominanda, quæ ad tam sæva flagitia, ac impia facinora perpetranda homines perducunt? Cur enim magis efficax restituendo oculorum lumini lotium ejus mulieris, quæ virum tantùm suum quàm quæ alios est passa¿ Nonnè hæc machinæ, doli, fallaciæ, præstigiæ, ac superstitiones meræ: ubi dæmon occultè accurrit, suumque præstat auxilium ut mentes hominum aucupetur, suumque apud eos valeat propagare imperium? Idem ferè apud Mich. Isselt. anno 1586. legitur, in Livonia fusse locum, ubi nimbis, tonitruis, ac tempestatibus dæmonia truculenter grassabantur, nisi in locum quendam innocuus infantulorum cruor à rusticis infunderetur. Nonne hoc remedium apertè sathanicum est?

§. II.

HOc probat etiam factum illius Stephani Novachi Madrensis, de quo Nicolaus Remigius *lib.3 dæmonol.cap.3.* qui perpetui triennii morbo correptus ità quòd planè esset desperatus, à quadam muliere per varia media superstitiosa sanitati fuit restitutus. Gravis equidem morbus; sed videas etiam, quàm gravis sit curatio. Primò pyrum ei comedendum præbet; quòd cùm planè videretur ferreum, negat, morsu dividi posse; sed dum hæc loquitur, ac paululum interim illud contrectat sentit non sine admiratione in lanæ mollitiem propè abiisse. Eo devorato (nam erat gustu insuavissimum) statim illi stomachus tanto ardore conflagrare cæpit, quanto vix majorem candentes carbones excitare potuissent. Jubet illa lecto infirmum se componere, & è vicinia duas lectas accersere matronas, quæ ea nocte illi vigiliam suam tradant; & ecce in cubili collocatus fit agenti animam haud ita dissimilis. Sed sufficiuntne ista remedia ad sanitatem obtinendam? Videas majora; sed inhumaniora, ac intollerabiliora. Clam sublatum ægrum humeris transfert mulier in aeram proximam, ibique oblato immani urso imponit. Tum repetitis spatiis sępiùs vehit, ac revehit, ipsa quasi onere iniquiore opprimeretur non cessante ingemiscere bellua: ut supra dixi *num.12. hujus disputat.* Tandem

dem lecto componitur æger; & post alia remedia per dies adhuc octo adhibita, valetudinem consecutus est. Quis aveat sanitatem consequi tam gravi, & periculosa curatione? Quis non exhorrescat remedia tam atrocia, & inhumana? Poterat quidem dicta mulier ex pacto occulto, & implicito sanitatem conferre exhibito illo pyro. At cùm immani illi urso ægrum imposuit, qui aliud non erat, quàm dæmon, qui ad nutum mulieris sic ab ipso instructæ talia præstabat, se pactum cum dęmone habere expressum, apertè demonstravit. Quam enim virtutem naturalem ad sanitatem conferendam habere poterant illæ evectiones immanis ursi? Nullam utique. Sed totum operatum est à dæmone ex pacto explicito habente cum malefica, cui implicitè consensit miser ægrotus pro sanitate corporis venalem dæmoni tradens sanitatem animæ.

Hùc revocari potest id, quod anno Domini 1667. evenit in quadam Italiæ Urbe cuidam Medico, qui gravissimo dolore torquebatur in dextera coxa, quo repentè fuerat affectus, dum pede voluit percutere quendam magnum Catum nigrum manducantem in solario domus interiora cadaveris cujusdam filii abortivi, cujus anatomiam Medicus faciebat. Catus evanuit, & Medicus tam intenso dolore affligebatur, ut requiem habere nequiret die, ac nocte. Fuerunt adhibita omnia remedia naturalia, quæ natura, & ars medica suppeditare poterat; sed omnia incassum. Parentes ipsius, quibus valdè grave erat, amittere filium tanta virtute præditum, confugerunt ad quandam sagam, quæ illum invisens promisit illi dare sanitatem; sed caverent, ne aliquis Sacerdos, sive regularis, sive sæcularis illum visitaret, asserens nullum posse maleficia solvere, nisi qui sciant illa facere. Insuper volebat dimetiri corporis ipsius Medici longitudinem, & latitudinem; sicut fecit illa, de qua supra pag.5.num.15. *Sed ipse noluit. Tunc saga subjunxit, sufficit, quòd detis mihi duo ipsius vestimenta, & solidos* Error reprobatus sup.to. 1.n.94. & seq. & infra dis.4.
31. sed eos mihi numerate: deinde tot alios mihi numerate, posteà tot ducatos, iterum tot cechinos, ac denuo tot ungara, sed semper dispari numero: deinde duo vasa plena oleo, & tot alia plena vino generoso, ac ligna ad comburendum. Sic omnia quæ petiit, illi tradiderunt: ipsa verò promisit dare Medico sanitatem post quinque, vel octo dies, quibus transactis, cùm semper Medicus proficeret in pejus, petierunt à saga, cur sanitatem Medico non attulit? Respondit, quia oportebat, quòd illi etiam tribuerent omnia necessaria ad lectulum complendum, & exornandum, & posteà sanitatem daret; sed ipsi instabant, ut priùs sanitatem ei daret, eò magis, quòd tot, ac tanta acceperat, quòd se satisfactam fateri deberet; Si autem sanitatem daret, ipsos esse tradituros omnia, quæ petebat, & etiam majora. At cùm ipsa nollet eorum dictis consentire, ab aliquibus amicis persuasi ad me confugerunt, rogantes, ut Medicum inviserem, ac sacris benedictionibus munirem: accessi sequenti die, & à matre ipsius Medici auditis, quæ habentur supra, consideratis omnibus circumstantiis prædictæ infirmitatis, Medico persuasi, ut deponeret illam incredulitatem, qua Medici communiter laborant circa maleficia; & crederet, quòd, si ille dolor, quo torquebatur in coxa, fortasse à dæmone produceretur, dæmon erat, tanquam canis ligatus in manu Dei, nec poterat aliquem torquere, nisi Deo permittente; Deus autem potestatem dedit Ecclesiæ, ac ministris ejus to 1. pag.28. num 105.
dæmones eiiciendi, ejusque opera malefica destruendi. Idcircò cùm ego ipsius Dei, & Ecclesiæ essem minister, licèt indignus, cùm pręcepissem dęmoni in Nomine Jesu, ne ullum in eo dolorem efficeret, statim cessaret, si & ipse firmiter hoc crederet: Qui respondit, se hoc credere: quare in Nomine Jesu pręcepi dęmoni, ut cessaret à sua operatione, qui statim cessavit. Ego autem interrogans Medicum, an dolor cessasset: respondit, quòd sic; sed coxa remanebat veluti stupida: ego autem manum imposui super coxam, iterumque pręcepi, ut dęmon totaliter cessaret à quacunque operatione: sic statim cessavit: quod ipse Medicus benè affirmavit. Quo audito, pręcepi ipsi, ut è lectulo surgeret, & per domum ambularet velociter, quod statim pręstitit, ambulans festinanter sine ullo dolore. Ego verò pręsentibus omnibus ejus parentibus feci eum genuflectere, Deum rogare aliaque adimplere, quæ habentur infra disp.4. ubi de remediis particul *admonens ipsum*

ipsum, non tantùm fidem, ac fiduciam in Deo esse necessariam; sed etiam perseverantiam in fide, ac fiducia.

Prædictis à me peractis discessi relinquens Medicum sanum, ac liberum à quocunque dolore; sed ecce dum egrediebar ab ostio cubiculi, ingressus est quidam Medicus, qui quid in mentem ejus instillaverit, ego ignoro; scio benè hoc, quòd sequenti die iterum dictum Medicum invisens, inveni illum incredulitate Medicorum imbutum, ac dicentem se iisdem doloribus adhuc torqueri, & quæ dixerat die præcedenti, videlicet, quòd ad mea præcepta facta contra dæmonem cessasset dolor, ac ipse ambulasset sine dolore, ac genuflexisset, fuisse tantùm res imaginarias, quia fortis imaginatio facit casum, & quæ dicuntur de strigibus, ac maleficiis esse meras nugas, ac fabulas, & sicut nullam fidem præstaverat illi mulieri, quæ dicebatur saga: ita istis remediis à me adhibitis, eò quòd infirmitas erat tantùm naturalis: idem subjunxit mater ipsius, asserens dictam infirmitatem esse productam ex continua occupatione in facienda anatomia; nam ille fetor cadaverum, cui erat assuetus, invaserat eum, ac prædictos immiserat dolores. Ego autem dixi: si vultis hanc sustinere opinionem, facite quidquid vobis magis expedit: verumtamen scitote, si non satisfeceritis divinæ Justitiæ, eò quòd ad sagam dæmonis asseclam confugistis, de hac infirmitate non convalescet; sed morietur. Idcircò post aliquot dies ad mortuos evolavit.

Vide supra to. 1, n. 454.

Ex prædictis in casu antecedenti facilè colligi potest, quomodo dæmon in illa graviori infirmitate accurrerat, non ut sanitatem illi impertiret, sed ut per suam ministram sagam impediret sub prætextu sanitatis ei conferendæ, ne Religiosi illum visitarent, eique remedia spiritualia adhiberent, ac Medicus mediante alio Medico Consultore in sua detineretur incredulitate, sicque omnia remedia respueret spiritualia, divina, & ecclesiastica, quibus facillimè sanitatem consequi potuisset.

§. III.

170 In necessitatibus urgentioribus.

Nec sat est dæmoni versipelli, velle Deum æmulari in sanitate ægrotis conferenda, verùm, & in necessitatibus. Scit enim, Deum pro sua immensa pietate, ac bonitate infinita omnibus suum polliceri auxilium, qui firma fide, ac sine ulla hæsitatione in suis necessitatibus nomen sanctum ejus invocantes, illud obtinere sperant sicut apertè per Prophetam *psalm.* 49. exprimit dicens *Invoca me in die tribulationis; eruam te, & honorificabis me*, & sæpiùs alibi tum in veteri, tum in novo testamento repetit. Quod ratione suæ omnipotentiæ præstare potest, eos facillimè à periculis imminentibus animæ, & corporis eruendo, ac præservando. Propterea, & ipse qui summè malus, & cujus potentia à Deo valdè est ligata, ut saltem apparenter pro aliquo tempore summi boni, ac omnipotentis Dei æmulator existat; nedum suis sectatoribus, qui pactum cum eo expressum injerunt; sed & aliis suam opem in necessitatibus majoribus præstare, paratissimum se exhibet.

Tradés certos ritus: Instrumenta quædam: Characteres quosdam. Quibus ad sanitatem consequendam uti necesse est.

Hinc per magos suos, ac maleficos certos ritus, quædam instrumenta, quosdam characteres tradidit; quibus si utantur homines, ipse eis occultè accurrit, & succurrit in necessitatibus, ut eos posteà ad interitum trahat. Unde quidam impii homines, & præcipuè milites, ac satellites se invulnerabiles, nec posse ab inimicis lædi, putant, si arma certo ritu incantent: Vel sacrilego ausu Crucifixi imaginem compungant, vel comminuant, aut confringant: ut refert Codronchus *lib. 3. de morbis venefic. cap. 11.* Vel si ferant interulam lineam horrendis inscriptam imaginibus, quam vocant, *inferni camisciam*: Vel si periapta quædam ferant variis characteribus insignita: aut orationes quas blasphemè admodùm, ac mendaciter tribuunt D. Leoni, vel Carolo Magno insignitas magnis (sic loquuntur magi) Dei nominibus. Horum duorum ultimorum usus maximè viget in Italia, nedum apud simplices, & idiotas; sed etiam apud doctos, vel saltem titulo docto-

Doctoratus insignitos. Unum ex his se novisse fatetur Delrius *lib.2. Disquis. magic. quæst.21.* studiosum juris nomine Quirinum VI. Baccalaureum, qui cùm tali membranula fretus audacter se jurgiis, & pugnis immiscuisset; sæpè ictus nunquam saucius: tandem Romæ anno 1572. vel 1573. in symposio minimo vulnere fuit interremptus. Sic ille dux satellitum Salodiensis Brixiæ hisce fulgimentis munitus post multas mortis evasiones, ut dixi *tom.1. d.1. n.154.* tandem securi percussus interiit.

Idem prorsus enarravit mihi Reverendis. P. Agapytus Ugonus Inquisitor S. Officii Venetiarum, qui hanc disputationem examinavit, seriò consideravit, ac laudavit, sicut & totum opus approbavit, dixit enim mihi, eundem casum hoc nostro ævo Taurini accidisse cuidam Duci cohortis. Hic nanque cùm accepisset à quodam Mago Cuticulam, seù chartam virginem baptizatam, de qua infra num.288. *vel interulam lineam horrendis imaginibus inscriptam, de qua* supra tom.1. n.154. *qua mediante promiserat eum in bello, & certaminibus invulnerabilem futurum, ut probaret, an verum esset, quod asserebat, secretò posuit illam in vestimentis cujusdam sui servi ipso inscio, & cùm ad mensam Dux prædictus sederet, præcepit servo, ut sibi vinum deferret, quod statim servus deferens, Dux fingens se esse magnoperè iratum, & indignatum, eo quòd tale vinum, & non alium, quod fingebat se voluisse, detulisset, parvum sclopum accepit, & laxata in eum rota igneis globulis servum percussit, quo facto servus perterritus in terram cecidit, se mortuum credens, ad quem assistentes accurrerunt, quærentes vulnera, si quæ essent, sed nullum invenerunt vulnus, sed igneos globulos inter camisciam, & pellem corporis existentes, servumque sanum, sicut prius, nullloque vulnere affectum. Quo viso omnes Milites ejus cohortis dicta periapta quæsierunt; in illis (Deo spreto) totam fiduciam posuerunt, qua fiducia freti unà cum prædicto suo Duce ad bellum securi perrexerunt, cum inimicis audacter pugnaverunt, in qua pugna omnes, unà cum Duce ab hostibus percussi, & interempti, corpus & animam simul amiserunt.*

Hæc sunt dæmonis auxilia, quibus suos tuetur aliquandiù in corpore, ut tandem in corpore, & anima ad ultimum exitium perducat.

§. IV.

Tandem sicut in ægris sublevandis, & hominibus sanis protegendis se antiquus hostis piissimum, ac potentissimum præbere conatur: sic ut sapientissimum se prædicet, nedum apud maleficos suos asseclas, dum eos in tormentis constitutos indolorios reddit, vel mutos, ne veritatem delictorum fateri queant; sed & apud Judices ipsos, dum in obscurioribus versantur difficultatibus, quæ maximè illos tenent, cùm à maleficis de maleficio suspectis, & indicatis torturæ addictis confessionem delictorum extorquere non possunt; tunc nequissimus sathan, & his per suos accurrit, varia tradens remedia, quibus taciturnitatis maleficia solvere queant: & ex ore eorum flagitiorum valeant percipere veritatem. 171

171 In difficultatibus obscuriorib. quæ maximè tenent Judices, dum non possunt à maleficis veritatem extorquere. Quos adjuvat Variis modis, ut taciturnitatis maleficium solvere queant.

Alii ergo, præcipuè Germani nonnisi à sathanicis magistris edocti jubent, ut malefici à lictoribus sublimes de domo tollantur, ac abrepti à terra Anthæi instar in carcerem deportentur: ut supra dixi *n.140. hujus disp.*

Alii hoc curæ est, ut detracta omni veste, tunica interiore induant, quam uno die neverint, texerint, ac consuerint: Nam operosum, & difficile esse convenit, quod tantam difficultatem vincere, atque expugnare queant.

Sunt, & qui ab imis plantis pedum ad verticem capitis usque depilatos, ac derasos tormentis exhibeant, non ut signa maleficii, si quæ lateant, patefiant; sed quòd dæmonem in crinibus, ac pilis receptum habere credant. Quod jam olim Domitiani Imperatoris jussu in Apollonium Thyanæum usurpatum testatur Philostratus *in vita Apollonii lib.8. c.3. & lib.7. c.14.* Nam & is sibi à crinibus visiones nasci non semel ante dixerat, ferrumque ob id iis abmoveri valdè metuebat.

Non desunt & qui injecta in os aqua frigida, inde putent deturbari dæmonem. Sic Rosa Gerardina in agro Stinensi Non. Novemb. 1586. fatetur hac una re adductam se, ut verum fateretur; aliasque omnes premendi rationes se pro nihilo habuisse.

Aliud experimentum à pluribus fieri consuevit. Quadrupedes constringuntur, ac in lacum frigida oppletum immerguntur: si incolumes enatant, pro manifestis: sin submerguntur, pro insontibus habentur. Quod etiam Desiderius Gandonius Salsuriæ ad Barisium Non. Mart. 1588. inter alia, quæ affirmabat sortilegorum propria pro indubitato enarravit. Sic & apud Illyrios, ac Triballos mulieres fascinatrices fuisse, quæ ne veste quidem degravatæ mergi possent, refert ex Isigono Plinius *Hist. natur. lib. 7. cap. 2.*

Denique aliud à se observatum memorant Sprenger & Institor: ut, scilicet, maleficæ aversæ ad quæsitorem rapiantur. Quæsitoris siquidem animum illas miseratione occupare: immò potiùs fascinare, si eum vel tantillum aspectu prævertere queant. *3. par. Mall. malef. qu.* 15. Non minùs, quàm qui hominem videre prior occupat basiliscus: aut etiam lupus.

§. V.

172 Qui omnes ut superstitiosi refelluntur.

AT si quis studiosiùs horum omnium causam exquirat, non aliam, puto, probabiliorem reperiet, quàm dæmonem talibus experimentis occasionem consultò præbere; materiamque veluti subministrare, qua homines ad tentandum Deum procliviores efficiantur: dum scilicet sive in infirmitatibus, sive in periculis corporis, ac vitæ discriminibus, sive in difficultatibus ambiguis ea omittunt, ac negligunt, quæ ad manum sunt remedia, vel naturalia, vel moralia, vel spiritualia; & aliena, insolentia, & quæ dæmonem auctorem, monitoremque potiùs habent, sectantur, ac probant.

Quid enim virtutis habet naturalis ad taciturnitatis maleficia dissolvenda, maleficos à lictoribus sublimes de domo tolli? Quid eos induere tunica interiore uno die texta ac consuta? Quid depilare à planta pedis ad verticem usque, hac de re tantùm, ne dæmon se abscondat in pilis? Nonne potest manere sub lingua? Nonne in quacunque minima particula corporis maleficæ? Nonne etiam propè corpus, & operari in corpore? Quid aqua illa frigida in os injecta ad confessionem extorquendam? Nonne potiùs raucedinem inducere, & vocem præcludere potest, ne verba valeat proferre?

Quid quadrupedes constrictos immergi? Nonne posset dæmon etiam noxios submergere? Quid tandem maleficas aversas ad quæsitorem rapi? Nonne hæc omnia prorsus machinæ sunt diaboli: ut homines à Deo avertat, hisceque rebus vanis mentem eorum implicet? Idcircò hæc omnia ut superstitiosa à viris catholicis sunt detestanda: quia quicquid in eis operatur, à dæmone est inventum, ut cultum Deo debitum à maleficis explicitè; à reliquis verò saltem implicitè sibi arroget, & usurpet.

ARTICULUS II.

In Levioribus.

§. I.

173 Dæmon, ut honorem aucupetur ab hominibus, eis accurrit Implicitè in-

ITa avidus est honoris, & tam ab hominibus coli desiderat antiquus ille serpens, ut non solùm in gravioribus: verùm etiam in levioribus non dedignetur eis accurrere, & occultè se immiscere, adeòque, ut planè futilibus, absurdis, & scurrilibus persæpè cooperari satagat.

Quod præstat, dum implicitè ab hominibus invocatur tum ægritudinibus levioribus

ribus pellendis: tum in maleficiis arcendis: tum in gregibus custodiendis. Quid non operatur in morbis sanandis? Docet per suos magos, ac maleficos. vocatus in ægritudinibus levioribus pellendis.

Si qui faciant oblationem ex bonis eleemosyna impetratis, credentes, ea majoris esse efficaciæ ad effectum consequendum; sanitatem optatam obtinendam:

Si putent crucem ex eleemosynis emptam, vel factam sanctiorem, & efficaciorem.

Si offerant sanctis ceram, vel aliam materiam, illi immiscentes capillos hominis: vel pilos animalis, ipsius ægri, &c.

Per annulum desponsationis mejant, &c. ut liberentur maleficio.

Pro quibusdam capitis doloribus, & similibus morbis curandis, ad porcorum lintrem, seù obbam collum applicent: In nomine Patris, &c.

Ægrotantis cingulum metiantur ad cognoscendum, à quo sancto sit sanitatis impetranda, adhibitis aliis definitis ritibus.

Stramen bipenni dividant, ut sanentur manuum, vel digitorum tumores.

§. II.

NEc officit, quòd res applicata sit omninò inutilis, & ridicula: dummodo homo illi, & non Deo fidem habeat: quia hùc tendit versipellis, ut per hæc vana & inutilia homo illi, & non Deo fidem habeat: quia hùc tendit, ut veræ fidei fundamentum infirmius reddatur, & per fidem, quam directè, & explicitè in his inutilibus, & vanis ponunt, sibi saltem indirectè, & implicitè fides habeatur. Quod probat factum cujusdam vetulæ opthalmia laborantis, de qua Delrius *lib.6. Disquisit. magic. c.1. sect.1. q.1.* quæ cùm studiosum quendam convenisset, ab eoque petiisset, ut quæ in schedula, quam illi porrigebat, continebantur, sibi non gravaretur, exscribere, certam se esse, si de collo illam gestasset, oculorum lippitudine liberandam: & studiosus scripti illius characteres vel obsoletos cernens: vel obscuriores (ut solent) legere non valens: eorum loco hæc verba scripsit in schedula: *diabolus huic vetulæ oculos eruat*, &c. simulque philacterium mulierculæ tradidit. Quod cùm de collo suspendisset, spe plena post paucos dies sanitati fuit restituta. Nimirum voluit Sathan hanc anum decipere, & in superstitione sua obfirmare. 174 Etiamsi res applicata sit inutilis, & vana, quia his utitur, ut fidei fundamentum destruatur.

§. III.

QUid non præstat in maleficiis arcendis ab hominibus, ac pecoribus eorum? Docet: 175 In maleficiis arcendis. Variis adducuntur modi.

Si menstruo cruore domus alicujus postes inungantur cum certis aliis ritibus dæmoniacis, magorum artibus, & insidiis aditum omnem præcludi: ut scribit Ludovicus Banaïrolus Ennead. Muliebri cap.2.

Pellem capitis lupini affixam villæ valuis, vel lupi rostrum cum certo ritu idem præstare: ita Plin. lib.20. histor. natur. cap.9.

Hyenæ sanguinem inunctum impedire omnes magorum artes: apud eundem Plinium lib.28. cap.8.

Fel canis nigræ amuletum esse domus totius eo suffitæ; purificatæve contra cuncta maleficia. Eandem vim esse amianto lapidi: ac sanguine atri canis respersis parietibus; ejusque genitali sub limine januæ defosso certo ritu apud eundem lib.30. cap.20. & lib.20. cap.9. & lib.28. c.7.

Pro quibusdam verò pecudum morbis ignes struere ex peculiaribus lignis, & in eum animalia impellere: vel in orbem circumducere: & quod primo loco transit animal, hoc sanctis offerre.

§. IV.

176 In gregibus custodiendis. *UT autem armenta, gregesque sola in pascuis à lupis invadi non possint: suadet: S. Lupi lipum pinsere hoc ritu: coquunt libum triangularem, prætexto Trinitatis sacratissimæ honore, & ei quinque foramina imprimunt in memoriam (sic colorant) vulnerum Christi: posteà in B. Lupi honorem libum dant in eleemosynam primo mendico, non ex proposito; sed ignarò, & fortuitò occurrenti.*

Hujus superstitio ostenditur. Et hoc frequens est, ait Delrius *lib.3. disquis. magic. par.2. qu.4. sect.7.* in pagis propè Thenas, & Lovanium. Superstitio se prodit in eo (ut cætera mittam) quòd fortuitò mendicanti dari debet; nam quid hoc vel ad custodiam pecoris, vel ad honorem Dei attinet? Quis autem non rideat hujusmodi amuleta? Cùm enim sint res corporeæ, ac sensibiles, quam virtutem habere possunt contra dæmones, qui sunt spiritus incorporei, & insensibiles? si ergo aliquem operantur effectum, nonnisi ex pacto dæmonis cum mago, aut malefico inito. Sicque cum cæteris implicitè tali pacto consentientibus concurrit, ut magis homines in aliquod peccatum pertrahat.

§. V.

177 Probatur exemplo. *AUdiamus ipsum patrem Mendacii veritatem hanc proferentem apud Georgium Pictorium ex Abbate Spamhensi de Bubulco quodam, qui in Scipione suo, vel baculo pastorali schedulam nomine D. Blasii inscriptam habebat, cujus baculi vi, & potentia porcos suos ab omni luporum vi, & raptu tutos credebat; ac tantùm schedulæ numinis tribuebat, ut etiam porcos in agris solos pascendos abigeret. Tamen contingente quodam tempore, cùm gregis pastor abesset; & quidam prætericns dæmonem custodire vidisset, illique dixisset: quid ipse hic custodiret, qui hominum salutis persecutor foret pessimus? respondit: porcos custodio: retulit alter, cujus jussu? dæmon, inquit, stultæ pastoris confidentiæ. Nam schedulam quandam suo bacilio inclusit, cui divinam ascribit virtutem; vel inde quòd Sancti Blasii nomine est inscripta: & eam porcos suos à luporum injuria defendere contra legem suam credit; mihi falsa superstitione inhærens, ubi cùm per me fuisset vocatus, & denuò vocatus, & non comparuisset, me S. Blasii vice hùc custodiendum contuli. Ut enim semper lubens Dei, & Sanctorum vices gero: ita & nunc libentissimè pro suo S. Blasio illi porcos custodio: ut stultum hominem in sua vana confidentia extollam, ac roborem, ac eò perducam, ut talem Schedulam pluris, quàm Deum faciat.*

§. VI.

178 EN sathanas quomodo diligentem se præbet in mortalibus auxiliandis, ut eos à Deo avertat, suoque famulatui saltem implicitè asciscat. At non est putandum, errasse pastorem, quòd S. Blasii devotus esset cultor; eique se, & sua commendaret; nam sanctos honorare, obsecrare, & auxilio custodiæque eorum nos committere, pium, & salutare est, quicquid hæretici garriant: Verùm quia fiduciam schedula collocabat: & quia schedulæ divinitatis aliquid tribuebat: & quia Deum tentabat, relictis suibus in schedulæ tutela: nec etiam Sanctorum auxilium precibus impetrandum sibi, sed nudo nomine chartulæ inscripto opinabatur. Hac de re dæmon illum per hæc infima, vana, ac superstitiosa ad majora crimina trahere contendebat. His enim obsequiis, quæ hominibus exhibet: ut rectè observaverunt D. August. *lib 83. q.q. q.79.* & D. Leo *serm.19. de Passione Domini*, conatur dæmon homines ad id perducere, ut tandem majoribus irretiti criminibus totaliter dæmoni se devoveant.

Quare cùm hujusmodi curationis sive in gravioribus sive in levioribus ægritudinibus, necessitatibus, obsequiis, vel præservationibus causa interna, ac proxima sit dæ-

sit dæmon, qui ad hoc solùm collimat: ut homines à Deo avocet; cultumque Deo debitum sibi arroget: cur non est dicenda superstitiosa hæc curatio ex parte talis causæ proximæ, & internæ? Quis ibit inficias?

SECTIO II.

Externam, & Remotam.

QUamvis non desinant dæmones, qui nequitiæ sunt spirituales omnes, omni tempore, omnibusque modis tum apertè, tum occulta pugna, tum mixto certamine homines adoriri in anima, in corpore, in rebusque exteris, ut latè disputatum est *tom.1.d.2. par.3. per totam*. Nihilominus ut faciliùs consequantur optata per vanas etiam superstitiones mentes hominum implicare, ac illaqueare satagunt. Quarum sicut ipse dæmon causa est intrinseca, & proxima: quia latenter, & occultè operatur; & immediatè effectum in hisce curationibus intentum producere conatur: sic externa, & remota nuncupandus est homo, non qui ad maleficum gratia curationis accedit; sed qui seipso ea peragit, quæ ad illam consequendam à dæmone desiderantur. Talis autem dum hæc operatur, cum dæmone implicitum habet pactum sive ope ejus utatur ad Cognitionem: sive ad Opus: ut duobus articulis palàm fiet.

179 Sicut dæmon est causa interna, & propinqua. Sic homo est causa externa & remota qui se ipso ea operatur quæ à dæmone præscribuntur, Sive ad Cognitionem, vel Opus.

ARTICULUS I.

In Cognoscitivis.

§. I.

CUm nihil tam in votis sit hominibus, quàm scire omnia præsentia, præterita, futura, & possibilia dicente Arist.1. *Metaph.*1. *omnes homines natura trahi, & duci ad scientiæ, cognitionisque cupiditatem*. Quis ignorat, ununquenque notitiæ eorum præcipuè, quæ ad suiipsius, ac bonorum suorum conservationem, recuperationem, & à malis præservationem maximè spectant, operam navare.

180 Homines natura scire desiderant præcipuè quę ad sui conservationem spectant.

Idcircò non mirum, si quàm plures ex hominibus, si quandoque morbo aliquo afficiuntur, nimis suæ anxii valetudinis recuperandæ, vel ut morbi causam agnoscant: vel ut remedia addiscant, quibus valeant curari, quovis remedio etiam superstioso sæpissimè utantur.

Hac de causa quędam capiunt experimenta superstitiosa.

Hinc aliqui, ut experientia discant: an ægritudo sit à dæmone, vel à causa naturali, quædam capiunt experimenta deceptione plena.

§. II.

QUidam, ut referunt Joan. Nider *in suo formicario*, Sprenger *in malleo malef. par.2.q.2.* & Codroncus *lib.2. de morbis venef. cap.2.* Vas plenum aqua imponunt super locum corporis affectum, plumbumque in cochleari ferreo liquatum huic infundunt vasi, interim verba quædam obmurmurantes, & subitò in plumbo coagulato diversarum rerum species prorumpunt: sic pro varia guttarum conformatione judicant primò: an sit malum ex causa naturali; vel ex maleficio profectum: deinde cujus generis maleficium sit. Quis autem, nisi prorsus ignarus hunc explorandi modum approbabit? Quis superstitiosum illum non judicabit? Scio aliquos non deesse, qui existimant, à Saturno hanc vim plumbo inditam esse, ut maleficia prodat, asserentes, septem metalla esse ex septem planetis. Et quia Saturnus dominatur plumbo, ejus proprietatem esse, ut si plumbo super maleficium aliquod fusum fuerit, per suum influxum maleficium demonstrent.

181 Ex plumbo liquato infuso in aquam

At quàm alienum sit à veritate, experientia facta probat. Nam in hanc, vel illam guttulas formam coagulari pro natura morbi; merè, & verè est opus non naturæ; sed intelligentiæ. Supposito enim, quòd Saturnus dominetur super plumbum: non tamen convincitur, ex hoc plumbum vim recipere demonstrandi maleficium. Cùm ergo Deus non formet hujusmodi figuras: neque Angelus bonus: neque natura hoc præstet, quis non videt, hoc fieri à cacodæmone, cui saltem tacitè consensit experimenti auctor?

§. III.

182 Ex ablutione cum decoctione verbenæ.

NEc laudari potest aliud experimentum, quod à quodam didicisse fatetur Codroncus *lib.3. de morb. venefic. cap.13.* Ut ægrotus, nempe, cùm decoctione verbenæ (vulgò herba Sancti Joannis dicitur) abluatur, in qua ablutione si nihil reperiatur: decoctio non immutetur in colore, infirmum veneficio non esse affectum: quòd si magna copia pilorum, & præcipuè suorum inveniatur, esse argumentum efficax non solùm veneficii; sed & gravissimi; minimèque curam recipientis: quòd si pili sint pauciores, morbum esse mitiorem, & curationem admittere. Quòd si decoctum illud ad nigrum colorem mutetur, signum esse præsentiæ dæmonis: quòd si in alios colores mutetur, alia indicare.

Quis verò non percipit, hunc etiam modum esse superstitiosum? cùm pili illi virtute verbenæ, aut ablutionis nec elici, vel procreari possint; sed requiratur major potentia: ut est illa dæmonis, qui & morbum inferentes, & morbum curantes superstitionibus, ac criminibus fædare satagit. Addo, coloris hanc mutationem etiam naturali humorum prædominio (ut ajunt) in morbis non maleficis, sed gravioribus contingere posse.

Ex columbo per medium scisso.

Aliud experimentum sumunt nonnulli, ut tradit Idem Codronc. *lib.4. c.2.* columbum per medium scissum ventriculo ægrotantis apponunt, nonnulla verba obmurmurando. Qui modi, & alii consimiles, quos mitto, manifestè magici sunt, ac superstitiosi: cùm prorsus virtute naturali careant, nec sub sit ratio, cur miraculo res ascribatur, maximè cùm certa verborum formula utantur.

§. IV.

183 Ex pennis gallinæ nigræ sub cervicali positis.

NOlo tamen mittere experimentum quoddam, quod fieri solet à mulierculis in territorio Bergomensi.

Anno Domini 1645. Quædam mulier cujusdam pagi diœcesis Bergomensis jam per tres menses gravi afficiebatur ægritudine, plurimis pharmacis adhibitis, sed incaßum, tandem acceßit ad eam quædam mulier, quæ vulgò saga putabatur, promittens se ei sanitatem impertiri, dummodo prius agnosceret, si morbus procederet ex maleficio; ideoque se velle facere experimentum. Præcepit ergo ejus matri, ut pennas, seu plumas gallinæ nigræ clam aßumeret, ita quod nulli hominum eßet notum, quas deinde poneret sub cervical ægrotæ ipsa inscia, hisque ibi relictis duobus diebus; posteà eas acciperet, diligenterque aspiceret, si quid ultra pennas appositum invenirent, infirmitas erit ex maleficio. Sin autem, erit ex causa naturali. His auditis mater, quæ Deum timebat, acceßit ad me, omnibusque per ordinem narratis, prædicta tanquam superstitiosa contemnere, & ad Deum confugere consului. Quæ ægrota cùm à dæmone obseßam se patefecißet, fuit posteà divino favente auxilio ab eo prorsus liberata.

Videas quot in uno experimento superstitiones? Quam virtutem habere poterant pennæ sub cervicali constitutæ ad maleficium ostendendum? cur pennæ potiùs gallinæ nigræ, quàm alterius avis, vel coloris? quid illa secreti observantia? cur per duos dies tantùm, & non amplius? quis posuisset ultra pennas, & quas innuebat quisquilias? A quo expectabat talem appositionem? Non à Deo, quia hæc media non instituit, sicut nec Ecclesia: Non ab Angelis bonis, quia hisce vanis,

nis, & ridiculis non se immiscent, ergo à solo dæmone, qui hujusmodi vana instituit, ut homines decipiat.

§. V.

Tandem alterum experimentum non est silentio prætereundum, quo Venetiis quædam mulierculæ uti solent, ut egomet audivi à nonnullis ægrotis, eorumque consanguineis, pro quibus tale sumpserunt experimentum. 184 Ex ægroti indumento aliquo.

Deferunt aliquid indumentorum personæ ægrotantis, puta, calceamenta, linteola, zonas, indusium, vel id generis ad mulierem; quæ sumere vult experimentum, quæ an consulat dæmonem, vel quid aliud, ego ignoro. Sat mihi scire, neminem posse agnoscere infirmitatem, an naturalis sit, vel dæmoniaca ex inspectione indumenti, non ergo alius revelat, quàm dæmon.

Alii ponunt super caput infirmi mappulam plicatam, & super eam vasculum plenum aqua, quæ si spontaneo motu ebulliat, divinant, ægrum esse maleficio affectum, deinde aquam in euripum, seu canalem proiiciunt. Hoc experimentum Anno Domini 1648. mense Julii adhibitum fuit cuidam puellæ decenni à quadam vetula. Laborabat puella febre, ac dolore capitis, quam invisit vetula promittens post experimentum sumptum eam à maleficio liberare; sed facto experimento puella profecit in pejus, majoribusque affecta est doloribus, cæpit phrenesi laborare, ac furiis agitari, & in capite ita acutas, & atroces die noctuque perpeti puncturas, quòd post dies sex, vel septem è vivis ad mortuos evolavit. Ex aqua super ægroti caput ebulliente.

Nemo autem est qui ambigat, hujusmodi experimentum esse superstitiosum. Quis enim illam aquam ebullire facit? ubi ignis? non alius utique quàm dæmon. Ad quid ponere illam mappulam plicatam? Cur tandem, opus est, aquam illam proiicere in canalem? Hoc certè experimentum species est divinationis, quæ continetur sub hydromantia: & qui eo utuntur, jure meritò hydromantici nuncupari debent: ut supra tradidi *to.*1. *pag.*121. *n.*613.

§. VI.

Sed hìc non sistit curiositas humana, ut morbos maleficos cognoscat, quos evadere queat: Sed adhuc per illicita, & vana causas morborum nempè maleficos, & sagas investigare conatur. 185 Experimentum ad cognoscendas striges. Dum sua libertate fruuntur.

Ad eas enim cognoscendas, dum sua fruuntur libertate, ajunt quidam, ut refert Delrius lib.6. Disquis. magic. cap.2. sect.1. q.1. *ponere scopas in ostio cum certo ritu impedire, ne domo exeant. Vel conjectis in bullientem ollam soleis, aut crinibus ejus, vel acubus, &c. cogere ut accurrat.*

At sunt magicæ nugæ, ac peccata gravissima, quia nituntur pacto cum dæmone inito.

Sic anno Domini 1665. in territorio Bergomensi quidam Presbyter Exorcista sufficienter ignarus, cùm juxta monita Ritualis Romani dæmonem quandam Adolescentulam possidentem interrogasset: quodnam esset nomen suum, & respondisset proferens nomen Parochi illius Parochiæ, quam ipsi incolebant, deinde interrogasset, an esset ibi solus & respondisset, ibi etiam existere matrem suam, proferens nomen Matris dicti Parochi: tunc Exorcista ignarus voluit experimentum sumere, si verum esset, quòd Parochus, ac mater ejus essent in corpore illius Adolescentulæ, vel saltē ibi duo dæmones ab ipsis immissi, idcircò præcepit ejus parentibus, ut coram ipso signa maleficii, nec non aliqua ejus indusia subtrita ponerent in lebetem supponendo magnam lignorum quantitatem ignem accendentes, ita ut nedum quæ in lebete posita erant, sed & ipse lebes penè adurerentur, interim quædam verba proferentes: Quo facto Parochus, ac Mater ejus infirmati sunt. Quis autem ignorat dictum experimentum esse superstitiosum; propterea Parochus sanitate adepta, ut se, ac matrem suam ab infamia, qua laborabant, purgare posset, Exorcistam ut calumniatorem accusavit

in judicio, ac inter Missarum solemnia se à calumnia sibi, ac matri suæ à dæmone imposita liberavit, Exorcista verò à Judice pæna fuit mulctatus.

Item Venetiis ad compellendum sagam, ut veniat ad domum personæ maleficiatæ, & sanet eam: vel si non venit, moriatur, docent personam maleficiatam, vel ænergumenam mingere in cucurbitam, illamque benè obstructam claudere in quodam loco cum quibusdam cæremoniis, & tunc, ajunt, quòd saga veniet ad domum obsessæ personę, vel maleficiatæ, pulsabit ad januam illius, ingredietur, eam visitabit, ac maleficium auferet, ac sanabitur: vel si non veniet, morietur saga, & cucurbita crepet, & urina effundetur per domum, & fætore eam replebit.

Hoc experimentum mihi enarravit quædam mulier Venetiis die 7. Novembris 1667. quod dixit sibi traditum fuisse à duabus mulierculis, quæ illam hortabantur adimplere, sed ipsa noluit, sed ad Deum confugit, & ad me, ut Dei, & Ecclesiæ ministrum. Quis approbare auderet tale factum? Nonne est ibi dæmonis implicita invocatio? Quis coget venire sagam, nisi dæmon? Quis occidet sagam, si non veniet, nisi dæmon? Est igitur ibi manifesta superstitio.

§. VII.

186 CUm verò ad manus Judicum deveniunt, quid non experiuntur hi, ut earum maleficiorum, pactorum dæmoniacorum, ac cæterorum criminum notitiam certam, & veram consequantur?

Dum ad manus Judicum deveniunt Quorum sumuntur Per Rogum, Prunas, Ferrum, Aquam frigidam aut calidam.

Quidam experimentum sumunt per rogum, per prunas, per ferrum; hoc est, vomeres, seù lateres, seù coticulas, vel chirothecas candentes. Innocentia probatur, si illæsus quis abiret: sin, nocens habebatur.

Hoc obtinet usum apud Japonios, ut docent Epistolæ P.P. Jesuitarum; præcipuè P. Luisii Froes scriptæ anno 1595. Alii probatione aquæ frigidæ in explorandis strigibus utuntur: præcipuè in Germania. Nonnulli aquæ calidæ: ut Galli: cujus probationis modus; forma, cum aquæ exorcismo, & aliis circumstantiis latissimè tractantur à Delrio *lib.*4. *Disquisit. magic. cap.*4. *per totum*: ad quem remitto lectorem.

§. VIII.

187 AT circa hæc experimenta quid moramur? Hæc enim omnia ut superstitiosa sunt prohibita à Stephano V. Summo Pontifice Romano *ad Maguntinum Archiepiscopum Scribens: in c. consuluisti* 2. *q.*4.

Hæc omnia ut superstitiosa prohibita sunt. A Stephano V.

Ferri candentis, ait, *vel aquæ ferventis examinatione confessionem extorqueri à quolibet sacri non censent canones. Et quod Sanctorum Patrum documento sancitum non est, superstitiosa adinventione non est præsumendum. Spontanea enim confessione: vel testium approbatione publica delicta, habito præ oculis Dei timore, commissa sunt regimini nostro judicare: occulta verò, & incognita sunt illi relinquenda, qui solus novit corda filiorum hominum.*

Quibus verbis subdit Gratianus *cap. eodem & cap. Mennam in fine* 2. *q.*4. Non hæc duo tantùm purgationis genera, quæ hìc nominantur; sed & quælibet similia inhibita videri, eò quòd in quibuslibet talibus ratio, quam Pontifex addit, eadem procedere intelligatur. Quod apertè dictum *vers. ult. d. c. Mennam*, ubi legimus: *Vulgarem denique, ac nulla canonica sanctione fulcitam legem, ferventis, scilicet, aquæ, sive frigidæ, ignitique ferri contactum: aut cujuslibet popularis inventionis (quia fabricante, hæc sunt omninò facta, invidia) nec ipsum exhibere, nec aliquo modo te volumus postulare; immò Apostolica auctoritate prohibemus firmissimè.* Eadem prohibita sunt ab Alex. II. *Epist. ad Raynaldum Cumanum Episc.* ab Honorio III. *cap. dilecti filii, de Vulgaribus probationibus*, à Lucio III. *c. Ex tuarum, de purgat. canon.* & ab Innoc. III. *c. Sententiam sanguinis; ne Cler. vel Monach.* Factæ enim sunt,

Alex. II. Hon. III. Luc. III. Inn. III.

prædi-

prædicto Stephano Pontifice testante, hæ probationes fabricante invidia, diabolo nempe, hominum saluti invidente. Nam Judices, sive quicunque alii hujusmodi probationibus utentes Deum tentant; quod est peccatum gravissimū repugnans religioni, ac primo Decalogi præcepto: quia miraculum à Deo petitur citra necessitatem, quæ aperta Dei est tentatio, ut benè testantur præfatus Honorius Pontifex. D.Th. 2.2.*q*.97. & Summistę omnes *in verbo tentatio Dei, vel Tentare Deum*. In probatione autem de strigibus non est miraculosa operatio censenda; sed pactum magicum cùm dæmone, cui saltem implicitè se immiscet, qui de strigibus hujusmodi experimentum sumit. Hoc enim promiscuè contingit ad projectionem in aquam, quam faciunt Judices catholici, & hæretici, ut constat, quia maximè hæc probatio viget inter hæreticos; sed hæretici non faciunt vera miracula. Quare hujusmodi probationes ut prohibitæ, quia superstitiosæ, à Judicibus prorsus sunt relinquendæ, ac detestandæ; eæque adhibendæ, quæ à legibus canonicis, ac civilibus traduntur; & à Doctoribus catholicis, ac probis commendantur.

§. IX.

188 Experimentū ex lachrymis.

A*Liud nonnulli sumunt experimentum ex lachrymis, ut videre est in Malleo Malef.* p.3.q.15. *an saga lachrymare queat coram Judice stando, aut tormentis exponendo. Hoc enim ipso pro certissimo signo ex fide dignorum antiqua relatione ac propria experientia docente adeò compertum est, quòd etiamsi ad lachrymandum conjurationibus hortetur, & compellatur, si malefica existit, hoc ipsum scilicet, lachrymas emittere non potest, dabit quidem flebiles voces, & ex sputo genas, & oculos linire, acsi fleret, attentabit, super quo à circumstantibus cautè advertendum erit. Modus autem conjurandi ad lachrymas veras, si innoxia fuerit, & cohibere lachrymas falsas, talis, vel consimilis in sententia practicari à Judice potest, seù presbytero, manum super caput delati, seù delatæ ponendo dicere:* Conjuro te per amarissimas lachrymas à nostro Salvatore Domino &c. *Hæc in Malleo*.

§. X.

189 Quod reputatur inane, & frivolum. A Godelmāno, Binsfel & Delrio.

VErùm hoc experimentum à Godelmanno, Binsfeldio, ac Delrio ut inane, & frivolum reputatur. Nam si Doctores Mallei loquuntur de lachrymis ex pęnitentia, vel devotione, illæ non sunt spontaneæ; sed à Deo, cui lubet, dantur, si de lachrymis propter sensum doloris, fieri potest, ut sit talis quarundam constitutio corporis, unde, ait Delrius, novisse pueros, quos citius flagris quivis discidisset, quàm vel unam lachrymam excussisset. E contra Picardorum hæreticum genus in Bohemia, quod *Flentes* vocant, ajunt, ubertim flere quandocunque lubet. An ergo hi nequeunt esse malefici? Et licèt formula prædicta lachrymas conjurandi nihil contineat impii; attamen formulas hujusmodi Judicibus præscribere merè arbitrarias, & fallaci duntaxat experientiæ innixas: non satis pium, neque religiosum est, & sapit tentationem Dei.

Nec ratio etiam, quam addunt, bona est, scilicet, hoc contingere, quia gratia lachrymarum in pænitentibus donum est Spiritus sancti, & diabolo displicet; ideò illam conatur impedire. Agè enim si oratio illa, seù conjuratio efficax est ad donum à Spiritu sancto impenitenti, & nolenti maleficæ impetrandum, ad libitum interrogantis latrunculatoris, (quod quis credat?) sanè diabolus non magis poterit has lachrymas impedire, quàm cordis pęnitentiam: Si non est ad hoc efficax, cur id diabolo displiceat, cui fictę lachrymæ non possunt non placere? Cur ergo per hujusmodi commenta ab Ecclesia non approbata via struitur similibus superstitionibus? Prætereà cur nequeat diabolus lachrymas, si velit, elicere, quas muliebre ingenium cùm lubet, elicit, & superstitio Flentium Picarditarum?

§. XI.

190 Simili modo ut bona fortunæ homines conſervent, & ablata recuperēt. Alii ad invenienda furta & occulta ſcienda utuntur phiala plena aqua cum cæteris cæremoniis.

NEc minori cura homines, qui de mundo ſunt, & mundanis rebus ſunt addicti, quærunt bonorum (fortunæ vocant) ſuorum conſervationem; quòd ſi quandoque eorum pars aliqua ſibi furtim ſurripitur, pro recuperatione illorum nedum mediis licitis; ſed, utut, ſint utuntur.

Undè nonnulli ad invenienda furta, ſicut & alia occulta agnoſcenda, accipiunt phialam plenam aqua, & ante eam ponunt puerum, vel puellam virginem cum candela, ſeu cereo accenſo reſpicientem dictam aquam, dicendo iſta verba. Angiolo bianco, Angiolo ſanto per la tua ſantità, &c. moſtrami chi ha tolto la tal coſa, e che n'hà fatto, & ſimilia. *Tunc enim aliquando apparent umbrę, ſeù imagines ad inſtar perſonarum, quæ furatæ ſunt dictas res: Item & figuræ rerum ablatarum, & locorum, ubi repoſitæ ſunt, actus, quos fecerunt fures in aſportando furtum; necnon etiam figuræ rerum, vel negotiorum occultorum quæ quæruntur.*

§. XII.

191 Quod ſortilegium ſapit manifeſtam hæreſim.

HOc ſortilegium ſic formatum, quòd hæreſim manifeſtam ſapiat, planè conſulit Barbatia *in conſil.* 55. *lib.* 2. quem ſecuti ſunt Umbert. Locat. *in judiciali Inquiſitorum in verbo Divinationes nu.* 4. *in fine. verſic. & nota quod Divinatio*: qui tamen loquitur, quando candela, & aqua erant benedictæ. Decianus *in tractat. criminal. lib.* 5. *cap.* 17. *Verſic. item hæreticus eſt, qui per phialam*. Franciſcus Pegna *in additionibus ad Eymericum in Directorio Inquiſitorum par.* 2. *quęſt.* 43. *comment.* 68. *litera G.* Et licèt Julius Clarus *in ſ. Hęreſis num.* 23. *ad finem*. Expreſsè reprobet eundem Barbatiam, prout etiam facit Hippolytus Riminaldus *conſil.* 414. *numer.* 16. *&* 19. docentes, ſortilegia facta ad invenienda furta non eſſe hæreticalia. Attamen veritas eſt: quod hujuſmodi ſortilegia tunc ſunt hæreticalia, cùm in eis intervenit abuſus vel ſacamentorum, vel ſacramentalium, vel aliquid aliud ex his, quæ ſupra diximus *num.* 55. *&* 56. *hujus diſputat.* Aliàs ſecus, ita Farinacius *qu.* 181. *de Hæreſi num.* 17. In caſu autem noſtro negari non poteſt, quin ſortilegium ſit hæreticale; cùm in eo diabolus vocetur ſanctus, & ſic Duliæ honor ei impendatur. Idem dicendum de uſu ſpeculi ad ſcienda futura cum accenſione candelæ, quæ adorationem ſignificat, ut teſtatur Ricc. *deciſ. Curię Archiep. Neapolit.* 243. *per totum volum.* 2.

§. XIII.

192 Alii certis numero lapillis ad fluētem aquam.

ALii aliis formulis utuntur: *Ut deprehendant furem, accedunt ad fluentem aquam, indè quot ſuſpectos habent, tot numero lapillos colligunt, domum referunt, faciunt igneſcere in foco, defodiunt ſub limen, &c. imponuntur ſcutellę aqua plenę cum certis ritibus; & ad nomen furis calculus ejus faciet ebullire. Item leguntur ſeptem pſalmi cum litaniis. Hinc ſequitur oratio terribilis ad Deum Patrem, &c. Hinc Exorciſmus in furem. Denique formatur figura circularis cum barbaris nominibus, & in medio pingitur oculus: tum clavus ęneus certorum laterum oculo infigitur malleo cupreſſino, & dicitur certus in pſalmis verſiculus, ſic fieri oculum putant excuti.* Quem modum utique, patet ex prædictis, manifeſtam ſapere hæreſim. *Alii utuntur certo numero candelarum, quas accendunt cum quibuſdam aliis cęremoniis, & ritibus.*

193 Alii certo numero candelarum.

Nec deſunt alii modi, quibus utuntur mundani homines ad res perditas inveniendas, vel fures deprehendendos, quos prorſus eſſe ſuperſtitioſos quis neget? Nam talia operantes effectum expectant, non à Deo, neque ab Eccleſia, cùm ab eis hanc virtutem non habere, conſtet: ergo à diabolo, cui talia adhibentes ſaltem implicitè aſſentire, nemini eſt ambigendum.

Non

Non est tamen damnanda de superstitione ars inveniendi aquas in terra latentes, & defluentes adhibita virga salicea, vel amygdalina, vel sanguinula, aut avellanæ, quia hic effectus viribus naturæ fieri potest in debita distantia ob qualitates ab aqua in virgam, vel à virga in manu hominis humidi existente in aquam transmissas: Vel ob sympathiam virgæ in manu hominis talem complexionem habentis, existentis, tum quia nihil mali apparet, ex quo hanc artem redarguere, & reprobare debeamus; consequenter dicimus, hanc artem non esse superstitiosam; sed niti viribus naturæ, vel exerceri Deo gratis concedente, ut docet Bonacina *de Legibus disp.3.q.5.punct.4.nu.14.* 194

194 Non est camē superstitiosa ars invenien. di aquam, adhibita virga amygdalina.

ARTICULUS II.

In Operativis.

§. I.

SI in cognoscitivis diabolicam concurrere operam non dubitatur, quandocunque morbi causam, furem, & alia id generis agnoscere quis tentat per ea, quę nec naturali virtute, nec divina, neque angelica, neque ecclesiastica institutione ad tales effectus obtinendos ordinantur. Idem equidem fatendum est in practicis seù operativis, quotiescunque per media, quæ causæ esse non possunt ex se habentes virtutem ad hujusmodi effectus producendos quis conatur sanitatem tueri, amissam recuperare, è carceribus se eripere, manus judicum evadere, mortem evitare, & alia id generis præstare. 195

195 In operativis superstitiosa est curatio, cùm quis mediis utitur, quæ ex se nullam habent vim ad talem curationem obtinendam.

Propterea Hubertinus, & Goffredus juristæ ut habetur *in malleo maleficor. part. 2. qu.2.* concedunt, licitum esse, maleficia tollere etiam per opera superstitiosa. Cui opinioni Scotum adhærere falsò asseverat Daniel Sennertus Uratislaviensis Medicus *lib.6.pract.medicinæ par.9.cap.8.* ubi ait, *Scotum in 4.sent.d.34.q.unica dicere: Superstitionis esse, si quis statuat, non esse maleficium superstitione depellendum.* Quæ verba ut legi, admiratus sum, prædictum Medicum tanto Doctori ascribere hujusmodi errorem. Ex quo facillimè agnoscitur, Sennertum nec legisse, nec vidisse Scotum. Scotus enim de maleficiis nullibi agit, præterquàm loco citato à Sennerto ubi tractans de matrimonii impedimento casuali, quod fit per maleficium, loquens de remedio sic ait: *Si per orationes Sanctorum impediatur virtus dæmonis benè fit; Si tamen Deus illas non exaudiat, tunc si sciretur maleficium, & destrueretur, dæmon non fatigaret eum ampliùs, quia ex pacto non assistit, nisi dum durat aliquod signum. Et ex hoc patet, quod truffatica est illa quæstio: An liceat tollere maleficium intentione curandi maleficiatum? Non enim solùm licet; sed est meritorium destruere opera diaboli: Nec in hoc est aliqua infidelitas: quia destruens non acquiescit operibus malignis; sed credit, dæmonem posse, & velle fatigare, dum tale signum durat, & destructio talis signi imponit finem tali vexationi.* Hæc sunt verba Scoti. Legant quæsò Medici, & quilibet alius Doctus Scoti editiones *super 4. sentent.* tàm veteres, quàm recentiores. Nec enim aliter invenient ejus verba, quàm superiùs à me fuerint recitata. Bone Deus poteratne Scotus suam clariùs aperire sententiam? Quotusquisque est adeò ignarus, qui ex prædictis verbis possit deducere, Scotum assentire juristarum opinioni: cùm luce clarius meridiana appareat, Scotum in hac esse opinione, ut dicat, licere maleficium tollere per destructionem signi: quod quidem licitum est: licèt satius relinquendum, ut latè probabo infra *disputat.3.* Non autem dixit, licere, tollere maleficium per superstitionem. Quid igitur loqueris moderne censor, si Scotum non legisti? cur Theologorum subtilissimum in his, quæ ad mores spectant, audes parvipendere, si ejus doctrinæ limina ne quidem à longè salutasti?

§. II.

§. II.

196 Nec officit quicquid dicat Sprenger in malleo.

AT prædictum Medicum, arbitror, cum opinione Juristarum Scoti connumerare sententiam: quia apud Sprengerum loco citato in malleo (constat ex verbis ipsius, ubi immediatè addit historiam eodem loco à Sprengero relatam) legerit, *Scotum in 4. sent. ubi supra, reputare fatuitatem, asserere: quod etiam per vana, & superstitiosa non debeant maleficia tolli. Dicit enim. Nec in hoc est infidelitas; quia destruens non assentit operibus diaboli sed credit, eum velle, & posse fatigare, dum durat tale signum: quia ex pacto non assistit ad hoc, nisi dum illud durat, & sic destructio illius signi imponit finem tali vexationi: unde & dicit: quod meritorium est, opera diaboli delere.* Hæc Sprenger. Sed rogo hic intelligentes, ut observent Sprengeri argumentationem. Quia Scotus dixit: non solùm licere; sed esse meritorium, destruere opera diaboli; nec in hoc esse aliquam infidelitatem, quia destruens non acquiescit operibus diaboli; sed credit, dæmonem posse, & velle fatigare, dum tale signum durat, infert Sprengerus, licitum esse, immò meritorium, per vana, & superstitiosa tollere maleficia. At quis tam ignarus est in logicis, qui ignoret, hujusmodi consequentiam esse prorsus inconvenientem, & absurdam? Nonnè apertè ibi est fallacia à dicto simpliciter ad dictum secundùm quid? Quis tam neophytus in scientia argumentandi, qui non agnosceret fallaciam, dum, quis discurreret hoc modo: Licitum est, ac meritorium dare pauperi eleemosynam, ergo licitum est, ac meritorium furari, ut detur pauperi eleemosyna? Sic pariformiter claudicat Sprengeri argumentum, dum dicit: licitum est, & meritorium tollere maleficium, & destruere opera diaboli, ergo licitè, & meritoriè potest quis facere hoc per vana, & superstitiosa. Primum concedimus cum Scoto: Secundùm negamus, sicut nec ipse admittit. Si enim Sprengeri consisteret argumentatio, sequeretur, quòd si quis destrueret signa maleficii in culcitra, vel sub limine januæ inventa, intendens destruere opera diaboli, vana, & superstitiosa voluntariè committeret, quod videtur absurdum.

§. III.

197 Non enim Scotus docet per vana, & superstitiosa licitum esse tollere maleficium.

NOn ergo Scotus cum opinione illorum juristarum est connumerandus; nec per vana, ac superstitiosa ex mente ipsius licitum est tollere maleficium, & sanitatem consequi: sicuti neque ego hanc volo laudare sententiam. Incomperto enim est: quandocunque per vana, & superstitiosa quis à maleficio liberari tentat; vel alia id generis operari conatur, quorum effectus ore, à qua expectatur, produci nequit, ab alia causa nempe, dæmone provenire, cum quo pactum saltem implicitum qui operatur, habere, necesse est.

Quare hujusmodi curatio dæmoniaca juremeritò superstitiosa est existimanda, cultuique divino maximopere contraria. Tum ratione causæ internæ, & proximæ, videlicet, dæmonis hostis humani generis infensissimi, qui ad hanc accedit curationem non expressè, & apertè, sed tacitè, & implicitè, occultèque optatam confert sanitatem sive in gravioribus: sive in levioribus ægritudinibus; ut cultum Deo debitum sibi saltem implicitè aucupetur. Tum ratione causæ externæ, & remotæ, hominis nempè, qui ad sanitatem obtinendam, vel aliud consequendum, operatur ea, quæ à dæmone primo mago ad effectum aliquem impetrandum adimplenda tradita fuere: quæ cùm ex natura sua sive in cognoscitivis: sive in operativis apta nata non sint ad illum effectum producendum: dæmoni illum occultè producenti saltem implicitè, & tacitè consentire operantem, nemo est, qui ambigat; ut fusiùs explicabitur sub aliis rationibus in sequentibus capitibus.

CAPUT II.

Quoad Modum.

VErè magnam rerum cognitionem acquirere, fateatur oportet, qui earum causas indagare contendit juxta philosophicum effatum 1. Physic. *Unumquodque arbitramur cognoscere cùm causas ejus cognoscimus*. Verumtamen, rerum quoque pulcherimas formas innumeris, & artificiosissimis rationibus compositas, quas qui rerum modum, & ordinem contemplatur, non ignorare convincitur, quis valeat enuntiare? At quis non videat modum, quo superstitiosa curatio peragitur, ob varias rationes, & innumerabiles formas, non quidem solidas, utiles, pulchras, & decoras; sed vanas, inutiles, turpes, & deformes, quibus superstitiosi homines utuntur, esse inexplicabilem, & indicibilem? In hac tamen varietate omnes illæ rationes revocari possunt ad Modum Verbalem, Operativum, Observativum: ut tribus sectionibus declarabitur. 198

Superstitiosæ curationes quoad modũ omnes tamen reduci possunt ad Verbalem, Operativum, Observativum.

SECTIO I.

Verbalem.

MOdum verbalem, qui in diversis verborum formulis consistens in hisce curationibus adhibetur, vim, & efficaciam ad tollendos morbos habere naturalem diceretur, si fides aliqua quibusdam diaboli fautoribus esset præstanda. Quidam enim Physiologiæ minus addicti, magicis autem nugis nimis creduli facilè naturalibus superstitiosa multa receperunt; quorum primi sunt Arabes, ferè omnes cabalistæ, & recentiores Judæi; magi quoque omnes cum Agrippa, Paracelso, Plinio, & Pomponatio: à quorum errore immunis non videtur Origenes *lib*. 1. *&* 5. *contra Celsum*: quem sequuntur quidam Medici valdè superstitiosi Q. Serenus *lib. de remediis* Ætius *lib*. 8. *c*. 5. Octavianus *in Euporistis*, Marcellus, & Trallianus. Quibus adjungitur Canonicus Tigurinus, cujus nomen maturo, & sapienti consilio Ecclesia Romana inter primæ classis prohibitos scriptores, quorum scripta sunt vetita, retulit. 199

Plures diaboli fautores multa naturalibus superstitiosa receperunt.

Horum omnium patrocinia, quibus suam tuentur sententiam, quia frivola, impia, & vana, silentio præterire, consentaneum duxi, affirmans, & indubitanter asserens, 200

Veritas est, nulla vocabula vim habere naturalem, vulnera sanandi, vel noxas alias depellendi. Sive eorum modum attendamus Significativum & non Significativum.

Nulla vocabula vim habere naturalem vulnera, vel morbos sanandi: aut noxas alias depellendi, sive verba sint ore prolata: sive scripto comprehensa: sive sola, & incomplexa (ut vocant:) sive complexa, & in propositionem, vel orationem aliquam versu, aut prosa relata: sive significativa: sive nihil significativa: sive hæbræa: sive alterius linguæ: sive dicta cum sibilo, aut afflatu: sive aliter quomodocunque absente, vel præsente ægro. Verba enim vel scribuntur in charta: vel ore proferuntur. In charta tantùm sunt figuræ; & propterea nullam efficaciam habent, & si quam vim habere dicuntur, ab attramenti, vel chartæ, cui inscripta sint, temperamento, vim illam accipiant, oportet; & proindè sua, propriaque vi non operantur. Ore verò prolata vim tantùm habent contactu aerem feriendi, & auditum afficiendi, sicut & animalium reliquorumque inanimorum soni, qui ex aeris fractione causantur. Sed sonus tactum non magis valet immutare, quàm color auditum, vel dulcedo visum: quia non sunt sensuum istorum objecta. Cùm ergo ad sanationem corporum necesse sit, sensum tactus immutari, fateantur, oportet, sanationi morborum solam verborum prolationem, vel scriptionem nihil conferre: sive verborum considerent modum Significativum: sive non Significativum, ut sequentes articuli demonstrabunt.

A R-

ARTICULUS I.

Significativum.

§. I.

201 Quidam sentiunt, voces significativas primariò significare per influxum cælestem. Secundariò per hominũ impositionẽ.

SI verborum attendatur modus significativus: dicent Adversarii, voces significativas primariò per influxum cælestem significare: Secundariò verò per hominum impositionem; ideòque non tantùm vim habere morbos sanandi ob quandam, ut ajunt Cabalistæ cum cælestibus corporibus, & mentibus sympathiæ connexionem; verùm etiam quia per se dumtaxat primò auditus, deindè affectionibus animi immutatis per accidens tactus quoque immutatur. Sicut videmus (inquit Pomponatius) fieri ab Oratoribus facultate Rhetoricæ: & à peritis musicis vi harmoniæ. At lubet ab his quærere, imprimis: num necesse non sit, quemlibet influxum cælestium orbium per traduces qualitates in subjectum tam remotum influere ipsis influentiis recipiendis aptum, & accommodatum? Deindè num res corporeæ, ut sunt nomina, sint subjectum idoneum recipiendis qualitatibus corporeis? Quorum ut prius nequit negari: ità posteriùs nequit affirmari. Nihil ergo tribuit energiæ primus ille influxus cælestis. Impositio quoque humana, cùm sit nuda, & merè arbitraria, denominatio ad diversa apud diversas nationes significanda, quid queat influere, nec Argus videat, quem ferunt fuisse oculatissimum.

Quorum opinio refellitur, ut erronea.

Nec simile est de Oratoribus, & Musicis. Oratores enim non verbis nudis; sed pondere sententiarum, & rationum momentis persuadent. Aliter si nudis tantùm verbis, nunquam animos concitarent. In musicis etiam ipsa concentus suavitas, & harmonica modulatio distrahit animum à doloris cogitatione, & ad lętitiam provocans lenit, & contemperat humores. Cui quid simile in horrificis, ac stridulis sibilis, atque susurris magorum? quid virtutis in hisce formulis curationum à dæmone auctore inventis, ac dispositis? Qui ergo illis utitur, saltem implicitè, & tacitè consensit pacto à malefico cum dæmone inito: & consequenter ejus curatio superstitiosa proculdubio est nuncupanda.

§. II.

202 Reservantur varię verborum formulæ superstitiosę: sed nõ eo rithmo ordine, & idiomatẽ quo sunt pronunciandę.

VErùm pro majori etiam minus peritorum intelligentia ex innumeris verborum, vel orationum formulis sive sacris, sive profanis, sive mixtis quibus vulgò vulnera sanantur: vel morbi curantur: aut infortunia arcentur, nonnullas subiiciam, ut de iis possint lectores quandocunque de facto inciderint judicare. Nec eo, quo pronuntiandæ sunt idiomate, ordine, & rythmo ponam, ne curiosi, & impii queant abuti; sed ascribam tantùm initium, ac finem, omissis mediis, & circumstantiis, quas auctores earum requiri, asseverant.

1. *Ad curandos morbos, vel vulnera sananda dicere:* Si Sancta Maria puerum Jesum verè peperit, liberetur homo, aut animal &c. In nomine Patris &c. *Similiter dicere:* Si Christus verè mortuus est, &c. sanet te &c. *& similes.*

In quibus est manifesta, & aperta tentatio Dei. Vult enim, Deum obligare, ut necessariò sanet à tali morbo: sicut nunc necessarium est, & infallibile Mariam Virginem peperisse Jesum: Similiter necessarium, & infallibile ipsum jam pro salute nostra esse mortuum, &c. Ita prætendit, quòd Deus necessariò sanet ægrotum à tali vulnere, vel morbo: quod est gravissimum peccatum repugnans religioni, ac primo Decalogi præcepto: ut etiam supra ostendi *de probatione ferri candentis, aquæ calidę, & frigidæ nu.* 177. *hujus disp.*

2. Di-

2. *Dicere*: Christus fuit natus, Christus fuit amissus, Christus fuit inventus, ipse benedicat &c. hæc vulnera. In nomine Patris, &c.

3. *Dicere contra vermes*: Ego adjuro vos vermes per omnipotentem Deum, ut ista domus, vel civitas sit vobis tam detestabilis, quàm Deo est vir ille, qui falsam sententiam, &c. In nomine Patris, &c.

4. *Ad dolores sedandos dicere*: Palea densa, ligna rara, homo bonus, &c. & dolor ventris, vel alterius membri vadat, *cum quibusdam orationibus, &c. Hanc dicunt magi, ac malefici traditam esse à Christo cuidam homini, qui eum in domum suam recepit ad se calefaciendum: Sed hæ sunt nugæ à diabolo inventę, ut homines decipiat.*

5. *Ad infortunia arcenda illud, de quo Burchardus* v. collegisti: Collegisti herbas medicinales, *cum aliis incantationibus, Symbolo, & Dominica oratione.*

6. *Ad infirmitates tollendas*; Christus natus, Christus mortuus, &c. & iste infirmus solatium accipiat, *cum certo numero orationis dominicæ, & Ave Maria.*

7. *Ad sistendum Sanguinem*: *In aquæ frigidæ cyathum instillare profluentis sanguinis definito numero guttas; & inter unamquamque recitare Pater noster, & propinare patienti, eumque de quibusdam, &c. interrogare. Vel fronti certum versiculum inscribere: Vel dicere:* Sanguis mane in te sicut Christus, &c. sanguis mane fixus sicut Christus, &c. *& ter repetere. Item*, In Sanguine Adæ orta est mors ✠ &c. ò sanguis ut fluxum tuum, ut cohibeas, &c.

8. *Ad sistendum illum in vulnere*: Christus natus est in Bethlehem, & passus, &c. *& hæc dicentem tenere innominatum digitum in vulnere, & facere certas super vulnere cum eo cruces, & recitare certo numero Pater noster cum Symbolo. Item certum versiculum solum dicere ex Passione, &c.*

9. *Pro eodem*. Per Jesum Christum filium ejus, in nomine Domini nostri, qui in Cana Galileæ, &c. qui pedibus tuis super te ambulans, & à Joanne in Jordane in te baptizatus est, qui te unà cum sanguine de latere, &c. In nomine Patris, &c.

10. *Contra venenum*. Da potum mandato, seu nuntio, & christianus sanatus erit, *cum certis aliis observantiis.*

11. *Contra dolorem ex tortura*: Ego autem tanquam surdus non audiebam, & sicut mutus, &c. factus sum sicut homo non audiens, &c. Accipe, & manduca, hoc est corpus meum sint in te in anima diaboli, &c. *cum certis aliis nominibus incognitis in principio.*

12. *Pro eodem*. Quem quæritis adsum, tristis est anima mea, &c.

13. *Pro eodem*. O clavis David, & sceptrum domus Israel, qui aperis, & nemo, &c. veni foras de domo carceris, &c. *cum certis aliis.*

14. *Pro eodem*. Christus vincit, Christus regnat, &c. Si ergo me quæritis, sinite hos abire, &c. Jesus transiens, &c.

15. *Ad tollendas ruscipilias*. Quò vadis Isaac? vado ad quærendum Isaac, revertere, &c. *cum certis orationibus.*

16. *Ad curandum maleficiatum. Exprimere nomen læsi, & matris ejus, & Angelos gloriæ, qui stant in loco sexto sex diebus, ter in die. Septimo collocetur nudus contra solem, &c. deinde nomina horum Angelorum inscribenda laminæ, &c. & vigesima die mensis sanabitur.*

17 *Ferre inscripta nomina trium Regum cum certis tribus versiculis.*

18. *Ægrotos in foro collocare, & eorum corpori chartam miris, variisque characteribus consignatam, & additis nominibus dæmonum*: Bulfar, Narthim, Oleasar, Bilech, Mammon, Oriens, &c. *deformatam.*

19. *Ad liberandum ægrotum à febre sequentem formulam Anno* 1648. *Venetiis inveni traditam à muliercula cuidam infirmo. Præcepit dicere ter*: Cùm Christus perve-

pervenit ad Calvarium ei quidam dixit: Habes febrem, &c. qui respondit: febrem non habeo, &c. *qui hæc dixerit cum quibusdam aliis orationibus à febre sanabitur.*

20. *Ad idem aliam inveni in territorio Bergomensi Anno* 1645. Conjuro te febris per opera Christi, cujus primum, aut secundum, omne sit tertium, &c. quintum cantabit, sextum nominalia, septimum, &c. conjuro te febris per Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum, &c. Per tres missas Sanctissimæ Nativitatis: per duo millia Angelorum, &c. per Sanctos, &c. per Cęlum: per terram; per solem, lunam; & stellas: quæ omnia febrim expellant.

Dicunt autem hanc formulam datam fuisse à Christo Petro, qui ante januam Galileæ jacebat febre affectus. Cui dixit: Quicumque hanc orationem recitaverit, à febre liberabitur. *Sed hæc sunt mera diaboli commenta.*

21. *Ad impediendum, ne equus patiatur cum in itinere soleam ferream amisit, Recitare certo numero Pater noster, & Ave Maria, & reducere ad memoriam aliquem qui morte turpi fuerit condemnatus; vel è medio oblatus; & invocare eum proprio nomine, eumque adjurare per nomen Dei, & Virginis Mariæ, quòd pedem equi servet ab omni malo, sicut Judęi, &c. pedes Domini Jesu, cum quibusdam observationibus in principio adimplendis.*

22. *Contra vermes equorum, vel equarum viscera corrodentes.* Ista Job Deus fecit Job, & Job fecit vermes, & vermes mortui sunt, &c. in honore Dei, &c. In nomine Patris, &c.

23. *Contra dolores equi. Dicatur in aure equi detecto capite:* Oremus præceptis salutaribus moniti *cum Pater noster, & quibusdam aliis.*

24. *Ad sanandum equum clavatum.* Dulce lignum, dulces clavos, &c. oremus præceptis salutaribus moniti, &c. *cum certis aliis orationibus, & observationibus.*

25. *Contra vermina equi, vel bovis. Dicere,* Fugite, fugite vermina, & dolores, quòd ita præcepit Salvator, qui manet ante arcam, &c. *& hęc verba dicere in aure equi, vel bovis cum quibusdam aliis observantiis in honorem Santissimæ Trinitatis, & Sancti Alò.*

26. *Ne equi moveantur, dum ferreæ soleæ eis supponuntur.* Sta eque sicut stetit flumen Jordanis, &c. *cum certis in auribus equi in honorem Sanctissimæ Trinitatis, & Sancti Alò.*

27. *Ad equos sanandos interrogant, cujus coloris sit? dicat,* Spadicem, *clamant.* Spadix: Si laboras tali, vel tali morbo, tam verè saneris, quàm Joseph, & Nicodemus, &c.

28. *Dicto* consummatum est, *pedem equi terrę fortiter incutere, & addito alio versiculo clavum excidere.*

29. *Contra vermem equum affligentem; Talibus diebus ante solis ortum super equo dicere;* In nomine Patris &c. exorcizo te vermem per Deum Patrem, &c. ut nec carnem, nec ossa hujus equi edas. *Deinde recitatis certo numero Pater noster, & Ave Maria, in dexteram equi cum aliquot crucibus factis insusurrare verba.*

30. *Sic orationem illam incipientem* Crux Christi &c. *ad pestem evitandam, esse omninò superstitiosam; & uti talem fuisse à S. Congr. S. Officii declaratam per litteras Emin. D. Cardinalis S. Honufrii datas ad Inquisitorem Hetruriæ* 18. *Septemb.* 1630. *testatur P. Diana* resol. mor. p. 4. tr. 3. resol. 62. *Quod etiam confirmat P. Marchinus* tract. de peste in problematibus.

31. *Ad sanandum ab omni malo quædam formula est in usu inter Hispanos milites, qua quidam salutatores, ut ferunt, sanctè viventes, & omnes gratis curantes cum sola impositione linteorum, & certorum recitatione verborum utuntur: formula latino idiomate adducitur à Delrio* lib. 3. Disquisit. magic. part. 2. q. 4. sect. 6. *quæ hæc est.* Per Christum, & cum Christo, & in Christo, est tibi Deo Patri omnipotenti in unitate Spiritus Sancti omnis honor, & gloria per omnia sæcula sæculorum.

lorum. Oremus, &c. Amen Jesus, Potentia Patris, Sapientia Filii, Virtus Spiritus Sancti: Sanet hoc vulnus ab omni malo. Amen. Jesus, Domine mi Jesu Christe, credo, quòd nocte Jovis Sancti in cæna postquàm lavisti pedes tuorum Sanctorum discipulorum, accepisti panem Sanctissimis manibus tuis, & benedixisti, & fregisti, & dedisti tuis sanctis discipulis dicens &c. Similiter accepisti calicem in sanctissimas manus tuas, & gratias egisti, & tradidisti illis dicens: accipite, & bibite, quia hic est meus Sanguis novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum: hoc quotiescunque feceritis, facite in meam commemorationem. Obsecro te Domine mi Jesu Christe, ut per hæc Sanctissima verba, & per virtutem illorum, & per meritum Sanctissimæ Passionis tuæ sanetur hoc vulnus, & malum istud. Amen. Jesus. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Jesus.

32 *Tandem, alia brevi formula usum fuisse quendam Religiosum Romæ mihi enarravit Anno Domini 1647. quidam Sacerdos ex nostris vir morum gravitate, ac vitæ probitate celeberrimus, qua ferè ab omnibus sanabat ægritudinibus: forma verborum hæc est:* Non est virtus, neque momentum nisi per Deum Patrem, &c.

Nonnullæ hic afferuntur mihi traditæ die 24. Octobris hujus anni 1667. à probatissimo Viro D. Francisco Sala, cui hoc onus imposui, suadente Reverendissimo P. Inquisitore, ut Confessarii Veneti invigilent, & obligent pænitentes ad denuntiandum S. Officio hujusmodi Curatores Superstitiosos.

Ad faciendum, quòd Maritus sit bonus, bonam vitam ducat, amet uxorem, & erga eam se benè gerat, ipsa uxor quando adest sacrificio missæ post consecrationem, & elevationem Hostiæ, & Calicis si dixerit sequentia verba: Calix est elevatus, Presbyter præparatus, liber est apertus, calix est coopertus: sic rogo Deum, ut cor mei mariti, &c. *dicunt quòd habebit intentum. Sic quando mulier parturiens non potest parturire, Maritus ipsius si iverit ad audiendum sacrum, & observaverit, quando Sacerdos dixerit orationem Dominicalem* Pater noster, &c. *& ipse etiam secretò eandem recitaverit, & statim ad domum suam revertatur, & iterum in aure ipsius parturientis eandem orationem recitaverit, cum quibusdam aliis vanis observantiis, dicunt isti Curatores, quòd parturiet.*

Ita ad sanandum aliquem ab Epilepsia, seù morbo comitiali docent isti Curatores diabolici, quòd parentes ægroti emant parum millii, & vocent Adolescentulam virginem, quæ ponat grana millii in cribro, quæ, servatis quibusdam vanis observantiis, post terga cribret millium super corpus morbo comitiali laborantis, dicens sequentia verba: Ad honorem Dei, & S. Valentini cribro hoc millium, & rogo Deum, ut tot annis cesset iste morbus, quot grana, &c. *Dicunt, quòd sanabitur.*

Ex doctrina supra allata, & infra sępiùs repetenda constat dicta remedia esse superstitiosa, non enim ullam vim habent naturalem, neque supernaturalem, cùm neque à Deo, neque ab Ecclesia sint instituta: ergo à dęmone, qui ad prolationem illorum verborum, & ad positionem illarum operationum prorsus inutilium, & vanarum accurrit: ut sic his honoretur à suis Magis, ac Maleficis, qui talia periapta distribuunt, ac suorum asseclarum numerum adaugeat.

§. III.

QUamplures aliæ hujusmodi formulę passim circumferuntur; immò continuò novę à dæmonibus adinveniuntur, quas suis tradunt asseclis distribuendas; ut sic magis, ac magis homines à Deo ad creaturas avertant; & à cęlestibus curis ad cęnosa, terrenaque deducant; vel saltem à seriis, & gravibus ad ludicra, & nugatoria. 203

Plures aliæ formulę continuè à dæmone adinveniuntur, ac suis asseclis traduntur distribuendę. Quę omnes ut superstitiosę refelluntur.

Quam enim vim possunt habere hæ formulæ verborum ad sananda vulnera, morbos curandos, infortuniaque arcenda? An naturalem? Sed hanc non inesse satis probavimus supra. An artificialem? Sed de hac vi nemo unquam vel suspicatus fuit. An supernaturalem? At si hæc foret; gratiæ, aut miraculi foret. Hoc autem dici nequit. Nam licèt sint verba significativa, Deus tamen ea

non instituit ad hujusmodi effectus producendos. Et nihil tale promisit; nec Ecclesiæ revelavit: quale magi jactant: nec juvat Deus magicas incantationes: nec in Beelzebub sic operatur, ne gloriam illi suam ea mensura communicet, qua solet Angelis, & Beatis. Nec illa ex se ratione suæ significationis sunt ordinata ad sanitatem à Deo per modum deprecationis impetrandam. Virtutem ergo habent prodigiosam, non quidem ministerio bonorum Angelorum; quia hi non se immiscent magicis operationibus; sed malorum, scilicet cacodæmonum, qui tacitè invocati ad istas curationes celerrimè accurrunt, ut tandem gloriam, & cultum Deo debitum sibi arrogent.

§. IV.

204 MOta tamen fuit quæstio Ipris in Hispania super illa formula posita nu.31. qua utebantur illi Salutatores; maximè quia naturale medicamentum accedebat. Qua de re, ut refert Delrius *loco citato*, Reverendiss. Episcopus Iprensis Simonius, & consiliarii ejus totam curationem hanc judicarunt super stitiosam, & illicitam; & prohibuere, ne quis ea uteretur. Multis hæc damnatio visa est dura; sed immeritò. Nam hic effectus totus expectatur à Deo per modum miraculi. Sed miracula sic assiduè, & quasi ex consuetudine poscere, est Deum tentare. Deinde sancti viri ad miracula edenda, & gratias sanitatum à Deo obtinendas non sunt usi certis, & quasi conceptis verborum formulis: sed modò sic, modò aliter, prout Spiritus Sanctus suggerebat: semper tamen fide firma ac indubitata innixi Summæ Dei bonitati, ac virtuti Sanctissimi nominis Jesu, qui sic docuit *Marci ult.* dicens: *signa autem eos, qui crediderint hæc sequentur: In nomine meo dæmonia eiicient, &c. super ægros manus imponent; & benè habebunt*: ut latissimè traditur infra *disp.4.n.630. & seqq. & nu.632. & seqq.* & jam breviter posui in illa brevioratione jam typis edita Tarvisii Anno 1648. cujus titulus est: *orazione per liberar, & preservarsi da malefizj, &c.* Tertiò qui donum sanationum à Deo acceperunt, illi nunquam accipiunt cum conditione, ut talibus vel talibus utantur verbis: sed tales commentitiæ formulæ sunt indicia pacti saltem latentis. Quartò non licet privatas comminisci formulas, quas nec sacræ litteræ: nec ecclesiasticus usus approbavit, qualis est ista, quæ licentiosè abutitur, & depravat multa sacrosancti Missæ sacrificii verba, etiam ipsius Canonis. Denique applicat verba consecrationis rei, ad quam instituta non fuit (quod non est permittendum) & prætereà petit effectum sibi concedi per vim prædictorum verborum, quæ vis non ad vulnerum corporis consolidationem; sed ad panis, ac vini transubstantiationem à Salvatore nostro directa fuit. Neque illud negligendum est, Ecclesiam, & Catholicos ejus filios tanta semper in veneratione hæc sacrosancta consecrationis verba habuisse, ut nefas ducerent illis uti, nisi quando in Missæ sacrificio: vel quando in Ecclesia, vel Scholis, aut disputationibus iis necessariò utendum. Contra diabolus, & membra ejus malefici rebus nullis utuntur libentiùs: aut frequentiùs ad sua sacrilegia nefanda, quàm, & ipsa Venerabili Eucharistia, & iis, quæ ad illam pertinent: sicut etiam verbis sacræ scripturæ, orationis Dominicalis, Salutationis Angelicæ, Symboli Apostolorum, & id generis.

infra n.903.

Idem prorsus fatendum de ultima illa formula, qua utebatur Romæ ille bonus Religiosus: *Non est virtus, &c.* Licèt enim omnia verba bona sint, neque aliquid mali contineant; Attamen quia ex vi suæ significationis non ordinantur ad petendum sanationem ab ægritudinibus; sed tantùm ostendunt, omnia esse, & dependere à Deo, & in fieri, & in conservari: nec à Deo, nec ab Ecclesia sunt instituta; nec ex aliqua antiqua ecclesiastica traditione habetur, quòd illis prolatis necessariò sequatur talis effectus sanitatis; ideò a dæmone adinventam esse, ut homines sub specie boni incautos decipiat, facillimè existimari potest.

ARTICULUS II.

Non Significativum.

§. I.

Quàm gravis error dictis verborum formulis significativis adhibere fidem, effectusque in illis promissos expectare, nemo sanæ mentis ambigere potest: cùm nihil aliud sit, quàm in dæmonis hostis infensissimi se constituere clientela. At major stultitia, ac fatuitas eorum, qui divino; ac Divinorum spreto patrocinio, verborum formulis prorsus ridiculis, & vanis nihilque significantibus se credunt; ab eisque auxilia in necessitatibus expectare non erubescunt, nullum facientes discrimen, an effectus sint à Deo, vel à dæmone, dummodò optata consequantur. Quarum aliquas licèt imperfectas, & informes hìc subiiciam, ut à prudentibus, & cordatis viris, ac Deum timentibus contemnantur, ac pro nihilo habeantur.

205 Major stultitia verborum formulis nihil significantibus uti.

Quarum plures imperfectæ describuntur.

1 *Contra dolores dentium proferre verba planè incognita, & absurda, ut hęc:* Strigiles, Falcesque, *&c. vel aliud,* Galbes, *&c. &* Galdes *&c. Item* Gibel, Gor, *&c.*

2 *Contra morsus canum rabidorum proferre illa veterum;* Danata darios, *&c. & recentia-* Abrac, Amon, *&c. Vel illa pani inscripta;* Irioni, Khiriori, *&c. Vel istud;* Hax, pax, max, *&c.*

3 *In piscium captura illud Geoponici Constantini* Jac Sabaoth, *&c.*

4 *Contra dolores ex tortura;* Para, gar, dar, donc, semen, al nome del Padre, *&c.* Jesus autem, *&c.* Obar, adar, degatar, negar, *&c.*

5 *Ad sanandos equos* Ante paraute, superante, & ante, ut virgo Maria peperit, *&c.*

6 *Ad sistendum Sanguinem in vulnere dicere:* In Nomine Patris, &c. chunrat, cara, sarite, *&c.*

7 *Contra morbum vermium;* Megali, Megabili, Sanctus, Jiob Vydo, Malguet, Malla, Macula, Sanctus, Job, *&c.* In nomine Patris, *&c.* Vomit, vermis, perarabie, Calluci, Jesus, *&c.*

8 *Contra alium morbum. Quære qualis morbus equum afficiat. Respondent secundùm nomen morbi equum vexantis, & tu secretò dicis;* Nigolamberto *cum quibusdam aliis observantiis, & sanatur equus.*

9 *Ut equus navim ingrediatur; dicere in auribus equi;* Zeutantar, Zarbera, Maron, peson, criel, *&c. cum certit aliis observantiis.*

10 *Contra vermes equos affligentes: Ponunt equum contra solem, & recitatis certo numero Pater noster, & Ave Maria: peractisque nonnullis crucibus, ponuntur in quodam circulo ex quatuor partibus sequentia verba:* Simul minor mi fac, mi fac *cum certis aliis observantiis. Deinde dicunt hæc verba.* Maga, Magla, Magabula, *&c.*

11 *Attalum affirmare tradunt: Si quis scorpione viso dicat* Bud *eum illicò cohibeat, ne ictus suos vibret. Et Q. Serenus ait, verbum* Abracadabra *subinde literas minus scriptum donec in a desinat, pyramidalem formam conficiens collo suspensum Hemitritæum depellere.*

12 *Contra cuncta maleficia Varro tradit sequentia nomina:* Sista, pista, rista, xista, *&c. Vel ejusdem ter repetitum* Anasanges *cum certis ritibus:*

Alia id generis innumera traduntur, ut refert Delrius *lib. 6. Disquis. magic. cap. 2. q. 1.* à Marcello Empyrico *in lib. de Medico ejus,* à Vegetio, Plotino, Joanne Fernelio, Marsilio Ficino, & aliis: & quæ omnia silentio trado, ne nimis hisce futilibus & vanis aures Lectorum offendam.

§. II.

206 Quæ ut prorsus vanæ, ac ridiculę refelluntur. Rationum.

QUis autem non rideat hujusmodi remedia? Quis apertè non videat, si per ea optatus habeatur effectus, nonnisi à dæmone prodire? Quam enim virtutem habere possunt hæc verba totaliter vana, ridicula, & planè inutilia? Si verba significativa nullam vim habere possunt naturalem morbos sanandi: cùm sensus tactus immutare nequeant: nec supernaturalem, cùm nec Deus, nec Ecclesia hasce verborum formulas instituerit, quis talem vim hujusmodi verbis ignotis ascribere audeat? Quomodo ergo operantur? Si effectus apparet, unde procedit? Quid conferunt talia verba? At luce meridiana clarius est, ea dæmonum signa, & commenta esse; & ex hominum credulitate dæmonibus prædocentibus, & suggerentibus esse inventa. Hi siquidem quàm maximè conantur, ut nobis imposturam faciant; Et ideò verba effingunt, quibus quasi pactionis signo quædam hominibus evenire student.

Qui autem hujusmodi verbis ad ea consequenda utuntur, tacitum, vel expressum cum dæmonibus utique habent pactum. Et licèt aliqui tale pactum ignorent, & verbis illis utantur: tamen nihil refert: quoniam is, cui primò dæmon ea verba dictavit, ea lege habuisse existimatur, ut quicunque illis uteretur, tacitè dæmonem invocare intelligeretur.

§. III.

207 Auctoritate Canonum.

HAs adversarii machinas detestantur canones anathematis pænam in eos fulminantes, qui philacteriis (hoc est conservatoriis, quæ, ut ait Glossa *cap.* 1.26. *qu.*5. sunt chartæ, in quibus continentur incantationes) usi fuerint. Et si clerici ea faciant, jubent, eos Ecclesiis, eiici, *cap.*4. 26. *qu. ead.* Qui canones quomodo sint intelligendi, & de quo genere philacteriorum loquantur, petendum ex alio canone, nempè ultimo ejusdem quæst. ubi inter cætera in hunc modum scribit B. Isidorus. *Ad hæc pertinent ligaturæ execrabilium remediorum, quæ ars condemnat medicorum, seù in præcantationibus: seù in characteribus suspendendis, atque ligandis, in quibus omnis ars dæmonum est ex quadam pestifera societate hominum, & Angelorum malorum exorta.* Quæ sumpsit ex B. Augustino *libr.*2. *de doctrina christiana.* Quod etiam ab eodem confirmatur *tract.*7. *in Joannem* his verbis: *Fingunt spiritus maligni umbras quasdam honoris sibimetipsis, ut sic decipiant eos, qui sequuntur Christum. Usque adeò fratres mei, ut illi ipsi, qui seducunt per ligaturas, per præcantationes, per machinamenta inimici misceant præcantationibus suis nomen Christi, qui jam non possunt seducere christianos, ut dent venenum, addant mellis aliquantum.* Cunctis enim illis formulis verborum apponunt semper isti diaboli symmistæ nomen Christi, & præcipuè Sanctissimæ Trinitatis; ut sic anguis lateat in herba. Quis ergo hujusmodi remedia tam absurda approbet? Quis velis remisque non contendat, hæc ridicula, sed sacrilega diaboli pharmaca è mundo penitus eliminare, & Vulcano dicare?

§. IV.

208 Exemplo.

DIgnum memoria, quod refert Leonardus Vairus *lib.*2. *de Fascino cap.* 11. Athenis cautum fuisse, ne quis verbis mederetur: Unde cùm in Achaja quandam mulierem esse, Athenienses cognovissent, quæ verbis medebatur, eam lapidibus obruendam dederunt; asserentes, non verbis, sed plantis, herbis, lapidibus, & animantibus Deos immortales sanandi vim dedisse. Utinam etiam Judices hoc nostro infelici ævo, Rectores animarum, cunctique, ad quos pertinet super gregem suum vigilare, hoc Ethnicorum ob oculos sibi proponant factum: quòd pro-

certò non tot superstitionum germina pullulabunt: destruentur latentes diaboli insidiæ: non ita faciliter ad sua optata consequenda homines his profanis, aut sacris abutentur philacteriis.

In quibus omnibus cùm ferè semper posita sint vel nomina Dei, vel sacræ Scripturæ verba, ut symbolum, aut oratio Dominicalis, vel aliæ orationes, talia gestantes, vel proferentes, & adhibentes, si de superstitione admoniti non resipiscant, vel hæretici, vel saltem vehementer de hæresi suspecti habentur. Hæretici si pertinaciter credant, se virtute illorum verborum, non posse ullo modo etiam Deo permittente lædi ab inimicis, vel mori subitaneè, vel igne comburi, vel aqua suffocari. Vel tales honores, officia, aut dignitates consequi infallibiliter, vel alia id generis, quæ vel à libero arbitrio, vel à divina providentia pendent, obtinere, indubitanter credant, ut satis, superque dictum est supra à *n.50. & seq. hujus disputationis*. 209

209 Quare prædictis formulis utentes sunt vel Hæretici, Vel de hæresi vehementer suspecti.

Si verò non credant: tunc non sunt hæretici, sed vehementer de hæresi suspecti ratione abusus verborum sacræ Scripturæ, putà psalmi alicujus versiculi, vel Evangelii, vel Symboli, aut orationis Dominicalis, vel alterius orationis, ut tradunt Pegna *ad Direct. par.2. comm.67.* Farinac. *de hæresi q.181. nu.2. & sequent.* Scaccia *Judic. civil crimin. & hæret. lib.1. c.12.* Delrius *Disq. mag. lib.5. sect.15. per tot.* Leon. *in Thesauro fori Ecclesiastici p.3. c.36. n.9.*

Nec officit, quòd hujusmodi philacteria, vel verba proferantur, vel deferantur ad bonum finem, videlicet, ad sanitatem obtinendam, vel se à malis; & periculis præservandum; Nam sufficit, quòd adhibeantur diverso modo, ac fine, quàm à Deo instituta sunt; vel ab Ecclesia. Sic sustinent Delrius *lib.3. Disqu. Magic. c.2. q.4. sect. 7.* Torreblanca *de Magia lib.2. c.49. n.56.* Carena *de Off. Sanctiss. Inquisit. p.2. tit.12. de sortileg. §.5. n.30. & 31.* quia tunc non est eis uti; sed abuti.

§. V.

TAndem hic silentio non est prætereundum id, quod admonet D. Tho. 2. 2. *qu.96. art.4.* Non tantùm superstitiosum esse in prædictis formulis à dæmone inventis tam significativis, quàm non significativis, verùm etiam si res, aut verba sacra sint, posse superstitionem in eorum usu committi, si aliquid adjungatur, quod vanum sit, & inutile ad divinam reverentiam, vel ad divinum auxilium impetrandum, ver. gr. quando gestantur reliquiæ, vel evangelium Sancti Joannis, aut aliqui versiculi psalmorum non ex devotione tantùm; sed adjunctis vanis circumstantiis, putà, ut sic, vel sic sint scripta: vel reliquiæ sint in vase triquetro, vel triangulo, tribuendo vim formæ, vel materiæ: ut scriptum sit in pergamena virginea: vel tempori, ut scriptum sit oriente sole, vel personæ, ut alligatum sit ab incorrupto, vel modo, ut tot filis, vel talibus. Item necesse est, ut nulla adsit figura præter signum crucis: nulla imago, præterquam Christi, vel Beatæ Virginis, vel Sancti alicujus noti: aut solita Angeli boni. Item nulla barbara, & incognita Dei, vel Angelorum nomina sint addita. Denique nil aliud adsit vani; vel mendacis. Deus enim nunquam est auctor mendacii, vel vanitatis: quin imò quoad illam partem signum est dæmoniacum, & superstitioni adjungitur sacrilegium. 210

210 Quomodo in usu rerum sacrarum possit esse Superstitio?

§. VI.

ADdo prætereà (parcat lector, si nimis prolixè hæc scribo, quia has superstitiones ad nostram nimiam perniciem, & gravem christianæ religionis destructionem nimis serpere cernimus.) Quòd licèt seclusa omni hujusmodi superstitione, sanctum, & religiosum sit, reliquias Sanctorum ad collum suspensas deferre, vel Evangelium sancti Joannis in pectore scriptum portare, & similia, bona fide sperando per modum impetrationis peculiarem Dei protectionem, & Sanctorum intercessionem; nihilominus id tanquam omninò certum sperare per de- 211

211 Tentatio Dei.

lationem talis rei non minus quàm si esset à Deo promissum, non caret superstitione, si non falsi cultus, saltem superflui: ut eruditè docet etiam Suarez *lib.2. de superstitione c.15.n.10.* Et propterea intervenire potest ibi tentatio Dei, si ob eam confidentiam nimiam temerè se homo periculis exponat: aut in periculis omittit ordinaria media, quibus se tueatur.

Nam postulare à Deo miraculosam defensionem, aut protectionem sine causa, vel speciali instinctu, est tentare ipsum. Unde oratio, vel alius cultus, qui propter hunc finem illi offertur, superfluus, & vanus est: quia reverà per talem actionem ipse non honoratur. Et ideò illa nimia confidentia de consequendo illo effectu à Deo per tale breve, cùm non sit fundata in promissione ejus, vel est vana, & purè voluntaria, vel est etiam nimia confidentia sui, & suorum meritorum: & ex hac parte potest continere perniciosam superbiam. Denique ille modus quærendi commoda hæc temporalia per usum Reliquiarum, vel aliarum rerum sacrarum cum tanto affectu, & credulitate obtinendi illa, non caret periculo, quòd dæmon se ingerat, & in aliam majorem superstitionem hominem inducat. Unde D. Chrysost. de hac re super Matth. sic ait: *Quidam aliquam partem Evangelii circa collum portant; sed nonne quotidiè Evangelium in Ecclesia legitur, ut audiatur ab omnibus? Cui ergo non prosunt in auribus posita evangelia, quomodo possunt circa collum suspensa?* Et subdit: *Ubi est virtus Evangelii? In figuris literarum, an in intellectu sensuum? Si in figuris, benè circa suspendis; Si in intellectu, ergo meliùs in corde.*

§. VII.

212 Ostenditur, quomodo non possit esse superstitio in illa brevi oratione ab Auctore composita; quæ incipit: *Orazione da recitare, ò portar seco &c.*

Hac de re in illa brevi oratione, quam Tarvisii typis mandare curavi Anno Domini 1648. cujus titulus est: *Orazione da recitar, ò portar seco, efficacissima per liberar, e preservarsi da maleficii, molestie de demonii, dalla febbre, insidie de nemici, & altri mali, e pericoli dell'anima, e del corpo.* Cujus exemplar extat infra *disp.4.n.904.* Nè illam recitantes, vel apud se gestantes hallucinarentur, ponentes suam fiduciam tantùm in verbis, vel gestatione ejus: post eam immediatè in secunda impressione sic admonui idiomate italiano: *Qualsivoglia Cristiano se una volta al giorno almeno dopo d'haver fatto un'atto di dolore, e contrizione de' suoi peccati, e proccurato per quanto può dalla parte sua per costituirsi in grazia di Dio, reciterà detta orazione; overo non potendo recitarla, farà da altri recitarla: ò dirà in vece almeno tre Pater noster con tre Ave Maria ad onore, e gloria del Santissimo Nome di Gesù, portando seco detta orazione; ma con devozione, e gran confidenza in Dio, di ottenere le grazie, che si dimandano in essa, &c. sperimenterà sopra di se la divina pietà, e misericordia, &c.* Ex quibus verbis apertè constat, quòd recitantes; vel apud se dictam orationem retinentes, si divinam obtinere volunt protectionem, debent quotidiè Deo se humiliter subiicere; & de peccatis suppliciter, ac puro corde veniam petere: præterea elicere actus fidei, ac firmæ in Deum confidentiæ, sepissimè divinam considerando bonitatem, immensam ejus pietatem, ac clementiam: ac veritatem verbi ejus, quo promisit sæpius tum in veteri, tum in novo testamento, suum impertiri auxilium iis, qui diligunt illum, ac in suis necessitatibus fiducialiter, ac humiliter ad eum confugiunt, nomen Sanctum ejus invocantes: ac præcipuè gratias postulantes ob honorem, & gloriam Sanctissimi Nominis Jesu ut ipse ait: Joa. 14. *Quodcunque petieritis in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in Filio, &c.* Quæ confidentia non nititur orationis literis, aut verbis, vel ejus gestationi; sed summæ Dei bonitati, ac clementiæ, ac veritati verbi ejus, qui talem confidentiam majorem, vel minorem pro cujuslibet majori, vel minori de congruo dispositione; & prout melius eis expedire judicat, communicat, de qua latè disputatur infra *d.4.n.63.* Illa igitur gestatio, sive dictæ orationis detentio, quam hortatus sum in dicto monitorio, nil aliud est, quàm signum, seu memoriale, quo detinens, ac de-

ac deferens excitatur, ac quasi manu ducitur ad quotidiè eliciendos actus prædictos, nempè contritionis, ac confidentiæ in Deum, submissionis, ac piæ petitionis, & humilis, ac ferventis ad Deum orationis. Sic tollitur omnis suspicio, qua quis superficialiter dumtaxat eam considerans, illam superstitionis insimulare posset.

§. VIII.

Nec officit ille ternarius numerus Pater noster, & Ave Maria præscriptus. 213
Nam per illud verbum præcedens, (*almeno*) denotatur, eum, qui dictam orationem defert, posse ad libitum recitare etiam plures, vel etiam mentaliter tantùm Deum exorare, prout devotio magis ei suggeret, & excitabit. Fuitque mea præcipua intentio: ut apertè explicui Rev. Patri Carolo Veliterrano Inquis. Gen. Tarvisii, per illum ternarium orationis dominicalis, & salutationis Angelicæ, annuere illis, qui dictam non posset recitare orationem, ut & ipsi quotidiè aliquam saltem orationem vocalem Deo offerrent, per quam divinam obtinerent protectionem, & ne confidentiam suam ponerent in dictæ orationis literis, vel ejusdem apud se retentione, ac gestatione; sed per quotidianam orationem, ac mentis in Deum elevationem, in Deo omnem ponerent spem suam, ac totam fiduciam suam in eo collocarent. Quod propositum meum ipse probavit, ac laudavit. Multoque magis plures devoti Christiani variis locis talis confidentiæ effectus in suis necessitatibus sunt experti.

Non nego tamen, quin & ipsa brevia, ut à sacerdotibus benedicta, & sacra verba continentia, sicut, & Reliquiæ sanctorum, Agnus Dei; cæteraque sacra maximoperè valeant contra infortunia; & præcipuè contra maleficia, prout ab Ecclesia ordinata sunt, si cum debita reverentia, & spe in Deum, & in Sanctorum patrocinium secum deferantur. Sed de his fusè disputabitur infra *loco suo disput.* 4. *ubi de remediis generalibus*.

SECTIO II.

Operativum.

Summus ille Universi Artifex, cujus verbo facta sunt omnia, ut fatetur D. Ambrosius *lib.* 4. *de sacram. cap.* 4. *Jussit Dominus, & factum est cælum; Jussit Dominus, & facta est terra; Jussit Dominus, & facta sunt maria; Jussit Dominus, & omnis creatura generata est*. Universi quoque ordinem suæ conformem instituit sapientiæ, extra quem manet ipse, atque incredibili arte illi præest ubique. Qui quidem ordo quamvis in rebus universis conspici valeat, in operationibus tamen maximè lucere incomperto est. Hunc summum Artificem omni suo studio in suis operibus conatur æmulari ille, qui semper Dei genium habuit, dum ei fieri similem continuè appetiit, Cacodæmon nempe, qui non tantùm potentiæ suæ virtutem, ac sapientiæ ordinem in verbis per suos Maleficos demonstrare conatur, dum variis in necessitatibus evocatus ex orco tacitè, vel expresè citissimè accurrit; verbisque ab ipso institutis hominibus eum invocantibus optatum præbet auxilium: ut præcedenti sectione explicatum est. Verùm etiam in operibus externis hanc suam vim, ac sapientiam nititur exhibere, dum variè varia opera, licèt vana, & inutilia suis adimplere præcipit devotis; quorum modus operativus licèt in creatis ferè universis se prodere queat; præcipuè tamen manifestari fatemur in variis Actionibus, & Motionibus: ut sequentes articuli declarabunt.

214

Deus ostendit ordinem suæ sapientiæ in suis operationibus.

Quem conatur imitari dæmon à suis asseclis etiam tacitè invocatus, præcipuè In Actionibus. In Motionibus.

ARTICULUS I.

Actionibus.

§. I.

215 Variæ actiones transeuntes institutæ à dæmone. Quænam sint? Aliquæ describuntur & ut superstitiosæ refelluntur.

PEr actiones hìc non intelligimus, quæ communes sunt factioni, & creationi: nec ut actiones comprehendunt immanentes; sed transeuntes tantùm, ut sunt de genere actionis, quæ variis modis ad conferendam sanitatem, morbosque tollendos perfici à dæmone præcipiuntur, ut benedictiones cum certo modo, & figura; oris actiones per aliquam insufflationem, aut halitum; templorum visitationes; sacramentorum, ac rerum sacrarum abusus; quàmpluresque alii ritus, ac cæremoniæ. Quarum aliquas hìc describam pro etiam minus peritorum intelligentia.

1 *Primò venit ille ritus traditus à Paracelso* lib. de hyperphysicis morbis: Fabricet Medicus, *ait*, ceream imaginem ad similitudinem patientis, & in nomine ejus, aut conformet ceream particulam similem parti affectæ, idque indubitata fide, & forti imaginatione credat per illam sanitatem ægro restitui posse: ac tandem additis magicis precationibus ceream illam imaginem in ignem proiiciat. At si fortè ex doloris acerbitate; vel partis affectæ vitæ periculum metuatur, integram imaginem certis verbis admurmuratis comburat Medicus, & liberatur æger. *Quis non videat totam hanc actionem magicam esse, ac diabolicam?*

2 *Ad curandum pilorum, acicularum, spinarum, & similium corpori ingestorum maleficium volunt quidam, non eximi illa per vulneris incisionem; sed materiam illam sponte prodeuntem totam excipi, & in foramine facto sambuci, vel quercus orientem spectante imponi; & ex eodem ligno cuneo obturari certis verbis additis. Quam actionem meram esse superstitionem quis neget? immò & diaboli opus, per quem residuum materiæ statim fertur ad idem foramen ex corpore, in quo latitabat.*

3 *Tale puto existimare: quod ablutio matutina quicquam prosit ad maleficium illo die arcendum; falsoque id sagas illas Remigio persuasisse* lib. 1. dæmonolatriæ cap. 1.

4 *Hùc refero illud de immersione in aquam, quod narrat Arnulphus Lexoviensis* in Epist. ad Papam Alexandrum *his verbis*: Ut miracula facere crederentur; & quibuslibet commentis sæcularium personarum frequentes invitarent accessus, sanitatis remedia promittebant ei, qui se incantatæ ab eis nescio quibus carminibus aquæ septies sustineret immergi. Ægra itaque mulier aquæ glaciali frequenter immersa inter manus comprimentium monachorum congelata decessit, dum vim algoris ægritudo non sustinet, & profana religio naturam potiùs irritat ad perniciem, quàm Dei misericordiam ad salutem.

5 *Pro quovis morborum genere: Funiculo laneo brachium circumdare in nomine Domini &c. Et ad nomen sancti, cui morbus tuus sacer funiculus contrahetur, & fiet brevior &c.*

6 *Filium per chrisma trahere: aut terream imaginem sub altaris pala abscondere.*

7 *Cum ægroto ante febris accessionem manus lavare, & intereà certum ex psalmis versum submurmurare, vel laborantis manu apprehensa dicere*: Æque facilis tibi hæc febris sit, atque, &c.

8 *Virgas pararellas vi certorum verborum mediis partibus committere: & in crucis formam vincire, & de collo suspendere, vel thoraci lignum rotundum cum certo murmure applicare: ut Turcæ faciunt.*

9 *Ut maritus diligat uxorem, refert Beetzius* in exposit. 1. præcepti c. 5. *quosdam sic dicere mulieribus, ut accipiant de omnibus crinibus suis, & offerant illos ante altare ter cum cereo ardenti certis verbis obmurmuratis, & tunc quandiù portabunt super caput suum tandiù exardescet in amorem earum.*

10 *Ex eodem. Ut sponsa habeat bonam fortunam; oportere, quòd in nuptiis ingrediatur do-*

tur domum sub duobus evaginatis gladiis positis ad modum crucis S. Andreæ cum certis verbis.

11. *Contra sterilitatis maleficium, vel odii inter conjuges, refert Cardinalis Cusanus* lib.2. Exercitationum in sermone: Ibant magi, quam viderant stellam &c. *quosdam nidum avium invenientes capere ipsam cum pullis matrem cum quibusdam verbis, & ideò vult, à Moyse fuisse præceptum* Deuter.22. *ne mater cum pullis capiatur.*

12. *Ad pluviam obtinendam, refert Martinus de Arles* de superstitione, opere, quod extat in oceano juris, *& simul confutat quandam vanam observantiam, quæ simul est superstitio, & Dei tentatio, & sacrilegium, & blasphemia, qua Navarræ rustici utebantur, imaginem Beati Petri in flumen mergentes; quod idem solent facere accolæ Rheni cum statua B. Urbani.*

13. *Hùc pertinet opinio Silesiorum, Moravorum, & vicinarum gentium putantium, fascinationibus resistere fasciolas, vel teniolas rubeas alligatas equorum frenis, vel ephippiis. Qua de causa etiam apud Græcos, & Romanos pueri, & puellæ fasciolis rubeis præcingebantur, ut refert Chrysost.* in hom.12. ad Corinth. *& alii apud Martin. Roman.* lib.1.Sing.c.2.& lib.2.c.23.

14. *Venetiis quædam mulieres innuptę, quando lavant sibi caput, & proiiciunt in viam communem aquam, qua suum caput laverunt, observant quisnam primus transeat super illam aquam, & dicunt illum futurum esse suum sponsum.*

15. *In Apulia, & Lucania Provinciis Regni Neapolitani, & fortassè in toto illo regno hæc viget superstitio. Ad sanandum à morbo vermis, vulgò dicto* mal del verme. *Accipiunt vermiculum vivum, & ponunt in manu infantis recenter nati priusquam baptizetur, & clausa manu, ac fasciis constricta dum baptizatur, moritur vermis in manu infantis. Statimac verò est baptizatus, ex manu ejus parentes vermem jam mortuum auferunt, & in terram proiiciunt. Postquam verò puer factus est adultus, dicunt, hunc habere virtutem, & auctoritatem, ut omnes morbos vermis affectos sanare queat, signando signo crucis super partem læsam his verbis admurmuratis*: In nomine Patris, &c. Occidi vermem cùm eram, &c. nunc occido, quòd &c. hinc aufero &c. *deindè in terram expuat.*

Sic narravit mihi quidam Religiosus Sacerdos Provinciæ Apuliæ, qui plures dicto morbo affectos se sanasse asseruit; quia à parentibus suis admonitus fuit, se, dum baptizatus fuit vermiculum in manu occidisse.

In hac autem actione, si quis attentè illam consideret, inveniet in ea fieri excessum in cultu Dei: Colitur enim Deus in Sacramento Baptismatis, cæremoniis, ac mediis indebitis, ac modo inconvenienti. Nam ex verme mortuo in manu pueri, dum baptizatus est, credunt, virtutem accepisse sanandi omnes tali morbo affectos. Sed hæc mera sunt commenta diaboli. Quis enim hujusmodi instituit ordinationem? Quis talem tribuit virtutem? Non alius utique quàm diabolus, qui ex pacto expresè inito cum primo mago, ad positionem talis vermis, & ad hujusmodi actionem accurrit, & remedia intrinsecùs applicat, quibus morbum tollat: cui operationi dæmoniacæ tacitè consentit, qui tales actiones operatur.

16 *Hùc referendi sunt Clavicularii, qui per clauiculam dictam Salomonis varias noverunt exercere actiones; quibus vel expresè, vel implicitè saltem se pactum cum dęmone habere, demonstrant. Isti enim absque claui, & strepitu, ut dicunt aperiunt carceres, soluunt reos, eorum custodes graui ligant somno, serras domus, apothecæ, arcę, arculę, &c. jactant, se aperire, & claudere, nullo apparente signo aperitionis; similiter mulieres ad sui amorem pellicere, solo intuitu, aut verbis in eis corruptionem excitare, & alia id generis perpetrare posse, asseverant, omniaque ex Salomonis clavicula didicisse astruunt.*

Quæ clavicula dicitur à clavi tanquam diminutivum ipsius: dicitur Salomonis: quia ipsius professores testantur, à Sapientissimo Salomone adinventam fuisse; & propterea ab ipsius nomine tanquam ab Auctore sumpsisse denominationem. Diciturque clavicula, quia velut clavis aperit carceres, solvit reos, & alias hujusmodi actiones operari docet, ut jactant dicti clavicularii.

At falsissimum est, Salomonem hanc invenisse claviculam, sed illius adinventor est

est diabolus, qui figmentum hoc vocari jussit claviculam Salomonis: ut vel sic ipsius turpitudo sub nomine doctissimi Auctoris deliteat, & facilius ad sui ipsius sequelam, homines alliciat: sicut etiam supra diximus *tom.*1.*pag.*218.*num.*633. *de Arte Paulina, Spirituum, & Angelica*: ut benè tradit Baptista Signa *de vero studio christiani cap.*7. Dum enim Salomon verus Dei amicus fuit; & ejus præceptis obediens, quis audeat asserere, hujusmodi vacasse arti superstitiosæ, ac prorsus diabolicæ? Si verò illum consideres postquam per peccatum à Deo fuit aversus, ipse non indigebat incumbere huic arti: quia omnibus deliciis affluebat. Falsissimum etiam est, quòd carceres aperiant, & reos solvant; nam praxis contrarium docet: videlicet, postquam carceribus sunt mancipati omnem vim diabolicam evanescere: ut supra diximus *tom.*1.*pag.*190 *num.*551. Nec possunt mulieres invitas ad sui cogere amorem: quia voluntas semper libera manet in actu suo: ut satis fusè demonstratum est supra *tom.*1.*pag.*191.*n.*555. De his legendus Lupus noster *3.p. Edicti S. Inquis.lib.*15.*dist.*1.*art.*4.*diffic.*3.

17. Prædictis actionibus absimiles non sunt illæ, quibus nonnulli vacant, dum maleficium amoris tollere volunt.

Utuntur enim maleficio odii, certo ritu v.g. consecrantes, vel potiùs execrantes columbam nigram, & divisam per medium dant comedendam amantibus. Item ut odii maleficium tollant, utuntur amoris maleficio, v.g. Eucharistiam Sacram in ore habentes osculantur eam, quam volunt in amorem inducere: vel labiis chrismate inunctis id faciunt cum certis cæremoniis.

18. *Ut sterilitatis agrorum maleficium tollant, hostiam sacram comminuunt, & tritam in pulverem spargunt per hortum: vel agrum; quæ non tantùm sunt superstitiosæ; sed manifestè impiæ, sacrilegæ, & hæreticales, & tamen hæc facta aliquando legitur.*

Primum antecedenti numero refert Hollenus *in Præceptorio de Chrismate*. Alterum Grillandus. Cætera de Eucharistia Cæsarius Eisterbacensis *lib.*9.

§. II.

216 Aliæ actiones superstitiosæ recensentur, in quibus intervenit.

IDem prorsus fatendum de cæteris actionibus præfatis, in quibus, quando intervenit abusus Sacramentorum, vel Sacramentalium, vel Sacrarum rerum, aut verborum sacræ scripturæ, Orationis Dominicalis, Symboli apostolici, vel alterius orationis, non tantùm superstitiosæ nuncupandæ; sed etiam sacrilegæ, & hæreticales censendæ: ut testatur Pegna *ad Director.Inquis.par.*2.*comment.*67. Farinac. *de Hæresi qu.*181.*n.*2.*& sequent.* Scaccia *de Judic.Civil.Criminalibus, & hæreticalibus lib.*1.*cap.*12. Delrius *Disquis.magic.lib.*5 *sect.*15. & Carena *de Off.S.Inquisit. part.*2.*de sortilegiis tit.*12.*§.*4 *num.*23. An verò illa actio, in qua intervenit abusus hostiæ non consecratæ, censenda sit tantummodo superstitiosa: vel etiam hæreticalis? Circa hanc difficultatem nonnulli, quos citat Carena *loco citato nu.*52. dixerunt, non esse hæreticalem. Verumtamen sententia verior est, talem actionem esse hæreticalem. Ratio favet primò: quia in quacunque hostia reperitur Crux Christi, quæ ubicunque, & in quacunque materia reperiatur, semper est adoranda Adoratione latriæ: uti docuerunt communiter Theologi *in* 3.*sent.dist.*9 *& in* 3.*par.summæ D.Thomæ q.*25.*art.*4. Secundò sæpè non rem; sed significatum inspicimus. At Hostia quæcunquè sive consecrata, sive non, semper repræsentat sacrosanctum Missæ sacrificium; unde eam spernere, consequenter est spernere Sacramentum Altaris. Sicut enim forma Sacramenti Eucharistiæ adhibita in sortilegio, in omniũ sententia, reddit illud qualificatum; idem dicendum de alia parte integrante ejusdem Sacramenti, idest, de Hostia non consecrata, quæ adeò est materia Sacramenti, quòd moraliter pro Eucharistia tantummodo est destinata; & non est sicut aqua, & oleum respectu Sacramenti Baptismi, & Confirmationis, quæ de se sunt materiæ communes

Abusus Sacramentorũ Sacramentalium, Rerum sacrarum Verborum S. Script. Symboli Apost. & similium.

nes tam ad Sacra, quàm ad Profana. Ita etiam Diana 4. *part. tractat.* 7. *de pœnis resolut.* 10.

Et si dicatur, quòd utimur Hostia non consecrata aliquando ad litteras claudendas: Respondetur, hoc esse merè per accidens: nec tollere: quin Hostia moraliter tantummodo pro Sacramento Eucharistiæ sit destinata. Ita sentiunt Zanardus *in Summa divin. Præcept. part.* 2. *cap.* 64. *Versicul. Immò teneo, quòd uti*. Scaccia *de Judic. Civil. Criminalibus, & Hæreticalibus lib.* 1. *cap.* 12. *num.* 34. *Versic. sortilegus igitur*, & Cæsar Carena *de Officio Sanctæ Inquisit. loco citato numero* 54. *& sequentibus*.

ARTICULUS II.

Motionibus.

§. I.

VArias etiam motiones in hac curatione exerceri, experientia docet: nempè, leves manuum, pedum, aliorumque corporis membrorum motus, qui per se non sunt activi circa alios, ad quorum commodum ordinariè fiunt. Hoc exemplo comprobari potest relato à Remigio *lib.* 3. *dæmonol. c.* 4. ex Svetonico, Tacito, Sabellico, aliisque non infimæ classis Scriptoribus. 217

Varii membrorum corporis motus in curatione hac interveniunt, qui omnes sunt superstitiosi. Exemplis cõprobatur.

Vespesianum pro tribunali sedentem Alexandriæ, ubi status æstivis flatibus dies operiebatur, duo ex plebe viri adierunt, opem sibi orantes à Serapide demonstratam. Hic oculis, ut cæco dies illucesceret, si ipsius oculos sputo Vespesianus inunxisset. Alterque firmior fieret, si calce contingeretur. Cùm vix fides rei esset; nec ea ullo modo successura crederetur, ne experiri quidem à principio Vespesianus ausus est. Cæterùm amicis hortantibus, quòd dicerent peracti remedii gloriam penes Cæsarem: irriti verò ludibrium penes miseros fore: utrunque pro concione tentavit. Nec defuit eventus. Nam alteri manus ad usum statim versa est: Alteri clara reluxit dies.

At quis non videt hujusmodi motiones nullam vim prorsus habuisse naturalem? Sed si effectum intentum produxerunt, non à tali motu; sed à dæmone ortum habuisse, Verebatur enim dæmon ille, quem sub Serapidis nomine colebat Ægyptus errorum mater, ne piorum Ecclesia recens ibi constituta ex vetusto illo se exturbaret domicilio; præviditque futurum, ut duo ægri uterque sua esset defuncturus clade; ac proindè ambos impulit à Vespesiano opem implorare, ut cùm eventus secutus fuisset, ejus favore, qui erat rerum potiturus, oraculi Majestas augeretur; nec ex eo imperii fastigio ad veræ lucis fulgorem animum intenderet.

Sic de Pyrrho narrant, splene scilicet, laborantibus mederi solitum fuisse, postquam resupinos dextro pede tetigisset.

§. II.

SImiles motiones superstitiosas vulgò exercent hoc nostro ævo plures viri, ac mulieres tum ad morbos tollendos: tum ad infortunia avertenda, quarum aliquæ hìc describuntur. 218

Similes motiones multi exercent hoc nostro ævo. Quarum aliquæ describuntur.

1. *Ad ægritudinem pellendam: Ducere ægrotum ante solis ortum versus orientem; & eò expansis ad solem manibus in crucifixi morem stantem dicere:* Hodie dies illa est, qua Dominus Deus ad crucem accessit, &c. *Deindè recitare quasdam orationes.*

2. *Con-*

2. *Contra venenum. Statimac venerit nuntius, seù patiens, ponere pedem dextrum super sinistrum ipsius, & præbère ei poculum aquæ, aut vini, certam recitando orationem.*

3. *Sic Anno* 1648. *Vt quædam vetula sanaret ab ęgritudine oculorum illum, de quo supra* in hac disputatione numero 9. *pręcepit, ut bis in die iret ad tria transfreta mane antè solis ortum, & serò post solis occasum, & ad ripam aliquantisper deambularet.*

4. *Ad servandum equum illæsum, cùm in itinere soleę ferreę evelluntur, ponere digitos grossiores in modum crucis ad summitatem pedis; & dicere quędam verba.*

5. *Ad eundem effectum. Genuflectere ante pedem absque solea ferrea existentem, & recitare Pater noster; & elevando dictum pedem cœlum versus, ad illa verba* sicut in cœlo, & in terra, *tunc ponere pedem super terram, &c.*

6. *Ad equum coactum. Eruere clavum, & in terram figere genuflectendo dicendo Pater noster & ad illa verba,* & in terra *malleo, vel saxo percutere terram additis certis verbis, & observantiis.*

Prædictis addam unicum factum, de quo anno Domini 1664. Venetiis à probatissimo Viro D. Francisco Sala meo familiari consultus fui: quod postquam Bergomum fui regressus per litteras sequentes, sed idiomate ejus materno iterum mihi repræsentavit dicens.

Admodùm R. P. mi in Domino observantissime.

EX litteris vestris mihi gratissimis audio id, quod Paternitas vestra Rev. pręparat ad typis edendum, & quod desiderat pro informatione illius casus, de quo Frater meus D. Bartholomęus fuit instructus; & id quod secutum est coram me, sed ego nolui, quod exequeretur, nisi priùs consulerem Paternitatem vestram. Et fuit sub hac forma: Quidam homo diæcesis Taruisinæ nos docuit, quòd ad impediendum, ne passeres damnum inferrent grano tam in campis seminato, quàm etiam in spica contento, debere manè ante solis ortum egredi ad campos, quærere unam ranam, eamque ponere in unam ollam novam, quæ cooperiatur carta, vel tela, qua manibus accepta circumiremus illos agros, & segetes, quos desideramus tueri à passeribus damnificantibus cum hoc tamen pacto, quòd iter debeamus initiari ab ortu solis, & prosequi, sicut facit sol suum circulum, & cùm pervenerimus ad locum, ubi incæpimus iter, tunc ingrediamur segetem usque ad medium campi, & ibi fodiamus terram, & sepeliamus ollam, in qua inclusa est rana, postquam autem fuerint segetes maturæ dissepeliamus ollam cum quibusdam observantiis circa tempus, & modum, & progrediamur eodem itinere, quo priùs, quando ivimus ad sepeliendum ollam; sed vice versa, non enim versus oriens, sed versus occidens, donec circulum finierimus. Hoc autem esse faciendum vel statimac seminaverint granum, vel antequam floreat granum cum quibusdam aliis observantiis, &c.

Nos prædictam instructionem exequi, & adimplere noluimus, nisi priùs cum Paternitate vestra loqueremur, qui mihi dixit, dictam operationem esse superstitiosam, & ideo ab ea nos abstinere deberemus; sed nos docuit ponere sub protectione Sanctissimi Nominis Jesu, ac Sanctorum Angelorum Custodum nostras segetes, agros, campos, vineas, domus, ac cætera omnia ad nos spectantia, & à Paternitate vestra nobis fuit tradita quædam brevis oratio ab ipso composita. Et ita à nobis omnia ad nos pertinentia commendata fuerunt protectioni Sanctissimi Nominis Jesu, ac Sanctorum Angelorum, cujus protectionis effectus experimentaliter consecuti sumus ob Divinam pietatem ac misericordiam. Quare his meis characteribus finem impono affectuosè salutans Paternitatem vestram: idem præstat D. Maria uxor mea, ac D. Cattarina fratria mea, cùm absit ejus Maritus Frater meus D. Batholomęus, qui est in Villa. Mihi gratum erit scire, si id, quod supra scripsi sufficiat pro eo, quod desiderat. Circa verò alia particula-

Videas infra n. 647.

cularia, pro informatione procurabo vestram Paternitatem fieri certiorem. Deus piissimus præservet eam ab omni malo.

Venetiis die 6. Decembris 1664.

Paternitatis vestræ admodùm Reverendæ.
Affectuosissimus, & Obligatiss. Servus.

Franciscus Sala.

A tergo.

Adm. Rever. Patri mihi in Domino Observantissimo P. F. Candido Brognolo Theologo, ac Vicario Sanctæ Inquisitionis.

Bergomum.

Ad Conventum S. Marię Gratiarum.

Quis autem erit ita ignarus, ut dictam operationem approbare velit? Quam enim vim ad effugandas passeres habere poterat illa rana clausa in illa olla? quænam virtus inesse poterat in illis circulationibus, & motionibus? Quis talem tribuit vim? non alius utique quàm dæmon, qui ex pacto expresè inito cum primo mago, ut supra dixi articul. præc. ad positionem illius ollulæ cum rana inclusa, ac illis circulationibus, ac motionibus promisit accurrere, ac passeres in fugam vertere, cui operationi dæmoniacæ tacitè consentit, qui tales actiones operatur.

A prædicto D. Francisco Sala aliæ operationes mihi fuerunt patefactæ: (sic enim ei colligere commiseram, suadente Reverendissimo Patre Inquisitore.)

Quidam parvulus epilepsia laborabat; cujus matri fuit persuasum, ut parvulum poneret super Altare S. Valentini, ac diceret: O Sancte benedicte tibi dono istum meum filium, &c. illumque derelinqueret super Altare, donec ipse à planctu cessaret, & aliqua alia mulier illum acciperet, ac restitueret matri suę: & sic imposterum epilepsia non laboraret. Eidem mulieri fuit persuasum, ut quando cadebat filius, acciperet tres clavos, & extenderet in modum Crucis brachia filii, & pedes poneret unum super alium, & clavos poneret unum ad pedes, & unum ad singulas manus: cum quibusdam aliis, &c. & sic non ampliùs caderet.

Insuper si adhuc dicto morbo affectus caderet, tunc ipse apprehenderetur ab aliqua muliere, quę dictum ægrotum non agnosceret, & deorsum illum verteret, videlicèt ubi erat caput, poneret ejus pedes, & ubi erant pedes, poneret caput, dicunt, quòd sanaretur.

Sed omnia prædicta cùm sint prorsus vana, & inutilia nonnisi à dæmone tradita esse, nemini est ambigendum.

§. III.

Quampluribus aliis id generis motionibus, ac gesticulationibus utuntur rustici, & aliis hujusmodi medentes, quas omnes superstitiosas esse juremeritò est fatendum. Si enim eas consideremus in ordine ad eos, ad quorum commodum, & utilitatem fiunt, quis eis vim ullam naturalem sanandi tribuere audeat, cùm prorsus sint vanæ, inutiles; & ridiculæ? Si verò, in eo, qui movetur; possunt quidem causare hoc, vel illud ubi, & per accidens calorem aliquem, si motus sit ad illum sufficiens. Sed in præsenti nec solet esse talis, nec ob eam causam fieri, nemini est ignotum; sed esse tantùm signa à diabolo instituta, & primo mago tradita, qui eas docuit homines exercendas, qui nimis creduli, ut opta-

219 Aliis hujusmodi utùtur rustici quę superstitiosę ostenduntur.

ut optatum consequantur effectum, utuntur; pactoque saltem tacito, & implicito dæmoni consentiunt. In quibus motionibus, ut dixi de Actionibus, si abusus intervenit vel sacramentorum, vel alterius rei sacræ: sicut fit in prædictis, in quibus vel signo crucis, vel oratione dominicali abutuntur, non tantùm sunt superstitiosæ; sed sacrilegæ, & hæreticales hujusmodi curationes.

Immò etiam hæreticales, si interveniat abusus sacramentorum, &c. ut dictum est.

Quarè omnes isti ritus, actiones, cæremoniæ, ac gestus, quos Ecclesia non recipit; nec verbum Dei scriptum; vel non scriptum approbat: cùm tantùm in ratione signorum adhibeantur, quæ à Deo nullo modo sunt tradita, meritò censentur vanæ observantiæ species: & propterea ex pacto dæmonis habita, tanquam superstitiosa sunt fugienda.

SECTIO III.

Observativum.

220 Dæmon, ut se sapientem prodat, varia tradit præcepta secundũ modum observativum Temporis, Ominum.

ANtiquus ille dierum noster adversarius divinarum nimis actionum æmulator cernens principium nostræ reparationis Christum Dominum Verbum incarnatum, clementissimum, & sapientissimum: ut clementissimum non permisisse morbum peccati currere sine remedio, quod instituit in verbis, & elementis, quę dum per sacerdotum Ecclesiæ ministrorum operationem insimul accedunt, fiunt sacramenta animas nostras à peccatorum morbis purgantia, gratiam augentia, & in virtutibus corroborantia: ut sapientissimum juxta dispositionem suæ immutabilis sapientiæ cuncta ordinatissimè gubernare, varia adhibendo spiritualia pharmaca secundùm varietatem temporum: nec non diversa tradendo præcepta; ex quorum observatione: vel transgressione bona, vel mala eventura conjecturaliter prænuntiari solent. Eum imitari studens hæc Dei symia, ut se continuè ostendat clementissimum varia suis tradidit mancipiis remedia exercenda ad tollendos morbos, malaque avertenda secundùm modum verbalem, ac operativum, quorum primus in verbis tàm significativis, quàm non significativis: Alter in operibus sive actionibus, sive motionibus consistit: ut duobus sectionibus præcedentibus demonstratum est. Ut verò se prodat quoque sapientissimum, suos edocet asseclas varia servare præcepta ad mala præsentia avertenda: ac futura præcavenda secundùm modum observativum Temporis, & Ominum: ut duobus articulis notum fiet.

ARTICULUS I.

Temporis.

221 Non est superstitio tẽpora observare quibus Herbæ sunt colligendæ, Ligna succidenda. Mare navigandum.

UTilissimum quidem, nec superstitioni ascribendum, tempora observare, quibus herbæ sint colligendæ, ligna succidenda, agri seminandi, mare navigandum, si id faciant permoti naturali observatione motus, & influentiæ cælestis, nemini est ambigendum. Quod enim Medicus herbas colligat potiùs in Majo, vel Aprili, quàm in Augusto; aut hyeme, id non superstitionis, sed medicinæ est: quia tam ratio naturalis, quam medicina dictat certis anni temporibus virtutem in herbis esse efficaciorem ad naturales effectus, ligna quoque minus obnoxia corruptioni, aptioraque ad usum.

§. I.

222 Quando superstitio fit, dies observare, Declarat jus canonicũ.

AT superstitio, est dicenda, cùm certus observatur unus hebdomadæ vel mensis dies tantùm; vel certa hora diei, qua talis hora, vel dies est: vel circumstantiæ adduntur inutiles, vel otiosæ; aut non approbatæ orationes. Quorum superstitionis modi hic nonnulli oculis subiicientur.

Pri-

Primò venit ritus eorum, qui Calendas Januarias, & brumam more paganorum colunt: de quibus habetur *in cap. Si quis Calendas 26. qu.7.* ubi Zacharias Papa *in Concilio Romano cap.9.* eos anathematis mucrone ferit: dicens, *magnam esse iniquitatem coram Deo aliquid plus novi facere propter novum annum. Ideò talia facere præsumens anathema sit.* Quem dierum ritum observare consueverunt Ægyptii; à quibus dicti sunt dies ægyptiaci, de quibus fit mentio apud D. Augustinum *lib.2. de doctrina christ.cap.20. & in Enchyridio cap.79.* & habetur *in cap. Non observetis eadem caus. & quæst.* ubi Glossa Canonica vult, Ægyptios docuisse, qui dies toto anno infausti forent ad opus inchoandum; & hos Ecclesiam olim in Kalendariis suis signasse; quorum posterius nihil dubito, quin falsum sit. Nunquam enim hæc Ecclesia recepit, Apostolicæ prohibitionis memor, ubi ad Galat.4. ait: *Dies observatis, & menses, & tempora, & annos. Timeo vos, nè frustra laboraverim in vobis.* Priùs autem recipi potest: ut etiam recensetur *in c. Non observetis.* Astrologorum enim ista commenta fuere, & Ægyptus inventrix Astrologiæ.

§. II.

PRopterea Petrus Breslayus *libro primo Notabilium cap.53.* hujusmodi dicit esse Januarii primo, & 25. Februarii 4. & 26. Martii 1. & 28. Aprilis 10. & 20. Maii tertio, & ultimo. Junii decimo, & 17. Julii decimotertio, & 21. Augusti primo, & 24. Septembris tertio, & 21. Octobris tertio, & 22. Novembris 5. & 28. Decembris septimo, & 22. Alexander verò ab Alexandro *lib.4. genialium dierum cap.20.* unum hebdomadæ diem alicui nationi, alium alteri fuisse infaustum memorat, dicens: apud Rabinos diem lunæ fuisse infaustum: quia in eo putabant natum fuisse Caim: apud Athenienses diem Martis: apud Medos diem Mercurii: apud Phrygios diem Jovis: apud Trojanos diem Veneris: apud Persas diem Saturni. Apud verò Ægyptios infaustum fuisse diem Martis, faustum verò diem Jovis, habetur in Sacerdotali Romano *p.3.tract.2.c.4.* & testatur Gulielmus Durandus *tract. de Computo c.4.* Unde Ægyptii certis diebus non inchoabant opus aliquod, ne haberent malum introitum, progressum, aut exitum.

223 Adducuntur exempla.

At cùm nullus dies ex natura sua sit faustus; sed omninò sit accidentale, quòd aliquis dies sit faustus, vel infaustus, meritò hujusmodi dierum observatio detestatur, è sacris Canonibus *c. Non licet, c. Si quis. c. Non observetis 26. q.7. & c. Quis æstimaret. ead. caus. & quæst.* magnum peccatum judicatur: Idcircò in dicto canone subditur: *Intelligat Lector, ad tantum periculum animæ pertinere superstitiosas temporum observationes, ut huic loco subjecerit Apostolus, Timeo vos, nè fortè sine causa laboraverim in vobis.*

§. III.

EX hac dierum infaustorum superstitione ad negotia peragenda emanarunt dies cretionum, seù critici, qui idem sunt, ac judiciales, seù judiciarii, & judicativi. Ideò olim Judices, seù Censores alienorum operum Critici dicebantur: ut tradit Calepinus *ver. Criticus:* Critici verò vocantur secundùm Medicos dies illi, quibus de morbi ratione judicium ferri potest. Sunt autem impares, & potissimùm quintus, & septimus. Quorum observatio, ut respicit corporum infirmitatem, non est superstitiosa aut vana: quod patet tum ex communi consensu Physicorum: tum ex praxi: nam hujusmodi observantia pendent à re naturali, nimirum à natura humorum. Si enim in his diebus natura confortatur, fit judicium de futura sanitate: & è conversò si deterioratur, futuræ proximæ mortis propemodùm certum habetur indicium.

224 Ex dicta dierum superstitione emanarunt dies critici. Quid sint?

Si verò dies critici, seù judiciales dicantur illi, quibus solùm antiquitùs hæreditas adiri poterat; ut testantur Odofred. *in L. Cretionum. C. de jure deliberandi:* Bel-

Quando sint superstitiosi?

laper-

la pertica insignis Doctor *in d. L. contra Baldum eod. loc.* eorum observatio utique est superstitiosa; Ideòque ut talis penitùs sublata est ab Imperatore *in L. Cretionum. C. de jure deliberandi*. Undè nunc temporis tàm die critica, quàm non critica; verb. grat. sexta, & octava, hæreditas adiri potest: ut habetur *L. fin. C. eod.* cui adstipulantur Hogodnell. Herman. Vul. Jur. prudent. Roman. *lib. 1. cap. 72. num. 28.* Petrus Gregorius *Syntagmate juris universi lib. 46. cap. 2. num. 5. & sequentibus*, & alii plures apud Carenam *de off. Sanctæ Inquisit. par. 2. de sortileg. tit. 12. numero 136.*

§. IV.

225 Sunt aliæ observationes populares, nempe Diei S. Pauli. S. Vincentii. S. Urbani.

PRædictas observationes aliæ sequuntur populares, quæ communiter apud vulgus sunt in usu.

Quidam observant alios dies certos: ut conversionis S. Pauli, S. Vincentii, S. Urbani, vel aliorum, quibus si pluat; vel cælum serenum sit, sibi spondent serenitatem, fertilitatem, sterilitatem, vini copiam, vel inopiam, aut continuatam per tot dies pluviam. Ex quo fecerunt illos Versus.

Clara dies Pauli bona tempora denotat anni.
Sic nix, aut pluvia &c.

Quam observantiam non esse superstitiosam defendit noster Lupus *lib. 15. Edicti S. Inquisit. dist. 6. artic. 1. difficul. 1.* & per consequens nec versus illos superstitiosos esse contra Binfel. *de Confessionib. malefic ubi de causis ad maleficia disponentibus causa 3.* & Delrium *Disquisit. magic. lib. 3. part. 2. quæst. 4. sect. 6.* Sed potiùs vanos esse, nulloque niti fulcro. At mihi videtur cum distinctione procedendum. Si enim ex pluvia, vel serenitate illius diei festi quis credat infallibiliter futuram, vel fertilitatem, vel sterilitatem, nec aliter posse evenire: hujusmodi observatio proculdubio superstitiosa est: quia ut ipse Lupus ait, nititur falso fundamento: Si enim dies consideratur ratione Sancti, qui colitur illa die: superstitiosum est credere: quod à tali Sancto provenire debeat vel sterilitas, aut fertilitas: pluvia, aut serenitas, quia sic tali Sancto bonum vel malum totius, anni posset attribui, quod est absurdum: Si verò dies ille consideretur, qua naturalis ex cælorum cursu, stellarumque occursu, & concursu: tunc cùm quotidiè habeatur aliquis cursus, occursus, & concursus, non esset magis prognosticus totius anni unus dies, quàm alius. Si ergo uni tantùm diei totius eventum attribui debere judicant contra commune Astrologorum placitum; & credunt indubitanter, non aliter fore eventurum, quàm dies ille prognosticavit; hoc non potest attribui alteri, quàm dæmoni, qui talia hominum idiotarum mentibus inseruit, ut eos in aliquos errores divinæ Providentiæ repugnantes paulatim valeat pertrahere. Si autem ex serenitate, vel pluvia illius diei tantùm opinatur, futuram sterilitatem, vel fertilitatem non necessariò; sed contingenter sæpiùs eventuram, putà si valdè senex sit, & ex longa annorum observatione prognosticet contingenter, quid futurum: tunc dictam dierum observationem, & per consequens versus illos omni carere superstitione puto.

Primorum 12. dierum mensis Januarii.

Idem prorsus fatendum de illis, qui asserunt, prognosticari posse, quemlibet anni mensem juxta qualitatem primorum dierum duodecim mensis Januarii, volentes primum primo mensi respondere; secundum secundo, scilicet: Februario: tertium tertio, nempè Martio; & sic de singulis.

§. V.

226 S. Joannis Baptistæ.

A*Lii colligunt herbas in die S. Joannis Baptistæ ad certos quosdam effectus, puta sanitatem obtinendam.*

Quos, si credunt eo die ratione festi illius Sancti vim habere naturalem efficaciorem

rem ad talem effectum consequendum, superstitione non carere, certum est: quia festivitates Sanctorum non ad hujusmodi effectus producendos; sed ad Sanctos colendos, & honorandos sunt ab Ecclesia ordinatæ. Si verò directè Sancti meritis, Deoque sanctos suos honoranti hujusmodi tribuerent effectum, non auderem eos damnare superstitionis: quia viderentur & ipsi sanctos illos honore. Si tandem credunt herbas potiorem vim habere collectas eo die: quia sol tunc est reductus ad stationem suam, hoc est ad perfectum situm respectu nostri, nempè zenit, ubi magis diametraliter, quàm usquam fuerit anno illo, nobis (quatenus est ex parte ipsius præcisè) fortiùs benefacit, & salubriùs rorificat: tum nullam ibi adesse superstitionem, apertum est. Unde etiam quædam plantulæ ante solis ortum collectæ redduntur virtuosiores: sicut è contra aliæ reperiuntur meliores, si colligantur orto jam sole pro herbarum, plantarumve qualitate diversa: quod potissimùm die, qua sol est in Solstitio accidere potest.

Alii minuunt sanguinem equorum in Festo S. Stephani, vel S. Joannis Baptistę, vel inserunt arbores ipso die Annuntiationis Beatę Marię Virginis, & similia peragere solent. 227 S. Stephani, Annuntiationis B. Virginis.

De quibus idem judicium est faciendum, sicut de præcedentibus: *Nam ubi est eadem ratio, ibi idem jus esse debet. L. illud ff. ad Legem Aquiliam cum simil.*

Alii Venetiis, (sic mihi enarravit Reverendiss. P. Agapitus de Ugonis Venetiarum Inquisitor Generalis S. Officii.)

Quòd vigilia S. Joannis Baptistæ ad vesperas eunt ad Cisternam dicentes quandam orationem, replent phialam aqua, & intus ponunt albumen; idest clarum ovi, recitantes aliam orationem, ac ponunt illam phialam noctu ad rorem, manè verò sequenti ex figura, quæ intus est formata divinant res futuras etiam ex libero arbitrio dependentes.

Nocte ejusdem festi seminant in vas pugnum frumenti recitantes quandam orationem, deinde claudunt illud vas in capsam, quam non aperiunt usque ad diem octavę S. Joannis, & tunc, si est viride, vel flavum, vel album, vel longum, vel curtum, vel crassum, conjectant res futuras etiam contingentes, & à libero arbitrio dependentes.

Adolescentulæ nubendæ sumunt tria grana fabæ, unum sine cortice, alterum cum cortice, aliud cum medio cortice, ponunt ea sub cervical, manè verò diei sequentis, scilicet S. Joannis Baptistæ, sumunt unum ex illis, quod casu sibi ad manus venit, & ex eo conjectant, ac divinant, an benè, vel malè sint nubendæ.

Insuper nocte ejusdem festi plantant granum phasioli, & observant quot dies moretur ad nascendum, & dicunt, quòd tot annos ipsę manebunt ad nubendum.

Tandem vigilia ejusdem Festi ad vesperas ceram liquefaciunt recitantes quandam orationem, ac proiiciunt illam in catinum plenum aqua; & ex figura, quæ formatur, conjectant, ac divinant res futuras. Idipsum agunt cum plumbo liquefacto, ut sup. n. 181.

Aliæ hujusmodi superstitiones Venetiis exercentur, prout mihi testatus est probatissimus Vir D. Franciscus Sala, cui eas colligere hoc onus imposui, suadente Reverendissimo P. Inquisitore supradicto.

1 *Illa Adolescentula, quæ scire desiderat, quam artem exercebit suus futurus sponsus, nocte Sancti Joannis Baptistæ die 24. Junii ad sonum Campanæ mediæ noctis debet ire ad ponendam manum in aquam canalis, & primam rem, quæ occurret manui suæ, illam retineat, & consideret qualis sit, puta, si sit lignum, vel tabula, vel corda, vel hirundo, vel piscis, vel panis, vel quid aliud, (dicunt isti superstitiosi) talem artem exercebit futurus ejus maritus.*

2 *Similiter eadem nocte S. Joannis Baptistæ illa Adolescentula, quæ scire cupit, an bonum, vel malum experietur cum futuro marito, qui sibi à casu continget; seminat grana frumenti in aliquo vase, & ponit illud in loco secreto usque ad diem Visitationis Sanctæ Mariæ Elisabeth; deinde illud prodit in lucem, & tunc si fortè sit aliqua frumenti planta rubea, tunc divinat, quòd vel maritus, vel ipsamet uxor brevi morietur, quia (dicunt isti divinatores) ille color indicat candelas, quæ ad funeralia accenduntur: Sic etiam ad dictam frumenti plantam si fuerint conjunctæ quædam guttæ aquæ, dicunt; lachrymas indicare.*

Pariter si planta frumenti fuerit pulchra, & recta, talis, ajunt, erit futurus maritus: si verò fuerit deformis, & obliqua, talis dicunt erit futurus maritus.

3 *Aliæ eadem nocte aurora nascente aperiunt fenestram, & dicunt quædam verba, & quiescunt, & observant primum verbum, quod audiunt proferri à transeuntibus, ac dicunt, quòd tale erit nomen sui futuri mariti, vel audiet de moribus loqui, & tales, ajunt, erunt futuri mariti mores.*

At quis non agnoscat hujusmodi observationes esse superstitiosas, & à dæmone adinventas ad infirmandam Divinam Providentiam, quæ omnia suaviter gubernat, prout Creaturæ maximè usu rationis præditæ sese illi subiiciunt, & ab ea omnia sua bona recognoscunt? Nec non ad tollendam arbitrii libertatem, ita ut operationes, quæ liberæ sunt, & à libertate arbitrii dependent, volunt isti superstitiosi ad positionem rei prorsus vanæ casualem necessariò, & infallibiliter evenire: quo quid pejus?

§. VI.

228 Parasceve.

QUidam ova gallinæ, *quæ nascuntur in die Parasceve specialem vim habere credunt ad extinguenda incendia, si in ignem iniiciantur, ideò illa toto asservant anno.*

At quæro, vis hæc naturalis sit, nec ne? Si naturalis: unde habetur? à die, vel à matre? quis hoc asserat? nam quid absurdius? Nulla enim gallinæ prærogativa tunc præcipua competit; cùm dies illa sit mobilis, idest, variabilis; ipsa verò natura invariabilis, ad unumque determinata. Nec à parte diei, qua naturalis; quia nec orbes, nec sydera aliquid singulare influunt. At fortasse vis illa supernaturalis erit, nempè à die, qua sanctus est? Sed si vis aliqua sanctitati diei ascribenda est, eadem quoque attribuenda erit ovis gallinæ ortis diebus Natalis Domini, Resurrectionis, Pentecostes, Assumptionis Deiparæ; quia hæc quoque ratione mysteriorum forent sancta, & sic pro varietate mysterii sanctioris, & minus sancti; variaretur virtus ovorum gallinarum, quod toto cælo est negandum. Speciali, inquient, privilegio. Dic quæso, unde nosti? cui, & quando concessum? Constat experientia, dicent. Sed illa fallax, & unde certus es, non ex pacto effectum nasci? Devotio persuasit: dicet alius. Sed non bona devotio, quæ cum scandalo conjuncta, quæ meritò suspecta, quæ anilis, quę singularis, quæ nullo Ecclesiæ, vel traditionis munita suffragio, ut benè discurrit Delrius *Disquis. magic. lib.3. par.2. q.4. sect.6.* Quamvis devotio, & bona fides agentis excuset in foro conscientiæ à peccato; non tamen efficit, ut habeat vim, quam de se non habet. Sic testatur etiam Ignatius Lupus *3.p. Edicti S. Inquisit. lib.15. dist.3. art.1. diffic.2.*

§. VII.

229 S. Marię Magdalenæ. Diei Lunę.

ALii observant *quosdam dies, puta, diem Beatæ Magdalenæ, diem lunæ &c. ut infaustos, vel ut faustos ad iter, aut rem aliquam inchoandam. Item cùm mane surgunt, primò induerint calceum, vel femorale dextrum, an lævum, aut quo pede primùm tangant terram, vel domo egrediantur; & quæ hujusmodi nugatoria*, quos proculdubio, constat, peccare hoc genere superstitionis, ut habetur *ex cap. quis æstimaret. 26. qu.7.*

Huc referendi sunt, qui certis diebus olera scopis tangunt nè ciniphes, erucæ, campe, vel alia insecta noceant.

Qui nolunt ungues præscindere, die Veneris, vel nere die Sabbati, cùm intereà non abstineant in honorem Deiparæ à cæteris operibus servilibus.

Qui credunt, majorem virtutem inesse aquæ benedictæ Dominicis sequentibus quatuor tempora, quàm aliis ad speciales quosdam effectus consequendos.

San-

Sanctus verò Augustinus epist. 119. cap. 7. *eos inculpat, qui dicunt: Non proficiscar, quia posterus dies est, aut quia luna sic fertur. Vel proficiscar, ut prosperè cedat, quia ita se habet positio siderum. Non agam hoc mense commercium: quia illa stella mihi agit mensem. Vel agam, quia suscepit mensem. Non plantabo hoc anno vineam, quia bisextus.*

§. VIII.

AT quis non videat, hujusmodi observantias esse meras nugas magicas à dæmone inventas, ut rudes decipiat, superstitiosos illaqueet; & à recto cultu omnes divertat? Sed quæso, si quis dies infortunatus, unde? Ex astrorum, respondent, influxu, & positura. Verùm hæc est alia, atque alia singulis annis: nec eadem illo eodem die. Fusè hoc physicis rationibus refellit Cirvelus *p. 3. c. 6.* qui potest consuli. Hos superstitiosos jure meritò detestatur, arguit, & increpat D. Paulus ad Galat. 4. dicens: *Dies observatis, & menses, & tempora, & annos. Timeo, vos, nè frustra laboraverim in vobis.* Quæ verba explicans D. Ambrosius ait: 230 Has vanas observantias, ut superstitiosas detestatur. D. Paul.

Dies observant, qui dicunt ut putà, crastino proficiscendum non est: post crastinum enim non debet aliquid inchoari, & sic solent magis decipi. Hi autem colunt menses, qui cursum Lunæ perscrutantur, dicentes, v.g. Septima luna instrumenta confici non debent: Nona luna servum emptum, v.g. domum ducere non oportet, & per hæc faciliùs solent adversa provenire. Tempora verò sic observant, cùm dicunt: Hodiè veris initium est, festivitas est; post cras Vulcanalia sunt. Et talia iter ajuntum. Posterum est, domum egredi non licet. Posterum significat adversum, & præposterum, quasi elapsa commoditate serum. Annos sic colunt, cùm dicunt: Kalendas Januarii novus est annus (ut dictum est supra de Ægyptiis, & paganis) quasi non quotidiè anni impleantur; Sed ut Jani illius memoriam recolant bifrontis, hac superstitione utuntur, quæ longè debet esse à servis Dei. Si enim Deus ex toto corde diligatur, ipso propitio, nulla debet esse formido, neque suspicio harum rerum. Prosperè enim potest cedere, quicquid simpliciter sub Dei devotione fit. Hæc Ambr.

Hos item fatentur, & improbant D. Th. 2. 2. *q* 95. *art.* 3. *in corp.* Martin. Delrius *Disqu. mag. lib.* 3. *p.* 2. *q.* 4. *sect.* 6. Suarez *de Religione to.* 1. *lib.* 2. *c.* 2. Torreblanca *de magia lib.* 1. *cap.* 27. Sanchez *in summa lib.* 2. *cap.* 4. *n.* 15. *&* 16. Joan. Ægydius Trullench *in Exposit. Decalogi lib.* 1. *cap.* 10. *n.* 14. Joan. Nider *in decem Præcepta, Præcept. n.* 48. Raphael de la Torre *disp.* 3. & nuper Ignatius Lupus *p.* 3. *Edicti S. Inquisit. lib.* 15. *dist.* 6. *ar.* 1. *diff.* 3. *&* 4. post Carenam *de off. S. Inquis. p.* 2. *tit.* 12. *§.* 13. 231 Theologi omnes.

§. IX.

H*Uc referri possunt, qui ad sanandum ægrotum, ducunt eum feria sexta, idque continuis tribus diebus ante solis ortum versus orientem, & expansis ad solem brachiis quædam proferunt verba.* 232 Aliæ dierum vanæ observantiæ ad sanitatem consequendam.

Contra dolorem dentium: Tempore missæ tangunt dentes, & quendam in Evangelio passionis versiculum dicunt.

Contra dolores: Nocte S. Thomę pręcipiunt, filum torqueri à puella virgine; & ex eo funes subtiles perficere; & manè valdè diluculo occidunt suem, & in vulnere intus ponunt illos funes. Deinde audiunt missam S. Thomę cum pluribus aliis observātiis vanis, & ridiculis.

Ad sanandos pueros ab hernia: Nocte Sancti Joannis Baptistæ dividunt, seù potiùs aperiunt arbusculum tenellum nuceum; idque cuneis apertum tenent, dum per ipsum transire faciunt puerum: interim admurmuratis certis verbis.

Ad sanandos equos à lumbricis. Die Veneris, aut Dominico ponunt equum contra solem dicentes certo numero Pater noster, & Ave Maria cum quibusdam signis, eique porrigunt frustum panis cum certis verbis in eo scriptis.

Ad inveniendum furem. Ante solis ortum die Sabbati ramum avellanum abscindunt dicentes: Ego te ramum hujus æstatis reseco, &c. *in mensa sternitur tegumentum additis, & aliquot vicibus repetitis dictis verbis, cum certis aliis observantiis.* Ad cognoscendos fures.

Quas omnes dierum observationes vanas esse ridiculas, superstitiosas, & à dæmone inventas, nemo est, qui ambigat.

§. X.

233 Inter has non est connumeranda observantia Partus octimestris Ratio hujusmodi redditur.

INter has autem superstitiosas temporis observantias non est connumerandum ullo modo id, quod communiter fertur de anno climacterico, quem homini lethalem esse dicunt; ac de octimestri partu, quem minimè vitalem esse ferunt.

Quòd enim partus octimestris nequeat vivere, contingit, quia semen humanum multiplex est. Quoddam enim perficit fætum septimo mense; & tunc fætus post sextum mensem conatur exire; quod si non reperit magnam resistentiam, tunc validus exit, & robustus. Si verò reperit; continua illa mensis pugna debilitatur, & octavo mense debilis, atque invalidus admodùm prodit in lucem.

Aliud semen perficit fætum nono tantùm mense; & tunc fætus ante hunc mensem non conatur exire; soletq. adeò robustus esse, ut impedimenta cuncta contraria vel ei non resistant: vel per resistentiam, quando mater uterum fert diutiùs, non admodùm debilitetur, sic testatur Hippocrates *l. de Octimestri*, quem sequuntur Fabius Paulinus *l. 6. Hebdomad. c.* 4. Andreas Laurent. *l.* 8. *hist. Anat. c.* 9. & *q.* 30. & alii.

234 Anni climacterici.

Quod verò astruitur de annis Climactericis, quis audeat superstitionis incusare? Eadem enim de his sicut de criticis diebus ratio militat. Nam sicut ad ferendum judicium de infirmitate natura dies constituit criticos, seù judiciarios, ita ad judicandum de protractione vitæ ordinavit annos climactericos, si in ipsis alicujus specialis vigorationis, vel destitutionis detur. Quorum ratio à priori hæc est. Dierum criticorum, ut tradit Andreas Laurent *lib.* 3. *hist. Anat. c.* 13. duæ sunt causæ: Materialis una: Efficiens altera. Materialis est quilibet humor noxius quantitate, vel qualitate peccans. Efficiens duplex, universalis, & particularis. Universalis, & remota est cœlum, cujus vires ferè omnes excipit, & nobis communicat. Particularis, & propinqua est ipsa natura, quam Hippocrates vocat calorem insitum, Galenus facultatem corpus dispensantem: Alii temperiem, sive spiritum vocant, quæ sic motiones suas statis circuitibus perficit, quasi ratione uteretur. Quòd si aliquando errat, id à materiæ vitio procedit, eam contumacia sua vincentis.

Ratio hujus redditur.

Itaque quòd tardior, vel celerior sit crisis, id partim materiali, partim efficienti causæ tribuendum. Si enim humor sit temperamento calidus, substantia tenuis, & qualitate benignus, faciliùs à natura domari, celeriùs coqui, & excerni. Si crassus, frigidus, & contumax, difficiliùs. Item à validiore natura citiùs, à debiliore tardiùs coqui.

Quòd autem nunc pari, nunc impari die contingat crisis, id à sola materiali causa provenire nempe, peculiari humoris cujusque motu; bilem tertiò quoque die moveri; pituitam quotidiè: melancholicum humorem quarto die: Ergo biliosi morbi omnes debent imparibus judicari diebus: cæteri verò ex paribus, quia iisdem diebus morbi judicandi, quibus moventur.

Quemadmodum ergo dies critici intrinsecè à causa efficiente particulari, nempe natura, nisi impediatur ab aliqua causa, insitam habent vim immutandi, seù alterandi corpus humanum, & morbum indicandi: Ità anni climacterici eandem à natura virtutem consequuntur; qui si non indicant, id ex eorum natura non provenit; sed per accidens, putà, à materiæ vitio sua contumacia naturam pervertentis.

§. XI.

235 PRæstereà sicut dies critici quamvis à die morbi incipiant, & in quolibet die natura aliquam faciat mutationem in corpore humano: interdum ad meliorem statum: interdum ad deteriorem; nihilominùs septenariis tantùm perfectæ, & salutares crises perficiuntur: quia natura, quæ causa est efficiens, definitum sibi elegit tempus, quo motus suos, & crises perficit; ut inquit dictus Andr.

Laur. Tempus verò illud sola experientia docet, septimo die, decimoquarto, vigesimo perfectas, & salutares crises semper contingere, eo modo, quem tradit Galenus *lib.3. de diebus Decretoriis, seù criticis, cap.9.* Ita anni Climacterici, quamvis incipiant à primo septenario sexto expleto, & climacterici sint singuli septenarii: quia natura in quolibet facit mutationem aliquam in corpore humano, interdum ad meliorem, interdum ad deteriorem, potiùs tamen ad deteriorem, pro ratione cujusque temperamenti. Nihilominus inter hos septenarios tres sunt præcipuè climacterici, videlicet, quadragesimus nonus, quinquagesimus sextus, & potissimùm sexagesimus tertius; qui respectu aliorum à Medicis, Philosophis, & Astrologis climactericus nuncupatur, quia magis periculosus est. Nam climactericus apud Græcos idem importat, quòd periculosus. Unde anni climacterici sunt periculosi; sed maximè sexagesimus tertius, si infirmus viribus destituatur: Sicut etiam dies critici, si in illis ægrotus mutetur in deterius. Magis, magisque augetur periculum, si concurrant etiam causæ efficientes universales, nempè Planetæ malefici. E contra verò sicut dies criticus dicitur bonus, quando infirmus in illo reasumit vires, ita cognoscitur bonus annus climactericus, si homo climactericus benè se habeat (illo anno existente) & à fortiori si vigoretur, ut benè testatur Codroncus *de annis climactericis lib.1. cap.11.*

Cur autem septenarium potiùs, quàm alium numerum sibi pro deliciis elegerit natura, fatetur præfatus Andreas Laur. id altioris esse contemplationis; & theologicam reddit rationem: *Hoc ideò factum* ait: *quia rerum omnium Parens, & Creator Deus eam Naturæ legem imposuit. Nam & diei septimo benedixit Deus, & eum filiis Israel tanquam celebratissimum commendavit; & septimo die post absolutam Universi istius, quod oculis cernimus, creationem, quievit ab operibus suis.*

Quare sicut non est superstitioni ascribenda observantia dierum criticorum; ut supra diximus, cùm hæc à natura habeatur: ità nec annorum climactericorum, quia specialis mutatio, quæ tunc contingit, est absolutè naturalis; quod præcipuè de anno sexagesimo tertio probant Arithmetici, Astrologi, Medici, & Experientia ipsa: ut ex eo, quid de aliis climactericis sit sentiendum comprehendatur, ut latè ostendit Lupus *p.3. Edicti S. Inquisit. lib.15. dist.6. art.2. diffic.1.*

ARTICULUS II.

Ominum.

§. I.

QUamvis Ominosæ observantiæ ad scientiam eventuum observatricem spectare videantur, de qua egimus *disput.3. tom.1. numer.*202. quæ non differt à Divinatione; nisi quòd in hac homo signa, unde divinet, & notitiam futurorum quærat de industria, & quasi ex instituto: In illa verò nequaquam; sed ea sumat ex iis, quæ fortuitò accidunt. Attamen, quia ibi de observantiis agitur præcipuè prout concernunt cognitionem, & dirigunt quascunque in genere operationes, necessarium duxi, de iis hìc articulum texere, prout ad superstitiosas curationes spectant nempè ad morbos tollendos, avertenda infortunia, & mala futura præcavenda: de quibus, nostrum institutum est, disserere in hac disputatione. Omen ergo *est augurium, quod fit ore, quasi oremen*, teste Festo, & Varrone, *quo quis observatis, & notatis hominum dictis, vel factis ob alium finem, & causam: fortuitos eorum casus lætos, aut tristes: infaustos, aut prosperos certò divinat.*

236 In omine homo futurorum signa sumit ex his, quæ fortuitò accidunt.

Quid sit omen?

§. II.

237 Omen ex Nomine.

QUorum ominum alia ducuntur ex nomine: hinc dictum illud, quod narrat Glycas *Annal.p.3.* de Augusto, eum Nicopolim vocasse, quam extruxerat urbem, & ibi hominis, ac asini statuas æneas locasse, eò quòd ea nocte, quæ Actiacam pugnam præcessit, in hominem inciderat, qui asinum agebat, cùmque illius de nomine sciscitatus fuisset: *Mihi quidem*, respondit ille, *nomen est Eutyches (hoc est felix) asino verò Nicon (hoc est victor.)*

Sic L. Paulus Consul, cùm bellum gereret cum Persio Rege, & domum è curia regressus, filiolam suam nomine Tertiam osculatus est, & cùm eam tristem animadverteret, interrogavit; quòd ità eo vultu esset? quæ respondit: *Persium periisse*. Decesserat autem catellus, quem puella in deliciis habuerat, nomine Persius. Arripuit igitur nomen Paulus: & eo fortuitò dicto, quasi certam spem clarissimi triumphi præsumpsit: ita refert Cicero *lib.1. de divinatione*, & Valerius Maximus *lib.1. cap.5.*

Non absimile omen narrant de Petilio quoque Consule, qui in Liguria bellum gerens, cùm montem, cui lethum cognomen erat, oppugnaret, inter adhortationes militum dixit: *Hodie ego lethum capiam*, qui inconsideratiùs præliando fortuitum jactum vocis letho suo confirmavit.

Ab his antiquis ominatoribus non longè diversi sunt multi nostri temporis superstitiosi, qui ex variis nominibus, ac vocibus tum hominum, tum animalium ominare præsumunt.

Quidam faustas, aut infaustas nuptias futuras præsagiunt ex prima, aliqua voce humana audita.

Aliæ futurorum maritorum nomina divinant: puta, si prima quæ audiatur vox: Lælius *dicatur, virum sibi futurum Lælium nomine certò credunt. Idemque de cæteris nominibus credere solent.*

Quidam cùm audiunt picam vociferantem circa ædes alicujus, mortem prædicunt brevi imminere.

Alii, quia canem audiunt ululantem, pestem præsagiunt, vel etiam mortem alicujus illius domus. Vel si corvus tecto insidens crocitavit.

§. III.

238 Ex his, quę fortuito domi accidunt

A*Lia omina ducuntur ex iis, quæ fortuitò domi accidunt. Unde alii omnia sibi sinistra eventura prænuntiant, si pedem sinistrum prius casu domo extulerint. Ideò Augustus Cæsar teste Plinio* lib.2.cap.6. *lævum sibi calceum præposterè indutum prodidit, qua die seditione militari propè afflictus est.*

Non sunt silentio prætereunda illa omina, quibus solent mulierculæ apparente die sacro Joannis Baptistæ lecto surgere, fenestras occupare, & primam vocem transeuntis hominis attentis auribus expectare; & si lætum aliquod verbum audierint, læta omina eo anno; si triste, tristia omnia sibi futura certò conjectant.

Quidam omina ducunt: si introivit in ædes ater alienus canis: vel anguis per impluvium decidit de tegulis, vel ut hodiè multi peccant, si salinum eversum; vinum effusum, si crebriùs, vel rariùs in mensa sternutatum, si ad mensam conuiuæ sunt numero tredecim; ideò herus præcipit, unum surgere: ne prænuntiet manens alterum Judam traditorem: Si quod in conuiuio verbum tristius pronuntiatum: Si quis crus cruri imposuerit.

Nonnulli ex oscitatione, ac sternutatione omina desumunt. Unde alii consueuerunt ad lectum redire, si dum calceos pedibus amouent, oscitauerint, aut sternutauerint.

Hùc referenda sunt sternutamenta, quæ apud Gentiles aliquando fausti, aliquando infausti ominis erant. Hinc Themistocle ad aras sacrificante, refert Plutarcus in vita ipsius, *à dextera sternutans homo augurium fecit, quo præcipui captiui immolarentur. Et Xenophonte ad milites concionante, ut ipse testatur* in lib.6. *sternutans quidam omen fecit felicis-*

licissimum; ita ut totius dux militiæ crearetur. Hinc apud veteres, ait Plinius lib.28. c. 2. *religio fuit in sternutamentis bonum omen, & salutem precari. Unde mos initium sumpsit, ut tradit Leonardus Vairus* de Fascino lib.2. c.31. *ut sternutatio bonæ valetudinis index habita sit; & sternutantes passim salutentur, prætermisso eo, quod pestilentiæ tempore accidisse fertur, quòd simul atque aliquis sternutabat, illicò mortuus concidebat.*

Simili etiam pacto oscitantes ex religione quadam sibi timere constat; quòd oscitatio ex somno; vel tædio sequi conspiciatur; inde fit, ut oscitantes illicò signo crucis os muniamus. De quibus multa refert exempla Valerius Max. lib.1. c.4.

§. IV.

Alia ducuntur omina ex his, quæ extra domum, seu in una via evenire solent. 239 Ex his, quę extra domum eveniunt.

Quidam domo egressi solent, si pannosum aliquem pauperem, aut si religiosum hominem primo cursu, aut summo mane offenderint, certò divinare, nihil eo die eventurum.

Alii, ut refert D. Chrysost. homil.21. ad Populum Antiochenum, *omnibus sequentibus vacare solent: Sæpè domum quis suam egressus hominem videt monoculum, vel claudicantem, & ominatus est. Et posteà si virgini occurreris, sterilis dies erit: si verò meretrici dextera, & plena, & multa mercatione plena.* Mox, ut par erat, in hanc dementiam invehitur: Nam quid eo absurdius?

Alii domum redeunt, si cùm summo manè egrediuntur, crucis signum, aut funus, vel aliquid simile inspexerint. Vel si vestem sorices tetigerint, aut polluerint mures. Unde illud eleganter dictum est Catonis, qui cùm esset consultus à quodam, qui sibi erosas esse caligas diceret à soricibus; respondit, non esse illud monstrum; sed verè monstrum horrendum fuisse, si sorices à caligis roderentur.

Alii domum revertuntur, si cùm primo manè exeuntes puerum obviam habuerint, aut pedem in limine offenderint. Unde hoc de marito Laudomia scribit:

Cùm foribus velles ad Trojam exire paternis
Pes tuus offenso limine signa dedit.
Ut vidi ingemui, tacitoque in pectore dixi,
Signa reversuri, sint, precor, ista viri.

Nonne etiam de seipso Tibullus cecinit?

O quoties ingressus iter mihi tristia dixi
Offensum in porta signa dedisse pedem.

Quidam sonitum spontaneum auris dextræ, vel sinistræ observant; ut si hæc tintinet, inimicum: si illa, amicum nostri, putent, memoriam tum recolere. De quo Aristenetus in epistola amatoria *ait:* Nonne auris tibi resonabat, quando tui lacrymans recordabar? *Alicui huc pertinere videtur illud Lesbiæ Vatis à Veronensi conversum.* 240 Ex sonitu aurium.

Sonitu suopte Tintinant aures.

Et apertiùs incertus quidam, sed antiquus, inter Catalect. Virg.

Garrula, quid totis resonas mihi noctibus auris?
Nescio quem dicis, nunc meminisse mei.

Quod referri ad amantium sympathiam, ajunt, sed nimis longè petitum.

§. V.

Nonnulli ex actionibus: ut de Cæcilia Metelli narrat Cicero lib. 1. de Divinatione. *Cùm enim sororis suæ filiam in matrimonium collocare vellet; & omins captandi gratia in sacellum quodam secessisset, neque cùm aliquandiu persedisset, aliqua vox audita fuisset, quæ proposito deserviret; puellaque interim longa standi mora defatigata, rogasset materteram, ut in ejus sella paululum requiesceret, illaque dixisset:* Ego tibi meas sedes libenter concedo, *omen res secuta est; Nam ipsa brevi mortua, virginem in uxorem Metellus duxit.* 241 Ex actionibus variis.

Nonnulli, quia obviàm venit lepus iter transverso saltu velut dirimens; mali aliquid instare ominantur. Vel lupum, capram, aut aliud animal in via viderunt.

Suntque aliæ id generis innumeræ observationes inanissimæ: de quibus latè tractant D. August. *lib.*1. *de doctr. christ.c.*20. D.Chrysost. *hom.* 11. *ad Populum Antiochen.* Petrus Blesensis *epist.*65. Franciscus Picus Mirand. *lib.*6. *de prænotion. cap.*5. Michael Medin. *de recta in Deum fide lib.*1. *c.*2. Benedictus Pererius *in c.*24. *Genes. disp.*6. Julius Sirenius *lib.*9. *de Fato c.*21. *&* 22. & Delrius *Disquis. mag. lib.* 3. *q.*4. *sect.*4.

§. VI.

242 Prædictę observantiæ damnantur jure canonico.

QUas ominosas observantias prorsus vanas, inutiles, ac superstitiosas esse, nemini ambigendum; idcircò damnatas esse *in c. illud* 26. *q.*2.

Ratio præcipua est: quia cùm omnia certam nullam causam habeant; sed à casu planè dependeant, in contrarios ferè semper eventus rapi possunt. Exemplo sit illud Anchisæ apud Virgilium, qui, *visos equos spem pacis*, ait, *facere, & bellum minari*. Hujusmodi enim signa vana non à natura sunt procreata: ut fumus signans ignem: neque à Deo, constat, instituta, neque ab hominibus; cùm futura contingentia nequeant præscire, quorum eventus dependet à voluntate hominum, quæ semper mutabilis, atque variabilis; ergo à dæmone procedit, qui talia persuadet, ut mentem hominum implicet, & à divinæ Providentiæ dispositione avertat. Ideoque in hac vana observantia idem est genus peccati, quod in augurio; ac subinde ex suo genere eandem habet gravitatem; licèt ex ignorantia possit esse veniale.

Fieri etiam potest, ut aliquis non præbeat definitum assensum de futuro effectu ominato; sed solùm quòd ex vano quodam timore concepto: vel alia simili levi voluntate cesset ab actione: vel aliam inchoet, &c. At si quis definitè credat, futurum tristem eventum, quem præsagit solùm propter vanam observationem, non possumus peccatum illud à malitia gravi excusare: ut rectè docet Suarez *de Religione lib.*2. *de superstit. c.*10. nisi maxima sit ignorantia, & ruditas personæ. Hoc enim vitium prohibetur, ut docet Cajetanus 2.2. *q.*95. *ar.*2. quia malum, & non è converso; & si prohibetur, quia malum, apertè sequitur, esse intrinsecè malum: quia non aliundè, quàm ex propria materia, & conditione deformitatem habet.

§. VII.

243 Aliquando tamen Vel Dicta, Vel Facta divino impulsu aliquid significant.

NOn denegamus tamen, aliquando dicta, vel facta hominum talia fuisse, ut divino impulsu, & afflatu futuros rerum eventus præsignificarent: *ut Genesis* 24. accidit in servo Abrahæ 1. *Regum* 14. In Jonatha. *Judicum* 7. in Gedeone. *Joannis* 11. in Caipha Pontifice. De quibus latè D. Th. 2.2. *q.*95. *art.*7. *ad* 3. & Suarez *loco citato num.*7. Nec solùm hominum dicta, vel facta; sed etiam ipsorummet irrationalium actiones divina disponente Providentia, futuros eventus præmonstrare solent. Quod probat exemplum relatum à Leonardo Vairo *lib.*2. *de Fascino cap.*14. de Cænobio S. Mauritii, quod in confinibus Burgundiæ propè fluvium Rhodanum situm est, in quo vivarium est: ubi juxta numerum Monachorum pisces ponuntur, ex quibus Monachis, cùm aliquis ægrotaverit, pisciculus quoque semivivus supernatare in vivario cernitur, quòd si Monachus è vita migraturus sit, paucis ante diebus piscis moritur, & hoc à testibus fide dignis se accepisse affirmat.

Quinimò per ipsa insensibilia vult Deus quandoque pro hominum utilitate futura prænuntiare. Narrat idem Vairus *loco citato* in Regnis Hispaniæ in oppido

Vilil-

Vililla nuncupato Cæſaraugustanæ diæceſis campanam quandam eſſe, quam miraculorum appellant; quæ per aliquot menſes antequam aliquid adverſi in Chriſtiana Republica contingat, ex ſeipſa nemine impellente pulſatur. Cujus rei teſtimonium per publicos tabelliones teſtibus pluribus adhibitis propriis oculis fatetur ſeipſum legiſſe præter fidem, quam de eadem re illius Regni Proreges ſuis litteris faciebant.

Sic quandoq. ſunt actiones etiam irrationalium.

§. VIII.

QUid dicam de comato ſidere, quod fantur mortis Principum eſſe omen. Siquidem ejuſmodi comatorum ſiderum ortus nihil aliud eſt, quàm calida, & ſicca impreſſio in tertia aeris regione genita propè ſphæram ignis ex calido, & ſicco vapore ſolis virtute elevata: globus verò illius vaporis ſic unitus ſtellæ corpus videtur: partes autem illius vaporis diſcontinuatæ circa globum illum, & in longum protenſæ in ſuis extremitatibus illi globo conjunctæ quaſi ejus comæ ſunt. 244

Sic comatum ſidus. Quid ſit Quomodo formetur?

An autem hujuſmodi comatum ſidus mortem Regum ominetur divino juſſu: an virtute naturali quis definiat?

Si enim virtutem conſideremus naturalem: Dicimus: quod vehemens, & inordinata ſiccitas, & caliditas comati ſideris ortum comitari conſuevit. Et quia, ut plurimum Reges, Principes, divites, ac magnates calidis, & ſiccis cibis aluntur, nihil niſi cum pipere, Zinzibere, croco, cinnamono, & aliis aromatum ſpeciebus veſcendo: hinc uſu venire ſolet, ut plurimi ex illis eo tempore intereant. Ariſtoteles autem *in lib. Meteor.* ventos validiſſimos, ac terræmotus futuros ex comati ſideris ortu præmonſtrari aſſerit. Cujus rei ratio reddi poteſt. Nam cùm ejuſmodi comatum ſidus generatur, accidit, ut aliqua illius exhalationis pars in interiori terræ parte commota obductis poris terræ ob internum frigus concludatur, & intercipiatur; & ex ea incluſa materia, & ex vi ſua in multitudinem redacta per antipariſtaſim terræmotus fiat. 245

Quid prænuntiet Naturaliter?

Eadem ratione maris inundationem prænuntiat. At ſi interdum fructuum egeſtatem, legum mutationes, Regnorum translationes, lites, rixas, jurgia, & contentiones comata ſidera prænuntiare ſolent: vel fieri poteſt, quia ob ſiccarum, & calidarum exhalationum elevationem homines furioſi, & non ſanæ mentis à cholerico humore prædominantur: vel quia dæmones Deo ſic permittente, ad maleficorum preces, ac vota ob hominum peccata punienda ejuſmodi agere, ac procurare conſueverunt.

§. IX.

AT ſi divinæ Providentiæ contemplemur diſpoſitionem, non immeritò fatemur, comata ſidera ita Regum, ſicut ruſticorum interitum portendere. Deus nanque immortalis, cùm aliquid diri, vel adverſi ob mortalium ſcelera punienda in mundum eſt immiſſurus, id portentis, & prodigiis futurum oſtendere, venturaſque calamitates ſignis, miniſque cæleſtibus præmonſtrare conſuevit: ut qui legendis hiſtoriis vel mediocriter exercitatus ſit, judicare poteſt. Hinc David: *Dediſti metuentibus te ſignificationem, ut fugiant à facie arcus. Dediſti ſignificationem* ideſt, ſignum, ſeu omen prænuntians futuras punitiones, ut per pænitentiam *fugiant à facie arcus*, à divinæ, nempe, juſtitiæ ſeveritate, ad ſinum divinæ confugientes miſericordiæ. Et D. Cyprianus: *Hortamur planè quantum poſſumus, ut quoniam Providentia Domini monentis inſtruimur, appropinquare jam certaminis, & agonis noſtri diem jejuniis, vigiliis, orationibus inſiſtere cum omni plebe non deſinamus, incumbamus gemitibus aſſiduis, & deprecationibus crebris.* Hæc ſunt enim arma cæleſtia, quæ ſtare, & perſeverare fortiter faciunt. Et ſubdit. *Nos, quod fidei, & charitati, & ſolicitudini congruebat,* 246

Supernaturaliter?

quæ erant in conscientia nostra, protulimus, diem certaminis approinquasse; hostem violentum contra nos exurgere; pugnam non talis, qualis fuit, sed graviorem multò, & acriorem venire; hoc nobis divinitùs frequenter ostenditur: de hoc nos providentia, & misericordia Domini sæpiùs admonere dignatur. Hæc ille.

§. X.

247 SEd quoniam ex Regum interitu Regnorum perturbationes oriri solent; & ex eo plurium utilitates, vel detrimenta accidere possunt; atque Deus præcipuam Regum curam gerit: hinc fit, ut de illis Angeli magis quàm de reliquis soliciti sint eorumque ministerio comata sidera Dei jussu aliquando gigni piè credere possumus, quò de venturis calamitatibus, ac perturbationibus præmoneantur: ut benè docet etiam Vairus *lib.2.de Fascino c.*14.

His ergo omnibus jussu Dei peractis, quemadmodum cuilibet sanè utilissimum est rectè, ac prudenter uti ad se non tam à flagellis corporeis, cæterisque malis imminentibus protegendum, quàm à præsentibus animi infirmitatibus per contritionem, ac salutarem pœnitentiam eripiendum, atque sanandum: Ita præallegatis, perniciosissimum, fidem aliquam adhibere: cùm nullam habeant causam ad tollendos morbos sive præsentes: sive imminentes: vel mala evitanda, infortuniaque arcenda; sed à casu planè dependeant, & in contrarios ferè semper eventus trahi possint.

Quare hujusmodi cunctæ vanæ observantiæ, seu curationes sivè spectentur secundùm modum verbalem, tàm significativum, quàm non significativum: sive secundùm operativum tàm in actionibus, quàm in motionibus; sive secundùm observativum tam temporis, quàm ominis: cùm manifestè sint inutiles, noxiæ, nugatoriæ, & superstitiosæ ex quadam pestifera hominum, ac dæmonum societate, quasi pacta saltem implicita infidelis, & dolosæ amicitiæ constituta, penitùs sunt Christiano repudianda, ac fugienda.

CAPUT III.

Quoad Effectum.

248 QUamvis secundùm ordinem originis causæ natura notiores, ac priores sint effectibus; cùm à causis dependeant effectus: & ab effectibus naturaliter causæ supponantur. Nobis tamen secundùm eundem ordinem notiores, ac priores sunt effectus: cùm sint sensibiliores ipsis causis, & à nobis priùs cognoscibiles: Sicut & natura secundùm ordinem perfectionis sunt priores, ac notiores: cùm perfectiores sint in entitate ipsius causis. Undè faciliùs, & perfectiùs cognoscimus, cujus speciei sint plantæ ex fructibus earum, puta tempore veris, æstatis, & autumni; cùm primùm flores, folia, & uberes edunt fructus juxta illud *Matth.*12. in omnium catholicorum ore: *Ex fructu arbor agnoscitur*; quàm tempore hyemis, cùm frondibus, foliis, ac fructibus expertes quasi siccæ, aridæ, ac mortuæ insepultæ jacent.

Cùm effectus nobis notiores sint, ac priores, ipsis causis, faciliùs devenitur in cognitionē superstitiosę curationis, Si ipsius contemplemur Effectum Sive Physicum, Sivè Hyperphysicum.

Magnam equidem notitiam hausimus superstitiosæ curationis ex cognitione causæ, & modi. At vis, habeamus de hac re statum, ac cognitionis complementum? A fructibus ipsius cognoscemus eam. Intueamur effectum, quem producit, ejus fætum contemplemur, & statim causæ, ac matris qualitatem agnoscimus. Clarum est enim, effectum sive Physicum: sive Hyperphysicum qualitatem causæ arguere: ut duæ sequentes sectiones declarabunt.

S E-

SECTIO I.

Physicum.

NEmini rectè philosophanti est ignotum, effectum illum physicum nuncupari, qui vires, seù activitatem causarum creatarum non excedit, quæ quidem causę hujusmodi physicum, seù naturalem effectum nequeunt producere, nisi mediante physica operatione, quæ requirit, 249

Effectus physicus est ille, qui non excedit causarum creatarum vires. Conditiones ad physicam actionem requisitæ.

Primò, quòd agens majoris sit efficaciæ, quàm patiens, idest, sit fortius virtute resistitiva passi; alioquin non sequeretur operatio.

Secundò quod patiens sit tale in potentia, quale est agens in actu, dummodò agens sit univocum, ens naturale, & corporeum.

Tertiò, quòd patiens magis, vel minus patiatur secundùm quod magis, vel minus est dispositum.

Quartò. quòd patiens sit approximatum suo agenti. Agens enim, & passum etiamsi ponantur in esse, non potest sequi actio, ac passio, nisi approximentur, & se tangant saltem per medium; ità, quòd sit ei immediatum immediatione suppositi, aut virtutis: ut latiùs explicatur *infra disp. sequenti num. 370. ubi de physica actione*.

Effectus ergo, qui per actionem hujusmodi munitam conditionibus prodit in lucem, jure meritò physicus appellari potest; nec de ulla valet damnari superstitione: cùm à causa naturali naturaliter operante, merè procedat. 250

Quia sæpiùs dæmon operatur per causas naturales. Ideò curatio quandoq; superstitiosa est quoad effectum physicum: Sive procedat à causa Naturali. Sivè Supernaturali.

At quia experientia rerum magistra docet, dæmonem, qui non alio fungitur officio, non alii curæ, aliivè negotio intentus, nulli operi dies, noctesque pervigil incumbit, nisi ut homines laqueis, retibusque suis implicet, sæpè ac sæpiùs his physicis effectibus ad morborum curationes præcipuè spectantibus quædam vana, & inutilia admiscere, quæ nullam ad ejusmodi curationes obtinendas habent efficaciam: quinimò ipsummet versipellem mediantibus causis naturalibus physicos persæpè effectus operari. Ideò hujusmodi curationem quandoque superstitiosam etiam quoad effectum physicum sive procedat à Causa naturali; sive à Causa supernaturali dæmone: ut duobus articulis explicabitur.

ARTICULUS I.

A Causa naturali.

§. I.

QUi physicos effectus à causa merè naturali prodeuntes condemnare vellet, totam medicinæ artem argueret, & inficeret. Sed quid absurdius, ac perniciosius? Quia tamen experientia edocti passim videmus, ab aliquibus præsertim in conferenda sanitate, morbisque pellendis multa fieri cum corporum utilitate, ac fructu; sed per media, quæ de se non videntur totaliter efficacia; ideò nobis datur suspicandi locus: an hujusmodi effectus sint merè physici, ac naturales à causa naturali prodeuntes: vel aliquid dæmoniaci operis habeant permixtum. 251

In physicis effectibus multa sępiùs admiscentur quę illos superstitiosos reddunt.

Quare cùm unica non possit dari generalis responsio, quæ omnes istos curatores comprehendat. De iis distinctim disseramus; quidve unusquisque eorum recti, ac boni: quidve superstitiosi contineat, explicemus. 252

Alii utuntur remediis occultis citissimè operantibus, licèt naturalibus.

Quidam enim sunt, qui aliquibus herbis utuntur medicinalibus habentibus reverà virtutem ad illos effectus, ad quos applicantur; & adeò sunt efficaces, ut citissimè, & regulariter operentur: multum autem occultè, & inusitatè. Et inde prove-

provenit, ut curationes illæ vulgò existimentur mirabiles. Et tunc clarum est, non intervenire peccatum per se loquendo: quia illa curatio non pertinet ad superstitiosam magiam; sed naturalem.

Solent autem interdum hi homines tam occultè, & artificiosè his remediis uti naturalibus, ut sine illis operari appareant: ut hoc modo in majori æstimatione, & admiratione habeantur; Et tunc quidem potest esse peccatum vanitatis: vel etiam avaritiæ: non tamen erit mortale, ut docet Suarez *de Religione lib.2.de superstit.c.15. nu.24.* nisi vel in injustitiam transeat: vel scandalum grave indè generetur, inducendo homines, ut judicent, illud fieri opera dæmonis: vel sub illa specie majora promittendo, quæ supra virtutem sint naturalium causarum, & parando viam ad opera superstitiosæ magiæ introducenda.

Quomodo peccent?

§. II.

253 At quis non videt, in his hominibus semper peccandi morale esse periculum; ideòque non esse publicè permittendos; nisi clarè ostendant Magistratibus Reipublicæ, & Inquisitoribus: quibus herbis utantur: & probabili aliqua via ostendant, tales herbas talem habere virtutem.

An sint à Magistratibus permittendi?

Potest autem contingere, ut virtus talis herbæ casu cognita sit: vel traditione accepta à peritissimis Medicis: Vel certè aliquando etiam potest esse à dæmone manifestata, non quidem illi, qui nunc ea utitur; sed aliis, qui præcesserunt, & posteà experimento cognitum sit, dæmonem verum dixisse. Et tunc nullum erit peccatum, tali herba uti: quia ille usus jam non fundatur in societate dæmonis; sed in virtute à Deo data, jamque experimento cognita. Quod autem illa cognitio occasionem, vel originem sumpserit ex dæmonis doctrina, per accidens est. Ita rectè docet Victoria *Relect.12. de Magia num.15.* & Suarez *loco citato*.

Aliqui etiam credunt, interdum has virtutes revelatas esse divinitùs, vel apertè: vel per insomnia: ut ex Plinio *2.lib.25.Natural.hist.* Leonicus *in proœmio ad lib. Aristot. de Præsentione per somnium*. Undecunque ergo talis cognitio traxerit originem, usus virtutis cognitæ per se licitus est, & non superstitiosus; nisi per accidens ratione alicujus circumstantiæ adjunctæ: ut supra diximus.

Alii solo cōtactu curant morbos.

Alii solo contactu sanant morbos, ac præcipuè certis morborum generibus medentur. De quorum numero fuerunt Psylli, & Marsi. Plinius enim scribit *lib.28. Histor. Natur.c.3.* fuisse in Africa Psyllos, ex quorum familiis qui ducebant originem, tales fuisse, quorum corpora tactu ipso, ictuque modico levabant percussos à serpentibus; & quendam in dolium serpentium conjectum experimenti causa, circummulcentibus linguis illæsum pænitùs extitisse. Alios item, quorum sudor medebatur multis morbis.

Nec silentio prætereundum id, quod de Marsis narrat in Italia existentibus, in quibus inest eadem vis; quòd ictu salivæ, ut ferventis aquæ contactu serpentes fugant, ab eorumque ictibus sanant; Quod si in fauces saliva penetraverit, etiam mori coguntur, idque maximè hominis jejunioris. Idem refert *lib.6.c.2.* de aliquibus humanis corporibus, quorum aliquando partes aliquę nascebantur ad aliqua mirabiles: sicut, inquit, Pyrrhi Regis pollex in dextro pede tactu linosis medebatur, Alia possent referri ex eodem Plinio, Solino, & Cardano.

§. III.

254 At quæres; istæ curationes sintnè effectus physici, & naturales: an supernaturales, seù hyperphysici? Quis naturales dicat? Tactus enim quatenus tactus homini datus est ad propriæ vitæ conservationem: nec vim habet aliam, nisi tangendi. Si verò vim aliquam habet hujusmodi mira perpetrandi, vis illa, oportet,

Tales curationes nō esse naturales, probatur.

tet, salutaris sit natura sua, vel noxia. Si salutaris, suo priùs corpori salutem afferret. Si noxia, priùs necaret eum cui inest. Horum tamen nihil cernimus contingere. Deindè in omnes æqualiter ageret, quos tangeret, sanaretque, vel læderet etiam quos nollet. Nullisque denique foret opus aliis observationibus, ac ritibus, quæ cuncta videmus aliter se habere.

Sed dices, torpedinem sarisa ictam tenentis manum, corpusque totum torpefacere: Hyenæ umbra canes obmutescere: Serpentem quernis contactam frondibus emori: Eandem Ibidis penna sisti: Viperam arundinis, vel fagineæ virgulæ percussiones obstupescere. Vespertiliones foliis platani abigi. Eryngium capræ sumptum ore greges totos sistere. Cæterasque pennas aquilæ pennis mixtas contactu absumi: Lepore marino viso, vel tacto necari nonnullos. Lupinas fides si jungas agninis, istas dissilire. 255 Obiicitur de quibusdam mirabilibus.

At quis non videt cuncta hæc procedere ex vi maxima effusionis occultarum qualitatum, & latentis in rebus naturalibus consensus, & dissensus, quem sympathiam, & antipathiam dicunt, ex quo sequitur, has consumere illas, vel saltem effectum in eas aliquem producere ob qualitates contrarias in ipsis repertas? ut benè docet Hieronymus Fracastorius *lib. de Sympathia, & antipathia à cap.5. usque ad 11.* & nos docuimus *supra tom.1.disputat.4.num.13.* Nec valet consequentia, si indè ad hominis contactum, quo tangit alium hominem, argumenteris. Nam homo homini specie similis est, nec naturalis antipathia in eadem specie locum habet. At illa specie differunt ab iis, quibus nocent. Respondetur objectionibus.

Dicendum ergo, prædictos effectus non esse naturales, ita ut ex temperamento sequantur; sed pertinere potiùs ad occultas proprietates divinitùs insitas: vel dona, quæ dicuntur gratis data; & referri aliquo modo possunt ad gratiam sanitatum in commodum hominum concessam quibusdam locis, maximè ubi id erat necessarium, ut de Psyllis scribitur, quorum regio serpentibus abundat. Veruntamen censet Delrius ex Plutarcho, Plinio, & Alchimo Avito *lib.2.* eos, sicut & Marsos sanasse dæmonis potiùs pacto, & incantationibus fretos, quàm divino auxilio suffultos, & munitos.

§. IV.

Non est tamen dubitandum, quin possit Deus quibusdam hominibus, vel familiis eam vim concedere, ut suo tactu, vel halitu, vel odore possint aliquos curare morbos; sanguinem sistere, spiritus evanescentes cohibere; partem læsam corroborare, venena extrahere, & similia: ut testatur D. Paulus 1. *Cor.*12. *alii quidem per spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem sermo scientiæ secundùm eundem spiritum: alteri fides in eodem spiritu; alii gratia sanitatum in uno spiritu: alii operatio virtutum*, &c. Sic quidam gratiam habent curandi strumas, quam passim habere putatur masculus, qui septimo loco continuato ordine nascitur: ut refert Bonghus *de num. Septenario*. 256 Potest tamen Deus concedere, ut aliqui sanent morbos aliquos Odore, Tactu, Halitu. Ut constat De masculo septimo loco nato.

Quæ gratia sanitatum licèt plenè alicui fuerit concessa, sicut collata fuit Apostolis, & aliis miraculorum patratoribus, nec sit alligata istis externis actibus; attamen collata solùm ex parte: vel ad certum morbum potest esse alligata externis actibus tanquam instrumentis necessariis. Sic Reges Galliæ non curant strumas nisi contactu loci affecti: & Marsi, & Psylli, si tamen, horum erat gratia gratis data, & non dæmoniacum opus) nisi contactu curabant. De Regibus Galliæ.

Quod tamen esse donum à Deo gratis datum in comperto est. Ratioque ipsamet dictat præcipuè de Regibus Galliæ hoc beneficium illis quondam Deo gratis concessum fuisse, ut contactu strumas, seù scrufolas sanarent. Si enim ea vis naturalis fuisset, per traducem hæreditariam regni non transisset in Regem solùm, exclusis cæteris fratribus, quorum sæpè temperies, & complexio patri similior, quàm Regi ipsius. Conditio quoque sceptri, seù coronæ, cui comes illa facul-

tas

tas media nihil tale poterat naturaliter largiri. De hujusmodi dono gratis dato Franciæ Regibus res non Annalium modò, sed Medicorum publicis scriptis, ut Guidonis *in Chirurg. Magnæ tr. 2. doct. 2. & 3.* & Joannis Tagautii *lib. 1. institut. chirurgic.* & quotidiana, certaque experientia est contestata. Quòd verò Hieronymus Cardanus *lib. contradiction. Medic.* scripserit, Reges Francorum ex longo usu aromatum hanc vim habere, sanè ridiculum, vanum, & dignum est scutica Joannis Brodæi *lib. 8. Miscellan. c.* 10.

§. V.

257 Quid de Rege Pyrrho cōtactu morbos sanante?

DE Pyrrhi verò Regis digito contactu morbos sanante ut diximus, jure optimo Antonius Mirandulanus censuit hoc mendaciis incredibilibus adnumerandum; vel ut putat Delrius *lib. 1. Disq. mag. cap. 3. q. 4.* dæmoniaco potiùs operi adscribendum: quia non est, cur in sanitatibus à Gentilibus, aliisque hæreticis, & hominibus impiis collatis recognoscas manum Dei; sed diaboli: cùm infidelium opera hujusmodi actu, & facto impurorum spirituum, ut plurimùm fiant.

258 Quid de salutatoribus, seù Ensalmadoribus?

Hùc referendum illud genus hominum in Hispania, quod salutatores, & Ensalmadores vocant, eo discrimine, quòd isti dicant se sanare vi orationum, quas conceptis verbis dicunt: Illi vi salivæ, & halitus, quem ægro inspirant. De his asserimus nec posse districtè, & in universum damnari: nec etiam in universum approbari. Etenim potest fieri, ut aliquando nonnulli habeant donum sanitatis. Sic Victoria *Relect. de magia.* Veracrux *lib. 2. de anima speculat. 2.* Sic etiam admittenda quæ Navarrus scripsit *in Manual. cap. 11. numer. 36.* Margarita Confessorum *quæst. Moral.* Sed quia multi ex illis superstitionibus utuntur; immò, ut ait Delrius *loco citato*, raró licitè eo utuntur ministerio: nec credendum tot hominibus pessimis eam vim à Deo traditam esse; Ideò concludimus, hos Salutatores, sive Ensalmadores diligenter examinandos esse ab ordinariis, priusquàm munus hoc obire permittantur; ut videant: an naturalibus remediis: an per gratiam gratis datam: an per pactum cum dæmone operentur; quæ sunt ex circumstantiis cognoscenda: ut constabit ex Regulis in fine disputationis ponendis: De quibus legendi sunt Delrius *loco citato* Cirvelus *de Superstit. part. 3. cap. 3. & 7.* Leonardus Lessius *de justitia, & jure lib. 2. cap. 43. dubit. 10.* Suarez *tom. 1. de Religione lib. 2. de Superstit. cap. 15. numer. 25.* & Sanchez *lib. 2. in præcepta Decalogi cap. 40. num. 45. & sequentibus.*

§. VI.

259 Alii utuntur remediis externis certis, ac definitis.

ALii ad sananda vulnera, plagasque curandas quibusdam utuntur remediis externis certis, ac definitis, de quibus cùm evidens non sit, posse esse causas naturales sufficientes, & efficaces ad hujusmodi præstandos effectus, subindè videntur esse signa. Et dicuntur esse talia, ut à quocunque addiscantur, & proferantur talia verba, & applicentur frusta panniculi linei, vel alterius materiæ cum tali benedictione, & similia, effectus infallibiliter fiat.

Quarum curationum varii sunt modi, puta, per orationes quasdam.

Harum autem curationum varii sunt modi.

Quidam priùs recitant sequentem orationem: *O Deus æterne, & Creator cæli, & terræ, tu qui redemisti humanam naturam, & posuisti super dorsum tuum lignum sanctæ crucis, ut salvares nos peccatores, & natus es inquantum homo, involutus fuisti tela candida, sepultus quatenus homo; tertia die resurrexisti tuæ sanctæ Matri sanus, & salvus ab omnibus plagis punctionibus, & fracturis. Domine mi sanctissimè te quæso mihi concedere velis, &c.*

Frusta panniculi linei aqua intincta.

Dictam autem orationem recitant Italico idiomate. Deindè frusta panniculi linei subtilis, & candidissimi certo numero intingunt aqua frigida: posteà ab eis aquam fortiter extrudunt, torundamque, seù linamentum ex filis non madefactum in

in ulcus immittunt. Suppositis tandem frustis lineis dicunt infirmo; ut ignoscat ei, à quo fuit offensus. Si verò vulnera essent, ubi sunt musculi, aut nervi possent unctionem perficere ex lumbricis in oleo refervefactis, quibus ungatur plaga, vel vulnus, & sanabitur.

§. VII.

ALii aliis utuntur mediis, ac cæremoniis. Si vulneratus est homo, sumunt frusta indusii masculorum: si fæmina, fæminarum, quæ intingunt in sanguine, qui primò ex vulnere est egressus; posteà vulnus cooperiunt, seù aspergunt pulvere calcanti, seù vitrioli, quod radiis solaribus fuerit expositum toto tempore caniculæ. Dehinc superimponunt hujusmodi panniculos subuculæ sanguine medafactos, & recitatis quinque Pater noster, & totidem Ave Maria sanitatem conferunt. 260 Frusta indusii sanguine madefacta.

Nonnulli tandem sumunt pulverem aluminis adusti, & sal, quæ prima vice super vulnus spargunt, priùs in vulnere posito linamento ex filis; posteà duo frusta panniculi linei in modum crucis super imponunt, admurmuratis quibusdam precibus, & præcipiunt infirmo, ut benè manducet, & bibat, nec se abstineat à quocunque genere cibi, aut potus. Pulverem aluminis adusti.

Alii alios id generis servant modos, ac ritus, quibus potissimùm dicuntur aliqui hoc nostro ævo similes curationes efficere, & publicè tolerari. De quibus maximè oritur difficultas: an effectus ab istis curatoribus per hæc media producti sint physici, & naturales, à causa merè naturali prodeuntes: an verò ab aliqua causa proveniant supernaturali? Alia id generis.

§. VIII.

SPectemus indicationes vulnerum, & infirmitatum, & statim agnoscemus, si hujusmodi remedia sint sufficientes causæ ad tales physicos effectus producendos. Asseverant Medici, in quocunque vulnere gravi proprias elici indicationes, prout morbi indicant. Pro materia fluente uti diversis diversoriis: pro jam fluxa, præparatoriis, digestivis, nempe, & expurgantibus: deinde incarnantibus: posteà cicatricantibus. Interdum corroborandam esse partem lęsam, ne humores recipiat, quæ sunt in fluxu. At quis mediocriter arte medica peritus istas indicationes absolvi posse, fateatur, per panniculos lineos aqua frigida, vel sanguine madefactos, sive non madefactos? Quam enim vim habere possunt hujusmodi panniculi certo numero, nec plures, nec pauciores ad humores divertendum, digerendum, expurgandum, ad incarnandum, & cicatricandum? Quomodo possunt partes corroborare, ne humores fluentes in se recipiant? Non ergo hujusmodi panniculi sic madefacti, vel non madefacti videntur causæ sufficientes dictorum effectuum physicorum, sanitatis, nempe conferendæ. 261 Quæ non videntur sufficientes causę naturales ad coferendam sanitatem.

§. IX.

NOn denegamus tamen in primo remedio quin valida sit illa unctio ex lumbricis in oleo refervefactis; quibus ungatur plaga, ubi sunt musculi: aut nervi: similiter naturaliter juvare linamentum ex filis ad vulnus purgandum, & incarnandum: sicut aliquo modo etiam panniculi linei. 262 In quodlibet tamen modo est aliquid, quod naturaliter aliquãtulum juvare potest.

Similiter in secundo remedio non damnamus usum pulveris vitrioli ad corrodendum, & in tertio sal, & pulverem aluminis adusti ad desiccandum. Exinde tamen non infertur, in quocunque vulnere sufficiens esse remedium, ut asseverant isti Curatores. Sicut de panniculis isto, vel illo modo dispositis: putà in cruce

posi-

positis: vel in tot numero applicatis dicimus, si hoc fiat ex devotione excusari posse. Sed si credant necessarium ad effectum producendum esse tali modo dispositos, & sub tali numero, nec plures, nec pauciores, superstitione non carere in comperto est. Illa enim dispositio, vel numerus nihil naturaliter confert ad effectum, nisi quatenus sunt signa pacti alicujus saltem impliciti cum dæmone.

§. X.

263 Formulę verborum adhibitæ.

QUid autem dicemus de illis formulis verborum, quæ in hisce curationibus proferuntur?

Si primam examinandam assumimus: quid mali, aut superstitiosi continere potest, sicut, & formulæ secundi, & tertii modi; quæ non nisi in recitandis tot numero Pater noster, & Ave Maria consistunt? Quis audeat hujusmodi condemnare orationes: cùm nullam contineant falsitatem, nec dæmonis invocationem; & alioqui sint verba sacra, & apta ad orandum; vel colendum Deum per eorum prolationem: ut est oratio Dominica, & Angelica: nomen Jesu, & similia?

264 Per modum deprecationis sũt licitę. Adhibitę autem Ut formulę necessarię, ut signa infallibilia talis effectus sunt superstitiosæ.

Sed estò sint bonæ, & sanctæ, & nulla possit judicari in hac parte superstitio, si adhibeantur per modum deprecationis. Esse tamen potest ex intentione, si adhibeantur ab istis Curatoribus tanquam formulæ necessariæ, & ut signa infallibilia talis effectus, sanitatis nempe, consequendæ. Quia, cùm tale signum non sit à Deo, neque ab Ecclesia institutum: neque à sacris litteris; aut ecclesiastico usu approbatum: à dæmone datum esse convincitur: qui sub prætextu sacrorum verborum homines decipere satagit; simulque vult profanare sacra verba, dum illis ad superstitiosas curationes uti jubet. Et propterea quando in verbis ipsis non statim apparet superstitio, aliæ observantiæ, quæ simul adhibentur, & necessariæ reputantur, considerandæ sunt: ut rectè docent Delrius *Disq. magic. lib.* 1. *c.* 4. *q.* 3. & Suarez *de Religione lib.* 2. *de Superstitione, c.* 15. *n.* 11.

§. XI.

265 Prædicta ergo remedia sunt superstitiosa, quia continẽt Plura. Vana, Inutilia, Superflua.

QUarè cùm in dictis remediis, aliisque id generis plura inveniantur vana, & superflua, quæ ex se naturaliter causæ efficaces nequeunt esse sanationis: ut necessitas talium orationum: panniculi, sic dispositi: vel talis personæ, &c. aut tot numero frusta linea, quis apertę non agnoscat hujusmodi curationes quoad effectus, qui merè physici non sunt, superstitiosas esse. Ideòque quoad forum conscientiæ, & simpliciter censeo, non esse ità tolerandos, ut Confessarii illam eis concedant facultatem, eosque absolvant, nisi ab hujusmodi remediis adhibendis se abstinere promittant. Nam licèt pro aliquo tempore aliqua ex parte ob ignorantiam excusari potuerint: quia nimirum per solam aliorum traditionem id acceperant, qui ità experti fuerant sine aliquo consortio cum dæmone expresso; & ipsi etiam posteà sine mali suspicione sunt experti: Nihilominus re ipsa, & secundùm se non erat licitum; ità ut vix potuerit ignorantia fuisse omninò inculpabilis: quia non habent probabilem rationem ad præsumendum Divinam virtutem esse infallibiliter assistentem illis verbis, signis, aut actionibus: ut sæpiùs dictum est. In foro autem exteriori fortasse interdum continuentur, quia non probantur sufficientia indicia ad pactum tacitum præsumendum: præcipuè, si postquàm à sapientioribus sunt admoniti, id quod suspicioni est obnoxium prætermittant.

A R-

ARTICULUS II.

A Causa libera, nempè, dæmone.

§. I.

TEnebris ignorantiæ offundatur, oportet, mens illius, qui vel asserat, omnes effectus esse præstigiatorios: vel credat, omnes veros. Sæpiùs dæmon fallit: quia mendacii pater est. Ideò sæpè præstringit oculos: aut sensibus aliis illudit. 266 Dæmon etsi præstigiis aliquando homines fallat. Aliquando tamen veros producit effectus.

Quando tamen & Deus permittit, & dæmon vult verum producere effectum, si is vires ipsius non superet, nihil profectò prohibet, quominus verum producat effectum. Unde cùm causæ naturales verum gignant effectum, utitur quandoque illis diabolus, & activa passivis applicando remedia efficacissima conficit, quibus ad vulnera, vel alias infirmitates auferendas applicatis, citissimè verus sequatur effectus. Cùm enim, teste Dionysio Areopagita *cap.4. de divin. nominibus*, donorum naturalium peccando nullum amiserit, cur mirum, si verè effectum, quem cupit, commodissimè dare possit? Videt enim naturalium rerum omnium substantias, & proprietates singularum peculiares perspectas habet: commoda novit applicandi tempora: solertiæ, & artificii vix est quicquam, quod ignoret. Quid enim adeò diuturna, & assidua experientia, atque observatione non sit assecutus; præsertim cùm norit cuncta naturaliter, quæ boni Angeli à mundi exordio publicè patrarunt, & quæ homines longa exercitatione perfecerunt? Quis tam peritus Medicus unquam poterit inveniri? Claudicat Hippocratis scientia medica; nulla est medicina Galeni; infirma est, ac debilis cunctorum simul medicorum peritia dæmoniacæ scientiæ medicæ comparata. Quid ergo mireris, si sæpenumerò multa pharmaca à dæmone efficiuntur, quibus ab ægris sumptis, sanitas citissimè eis restituitur, quam naturæ solius operatio, vel medicorum ars nunquam præstitisset, nisi dæmon naturam artificiosa applicatione juvisset? Hæc tamen beneficia dæmon homini præstat, non ut illi benefaciat, cùm eum summo prosequatur odio; sed ut per hujusmodi favores apparentes eum ad sui pertrahat sequelam, ac totaliter à Deo aversum, tandem in infernum detrudat.

§. II.

AT queres: Sanitas per hujusmodi pharmaca restituta sitne dicenda effectus physicus, & naturalis, an hyperphysicus, & præternaturalis? 267 Qui dicuntur Prodigiosi prout respiciunt causam artificialem dæmonem agentia naturalia præparantem.

Si causam artificialem dæmonem dicta medicamina præparantem, ac perficientem attendamus: cùm ipse agentia naturalia ut instrumenta sumat, instrumenti verò conditio sit, effectum producere non tantùm naturali suæ virtuti æqualem; sed longè etiam excellentiorem; agentisque principalis, à quo movetur, facultati aliqualiter respondentem: quis effectum sic ab eo prodeuntem artificiosum, ac prodigiosum non appellet? Nonne vides securim ex se dumtaxat virtutem habere secandi; sed quatenus est instrumentum periti fabri, posse mensam, vel statuam facere? Nonne apertum est, calorem nativum in humano semine, qua calor est, posse calefacere, rarefacere, segregare, ac condensare; sed quà instrumentum est animæ, posse ossa, nervos, & carnem generare? Quidni causæ hujusmodi naturales, puta herbæ, pulveres, radices, semina, aliaque id generis à dæmonibus composita, & applicata suis ipsarum propriis viribus quodammodo præstantiora effecta dare queant? Nam quæ secundùm communem suum cursum nunquam produxissent, si à dæmone non fuissent applicata: ea nunc ut à dæmonibus mota instrumenta quoad substantiam, modum, vel celeritatem admiranda producunt: teste Aug. l.2. de Gen. ad lit. c.17. & Delrius l.2. q.8. disq. mag.

§. III.

268 Probatur exemplo. SIc potio illa Jurisconsulto Sabinensi diuturna ægritudine detento exhibita à quodam magno, & solemni magistro, qui vocabatur magister magnæ experientiæ, qui in veritate erat solemnis Magus, & Maleficus, de quo *supra n.*20. cùm esset dæmonis artificio perfecta, nullo negotio, immò citissimè sanitatem contulit ægroto, cui nihil proderant multæ à medicis exhibitæ medicinæ. Idem fatendum de illo pyro variis qualitatibus efficacissimis confecto, quem præbuit mulier malefica comedendum Stephano Noacho Madrensi, de quo supra n.169. quo manducato aliis observantiis peractis statim optatam consecutus est sanitatem, de qua totaliter erat desperatus. Harum tamen ægritudinum, cum essent maleficio inductæ, præcipua evasio fuit: quia dæmon cessavit malefacere.

Dicendum ergo jure meritò, si hujusmodi pharmaca artificio dæmonis adjuta non fuissent, nequaquam tam citò sanitatem conferre potuissent. Ideòque sanitas sic collata effectus artificiosus, seù prodigiosus utique nuncupandus.

§. IV.

269 Physici prout respiciunt causas naturales naturaliter operantes. SI verò causas ipsas naturales à dæmone applicatas intueamur in ordine ad effectum, quem producunt, nunquam hæc opera naturæ cancellos effugiunt, eò quòd vim naturalem causæ principalis non excedunt. Insunt enim reverà hi effectus virtualiter in ipsis naturalibus agentibus eo modo applicatis: puta, herbis, pulveribus, seminibus, metallis, & id generis, quibus agentibus diabolus nihil confert applicando, præter conditionem, sine qua iste effectus non produceretur. Unde licèt dæmon operetur ipse potissimùm per modum artificiosum: quia tamen utitur rerum applicatarum vi naturali, effectus productus, putà, sanitas collata dicitur effectus physicus, & naturalis, & non hyperphysicus, ac præternaturalis. Sicut coquus, cùm suave edulium concinnat mediante arte per ignem id excoquit, quod licèt solus ignis, nisi tali esset arte applicatus, nunquam effecisset: quia tamen ignis naturaliter operatur, effectus naturalis, & physicus vocitari debet. Quid enim coquus igni confert, nisi modum, & conditionem, sine qua non? Si ergo vim igni nullam influit, quæ causæ physicæ nomen mereatur, quidni effectus vocatur naturalis, & physicus?

§. V.

270 Probatur in dæmoniacis. HOc perspectum habetur in dæmoniacis, & energumenis. Vides dæmoniacum quandoque furiis agitatum in terram volutari: saltitare, velocissimè currere, ac se tanta vi, & impetu dimoveri, quòd vix detineri possit à tribus, vel quatuor robustis hominibus. Unde tanta vis, ac robur? Dices, à dæmone. Sed utiturne dæmon suis propriis viribus, ac potentia ad movendum talem hominem? Non utique. Si enim dæmon propria uteretur potentia, ac virtute ad movendum, nec decem, nec viginti, aut plures validissimi, ac fortissimi etsi gigantes possent detinere eum: cùm tanta sit potentia dæmonis, quòd nulla super terram valeat comparari ei, Job.41. Unde ergo tanta vis in illo dæmoniaco? Nonnisi à proprio calore naturali, ac spiritibus vitalibus ipsius dæmoniaci à dæmone excitatis, ac motis, quibus arte dæmoniaca nervi, musculi cæteraque organa, ac membra, ex quibus motus procedit, confortata, ac roborata, tam validè, fortiter, ac velociter corpus dimovetur: ita quòd dæmon nihil addit viribus humanis, nisi modum, & conditionem, sine qua non tam velociter, ac validè operaretur. Illa tamen operatio naturæ cancellos non effugit, idcircò naturalis appellanda.

At quis apertè non agnoscat, idem prorsus fatendum de potionibus, ac pharmacis per

cis per naturalia agentia ope dæmonis paratis, quibus citissimè sanitas obtinetur? cùm dæmon in ejusmodi pharmacis rerum applicatarum vi naturali utatur. Quid confert pharmacis, nisi modum, & conditionem, sine qua tam citò sanitas non sequeretur? Vim verò, quæ causæ physicæ nomen mereatur, illis nullam præstat. Idcircò effectus, qui sequitur, merè naturalis, ac physicus nuncupari debet: ut optimè docet etiam D. Thomas 1.*par. quæst.*110. *art.*2. *ad* 3. *&* *libr.*3. *advers. Gent. cap.*103.

§. VI.

271 At quia illicitum est, à dæmone petere auxiliũ: dicti effectus ope dæmoniaca producti sunt superstitiosi.

AT quia hujusmodi effectus licèt physici, ac naturales eo modo non possunt evenire nisi opitulante dæmone; à quo non licet auxilium petere, jure meritò curationem quoad hujusmodi effectus, ut superstitiosam reprobamus, & condemnamus. Nulla enim ratione licitum est, rogare dæmones, ut nobis aliquod obsequium qualiscunque generis sit illud; aut qualecunque beneficium præstent: quia hoc facere est culpa mortalis gravissima: ut docent D. Thomas 2. 2. *qu.*90. *art.* 2. & ibi Cajetan. *articul.*1. D. Anton. 2.*par. tit* 10. *cap.* 8. Silvest. *verb. Adjuratio qu.*7. & ibi Angelus *num.*2. Tabiena *num.*6. Sotus *lib.*8. *de just. qu.*3. *artic.*2. Suarez *tom.*2. *de Religione lib.*4. *de Adjuratione cap.* 2. *num.* 8. *&* 9. Leonard. Lessius *lib.*2. *de Just. cap.*42. *dist.*13. *num.*71. Non enim est aliud, quàm dæmoni tanquam Domino se subiicere: aut illius favorem expetere: aut benevolentiam erga illum gerere: quod est quædam pacti, & societatis cum ipso inchoatio.

§. VII.

272 Quid circa hæc observandum? A Magistratibus Ordinariis locorum, Inquisitoribus cùm hujusmodi curatores sibi occurrunt?

QUare diligentissimè observandum tam Magistratibus, quàm Ordinariis, & Inquisitoribus, cùm sibi occurrunt hujusmodi Curatores, vel circulatores dicta pharmaca circumferentes, quibus citissimè à gravissimis curant infirmitatibus: vel alia præstant mirabilia contra ordinarium curationum modum naturalium, non tantùm si effectus hujusmodi sint naturales à causis merè naturalibus procedentes, verùm etiam si illis actionibus, & operationibus sint admixtæ, & conjunctæ aliquæ circumstantiæ parergæ tanquam necessariæ, quia: omnis circumstantia inutilis, si tanquam necessaria adhibeatur, facit, ut opus sit superstitiosum: quia cùm illa non juvet ut causa, necesse est, ut adhibeatur instar signi; quod, cùm non sit à Deo; consequens est, ut ad pacta occulta cum dæmone pertineat. Similiter si illæ causæ naturales quibus sanitas exhibetur, & mira perficiuntur, à causa supernaturali nempe dæmone sint adjutæ: quod ex eo cognoscitur, si secundùm communem suum cursum naturaliter applicatæ quoad substantiam, modum, vel celeritatem talia effecta admiranda nunquam produxissent, signum est, ea producere, ut instrumenta mota, & applicata à dæmone, qui quicquid sua sponte in nos confert; id omne ab hostili ejus animo in nos, & in ipsummet Deum proficiscitur. Semper enim eò spectat, ut Dei gloria obscuretur; & nos ipsum offendentes æternam incurramus damnationem.

§. VIII.

273 An inter hos effectus sit connumerandus sanguinis fluxus ex cadaveribus occisorum coram Reo?

INter hos physicos, sed superstitiosos effectus non videtur connumerandus ille sanguinis fluxus ex cadaveribus occisorum ad præsentiam Reorum soliti emanare; cujus causam assignantes Doctores inter se non conveniunt.

Alii nanque id attribuunt antipathiæ naturali, qualitati, ac motui cuidam ab interfectore impresso interfecto ex vi imaginationis, & furiæ: ita censet Aristoteles *in problem. sect.*7. *problem.*6. *vers. aut quia ex vulnere*, quem sequitur Faber Favent. *advers. Atheos disp.*1. *q.*9.

Alii recurrunt ad occultum Dei judicium allegantes illud *ps.78. Ut innotescat coram oculis nostris ultio sanguinis servorum tuorum, qui effusus est*. Sic sentit Petrus Binsfeld. *tract. de Confess. Maleficorum, & Sagarum prælud.12. dubio 4. conclus.8.* Quam opinionem verissimam esse arbitratur Carena *tract. de off. S. Inquisitionis p.2. tit.12. § 22. n.187.*

Ratio est; quia ut habetur ex Thesauro Senat. decis.Pedemon. 163. *num.4.* & Papon. Arest. Franciæ *lib.24. titul.9 de Quæst. Aresto quinto* hujusmodi sanguis solet è cadaveribus manare etiam ad præsentiam mandantium, & aliquando etiam post dies octo à die mortis, in quibus casibus illa sanguinis emanatio non potest esse naturalis; Ideò prima positio non videtur posse stare. Non enim naturale agens agere potest in distans: nec possibile est, post octo dies è cadavere sanguinem naturaliter exire.

§. IX.

274 Utrum possit esse indicium ad torturam?

HAnc sanguinis emanationem posse esse sufficiens indicium ad torturam affirmant nonnulli Auctores, quos citat Carena *loco citato*.

Verùm indicium hoc incertissimum esse, ac levissimum arbitratur ipse Carena, sicut & Thesaurus dec.173. *num.2.* ait, se audivisse à Magistratibus Patriæ suæ, qui causas criminales agunt, experientiam hanc fallacem repertam fuisse, & non exiisse sanguinem à cadaveribus occisorum ad præsentiam eorum, qui posteà Rei, & homicidæ reperti sunt: sicut etiam Ant. Gomez *var. resol. tom.3. cap.13. nu.15.* Ideò ex hoc indicio ad torturam non esse deveniendum: ut præter præfatos DD. fatentur Delrius *lib.5. Disquis. magic. q.5. sect.4. n.20.* Joan. Zanger *de indiciis, & tortura cap.2. n.160.* Ludovicus Gilhausen, Godefrid. Abavo Præses Senatus Sabaudiæ, Matthæus Steph. *in suis quatuor centuriis*, & alii relati à Carena. Dummodò non sint alia indicia urgentia, quia tunc potest Judex contra reum devenire ad torturam; immò etiam quandoque ad condemnationem pro modo, & qualitate indiciorum. De his omninò videndus est Carena *loco cit.*

§. X.

275 Consultiùs erit Judicib. se abstinere ab hujusmodi indiciis.

VErumtamen Judicibus consultius erit, omninò se abstinere ab hujusmodi incertis indiciis; nec ex iis quemquam judicare reum: aut innocentem. Nam si talis emanatio naturalis est, potest etiam à dæmone causari: tum ut detegatur occultus delinquens scandalumque oriatur: tum ut innocenti hac sanguinis emissione imputetur delictum. Vel è converso potest dæmon illam impedire, ut reus, & homicida, qui fortasse ab ipso dæmone auxilium petiit, uti innocens habeatur. Si verò illa sanguinis emanatio supernaturalis est, proveniens ex judicio Dei occulto; cùm actiones Dei ad extra sint liberæ, nec nobis constet aliunde, quòd se alligaverit Deus ad hoc peragendum; ut ex scripturis constat se alligasse sacramentis, ex eo quòd sanguis de facto non exierit, non potest colligi innocentia Rei. Et grave satis est, ut in re dubia certa detur sententia, *cap. Grave 11. qu.3.* sic etiam nuper consulit Ignatius Lupus *part.3. Edicti Sanctæ Inquis. lib.15. dist.4. art.2. diffic.2.*

§. XI.

276 Examinatur quidam effectus formicarũ in territorio Bergomensi.

HUc tandem examinandus venit quidam effectus formicarum, quem ab immemorabili tempore, ut mox dicam, singulis annis evenire in territorio Bergomensi in comperto est. In supercilio cujusdam montis Vallis Calepinæ est Ecclesia antiqua, quæ vulgò dicitur *S. Giovanni delle Formiche*, propè Calepium oppidum in Cenomanis circiter duo milliaria: ac totidem propè

Cre-

Credarium, ubi meum fuit natale: ac tria distans à Sarnico, ubi educatus fui. Ad prædictum montem singulis annis veluti exercitus formicarum quatuor alas habentium per aerem volitantium à quatuor mundi plagis veniunt; sed non in eadem semper quantitate. Modò enim plures, modò pauciores secundùm varias temporum mutationes, incipientes à die Assumptionis Beatissimæ Virginis, quæ celebratur die 15. Augusti, deinde singulis diebus veluti nubes undequaque confluere non desinunt usque ad Nativitatem ejusdem B. Virginis, quæ celebratur die 8. Septembris: major tamen earum numerus accedit die 29. Augusti, qua celebratur decollatio S. Jo. Baptistæ: necnon die præcedenti, ac subsequenti. Postquàm autem ad montem pervenerunt, earum plures Ecclesiam ingrediuntur, quarum aliæ seipsas super solum deponentes ibi manent, donec animam efflant: Aliæ ad Altare evolantes aliquæ super ipsum, & aliquæ circa ipsum tandem pereunt: Plures super quoddam Altare parvum, ubi residet capitis Præcursoris simulacrhum ligneum à populis magna devotione cultum duobus, aut tribus diebus ibi circumvolitantes, & alas concutientes paulatim semimortuæ decidunt, nec ampliùs se elevant, donec moriantur. Plures etiam volitant super illius ædiculæ tecta, quarum ibi aliæ moriuntur: Aliæ circa muros Ecclesiæ cadunt usque ad imum, ibique intereunt: Aliæ volitant super turrim dictæ Ecclesiæ contiguam, ubi plures moriuntur: plures verò è turri se demittunt, ac conglobatim per foramina, ubi funis campanæ deducitur, usque ad imum turris se deponunt: ubi cùm tria sint ostia: unum quo in atrium Conventus, seù eremitorii octo, vel decem cubitis distantis: alterum, quo in sacrarium, & alterum quo in Ecclesiam pergitur, relicto primo etsi aperto, aliquæ Ecclesiam ingrediuntur, aliquæ sacrarium Ecclesiæ contiguum, & ibi moriuntur. Et quod mirum est, nulla earum unquam visa est, super domus tecta ascendere: aut illam ingredi, ubi Religiosi habitant, etsi ab Ecclesia distet tantùm octo, aut decem cubitis. Cujus rei ut notitiam certam haberem per testes oculatos, & juratos; etiamsi egomet fuerim testis oculatus anno Domini 1630. & omnia prædicta in fine mensis Augusti attentè consideraverim; nihilominus à me rogatus anno salutis nostræ 1649. mens. Jul. consultò illùc profectus est R. P. Hieronymus de Cometis à Bergomo tunc Secretarius Provinciæ nostræ reformatæ Brixiensis, qui omnium prædictorum notitiam certam accepit à R.P. Mariano à Montecchio ordinis Servorum Sacerdote Confessario annos nato 67. qui viginti annos in præfato Conventu, seù Eremitorio moratus est. Hic nanque cum juramento omnia prædicta deposuit, manu propria scripsit die 7. Julii, ac pluribus firmavit testibus nedum viventibus octogenariis, ac nonagenariis; ac centenariis, & ampliùs; sed ex antiquis etiam scripturis eorum, qui jam ad mortuos evolarunt, desumptis ab anno usque 1379. asserentibus omnibus cum juramento se singulis annis sic vidisse, & ab antiquis suis patribus quotannis sic visum audivisse.

Idipsum tanquam testis oculatus testatur, ac cum suo juramento affirmat P. F. Albertus à Foresto Sacerdos, Provinciæ nostræ Reformatæ Brixiæ alumnus annos natus 31. filius D. Nicolini de Pinessis à Foresto, in cujus vicinia ædificata est prædicta Ecclesia S. Joannis Baptistæ, subter quam in valle proxima extat domus, & habitatio prædicti Nicolini: Quod testatum voluit Venetiis in Conventu Sancti Bonaventuræ anno Domini 1667. die 30. Maii, dum à me assumptus in socium ibi moraremur pro hujusce operis editione.

Ego F. Albertus à Foresto prædictus attestor, ac cum meo juramento confirmo à tempore, quo cępi habère usum rationis usque ad pręsentem annum me vidisse, & à meis majoribus audisse illos semper vidisse quotannis pręd ictas formicas alatas rubeas accedere, ac conuenire ad pręd ictam S. Joannis ædiculam prout retulerunt etiam varii testes. Quod testatum volui Venetiis die 30. Maii 1667.

§. XII.

277 Qui non naturalis esse probatur.

AN ergo hujusmodi effectus naturalis: vel supernaturalis, putà, à Deo, vel dæmone provenire censendus erit?

Verè difficile est, aliquam hujusce rei occultæ essentialem adducere rationem, & aliquid certi determinare velle. Nihilominus ratio philosophica, qua quidam Modernus Auctor probare nititur, hujusmodi effectum esse naturalem, valdè est subtilis; & etiam admodùm esset conveniens, si fundamentum, cui adhæret, esset verum. Supponit enim, immò affirmat, sed sine ullo teste oculato, prædictas formicas in die Nativitatis Præcursoris, quæ celebratur die 24. Junii, ad illum confluere montem ad quærendam refrigerationem. Sed, cùm ex præallegatis testibus juratis, & oculatis constet, non illa die, sed circum festum decollationis ejusdem, ut dictum est, accidere: prædictam rationem philosophicam pro dicto eventu nullius esse momenti, nemini est ambigendum: tunc enim non est amplius sol in eadem statione, qua erat die 24. Junii: eò magis cùm formicæ veniant, etiamsi calor aereus quandoque per longas pluvias, & imbres jam recesserit. Insuper cùm formicę veluti nubes montem illium versùs volitantes priùs alios montes, & æqualis, & majoris, & minoris altitudinis, ab eo ad quatuor, vel quinque aut plures lapides distantes, ubi sunt aliæ Ecclesiæ Beatissimæ Virgini, Apostolis, & aliis sanctis dicatæ prætervolent, potiùs ad earum turres confluerent; & modò ad hanc: modò ad illam ædiculam, ut refrigerarentur, se reciperent. Quod tamen evenire non videtur: ut egomet anno prædicto 1630. in fine mensis Augusti existens in supercilio alterius montis ad duo milliaria proximi unà cum præfato P. Hieronymo, ejusque Genitore ejusdem nominis Viro morum gravitate, ac vitæ probitate perillustri propriis oculis vidi. Dum enim post meridiem sub arborum umbra quietis capescendæ gratia moraremur, prædictus Vir mihi quandam indigitavit nubeculam adversus nos volitantem, dicens: *Videas illam nubeculam venientem ab occidente: illæ sunt formicæ alas quatuor habentes, quæ ad montem S. Joannis advolant morituræ*; sed ecce vidimus eas quiescentes super illas arbores, sub quarum umbra morabamur; deinde post pusillum temporis se elevantes, ac suum prosequentes iter, ad montem S. Joannis accesserunt. Cur autem ibi non descenderunt usque ad terram, ut refrigerarentur, si frigiditatem quærebant? Illud nanque frigus, quod nobis tunc proderat, poterat, & illis prodesse: vel tandem obesse, ut astruit prædictus Auctor.

§. XIII.

278 Neque supernaturalis à dæmone.

CUm ergo difficillimum sit, hujusce effectus naturalem aliquam velle assignare rationem, sursum corda elevemus, & videamus, si ab aliqua causa supernaturali provenire dignoscamus. Non utique à dæmone illud adduci, est asserendum; Quid enim dæmon posset prætendere ex hujusmodi formicarum evectione? Nulli sunt nocumento; etsi aliquæ moriantur quandoque super Altare, ubi Missa celebratur; non tamen Sacerdotem missæ sacrificium offerentem impediunt, aut perturbant: non enim in calicem, vel super patenam, aut corporale cadunt.

Ergo à Deo esse convincitur.

Si ergo neque ab instinctu naturali: neque à dæmone illuc adduci videntur, piè utique credendum est, hoc à divina Providentia provenire. Nec hujusce rei aliam novi rationem adducere congruentem: nisi ut per hujusmodi formicarum mortem, & actiones, actiones, & mortem Præcursoris Christi, ut figuræ suæ figuratum quodammodo manifestent. (Parcat Lector, si hìc videor aliqualiter digredi à meo instituto, & ordine: quia hæc in honorem S. Joannis, qui à meis conterraneis in dicta Ecclesia colitur, latè describere, & explicare ducor.)

Ratio congruentiæ adducitur.

Quis

Quis enim non videat formicas in suis actionibus magni Præcursoris vitam ap- ptissimè præsignare posse? Quia aptissimè videntur præsignare actiones Præcursoris].

Illæ, teste Plinio *lib.*11. *natural. histor. cap.*30. vix natæ ratione, memoria, ac sapientia quasi præditæ videntur: Hic adhuc ventris obstruso recubans cubili tam perfectam à Deo obtinuit rationis capacitatem, ut senserit Regem thalamo manentem. Illæ granum, ne germinet, obrodunt: Hic, ne corporis sui granum germinaret peccata, per pænitentiam rodit: unde Ecclesia de eo benè cantat:

Antra deserti teneris sub annis
Civium turmas fugiens, petisti,
Ne levi posses maculare vitam
Crimine linguæ

Illæ magna grana, ut caveas subintrent, dividunt, ac minuunt: Hic per humilitatem divisit à se superbiam, ac se minuit, nedum in anima; sed & in corpore, dum caput sibi abscindi pro tuenda veritate placuit: unde loquens de Christo, & de seipso dixit *Joan.*3. *Illum oportet crescere, me autem minui*.

Illæ humida grana desiccant: Hic per abstinentiam, ac mortificationem se desiccavit, dum:

Præbuit durum tegumen Camelus
Artubus sacris, strophium bidentes
Cui latex haustum, sociata pastum
Mella locustis.

Illæ super semitas tritas, & certas ambulant: Hic per semitas certas, & rectas, scilicet, per viam Paradisi, per quam omnes Sancti ambulaverunt, semper incessit, aliosque incedere, edocuit. Unde jure meritò ab Ecclesia de eo cantatur:

Nunc potens nostri meritis opimis
Pectoris duros lapides revelle
Asperum planans iter, & reflexos
Dirige calles.

Illæ de futuro cogitant ac sibi necessaria provident: Hic ad futurum semper oculos mentis dirigebat; cæterosque ut novissima providerent, hortabatur, dicens *Matthæi* 3. *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*.

Illæ simul vivunt, & grana contra hyemem congregant: unde sapiens benè consulit, dicens *Proverb.*6. *Vade ad formicam ò piger, & considera viam ejus, & disce sapientiam*: Hic discipulos secum collegit; operaque bona impiger contra mortis tempus congregare non cessavit.

Illæ solæ præter hominem socias mortuas sepeliunt: Hic toto conatu studebat, ut peccatores peccata sub sigillo sepulcri pænitentiæ sepelirent: ut de eis possent dici illa verba *Psalmi* 31. *Beati, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata*.

Illæ sunt strictæ circa ventrem: Hic erat ita parcus in manducando, ac bibendo: ut de eo loquens Christus *Matthæi* 11. dixerit: *Venit Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: dæmonium habet*.

Illæ tandem quando senescunt, crescunt eis alæ, & ex terrestribus cælestes factæ, sicut aves volitant per aerem: Hic licèt in terra habitaret; tamen ejus continua conversatio in cælis erat: unde jure meritò de eo S. Basilius *homil.*2. *in psal.*28. dixerit: *Vox Domini est Joannes, Angelus à Deo missus ante faciem Domini, ut pararet Domino plebem perfectam*. Et Imperfectus *homil.*27. *Joannes specie homo, gratia Angelus: quia nihil carnis erat in eo*. Hac de causa ait Eusebius, Evangelistam Joannem illum vocasse hominem dicens: *Fuit homo missus à Deo*, ut errorem à mente quorundam auferret, qui eum non hominem, sed Angelum existimabant.

Cùm ergo formicæ præcipuè alatæ Joannem Baptistam maximopere præfigurent; nec ulla appareat ratio, ob quam illa actio à causa naturali; aut diabolica provenire censeatur, sanè non mirandum; immò piè considerandum, ac credendum, Qui colitur in loco, ubi tales effectus operantur.

Deum ita disponere, ut illa animalcula, quæ rectè Præcursoris symbola dici possunt, ad montem illum se transferant, ac ducantur angelica ope, circà festum Decollationis ipsius, quo animam Deo reddidit, in eo fano, ubi præcipuè prædictum Præcursoris simulachrum capitis veneratur, & animas devotas ad compassionem, compunctionem, ac devotionem erga Præcursorem excitat, ut figuræ suo figurato sese quasi sacrificio dicantes, suo modo morte sua mortem Præcursoris deplorent.

SECTIO II.

Hiperphysicum.

279 Effectus hyperphysici dicuntur omnia opera à Deo operata. Tum in Veteri. Tum in Novo testamento.

DUm mentis oculis extollor in contemplatione effectuum hyperphysicorum, vilescunt animo omnia, quæ naturæ finibus coarctantur; compellorque misericordias Domini in æternum cantare in generationem, & generationem annuntiando veritatem ejus in ore meo; simulque omnes creaturas invitando ad confitendum nomini Domini, qui facit mirabilia solus, quoniam in æternum misericordia ejus.

Quid enim sunt omnia signa, & prodigia operata in medio Ægypti in omnibus finibus Chanaan, & in toto terrarum orbe, nisi effectus hyperphysici? Quid tot opera à Verbo incarnato non tantùm in Capharnao; sed & in omnibus Israelis, totiusque orientis finibus patrata: nonne effectus hyperphysici? Videas hos miros effectus: Eriguntur claudi, cæci vident, muti loquuntur, surdi audiunt, paralytici sanantur, resurgunt mortui, & ægri ad vitam ab ipso mortis limine revocantur, qui omnes simul una voce possunt confiteri Domino, quoniam bonus, & annuntiare inter gentes opera ejus, eique cantando narrare omnia mirabilia ejus.

280 Multi effectus hyperphysici sunt à dæmone. Ideò curatio potest esse superstitiosa quoad illos; sive procedant. A Dæmone: sive A Malefico.

At quia non omnes effectus hyperphysici à Deo, emanare probantur; sed quamplures, etiam à dæmone, licèt à primis valdè diversi, ut disputatum est supra *to.1. disp.3.n.639.& sequentibus*, provenire videmus; Ideò curationem superstitiosam adhuc judicare compellor quoad effectus hyperphysicos sive procedant à Dæmone dæmoniaca virtute operante: Sive à malefico agente ejusdem dæmonis virtute: ut duobus articulis notum fiet.

ARTICULUS I.

A Dęmone dęmoniaca virtute operante.

§. I.

281 Dæmon seipso multos præstat effectus, qui humanas superant vires. Quorum unus provenit ex remedii applicatione facta in loco distanti.

NOn solùm antiquus adversarius noster diabolus vana operatur mediantibus naturalibus agentibus in liberandis hominibus à variis morbis, diversisque infortuniis avertendis. Verùm etiam seipso, ac sua propria virtute præstat effectus, qui aliquo modo humanam superant virtutem, omnemque causarum creatarum efficaciam supereminent; ut sic homines magis, magisque à Deo avertat, ad suique ipsius cultum, ac venerationem adducat. Horum effectuum in primis unus occurrit, qui sequitur ex curatione, qua quidam existentes in loco distanti; lethalia hominum, vel animalium vulnera brevissimo temporis spatio curant, applicato quodam unguenti genere, aut pulvere vittis, sive petiis lineis: aut gladio, sive ensi; aut ligno sanguine vulneratorum madefactis.

At quis in physicis mediocriter versatus hunc medendi modum approbare audeat? Nonne apertè se ipsum exhibet superstitiosum? Quodnam agens naturale interrupta sphæra suæ activitatis poterit suum producere effectum? Interponatur paries inter magnetem, & ferrum, non potest ampliùs magnes attrahere ferrum.

rum. Ponantur corpora densa inter solem, & lunam, nec poterit sol ampliùs in ea producere effectus, quos producit. Pari modo si demus sphæram activitatis hujus remedii applicati panno lineo, ensi, aut cuilibet alteri rei se protendere usque ad infirmum distantem, quis non videat adhuc fatendum, hujusmodi sphæram, & contactum virtualem interrumpi per multa objecta interposita; ut per multos parietes: in quibus clausi detinentur panni linei: vel enses, quibus remedium applicatur? Ideòque asserendum hujusmodi effectum viribus naturæ fieri non posse. Et si non est à causis naturalibus, neque à Deo esse dici potest: quia quando non constat ex scriptura, vel Ecclesiæ traditione, aliquem effectum esse à Deo, vel à bono Angelo, non debemus illum ipsis attribuere: ut inquit Delrius *lib.3. qu.4.sect.1.* & Sanchez *lib.2. Moral. cap.40. num.44.* Verosimile enim non est, Deum, vel bonos Angelos hæc passim præstare per quoscunque homines, nisi maxima operantis sanctitas: vel alia urgentissima indicia id suadeant. Idcircò censendum potiùs hujusmodi effectum esse à malo spiritu ex pacto tacito cum ipso.

282 Ejus supersti. tio ostenditur rationibus.

Urget nos alia ratio. Si enim hoc remedim applicatum panno lineo, vel ensi, aut ligno sanguine intincto ad vulnera sananda in tanta distantia juvaret; sequeretur etiam venenum: vel quid simile noxium, & lethiferum eidem lineo applicatum panno nocere vulneri: cùm par videatur utriusque ratio juxta axioma philosophicum 4.*Topic.tr.2. Sicut propositum est causa propositi, ita oppositum est causa oppositi.* Cùm autem consequens sit falsum: quia venenum nocere nequit, nisi infra sphæram suæ activitatis: idem de remedio est concludendum.

§. II.

At dices, hujusmodi effectum naturaliter produci ab hoc remedio maximè, quia est aliqua sympathia, & comformitas inter remedium, & effectum; sed id nullius est momenti. Nam effectus sanitatis data quavis sympathia nonnè est effectus realis? Si realis: necessariò utique fieri debet per aliquam actionem, quę cùm non possit dari naturaliter in tanta distantia, eò quia non intercedat contactus saltem virtualis, & impediatur sphæra activitatis, impediatur, oportet, etiam effectus sanitatis, ne eveniat per vim docti remedii; sed si evenit, hoc fiat opitulante dæmone; qui ex pacto tacito, & implicito concurrit cum hujusmodi curatore.

283 Obiicitur de sympathia. Satisfit objectioni.

Hinc dictam curationem simplex esse sortilegium censet Bonacina *de legibus disp. 3.quæst.5.punct.4.num.18. & sequent.* Ubi ait, ita fuisse conclusum in Pœnitentiaria Mediolani. *Et nu.19.* addit, hosce sic medentes debere denuntiari S. Officio. Et ità ait Cæsar Carena *p.2.de sortileg.tit.12.§.4.n.29.* etiam in S. Off. Cremon. hujusmodi sic, vel similibus modis medentes puniri gravissimè. Idem sustinet Bordonus *cap. 18.de sortilegiis q.12.*

§. III.

Inter hos hyperphysicos effectus connumerandæ sunt illæ expulsiones nubium, & insectorum à certis locis, quæ non fiunt, nisi auxilio dæmonis.

284 Alter est expulsio nubiũ facta à certis hominibus certo ritu. Eorum jactãtia convincitur dupliciter.

Quoad nubium conjuratores quidam jactitant, se vim habere, nubes à certis locis expellendi, repellendique, quorum jactantia facilè convincitur à Delrio *lib.6. Disq.mag. Anacephalæosi. Monitione XI. his* rationibus.

Primò si interrogentur: an nubes illæ sint naturalibus ex causis ortæ: an ex malecio, & opera dæmonis? Si dicant, ex naturalibus causis, ergo exorcismus fertur contra Naturæ auctorem Deum: quod blasphemum, & sacrilegum est, & vim habeat naturalem contra nubes, necesse est, aut supernaturalem. Supernaturalem non accepit à Deo, qui sibi contrarius non est, nec à bonis Angelis, qui Dei voluntati non ad-

adversantur; ergo à dæmonis ope vis illa provenit. Si nubem dicant ex maleficio ortam, & moveri à dæmone: unde sciunt, nisi ex pacto?

Secundò interrogentur, si notitiam habent, & potentiam pellendi malas nubes, cur non etiam norunt, & possunt adducere, & evocare tempore squaloris, & siccitatis in agros nubes bonas, & salutares? Cur non etiam fulmina, & ignem de cælo cadentem, ac incendiis domos absumentem valeant arcere, ac extinguere? Cur non etiam sciant conjurare ventorum turbines, & aquarum eluviones, quibus sata, & domus, & arbores quandoque à malis Angelis sternuntur, & abripiuntur? Cur igitur si ad hominum commune bonum hæc ars, aut potestas à Deo illis tributa, beneficentia Dei ad unum hoc ab illis restringitur? Undè apparet, illos hæc ex pacto cum dæmone saltem implicito operari. Hęc Delrius.

§. IV.

285 Similis effectus est destructio insectorum quadam arte facta.

ALii sunt, qui vindicant sibi artem quandam, aut potestatem peculiarem, ut à Deo concessam expellendi, necandique campi brucos, locustas, cantaros, & alia insecta, atque vermina, quæ fructus, radices, & semina depascuntur, & spem agricolarum deludunt; & tales multis in locis solent à rusticis quotannis magno pretio accersiri.

Praxis eorũ explicatur.

Praxis esse solet hujusmodi. Impostor iste se judicem constituit: comparent coram eo duo procuratores: Unus causam populi agens fungitur vice accusatoris. Alius à Vicario Episcopi, vel Regio officiato loci constitutus vicem subit Rei pro locustis, vel aliis insectis; Litem contestantur, & servantur processus ordinarii, omnes tricæ, ac morę, ac dilatorii termini. Tandem in causa concluditur, & bellus Judex fert sententiam, qua insecta illa, jubet, intrà certum dierum spatium terminis illius territorii excedere, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, &c.

Ut superstitiosa condemnatur.

Quis autem tam ignarus, qui dictam artem non judicet prorsus superstitiosam? Apertior enim est hìc superstitio, quàm ut queat tegi. Quare jure meritò ab omnibus Doctoribus sanctis condemnatur: eò quod lis instituatur cum creatura irrationali, quæ quid agatur nec scit, nec sentit, nec potest intelligere, Et cùm illa insecta naturaliter nascantur, quis non agnoscat, injustam esse excommunicationem latam in eas creaturas, quæ nec mortaliter, nec venialiter peccare possunt? Blasphemum insuper est hanc sacram Ecclesiæ censuram sic derisui, & ludibrio habere: non secus ac si quis sub pœna excommunicationis latæ sententiæ juberet canibus, nè latrarent, & lupis, ne ulularent: aut vulpem absolveret à rapinis gallinarum, &c.

Quod idem fermè dicendum etiam de his, qui dæmoni præcipiunt sub excommunicatione latæ sententiæ, ut ex corporibus, vel locis exeat: quia excommunicatione sæpiùs utitur Menghus in suis Exorcismariis, Zacharia Vicecomes, Florianus Canalis, & plures alii antiqui Exorcistæ. Quare prædictam artem eruditè improbat Cirvelus *de Superstit.* 3. *par. cap.* 10. Delrius *Disquisit. magic. lib.* 3. *q.* 4. *sect.* 9. *& in Anacephalæosi monit.* 11. Sanchez *lib.* 2. *in Decalogi præcept. cap.* 42. *num.* 39. Sotus *lib.* 5. *de justit. qu.* 12. *art.* 2. *& lib.* 8. *qu.* 3. *art.* 3. & Navarrus *lib.* 5. *Consil. tit. de sententia excommunic. in* 1. *editione* & Valent. 2. 2. *disp.* 6. *q.* 8. *punct.* 2. Si ergo effectus sequitur ex hujusmodi adjuratione, putà, insectorum expulsio, fatendum est, provenire, non à Deo, qui tales formulas non instituit: neque ab Ecclesię consuetudine, cùm eas non approbet: ergo à dæmone ex pacto explicito, vel implicito inito cum eorum impostore, vel conjuratore.

§. V.

286 Talis est litis contestatio

APrædicta litis contestatione non differt illa, qua aliqui ut dæmonem expellant ab aliquo loco: vel ab ejus jurisdictione aliquem magum, vel maleficum

cum volentem se ad Deum convertere, eripiant, constituunt Judicem, & duos Advocatos eodem modo, quo supra nu.285. litem contestantur, processus servantur ordinarii, & cætera acta judiciaria perficiuntur: ut hoc nostro ævo, quosdam etiam Lectores Theologos in variis Italiæ Civitatibus fecisse mihi à fide dignis relatum est, de quibus fusè infrà *nu.*700.

inter dæmonem, & maleficum se ad Deum convertere volentem.

§. VI.

287 SEd qua potestate, ac vi præsumunt, dictum pænitentem è faucibus infernalis eripere Draconis? Humana, an divina, vel ecclesiastica? Si humana: Instituant litem, ut lubet: quòd tandem oleum, & operam perdent, cùm non sit potestas super terram, quæ dæmoniacæ potestati æquiparari valeat. Si divina; & ecclesiastica: cur sub lite ponere quod Deus per se, ac per suos ecclesiasticos ministros liberè exequitur, non obstantibus quibuscunque dæmonis insultibus, & apparentibus rationibus, & argumentis, qui tandem confusus recedere compellitur?

Quare hujusmodi litis contestatio, ac processus institutio, cùm graviter Deum offendat, maximè divinam ejus omnipotentiam, qua dæmonis potentiam deprimit: Sapientiam perfectissimam, qua technas ejus dissolvit, ac bonitatem summam, qua malitiam illius confundit; & novi pænitentis miseriam sublevat, & imbecillitatem roborat: Nec non Ecclesiasticam vituperet potestatem, utique à Christifidelibus ut superstitiosa, & à versipelli dæmone adinventa prorsus est detestanda, & abominanda. Et cùm aliquem, evenit, quandoque à diabolo castris aufugere, & ad ovile Christi, & Ecclesiæ se recipere, Theologi Exorcistæ periti curæ se committat, qui per assiduas in Christi fidem in structiones, peccatorum, ac pactorum detestationes, abrenuntiationes, sacramentalem confessionem, per iteratos actus confidentiæ in divina bonitate, ac clementia, ac in virtute Sanctissimi Nominis Jesu, ejusque validissima, tutissimaque protectione confirmare studeat; dæmonisque impetus præceptis ecclesiasticis divino Nomine Jesu interposito continuò cohibere satagat. Quod certè sine lite, sed cum securitate victoriam assequetur, ut constat de Sancto Cypriano priùs mago, sed posteà sancto supra to. 1.pag.33.n.123. relato.

§. VII.

288 HUc referendi sunt illi effectus, qui à quibusdam rebus naturalibus putà, verbis, herbis, plantis, metallis, lapidibus, particulis corporis humani, vel bruti animantis, vel aliis id generis provenire dicuntur, quæ planè non possunt esse causæ ex se habentes virtutem ad tales effectus producendos, cùm illis virtute sint longè superiores.

Hùc referuntur effectus immunitatis à variis periculis.

Imprimis venit effectus ille immunitatis (ut ita dicam) ab omnibus effectibus contingentibus adversis, & à quocunque hominum læsione. Promittunt cuicunque, qui secum defert chartam virginem baptizatam, idest, cuticulam, qua infantis caput nascentis est involutum, quam priùs posuerint sub mappas altaris, dum sacerdos celebrat: promittunt, inquam, ipsum securum ab inimicorum offensionibus, à gladio, igne, morte violenta, & aliis hujusmodi periculis. Vide supra num.170. & in fine *tom.1.num.*154. Pariformiter cuicunque secum deferenti nomina hæc: *pion per* ✠ *donna* ✠ *&c.* cum quibusdam aliis verbis sacris, crucibus, ac nominibus incognitis nihil planè significantibus quæ dicunt à Sancto Alexandro missa Ruperto Regi; pollicentur immunitatem ab omnibus periculis. Dicunt, quòd non poterit à ministris justitiæ è medio tolli: non poterit ferro occidi, aqua submergi igne comburi, si uxoratus non diligitur ab uxore; vel uxor à marito, statim ab invicem se diligent: mulier parturiens absque dolore pariet: non poterit

terit mori absque confessione: si sanguis è naribus, vel vulnere emanare non cessat illicò per dictam epistolam sisti comprobatur.

Sed præcipuè hæc promittuntur illi, qui apud se defert scriptam sequentem epistolam: *Crux Christi &c. Crux Christi veniat &c.* cum nominibus trium Magorum, quæ sunt *Gaspar*, *Melchior*, *Baltassar:* quatuor Evangelistarum, & aliis: cum quibusdam crucibus interpositis.

Sunt aliæ similes formulæ, in quibus varii interponuntur characteres, ac litteræ cum variis punctis ac signis: dicentes: valere ad hoc, ut quis à suo domino diligatur.

Huc spectat quod fertur de Alicorno, quem gestantes apud se, antiqui dicebant: vel bibentes in scyphis ex illo cornu factis, eo die præservari à quacunque specie ægritudinis; eique non posse nocere ignem, ferrum, venenum, nec aliquod adversum.

§. VIII.

289 Quæ omnia ut superstitiosa demonstrantur. Variis rationibus.

SEd hæc omnia merè esse superstitiosa, & à dæmone per suos magos, ac maleficos diffamata, quis ibit inficias?

Superstitio enim ibi est in falso cultu, qui tribuitur illis verbis, characteribus, ac signis: & ab eis expectatur, quod à solo Deo provenire potest. Quis enim potest nos à cunctis præservare periculis, putà à ferro, igne, aquarum submersione, cæterisque infortuniis, nisi solus Deus? Quis potest impedire, ne quis repentè moriatur; sed tempus habeat, se ad pœnitentiam disponendi; illumque excitare, ut sua detestetur peccata, nisi solus Deus? qui gratia sua peccatorem prævenit, & excitat, ut per liberum arbitrium actus eliciat doloris peccatorum suorum: ut habetur ex Concilio Trident. *sess. 6. cap. 6. Si quis dixerit peccatorem sine præveniente spiritus sancti gratia pænitere posse, anathema sit.* Videas ergo, quomodo in hisce periaptis attribuitur creaturæ, quod soli creatori convenit: dum gestans tales characteres dicitur præservari, & fieri immunis ab omnibus periculis, & evadere impassibilis. Similiter mori non posse sine confessione; quo quid absurdius?

Prætereà libertas arbitrii tollitur. Nam hujusmodi effectus pendent ex libero arbitrio. Si enim loquimur de immunitate ab offensis, & impassibilitate, hæc dependet ex libero usu utriusque hominis, scilicet, percutientis, & percussi; circa quem usum nihil possunt causæ naturales; & prætereà sæpe per accidens pendet ex causali occursu, vel occasione. Quòd si intelligatur immunitas esse ex parte corporis percussi: ut scilicet, taliter sit effectum, quòd licèt vulneretur, vel fortiter pungatur, lædi non possit, etiamsi nulla arma defensiva habeat præter gestationem, ver. gr. chartæ virginis, amuleti; vel alterius similis involucri: vel certæ scripturæ, vel characterum, &c. Tunc etiam evidens est, nec in his rebus, nec in ulla causa naturali posse esse virtutem ad talem immunitatem præstandam. Estò bibentes in scyphis ex cornu illo Alicorni præserventur ab aliqua ægritudine propter aliquam insitam virtutem oppositam illi ægritudini: non tamen vim habet præservandi ab omnibus: & eo minùs à periculis fortuitis, & à malis ab extrinseco venientibus: Ita Andr. Baccius Med. disc. de Alicorno p. 3.

Adhuc tollitur libertas arbitrii, dum dicitur, quòd talia gestans periapta non potest mori sine confessione: Quòd enim quis confiteatur peccata, hoc libere facit, & potest etiam non confiteri; si autem sic verum esset: tunc necessariò & coactè confiteretur, sic confessio non esset libera, & voluntaria; ac liberum arbitrium non esset liberum; sed coactum, quod implicat contradictionem.

Cùm ergo prædicta periapta nullam ex se virtutem habeant tales producendi effectus. Si quandoque aliquem producunt, quod non semper evenit, nec omnia, quæ promittuntur, adimplentur; oportet adhibeantur ut signa, ad quorum præsen-

sentiam aliquis alius operetur: non Deus: quia ipse talia signa non instituit: nec in eis aliquid est, quod Deum deceat; nec quod pietatem promoveat: nec Angelus sanctus: quia Angeli sancti non se immiscent his vanis, ac prorsus rebus inutilibus. Dæmon ergo, qui ex pacto concurrit ad tales aliquando præstandos effectus licèt imperfectè, ut tandem eos decipiat, & ad interitum pertrahat, ut dictum est supra *n.*282. *hujus disputationis*.

§. IX.

Simili superstitione vitiantur illi effectus, qui ex quibusdam rebus naturalibus dicuntur evenire, licèt falsò, cùm ad tales effectus nullam vim habeant naturalem. 290 Ita sunt effectus illi, qui dicũtur evenire ex rebus naturalibus, quæ tamen non habent vim ad illos producẽdos.

Horum exempla congerit Annæus Robertus *l.*1.*rer.judic.c.*5. Chartam servilii contra lippitudinem *apud Plinium lib.* 28. Periapton Periclis *Plutarc.in Pericle*. Annulum ferreum Tralliani contra colicam *lib.*9. *in fine*. Alia id generis ab aliis recensentur. Radicem Bryoniæ siccatam,& collo appensam: & palmam Christi à maleficis, & veneficis hominibus securos reddere censet Federicus Jametius Medicus. Nec minus esse ad id efficax argentum vivum appensum, vel gestatum: vel pulvinari subjectum idem testatur. Artemisiam manu contractam nocentes feras, ac dæmones fugare, docet Fernelius. Pendactis solis ortu luna crescente, evulsam ad fascinationes, & dæmonia valere testatur Mesues. Buphtalmum collectum crescente luna, dæmones, mala medicamenta, ac fascinationes demoliri, tradit Averroes. Peoniam collectam antequàm sol oriatur, & suspensam medicamentis malis, & fascinationibus esse adversam, ac dæmonis nocturnos incursus expellere, affirmat Avicenna. Mandragoram ad id conducere, contendit Plinius.Ciphi suffitum malum spiritum abigere, lunaticos restituere, si cum spuma tauri ab ortu solis usque ad ortum lunæ diebus triginta adhibeatur, recolit Nicolaus Myrepsius *sect.*2. *ant.*298. Rhamnum, si illius rami valvis, fenestrisvè imponantur, veneficia arcere, ait Dioscorides *lib.*2. *ex vulgi opinione*. Rostrum lupi, seu pellem è cervice solidam veneficiis resistere villarum portis præfixam, testatur Plinius.

Quæ omnia nullam habere virtutem physicam ad dæmones pellendos, vel maleficia destruenda latè demonstratur infra *disp.*2. *p.*2. Ideò si aliquem quandoque producunt hujusmodi effectum, fieri à dæmone concurrente ex pacto implicito ut sic homines, Exorcistatus à remediis avertat ecclesiasticis, & fidem suam collocent in hisce rebus vanis, & inutilibus.

§. X.

Nec miror, quòd prædicti Medici prædictis rebus corporeis vim hujusmodi adversùs dæmones, ac veneficia tribuerint: Illi enim rebus naturalibus tantùm addicti, nullam ferè, aut paucam rerum spiritualium cognitionem habuerunt; idcircò in his, quæ ad Deum spectant, & animæ concernunt, infinitis propemodùm erroribus fuerunt implicati. Sed mirandum sanè quòd multi Exorcistæ in suis Exorcismariis, & præcipuè R. Florianus Canalis libro, cujus titulus est; *Del modo di conoscere, & sanare i maleficiati trattato primo parte* 3. *loquens de remediis corporalibus ad depellenda veneficia cap.*10. ponit omnia prædicta, & plura alia tanquàm efficacissima ad dæmones arcendos, & maleficia depellenda: nec advertit, prædicta remedia omnia esse superstitiosa: quia res sensibiles nullam vim physicam contra dæmones, qui sunt spirituales substantiæ habere possunt: ut fusè explicatur *disput. sequenti par.*2. Ideò effectus ab hisce rebus prodeuntes, cùm non sint naturales, neque à Deo, neque ab Angelis bonis, ut sæpiùs dæmonstratum est, à dæmone esse convincuntur; & per consequens non physici, sed hyperphysici supestitiosi nuncupandi. 291 Errant Medici, & Exorcistę, qui talia asserunt.

§. XI.

§. XI.

292 An Galli cātus dissipet strigarum conventus?

TAndem hùc referri potest id, quod refert Delrius *lib.6.Disqu.mag.cap.2.sect.1. q.1.n.7. de Galli cantu*, quem ferunt vim habere quædam dissipandi maleficia: Quod probat auctoritate Nicolai Remigii nonnulla exempla referentis, quibus ostendit, ad galli cantum dæmonem striges, quas vectabat, dejecisse, conventusque ipsarum strigum hoc canore fuisse dissipatos. An ergo iste effectus physicus sit, vel hyperphysicus attendamus.

Si Philosophi circa hoc suam aperirent mentem, dicerent, effectum esse physicum: quia confugerent ad dissidium naturale gallinacei cum leone, & serpente: sed frustra: quia diabolus dumtaxat metaphoricus est serpens, ac leo: nec majorem vim habet cantus oscinis hujus, quàm cuculi, vel corvi, aut alterius avis. Ideò superstitiosum est, credere, dæmones galli cantu sub aurora vinci ex vi illius cantus naturali: cùm virtus dæmonis major sit quacunque virtute naturali super terram.

§. XII.

293 Qua de causa possint dæmones odisse galli cātum?

QUare si quid veritatis huic experimento subest, crediderim potiùs cum Delrio, quem sequitur Ignatius Lupus *p.3.Edicti S.Inq.l.15.dist.3.art.1.diff.1.* tenebriones istos galli cantum odisse propter mysterium aliquod ipsis odiosum. Videlicet vel quia diei prænuntius ales ad Dei laudem homines excitat, ac tunc Religiosi surgunt ad horas canonicas recitandas Deum laudandum, & glorificandum, multaque peccatorum genera, quæ obscuro suo peplo nox obtexerat, solari lampade dispelluntur. Vel quia Dominica resurrectione commeminit se triumphatum, & collisum, quæ post noctis medium contigit. Vel quia meminit pęnitentiæ Petri Apostoli ad galli cantum, inchoactæ, in quo cæpit amarè flere, & electissimi sibi boli sic erepti. Hæc certè digna consideratione videntur Ecclesiæ, quę cum B. Ambrosio concinit de Gallicinio in laudibus diei Dominicæ:

Præco diei jam sonat
Jubarque solis evocat.
Hoc excitatus Lucifer
Solvit polum caligine
Hoc omnis erronum cohors
Viam nocendi deserit.
(en unam causam)
Hoc ipsa petra Ecclesiæ
Canente culpam diluit.
Gallus jacentes excitat
Et somnolentos increpat,
Gallus negantes arguit
Gallo canente spes redit,
Ægris salus refunditur,
Mucro latronis conditur,
Lapsis fides revertitur.
En alias causas prædictas.

ARTICULUS II.

A Malefico agente ejuſdem dæmonis virtute.

§. I.

SOlet quidem dæmon propria virtute ſeipſo multa ſive in perniciem, ſive in commodum hominum operari, quorum operum effectus hyperphyſici nuncupantur. Sed cùm innumeros habeat aſſeclas, quos optat ab hominibus honorari, ut ſic faciliùs alios pertrahat in naſſam ſuam; ideò perſæpè ipſis mediantibus multa præſtat, ut etiam ſupra dixi, *ubi de cauſa externa, & remota ſuperſtitioſæ curationis*: quæ cùm rerum naturalium vires ſuperent, & excedant, effectus hyperphyſici ſunt appellandi: quatenus à maleficio per ejuſdem dæmonis virtutem operantis ſive ex pacto expreſſo, ſive tacito, & implicito cum ipſo inito provenire dignoſcuntur. 294

294 Dęmon ut ſuos honoret aſſeclas, multa pręſtat per ipſos quę effectus hyper. phyſici appellantur.

Horum effectuum præter eos, de quibus variis locis ſupra in proceſſu totius diſputationis ſub aliis titulis actum eſt: nonnullos in hoc ultimo articulo adducam procedentes ex imaginibus, & figuris dictis aſtronomicis. Solent enim quidam magi, vel eorum ſectatores quaſdam fabricare imagines ex auro, vel argento, vel alio metallo, vel cera, aut altera materia ad certas conſtellationes; vel certo charactere: aut in forma imaginis alicujus aſtri: quas dicunt miram habere efficaciam ad morbos auferendos; alioſque miros præſtandos effectus, ut oſtendimus *ſupra tom. 1. diſp. 1. n. 21. & diſp. 4. ejuſd. tom. n. 781. & ſeq.*

Ut ſunt effectus ab imaginibus aſtronomicis provenientes.

De quibus quidam aſtruunt, quòd licèt ex materia ſola, ſeù forma naturali non habeant hanc virtutem; tamen ſi fabricentur peculiari modo per artem cum talibus figuris, ſeù characteribus, & ſub tali conſtellatione cæleſti inde accipere poſſe virtutem intrinſecam ad tales effectus; ideòque non poſſe colligi pactum cum dæmone.

§. II.

QUam evaſionem approbat Cajetanus 2. 2. *qu. 69. artic.* 2. defendendo imagines aſtronomicas, quando ſine aliis characteribus, vel numeris, aut certis punctis fiunt; ſed ſolùm cum imagine alicujus ſigni cæleſtis: ut Leonis, Virginis, & in certa conſtellatione: & ſolùm dicitur talis imago eſſe utilis contra aliquem morbum: ut contra dolores renum: vel contra melancholiam: vel ad alium ſimilem effectum non eſſe ſuperſtitioſas. 295

295 Quid de his ſentiat Cajetanus?

Baſis, cui innititur Cajetanus eſt: quia ille effectus non eſt ſupernaturalis; ſed fieri poteſt per artem medicinæ, & herbas medicinales. Non ergo ſuperſtitioſum eſt, credere, imaginem auream, vel argenteam, ver. gr. fabricatam in tali conſtellatione, & cum illa forma ſigni Leonis talem habere virtutem medicinalem ex impreſſione cæleſti, quam aurum, vel argentum ſine illa imagine non haberet, quia illa figura per conformitatem ad aſtra poteſt eſſe diſpoſitio ad recipiendam ab aſtris talem influentiam, & virtutem, quas aliàs non reciperet. Nam figura ſecundùm ſe poteſt aliquo modo ad actionem conferre, ut patet in inſtrumentis artis, & in rotis, & organis mathematicis, & in motu gravium, in quibus figura juvat naturam, & in viventibus figura eſt magna pars organizationis. Ac denique conformitas ad aſtrum in tali figura poteſt etiam conferre ad ſuſcipiendam influentiã ejus.

Ejus poſitionis fundamentum.

Cùm ergo influentię cæleſtes ſint nobis occultę, non videntur tales imagines aſtronomicæ ſi ſimplices ſint, damnandæ. Secùs autem (inquit) eſt, ſi addantur alii characteres, quia illi ſunt impertinentes, & nihil conferre poſſunt ad actionem. Et ideò ſolùm poſſunt adhiberi, ut ſigna indicantia pactum cum dæmone.

§. III.

296 Quod ut superstitiosum.

AT quis ex probis Theologis hanc velit admittere evasionem? Nonnè reverà superstitiosa, & nulla probabili ratione fundata? Et ut omittam alias imagines, quæ cum superstitiosis cæremoniis, & characteribus variis modis formantur: de quibus *supra tom.* 1.*n.*781.*& seq.& 786.& sequentibus*: etiam in simplicibus nullam mihi videtur habere probabilitatem opinio Cajetani.

Primò fuit condemnatū à D. Th.

Et primò illam simpliciter priùs condemnavit D. Thom.2.2.*q.96.a.2.ad* 2. ubi optima ratione sic discurrit: Forma artificialis non potest habere virtutem agendi ab artifice: quia solùm procedit ab idea, seù conceptione mentis, quæ non est activa (actione, scilicet, & alteratione naturali) nec etiam ex sua natura talem habet vim, quia solùm consurgit ex compositione, ordine, & figura, quæ nec sunt principia agendi, nec disponunt ad recipiendum virtutem agendi ex influentia cælesti. Ideòque falsum est, quod Porphyrio videbatur, ut testatur Augustinus l. 10. *de Civit.Dei cap.9.&* 11. Herbis, & lapidibus, & animantibus, & sonis certis quibusdam, ac vocibus, ac figurationibus, atque figmentis, quibusdam etiam observatis in cęli conversionibus, motibus syderum fabricari in terra ab hominibus potestates idoneas syderum variis effectibus exequendis, quasi effectus magicarum artium ex virtute cælestium corporum provenirent. Subditque Augustinus; *Totum hoc ad dæmones pertinet, ludificationes animarum sibi subditarum. Undè etiam imagines, quas astronomicas vocant, ex operatione dæmonum habent effectum*. Sed cùm Augustinus ibi indistinctè loquatur de figuris, & aliis vanis cæremoniis, & observantiis, sinamus, huic sententiæ se subscribat D. Joan. Chrysostomus, qui *homil.8.in Epist.ad Coloss.* optimè scribit contra easdem imagines astronomicas.

§. IV.

297 Ejus rationes nullius esse momenti ostenduntur.

AT si majori studio Cajetani rationes perpendamus, nullius esse momenti inveniemus. Figura enim nunquam est activa, nec proprium principium agendi; solùmque ad motum localem confert; & ad actionem instrumentorum, vel agentium, quæ per motum localem applicantur ad agendum. Et tunc etiam figura solùm disponit, ut agens, vel instrumentum possit faciliùs, vel commodiùs applicari huic, vel illi loco prout ad actionem intentam expedit. Et quoad hoc meritò utilem esse, non negamus; quia per motum localem tenditur ad Ubi: ipsa autem figura servat proportionem cum Ubi; illique naturaliter commodatur: ideòque ad localem applicationem deservit. Ad alterationem verò, vel ad naturales effectus, & virtutes, qui per alterationem fiunt, per se nihil confert.

Nec potest intelligi, quid figura solis in metallo, lapide, aut ligno descripta ad hanc, vel illam cæli influentiam recipiendam conducat. Nec enim lignum meliùs comburitur eò quòd sit hujus figuræ, vel illius, nisi deserviat, ut meliùs applicetur. Superstitiosum autem esset, imaginem ignis in lapide depingere, ut actionem ignis meliùs reciperet.

Distinctio autem illa Cajetani de figura, ut figura est: vel ut est forma artificialis, planè frivola est: Nam illa denominatio formæ nihil prorsus addit, nisi vel habitudinem ad artem: vel ad subjectum, quod informat. Vel certè forma illa physicè spectata potest concludere alias qualitates, quæ ordinariè activę non sunt; sed colores aliqui, qui ad recipiendam virtutem agendi non disponunt; nec in his imaginibus astronomicis solent considerari: ut eruditè probat etiam Benedictus Pererius *lib.*1. *de magia c.*9.

§. V.

§. V.

QUid dicam tandem de illa conſonantia, quæ à Cajetano ſpectatur inter imaginem, & aſtrum, ſeu ſignum cæli, nonne eſt tantùm quædam relatio, vel extrinſeca denominatio? Quid igitur conferre poteſt ad influentiam? Eò magis, quòd hæc conformitas non eſt vera, & naturalis: nec enim in cælo eſt vera facies Leonis, aut externa forma Scorpionis, Tauri, & ſimilia; ſed ex variis diſpoſitionibus aſtrorum variæ figuræ, vel imagines ſunt ab Aſtrologis excogitatæ, & accommodatæ ad diſtinguendas partes Zodiaci: vel explicandas virtutes, & numerum ſtellarum, quarum habent majorem obſervationem: ut diximus ſupra *to.*1. *diſp.*4. *n.*783. Potuiſſent autem aliis figuris, & modis illas depingere, vel explicare. Quid ergo talis pictura, quæ ex ſola humana accommodatione, & inventione pendet, poteſt ad influentiam deſervire? 298 Conformitas figuræ ad aſtrum nihil conferre probatur. Pluribus rationibus.

Hinc ergo concluditur, non poſſe, certam virtutem ratione illius imaginis tali rei quaſi infundi: quia per illam figuram non repræſentatur unum ſimplex aſtrum; ſed congeries multorum, ex quibus videtur in cælo conſurgere talis figura. Et licèt inter illa aſtra fortaſſe aliquod ſit præcipuum; tamen alia ſimul influunt, & habent diverſas, vel contrarias virtutes; immò etiam aliæ vicinæ ſtellæ, vel planetæ tunc occurrentes influere poſſunt, & ſuam virtutem dare; ergo vanum eſt, putare, certam aliquam influentiam, & virtutem unius aſtri peculiariter imprimi.

Et prætereà eſtò, poſſet hoc fieri, non poteſt ab hominibus cognoſci; vel ſaltem difficillimè; Sunt enim occultiſſimæ hujuſmodi influentiæ: præter impreſſionem lucis, & quatuor ſimplicium qualitatum vix aliæ influentiæ ſingularum virtutum cognoſci poſſunt, præter eas quæ ad formas ſubſtantiales per naturalem generationem conſequuntur, quas meliùs recipiunt herbæ, lapides, & metalla, quàm imagines arte factæ.

Ac denique licèt aliquid aſtra influerent in tales imagines, incredibile eſt, ita immobiliter imprimi, ut poſteà ſemper duret.

§. VI.

EST ergo uſus talium imaginum ſuperſtitioſus: quia non poſſunt reverà exhiberi ut cauſæ; ſed ut mera ſigna pacti ſive expreſſi: ſive taciti cum dæmone initi. Unde D. Bonaventura *in Hexameron. & 1. p. centil.* ait. *Hanc obſervationem eſſe à Deo maledictam, & ab Eccleſia interdictam; Et quæ per aſtra procurantur, dæmonum illuſiones, atque deceptionem eſſe.* Ideoque juremeritò curatio per hujuſmodi imagines à dictis magicis curatoribus exhibita quoad hujuſmodi effectus hyperphyſicos dijudicanda vana, illicita, ac ſuperſtitioſa. 299 Quare uſus talium imaginum ut ſuperſtitioſus condemnatur?

Quam prohibent Summi Pontifices Sixtus V. *Conſtit. cæli, & terræ Creator.* & Urbanus VIII. prædictam Sixti conſtit. alia roborans: quæ incipit: *Inſcrutabilis, & c. Non liceat 26. q.5.* Quod confirmant Patres, Theologi, Canoniſtæ, Juriſperiti, & Medici, quos citatos videre licet *ſupra to.1. diſp.4. n.785.* A Pontificibus, Canonibus, Patrib; Theologis, Canoniſtis, Juriſperitis?

Ex quo patet falſam eſſe, ac ſuperſtitioſam opinionem Mercurii Trimegiſti, Marſilii Ficini, & Victoriæ, ſupra allegatam *tom.1. diſp.1. n.21.*

Eſtò, quòd adhibitis certis ſeminibus ſub certo aſtrorum ſitu, & concurſu ſtellarum brevi tempore opus aliquod exurgere poſſit, quod aliàs longioris temporis moram plurium cauſarum concurſu requireret, ut Mercurius Trimegiſtus loc.cit.oſtendit: Attamen quia difficillimum eſt, cognoſcere, quando fiat huju ſmodi curſus, vel poſitio ſiderum: & qualis materia ſit adaptabilis, & quomodo adaptetur; ideò ut plurimùm, qui talia operantur, de conſortio dæmonis ſunt ſuſpecti.

§. VII.

300 De annulis idem asseritur quibus dicitur dæmon alligari Quod superstitiosum esse ostenditur.

Hisce effectibus hyperphysicis non absimile est quod vulgò fertur: dæmonem, nempe, ab homine aliqua arte in annulis, phialis, pixidibus vasculis, imaginibus &c. alligari, & ad danda responsa cogi posse.

Si enim Magos audire velimus, jactant se hanc potestatem recipere à scientia magica. Quod etiam asseverabat magus ille Jurisperitus de quo supra *tom.1, disput.3. num.546.* qui dicebat mihi, omnes magos, qui scientia magica, ac necromantica pollent, sicut se pollere fatebatur, ex vi hujusmodi scientiæ, ac per liberum arbitrium facultatem habere dæmones compellendi, evocandi, cogendi, eosque annulis, phialis, cæterisque rebus alligandi: præterea eos decipere posse, & illudere; nec tamen ab eis posse decipi, aut illudi: Cujus stultitiam sæpius arguens, argumentis ad hominem ex ipsiusmet magicæ artis operationibus, circulis, invocationibus, adorationibus, in quibus magi non dæmonum dominos, ac patronos; sed servos, ac captivos seipsos exhibent; ideòque nec illos decipere aut compelli; sed ab eis decipi, & captivos detineri: de errore suo convincebam. Nam certum est, & indubitatum, dæmonem ab homine nullo modo ad aliquid naturaliter compelli posse: quia dæmon omni virtute humana superior est; homoque in naturalibus quocunque dæmone natura, ac potestate longè inferior est. Quomodo ergo poterit inferior superiorem compellere? Quam virtutem habere possunt illa verba magica, illi characteres, circuli, & instrumenta corporea, & sensibilia ad spiritum potestate liberum incorporeum natura quacunque re creata nobiliorem, ac potentiorem compellendum, & invitum cogendum, ut alligatus maneat rei corporali, & responsa ad magi, aut alterius diaboli asseclæ libitum edat? Quis tribuit istis rebus, ac verbis talem facultatem? Non Deus: quia ars magica à divina sapientia non procedit, ut latè probatum est supra *tom.1. disput.1. numer.23.* Neque ab Angelis sanctis: ut dictum *eodem loco numer.27.* Ergo non nisi à dæmone, qui simulat se decipi, ut decipiat, fingit se cogi, ut ad interitum hominem ducat. Cùm enim dæmones certis locis, aut rebus includuntur, vel alligantur: hoc fit vel imperio aliorum dæmonum superiorum, cum quibus pactum à mago est initum, ut inferiores includant, & alligent; Vel ipsi dæmones spontè seipsos includunt, & alligant pacto cum eis inito expresè, vel occultè, ut id faciant; cùm primùm certa verba, & carmina audiverint, aut incantamenta, & veneficia mentis intelligentia persenserint. Finguntque se compelli, & cogi, ut homines sic deceptos, & captivos in sui servitutem teneant. ut testatur etiam Joan. Azorius *Institut. moral. lib.9. c.26.* Joseph Angles *in 2.q. unica de Arte magica*, & alii *de superstit.*

§. VIII.

301 Sic ille motus annuli, quo pulsantur horæ, ut superstitiosus reprobatur.

Tandem hùc reduci potest motus ille annuli ad prolationem sacrorum verborum, quo motu pulsantur horæ, & tot percussionibus annulli super craterem: Quem effectum hyperphysicum esse, ac superstitiosum testantur Sanchez *tom.1. Decalog. cap.40. num.39.* Nider. *de decem præceptis Decalogi præcept.1. cap.11. num.25.* Synodus Priula Bergomi celebrata, ubi *de Arte Magica titul.2.* & nuper noster Ignatius Lupus *part.3. Edicti S. Inquisit. lib.15. dist. unica art.3. diffic.1.* Ratio eorum est: tum quia virtus naturalis non præsumitur, nisi ostendatur: tum quia divina virtus inutilia non operatur.

Nec alimento suscepto ascribi potest horarum augmentum: quia æquè reperitur quota diei hora, jejuno stomacho; ac roborata manu ex cibi sumptione; cùm tamen augeri, ac diminui deberet juxta augmentum, aut defectum virtutis naturalis.

ralis. Nec est dicendum, hoc contingere ob accessum, vel recessum Solis; quia sic quando Sol est nobis magis vicinus, tunc multiplicaretur horarum numerus, quod non contingit.

Nec audiendi sunt, qui dicunt, hoc causari à motu pulsus: quia si ab eo motus annuli causaretur, tunc annulus percuteret craterem non ad certum numerum horarum; sed donec pulsus moveretur in digitis. Cùm ergo moveatur nonnisi ad certum numerum horarum, prout in horologio benè ordinato pulsantur, manifestum signum est, annulum moveri ab movente per intentionem, nempè, dæmone, qui implicitè invocatus concurrit à motum illum præstandum; per consequens talem effectum non esse naturalem, sed hyperphysicum, idest præternaturalem, ac prorsus superstitiosum concludendum est.

Conclusio Disputationis primæ.

APeri benigne Lector mentis oculos, & ex prædictis vide, quàm abominanda, ac detestanda sit curatio dæmoniaca, & ab omnibus Christi fidelibus sollicitè fugienda, in qua tot crimina, ac scelera nefanda perpetrantur in Dei contemptum, Beatissimæ Virginis Deiparæ contumeliam, Sanctorum ignominiam, Sacramentorum, sacramentaliumque abusum, ac totius Christianæ Reipublicæ dedecus, perniciem, detrimentum, ruinam, ac perditionem: tuque Dei amore, ac timore præventus, ac munitus dijudica: ad quem spectet exercere hujusmodi magicam, ac superstitiosam curationem: Ad Medicos: an ad Theologos Exorcistas.

302 Concluditur, curationem dæmoniacam esse abominandam, ac detestandam, soliciteque fugendam.

§. I.

SI ad Medicos pertinere fateris: scio, quod huic sententiæ se subscriberent nonnulli ex Medicis à pietate, ac religione alieni, superstitione verò ac perversitate admodùm referti: Q. Serenus *lib. de remediis*. Ætius *lib.8. cap. 5.* Octavianus *in Euporistis*. Marcellus Empyricus *in lib. ejus Medico*, Alexander Trallianus passim, Aurelianus *lib. chronic. cap.1.* Nicolaus Myrepsus *sect.2. antid.298. & 406. & sect.12.* Columella, aliique antiqui. Ex recentioribus verò Marsilius Ficinus, Ludovicus Dulcis *l.3. de gemmis*, Antonius Mizaldus *in opusc. memorab. centur.* & Pomponatius *in lib. de incantationibus*, asserentes, verbis, characteribus, annulis, sigillis, imaginibus, & incantationibus ad varios curandos morbos, aut mirifica opera perficienda vim inesse; Quod supra tanquàm superstitiosum, ac diabolicum improbavimus.

303 Nec spectare ad Medicos Quicquid asserant aliqui, qui pro naturalibus multa superstitiosa receperunt.

Hoc autem astruunt, eò quia solis adhærent experimentis; & quæ fieri vident, leviter nimis illis ipsis, quæ cernunt adhiberi, mediis ascribunt de iis, quæ non vident nihil cogitantes: sicut & Platonici multi, & nonnulli etiam eorum sectatores nostri temporis physiologiæ minus addicti, magicis verò nugis nimis creduli facilè pro naturalibus superstitiosa multa receperunt.

§. II.

SEd quis horum perniciosissimum non judicat Philippum Aureolum aliàs, Bombastum Paracelsum, qui variis ejus operibus plura intexuit superstitione, ac impietate plena? Ex quibus quivis facilè intelligere potest, nihil in hoc homine pietatis, aut sanæ mentis fuisse.

304 Præcipuè Paracelsus, qui varia superstitiosa tradit

Primò docet *lib. de cælesti Medicina, & lib. de occulta philosophia*, curationes morborum tam naturalium, quàm supernaturalium à dæmonibus per applicationem sigillorum, imaginum, characterum, figurarum in designata cæli constitutione, & certis metallis incisorum, & ægræ parti appensorum petendas esse. Nihilque referre, ut diximus supra *num. 4. hujus disput.* An Deus, vel

Angelus, vel diabolus, mundus spiritus, vel immundus ægro opem ferat, modò curetur æger.

Videas, quàm devotus diaboli orator, qui spreto divino auxilio, ad dæmonem hortatur confugiendum? Poteratne magis se prodere diaboli fautorem, quàm studere illius partes augere, eique plures servos, ac milites addicere?

Secundò agens de morbis hyperphysicis *lib. de morbo caduco* tum Medicos, tum ægrotos ad magicas operationes recurrere, docet. Nam Medicum instituens, ut in arte sua perfectus sit, & edisserens, quo pacto morbis magico artificio inflictis succurrendum sit, non erubescit asserere Medicum quandoque accedere debere ad vetulas, sagas, zigenepos rusticos, & circumforaneos, & ex ipsis artem suam addiscere, qui plus sciunt de istis rebus, quàm omnes Academiæ professores. *Sic ægrotum edoceas*, ait, *si quispiam supernaturali morbo, vel dolore per incantationem detineatur, illi nullum naturale remedium proderit; sed magicum remedium esse oportet, quo morbus tollatur, quali, & introductus.*

§. III.

305 Ejus errores refelluntur.

ECce quàm bellum Medicorum se præbet instructorem, qui Medicos scientia physica imbutos vult accedere ad vetulas ignaras, & graveolentes, ad rusticos simplices, & idiotas, ut artem medendi valeant expiscari? Cur non dixisti, potiùs accedere ad dæmonem, (sicut aliàs consuluisti,) qui ipsis vetulis, ac rusticis magister fuisset doctior, atque eruditior? Metuebas forsan irrisum, ac fore à Medicis despectum? Sed majori irrisione, ac contemptu dignum te exhibuisti, dum Medicos vis edoceri à vetulis, & rusticis, qui sunt asseclæ, ac dæmonis discipuli. Nonne decentius ac nobilius instrui à magistro, quàm à discipulis? Quicquid enim sciunt, & operantur sagæ, ac rustici magi, ac malefici, hoc faciunt dæmone edocente, & cooperante. Velle igitur Medicos edoceri à sagis, ac maleficis, nil aliud est, quàm velle instrui à dæmone mediantibus ejus discipulis, & sectatoribus, quo quid vilius, absurdius, ac perniciosius, quàm pro magistro habere dæmonem, vel sectatores dæmonis?

Et licèt morbis maleficis nullis prosit per se remedium naturale, quandiù maleficium durat: ut dictum est *supra n.*14. *hujus disp.* & latè disputatur *infra disp. sequenti par.*2. illicitum tamen est, & peccatum gravissimum in Dei Majestatem magicis uti remediis, (ut suadet Paracelsus) cùm eorum agens primarium sit dæmon, à quo quicquid peragitur, licèt quandoque in salutem hominum cedere videatur; in eorum tamen damnum, ac perniciem tendere conspicitur: Agens verò secundarium maleficus, qui domini sui mores æmulando, quicquid præstat, non nisi mediante dæmonis ope, ac potentia præstat. Cùm medium, quo hujusmodi magica remedia perficiuntur, sit sacrilegum quoad personas, loca, cæteraque cultui divino dicata, ac sacrata: superstitiosum, vanum, mendax, inutile, ac perniciosum: Finis verò quem dæmon intendit, & ad quem hujusmodi curationes tendunt, impius, noxius, ac scandalosus: Quis ergo ex Medicis asserere audeat ad Medicos spectare, dæmoniaca uti curatione ad tollendos morbos sive naturales, sive supernaturales, ut temerariè suadere præsumit Paracelsus? Nemo utique, si doctus, si pius, si catholicus, si verus Dei amicus; sed hujusmodi magicam curationem toto cælo abominabitur, ac detestabitur.

§. IV.

306 Nec ad Exorcistas spectat ullo modo licèt for-

SI ad Theologos Exorcistas spectare asseveres. Tibi fortasse favere videtur quidam Canonista, qui vixit anno 1454. nomine Felix Malleolus, & fuit Canonicus Tigurinus; sed de hæresi tantùm non damnatus. Hic Malleolus *integro libello duorum tractatuum de Exorcismis* se patronum præbet hujusmodi precationum,

tionum, & medicamentorum. Plurima hujus opuscula aliàs circunferebantur; sed in plerisque sunt multa temeraria, erronea, & scandalosa; quare maturo, & sapienti consilio Ecclesia Romana ejus nomen inter primæ classis prohibitos scriptores, quorum cuncta scripta sunt vetita, retulit. Iste variis utebatur formulis verborum, quo suo proprio penu confecta, suoque idiomate, ac quodam rythmo pronuntiabat, ad morbos tollendos; quas dicebat etiam proficere, mutatis mutandis contra lumbrices, & vermes, qui animalium viscera corrodunt. Asserebat etiam quandoque licere dæmonum uti ministerio, eosque ad hoc invocare; aliaque astruebat. Sed omnia erronea, absurda, & ab omni pietate, ac christiana religione aliena; quæ omnia doctissimè, & acutissimè refelluntur à Delrio *lib.* 3. *Disquis. magic. p.* 2. *q.* 4. *sect.* 8. & à nobis satis sufficienter ex dictis hujusce disputationis remanent improbata.

tasse hoc asse- reret quidam Felix Malleolus. Qui variis utebatur formulis superstitiosis. Quæ erroneæ esse ostenduntur.

§. V.

SEd utinam in ejus palæstra non erudiantur etiam quamplures hoc nostro ævo non tantùm ex illis, qui nequidem à limine salutarunt sacra eloquia, & sanctorum Patrum monumenta, ex quibus cognitio diabolicas fraudes discernendi hauritur; sed ex iis quoque, qui licèt doctores non sint, doctoratus tamen titulo gloriantur. Experientia enim docet in dies: Si quandoque aliquo afficiuntur morbo sive naturali: sive supernaturali, nullum ponere discrimen: An curatio habeatur per media licita, vel illicita, dummodò optatam consequantur sanitatem. Idcircò alii certas adhibent formulas, putà verba ignota, falsa, & apocrypha, nihil cohærentia, absurda: aut sacra, seu detorta ad alienos sensus. Alii utuntur certis characteribus, imaginibus, figuris, & sigillis. Alii quasdem exercent actiones, vel motiones, quæ omnia nullam ex se virtutem habent naturalem ad hujusmodi effectus producendos; sed mera sunt signa pacti tacitè, vel expresè cum dæmone initi.

307 Multi ei similes sunt hoc nostro ævo, qui à dæmone sæpiùs decipiuntur.

Mitto illos, qui Exorcistæ numere fungentes solo nomine contenti, quæ sint partes sui muneris prorsus ignorantes, opera arti suæ debita prætermittunt, nec in Nomine Jesu, ut ipsemet docuit *Marci ult.* dicens *Signa autem eos qui crediderint: hæc sequentur: In Nomine meo dæmonia eiicient;* nec potestate sibi ab Ecclesia tradita in ordine Exorcistatus dæmones eiiciendi freti; quibusdam ritibus, ac verbis, dæmones expellere contendunt: vel à diabolo instructi variis utuntur herbis, lapidibus, mineralibus, quorum catalogus texitur à Floriano Canali *in suo lib. del modo di conoscere, e sanare i maleficiati tract.* 1. *part.* 3. *cap.* 10. aliisque id generis ad talem effectum producendum prorsus vanis, inutilibus, ac superstitiosis, quæ dæmon mendacii pater de veritate dicenda ab Exorcista conjuratus, depromit, maximamque habere efficaciam ad dæmones expellendos, ac maleficia destruenda asseverat, ut sic Exorcistam à veris, ac sacris à Christo, & ab Ecclesia institutis remediis avertat ad hujusmodi vana, inutilia, & superstitiosa. Quod ut faciliùs credat ignarus Exorcista, fingit versipellis maximam vim pati; ideòque differt hujusmodi secreta manifestare pharmaca, interim clamoribus, & ululatibus replens domum, & tecta; protestansque se coactum, & invitum tale depromere remedium.

§. VI.

QUid autem hujus rei sit in causa: Si Theologus Exorcista maturiùs, & attentiùs illas interrogationes dæmoni faciendas ab Exorcista traditas à Hieronymo Mengho, à Viadana in suo Flagello, ac in Fusti dæmonum, sæpè, ac sæpiùs repetitas in omnibus suis operibus: nec non etiam à pluribus aliis

308 Quod provenit ex interrogationibus quæ dæmoni

faciendæ in antiquis Exorcismariis præscribuntur. Exorcistis mentis oculis considerabit: nempe, quòd *Exorcista dæmones interroget, ut dicant: Per quam personam sint expellendi; Per quem Sanctum: Quibus verbis magis crucientur; Si sint aliquo pacto, vel maleficiis ligati; quomodo illud maleficium possit dissolvi*, utique adinveniet, per hujusmodi interrogationes non tantùm Exorcistam coram dæmone se prorsus ignarum in arte exorcistica fateri; sed etiam latam januam, & viam aperiri ad innumeras superstitiosas curationes; quod à nemine, quos hucusque legerim, credo, fuisse observatum.

Quibus Exorcista se ignarum prodit. Seipsum, inquam, Exorcista per tales interrogationes ignarum profitetur. Nam dum quærit: *Per quam personam sint expellendi*, ostendit quòd non credit, vel nescit se habere potestatem à Christo, & ab Ecclesia sibi traditam dæmones expellendi: nec confidit se eos expulsurum. Dum interrogat: *Per quem Sanctum*: fatetur se ignorare, quòd dæmones è corporibus obsessis expelluntur ab Exorcistis, ut Ministris, quibus ab Ecclesia data est hujusmodi potestas contra dæmones; ignoratque se esse ministrum ratione ordinis Exorcistatus ad tale munus obeundum specialiter deputatum. Dum quærit. *Quibus verbis magis crucientur*: manifestat apertè se nescire: quænam verba à Christo sint instituta ad dæmones eiiciendos, videlicet *In Nomine Jesu*.

Ac diaboli discipulum constituit. Sic per hujusmodi interrogationes Exorcista ostendit se apertè diaboli constituere discipulum; & dum tali fungitur munere secundùm regulas prædictas, nil aliud agere, quàm quotidiè à diabolo magistro suo (quem tamen subditum putat) per præcepta, & conjurationes aliquod expiscari secretum: quo quid absurdiùs, ac detestabilius? ut fusiùs infra *disp*.4. *num*.681. Dum tandem quærit: Si aliquo pacto, vel maleficio sint ligati; & quomodo illud maleficium possit destrui: ostendit, se credere, quòd illa signa, & instrumenta maleficii vel semper sint causa physica, & moralis; vel quòd potestas Dei, & Ecclesiæ dependeat à dæmonis voluntate, & malefici talia signa instituentis, & ponentis: quasi non possit maleficium destrui sine signorum destructione. Idcircò dæmon prædicta optimè agnoscens varia Exorcistæ tradit remedia, modò hoc, modò illud; sed omnia superstitiosa; & quando talia adhibentur, ipse occultè accurrit, & sæpiùs curationes operatur; ut sic Exorcista his vanis, ac superstitiosis maneat implicatus: ut latiùs infra *disp*.4. *num*.686.

§. VII.

309 Prędictę ergo curationes ut illicitę, ac superstitiosę reprobantur. Quare omnes prædictas curationes illicitas esse, ac superstitiosas, nemini est ambigendum, sive considerentur ex parte causæ tam intrinsecæ, & proximę, quàm extrinsecæ, & remotæ; sive ex parte modi tum verbalis: tum operativi: tum observativi: sive ex parte effectus tam physici, quàm hyperphysici. Non enim probabilem habent rationem ad præsumendum divinam virtutem esse infallibiliter assistentem illis formulis, characteribus, figuris, actionibus, motionibus, herbis, lapidibus, aliisque id generis vanis, & inutilibus: quia hoc est proprium sacramentorum, & sacramentalium: ut talibus verbis, ac tali materia utatur. Aliquid autem simile introducere sine Ecclesiæ auctoritate superstitiosum est, & in fide periculosum. Quid enim si quis crederet, se habere propria quædam verba, quibus infallibiliter sanctificetur anima ex promissione divina? Nonne hæreticus reputaretur? Ergo perinde ferè reiiciendus est, qui simile quidquam dixerit de quocunque supernaturali effectu proveniente à re, quę neque ex natura, neque à Deo, neque ab Ecclesia, neque à bonis Angelis ad talem effectum producendum est ordinata. Relinquitur ergo, ut qui hoc modo illis verbis, vel rebus, aut vanis observantiis utuntur, velint, nolint, oportet, si non expressa, tacita saltem dæmonis societate utantur, & in illa confidant; vel saltem ejus morali periculo se exponant.

§. VIII.

§. VIII.

QUare concludimus tam à Medicis, quàm Exorcistis, & quibuscunque aliis sive ecclesiasticis, sive laicis diligentissimè observandum: ut penitus ab hujusmodi curatione dæmoniaca se abstineant, ab eaque funditùs abhorreant; attendentes, quòd salus animæ semper corporeæ sanitati præferatur: ne, dum pro valetudine corporea obtinenda laborant, sanitati animæ officiant; eamque criminibus obnoxiam reddant; per quæ amittitur vita æterna, ac pæna æterna incurritur, ac sempiternus horror inhabitatur. Quinimò præ oculis habeant: quòd non tantùm punientur hujusmodi homines vani, ac superstitiosi post mortem; sed quoque in hac vita pænis à legibus tum canonicis, tum civilibus hujusmodi criminatoribus indictis reos se constituunt sive Exercentes tam viri, quàm mulieres: sive Addiscentes tam publicè, quàm privatè: sive Faventes tam directè, quàm indirectè: sive Requirentes tam immediatè, quàm mediatè. Ideòque tam Medicis, quàm Exorcistis consultius erit, si quæ suæ sunt partes in curationibus morborum sive naturalium, sive supernaturalium, uterque diligenter exequatur. 310 Ideo a Medicis, Exorcistis ac Quibuscunque Fugiendę, & Abominandę.

Ad quod utillimum erit, si regulas sequentes sæpiùs præ oculis habuerint. Ad cognoscenda opera superstitiosa. Regulę pro Medicis.

REGULÆ PRO MEDICIS.

Regula Prima.

PRimò ergo Medici attendere debent ad pharmacum, quo utuntur: nempe ad medicinam, quam applicare volunt, considerando: an habeat vim naturalem ad talem curandum morbum, & sanitatem impertiendam. Si enim positivè concludatur, rem adhibitam non habere vim sufficientem ad hunc effectum: effectumque superare exigentiam, vim, & activitatem causarum naturalium; nec etiam rationabilem causam suppeditare per Ecclesiæ definitionem, sacram scripturam, aut laudabilem consuetudinem, cur Deo, vel Angelis bonis ascribatur, ad dæmoniacam magiam pertinere, censendum est. Ita eruditè docet Valentia *disp.6. q.13. punct.*2. Sanchez *in summa lib.*2. *cap.*40. *n.*43. 311

Regula secunda.

SEcundò quandocunque homo facit, vel dicit aliquid causa cujuscunque boni consequendi: vel mali vitandi, quod nullam vim neque naturalem, neque supernaturalem obtinet ad effectum intentum, ut si applicat remedium in loco tam distanti, ut ex principiis philosophiæ concludatur, illum effectum non posse naturaliter provenire à causa tam distanti, ut superstiosum dubio procul tale remedium est existimandum. Ita Valent. *loco citat.* Suarez *tom.*1. *de Religione lib.*2. *de Superst. cap.*15. *num.*14. Lessius *lib.*2. *cap.*43. *dub.*10. *n.*62, Clavis Regia *lib.*4. *c.*6. Toletus *lib.*4. *c.*14. Bonacin. *de Legib. disp.*3. *q.*5. *punct.*4. *n.*18. & alii communiter. 312

Regula tertia.

SUperstitiosum est expectare effectum ex numero alicujus rei; & non ex substantia rei sub tanto numero contenta: puta, si unum folium herbæ Pentaphylli ephimeram, tria tertianam, quatuor quartanam sanare putet. Item quòd heliotropotii grana tria tertianæ, quatuor quartanæ prosint. Item alia hujusmodi in medicinis per ligamenta servari malo exemplo solitis. 313

Tale quoque fuerit, arbitrari, pillulas, vel cataputia impari numero plus prodesse, quàm pari, licèt æquali præbeantur quantitate. Ita Delrio *Disquis. magic. lib.*1. *c.*4. *q.*2.

Regulæ pro Exorcistis.

Regula pro Exorcistis.

EXorcistæ verò, immò quilibet alius Christifidelis sive ecclesiasticus, sive laicus in remediis applicandis ad sanitatem consequendam: vel infortunia avertenda sequentes regulas præ oculis semper habere debent.

Regula prima.

314 SI adhibeantur verba ignota, falsa, apocrypha, absurda, nihil cohærentia, aut aliquid contra fidem, vel apertè falsum continentia. Aut sacra, sed detorta ad sensus alienos: aut ad quem non sunt ordinata, & instituta. Vel si aliqua nomina Dei incognitæ significationis: vel etiam bonorum Angelorum ignota. Vel malorum Angelorum nomina inserantur, quæ non novit Ecclesia. Vel alia prolata, vel scripta in lingua peregrina, quæ non intelligitur, nec est in usu, & consuetudine Ecclesiæ. Vel si verba sint prorsus inutilia: quia non continent deprecationem, nec invocationem, aut laudem Dei, esse vana signa dæmoniaca convincuntur. Ita D. Thom. 2.2. *q.*96. *art.*4. Raphael de Turre ibi, Guilhelmus Parisiens. *summ. de universo cap. ult.* Sousa *in Aphor. Inquisit. lib.*1. *cap.*56. *num.*18. *&* 20.

Regula secunda.

315 SI adhibeantur res naturales: vel artificiales, ut signa. Vel characteres ignoti, imagines, aut aliæ figuræ præter signum crucis. Vel ipsa crux non, ut oportet, locata, formataque: vel ubi non oportet, posita: vel superfluè certis locis, ac numero iterata, sive in cartha, sive in alia materia picta, vel quovis modo formata ad productionem effectuum supernaturalium: vel liberum arbitrium flectendum: vel divinandum: aut efficiendum spirituales effectus tam in nobis, quàm in aliis; nisi fiat secundùm sacram scripturam, Ecclesiæ definitionem; aut approbatam consuetudinem: ut in sacramentis, & sacramentalibus. Vel quid aliud apponatur nihil pertinens ad effectum, qui tali operatione intenditur: superstitio censenda est. Ita D. Thom. ibi, & Sousa *ubi supra num.*22.

Regula tertia.

316 QUando efficacitas operis tribuitur certis ritibus, atque observantiis quibusdam peculiaribus, & ad hoc designatis, verbi gratia: ut id fiat certis diebus; vel horis ad certum stellarum situm: sub certo numero crucium, vel candelarum tali, vel tanta longitudine: certa corporis positura in tali cartha, talis coloris, & figuræ: neque fit ex devotione alicujus mysterii tali numero, vel figura designati. Vel fiant ligaturæ certo modo: aut figuræ: aut ex certa materia certi generis factæ: nec non alia hujusmodi observationum genera: putà si ligentur ad collum, vel ad brachium dextrum, aut sinistrum tales characteres in lamina argentea, vel aurea, vel alterius generis sculpti ad se tuendum à peste, vel à quovis alio malo; hujusmodi actio est superstitiosa.

Regula quarta.

QUando vis collocatur in observantiis aliis planè superfluis, & indifferentibus verb. grat. ut ad expellendum dæmonem radantur pili: ut quis induatur tela nunquam lota: operetur uno pede nudo, discinctus, & id generis: tale opus planè est superstitiosum. Ita D. Thom. ubi supra. Raphael de Turre, ibi & Sousa *loco citato n.*21. 317

Regula quinta.

QUando quis reliquias sacras: vel schedulas sacris verbis, aut signo crucis inscriptas secum gestat cum certa, secura, & infallibili persuasione, & credulitate, se propterea non posse ullo modo lædi ab hostibus: vel ab igne comburi: vel aquis præfocari: aut mori sine confessione; & mulierem prægnantem sine ullo dolore parituram: in fine vitæ suæ visurum Beatissimam Virginem, cunctas purgatorii pœnas evasurum, & ad cęlos illicò evolaturum: licèt exteriùs in tali schedula, vel oratione nihil superstitionis admisceatur; tamen illis rebus superstitiosè utitur, nempè ad effectum, quem neque ex natura sua, neque ordinatione divina habent, scilicet, ad certam, & infallibilem animæ, & corporis salutem. 318

Regula sexta.

TAndem si per orationem à Deo petatur, vel expectetur aliquod injustum: & quovis modo peccatum, etiamsi verba, vel scriptura sit sancta, dubitari non potest intervenire aliquod pactum cum dæmone. Sousa *loc.cit.n.*19. 319

Non nego tamen, quin sit bonum, secum deferre Reliquias, orationes, & alia hujusmodi cum debita intentione, & conformitate divinæ voluntati: sicut & in infirmitatibus præcipuè procedentibus à dæmone confugiendum esse, non ad curatores magicos, & diabolicos: quia *Dominus odit observantes vanitates supervacuè*. Sed ad divinum auxilium & ad Theologos Exorcistas Dei ministros, quia *Beatus vir, cujus est Dominus spes ejus: & non respexit in vanitates, & insanias falsas:* ut latè dicitur *disp.*4. In naturalibus verò ægritudinibus præter divinum adjutorium, quod semper in omnibus, & ante omnia est invocandum, & perquirendum, ad Medicos etiam peritos esse confugiendum, ad quos spectat, infirmis naturalia adhibere pharmaca: ut latè explicatur disputatione sequenti. 320

DISPU-

DISPUTATIONIS II.

DE CURATIONE NATURALI.

D I V I S I O.

	Partes.	Capita.	Sectiones.	Articuli.	
Curatio naturalis.	1. Quomodo perficiatur rebus naturalibus?	1. Externis.	1. Simplicibus.	Permanentibus	1.
				Transeuntibus	2.
			2. Compositis.	Solidis	1.
				Liquidis	2.
		2. Internis.	1. Præparantibus.	Lenientibus	1.
				Congregantibus	2.
			2. Evacuantibus.	Per Vomitum	1.
				Per Purgationes	2.
			3. Roborantibus.	Per Potum	1.
				Per Bolos	2.
	Quid operetur?	1. In Dæmonibus.	1. Physica actione.	Directè	1.
				Indirectè	2.
			2. Intentionali actione.	Sensibili	1.
				Phantastica	2.
				Intelligibili	3.
		2. In Homine.	1. Ad morbũ tollendũ.	Naturalem	1.
				Supernaturalem	2.
			2. Ad morbũ mitigãdũ.	In Anima	1.
				In Corpore.	2.

DISPU-

DISPUTATIONIS II.

DE CURATIONE NATURALI.

SUMMARIA.

Curationem naturalem maleficiorum quia multi admittunt, eò quòd rebus naturalibus aliquam vim inesse ad dæmones expellendos asseverant, ideò examinandum duabus partibus. 321.& seq.
Quomodo perficiatur.
Quid operetur.

Pars I. Quomodo perficiatur rebus naturalibus.

Quidam Philosophi vocant naturam Matrem Brutorum, & Novercam Hominis: quia Bruta nascuntur prædita donis, quibus se tuentur, ac necessaria quærunt. Homo nascitur nudus, ignarus, & imbecillis.

Unum tamen dedit homini omnium donorum excellentissimum, ingenium, nempe, quo noxia, & contraria vitat: proficua, & necessaria comparat; ac rebus naturalibus morbos curat. 323

Quarum rerum aliæ sunt Externæ, aliæ Internæ, ut sequentia capita demonstrabunt. 324

Caput I. Externis.

Frequentissimè morborum internæ causę tolluntur remediis Externis vel Simplicibus, vel Compositis, ut duabus sectionibus patefiet. 325

Sectio I. Simplicibus.

Res externæ simplices medicinales sunt innumeræ; sed omnes dici possunt aut Permanentes, aut Transeuntes: ut duobus articulis manifestabitur. 326

Articulus I. Permanentibus.

Permanentia medicamina sunt, quę deferri debent aut continuè: aut longo tempore, ut sunt. 327.& seq.

Herbæ: Verbenaca, Paris semen, Artemisia, Ruta, Betonica, Athirrinum, Palma Christi, Abrotanum, Mithridation, Pæonia, Salvia, Aristolochia.

Lapides: Adamas, Gagates, Topazius, Beryllus, Corallium, Smeragdus, Camphora, Sardonyx, Ætytes, Jaspis, Onyx, Chrysolitus.

Ossa: Rubetę ossiculum, Lupi rostrum, ac pellis.

Articulus II. Transeuntibus.

Transeuntes vocamus, quæ operantur citò, ut suffumigationes, quarum compositiones variæ sunt quæ utiles sunt ad corroborandum, humores crassos extenuandos, & plures alios effectus producendos. 331

His suffumigiis utuntur nostri Exorcistę odorata fætidis miscentes; sed multoties cum ægrotantium detrimento. 332. & seq.

Fumus jecoris piscis Tobiaci videtur extricasse dæmonem.

Sed expulsus ostenditur non à fumo: sed ab Angelo. 334

Se-

Conclusio Disputationis.

Determinatur, ad Exorcistam nullo modo spectare, medicinas corporeas maleficiatis exhibere; eò quòd Medicæ artis regulas ignorat. Caret enim notitia eorum, quæ attendenda sunt in personis, infirmitatibus, medicinis, herbis medicinalibus, & diversis curis. 445

Ideò dum vult mittere falcem in alienam messem, fit cæcus, & dux cæcorum. 446

Ut cæcus cadit in foveam lethalis culpæ. Quare cadat.

Quando excusetur. 447

Non tamen excusatur: quia adinvenerit remedia descripta apud Valerium Polidorum, qui etiam docet ex accidentibus cognoscere humorem peccantem. Vel apud Zachariam Vicecomitem, vel Maximilianum ab Eynathen, vel Florianum Canalem: vel Hieronymum Menghum. Nam isti omnes admonent, talia remedia non ab Exorcistis; sed à Medicis esse exhibenda. 448.& seq.

Undè Exorcistæ hujusmodi pharmaca tradentes, nedum ignorantes, sed avaritiæ studentes se produnt. 452

Ægroti verò cadunt in foveam mortis temporalis. 453

Probatur exemplis relatis à Cornelio Gemma, Zacharià Vicecomite, & Alexandro Albertino.

Tandem hoc munus medicinas exhibendi corporales Exorcistis prohibetur à lege, ac Rituali Romano. 454

Concluditur, ad Medicum spectare ægrotis medicinas exhibere corporales, qui rectè se gerere debet attendendo, quæ sequuntur. 455.& seq.

Primò tradat, si potest, medicinam certam, relicta probabili, & dubia.

Secundò si non adest medicamentum certum, probabile adhibeat.

Tertiò non licet facere experientiam de medicamentis.

Quartò non licèt tradere medicamentum, de quo dubius est, an nociturum, vel profuturum.

Quintò potest tradere medicinam, quæ directè est causa sanitatis unius, & indirectè mortis alterius.

Sextò potest tradere medicamentum probabile, licèt aliud sit probabilius de mente aliorum, potest etiam sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori. Quid sit opinio probabilis.

Septimò magis sequatur longum experimentum, quàm opinionem probabilem.

Octavò sit diligens in studendo, visitando infirmum & adimplendo ad suum munus spectantia.

Nonò non sibi licet darè medicinam corporalem contra salutem animæ.

Decimò debet medicare pauperes charitatis ergo: ac divites nolentes solvere.

In spiritualibus verò tenetur. 471

Primò admonere per se, vel per alios ægrotos, ut confiteantur peccata sua juxta Decretum. Innocentii III. & S. Pii V. Quomodo, & quando.

Secundò si mortem futuram præviderit, tenetur ex præcepto id nuntiare infirmo, vel per se: vel per alios.

Si hæc observaverit Medicus dignus erit, qui non tantùm honoretur propter necessitatem; sed ob suam virtutem, & excellentiam, ideòque nomine excellentissimo vocitetur.

DISPU-

DISPUTATIO II.
DE CURATIONE NATURALI.

IS absolutis divina favente Spiritus sancti aura, quæ ad diabolicam curationem ab omnibus rectè sentientibus ablegatam spectare dignovimus; ad ea, quæ naturalem concernunt, mentis oculos dirigimus, quam multi admittunt; eò quòd rebus naturalibus ad dæmones expellendos vim inesse Physici dissertatores asseverent; quod utique absque dubio fatendum esset, si vera judicaretur positio Platonicorum. Isti enim ponebant, naturam dæmonum esse mediam inter Intelligentias, quæ sunt substantiæ purè spirituales, & homines habentes corpora ex quatuor elementis constituta. Unde Apulæus Platonicus ex auctoritate Platonis, teste D. Augustino *lib.8. de Civit. Dei cap.16.* asserebat: *Dęmones esse animalia corpore aerea, mente rationalia, tempore ęterna, animo passiva*. Si autem haberent corpora passibilia, nonne etiam consequenter à rebus naturalibus pati possent? Quia quodcunque corpus, quod elementum est, vel elementatum pati potest, ac qualitates suscipere contrarias; quinimò inter corpora elementaria nullum est tam dispositum ad suscipienda m omnem impressionem, sicut aereum. Quis ergo ad mentem eorum, res naturales in dæmones habere vim agendi non asseveret?

321 Curationem maleficiorum naturalem multi admittunt.

Pręcipuè Platonici.

Sed hæc Platonicorum opinio est erronea, ac fidei catholicæ totaliter contraria. Nullus enim, nisi sacrarum ignarus litterarum, ignorare potest, dæmones esse puros spiritus: cùm ab Angelis nihil distent, nisi quòd illi in sanctitate perstiterunt: isti verò in malum conversi sunt: ut quamplura divinæ scripturæ testantur loca: *Psal.77. Immissiones per Angelos malos. Isajæ* 14. *Quomodo cecidisti Lucifer, qui mane oriebaris, corruisti in terram, qui vulnerabas gentem?* 1. *Regum* 16. *Et exagitabat eum spiritus nequam*. Et alibi pluribus in locis novi, ac veteris testamenti.

322 Quorum opinio est erronea.

Si ergo dæmones juxta divinæ scripturæ proloquia, fidei catholicæ, Patrum, ac Theologorum asserta sunt incorporei, ac puri, quomodo res naturales in eos agere possunt? At quia multa exempla, earum applicationem ad infirmitates maleficas sanandas prodesse, demonstrant; Ideò tota hac disputatione examinandum: Quomodo naturalis illa curatio perficiatur: & Quid operetur? Quod totidem partibus breviter præstabitur: ut tandem, ad quem spectet, Medicum, an Exorcistam, concludatur.

At quia experientia illam approbat vidmethod dumquomodo perficiatur, quid operetur.

PARS PRIMA.

Quomodo perficiatur rebus naturalibus?

§. I.

QUamquàm Philosophi nonnulli naturam brutorum animalium matrem; hominis verò novercam dixerint: quoniam cætera animalia vestita, & cooperta hæc pilis, & pellibus, illa plumis nascantur: Hominem verò quasi rem vilem, nudum, flentem, omniumque

323 Cur natura dicatur Mater brutorum?

rerum egentem simul pepererit, & exposuerit. Illa natura duce, herbas, ac reliqua saluti necessaria cognoscant. Hic ignarus, ac simplex tanquam tabula rasa, in qua nihil est depictum, ut ait Aristoteles 3. *de Anima*, per tot annos omnis actionis sit expers. Illa nunquam, aut rarò ægrotent. Hic verò salutem integram nunquam habeat, & nunc à quavis re naturali: modò à supernaturali dæmone nempè, per opera malefica offendatur; & interimatur. Unum tamen homini super bruta omnium donorum naturalium contulit excellentissimum, ingenium nempè, & rationem, quo omnia sibi noxia, & contraria evitanda: quo utilia, proficua, ac necessaria comparanda: quo pharmaca, ac remedia naturalia non tantùm ad morbos curandos naturales, sed & maleficio inductos exhibenda, curationemque naturalem perficiendam, per studium, & exercitium agnoscere valeat. Quæ quidem curatio naturalis naturalibus remediis naturali virtute operantibus præstari debet; alioquin naturalis dicenda non esset.

Et noverca hominis.

Deus dedit ei intellectum, quo Noxia vitat Proficua quærit, Morbos curat Rebus naturalib. Quarum.

§. II.

324 Et ne videar in messem alienam velle falcem mittere: quicquid in hac prima hujusce disputationis parte medicinæ practicæ instituto deserviente explicatur, sciat meus Lector, quòd non meo penu, sed partim ex Medicorum probatissimorum placitis: partim ex variis Exorcismariorum libris hùc collegi: Non ut Medicos instruam, cùm mihi non tantùm tribuam, ut Delphinum natare, Aquilam volare edocere præsumam; sed ut faciliùs ea maleficiatis applicanda, cùm opus fuerit, præ manibus habere valeant: Et Exorcistæ curiosi, qui partes Medicorum sibi audent assumere, quæ alibi effusa, hìc collecta facillimè inveniant. At licèt aliquorum pharmacorum posuerim dosem, eam tamen relinquere intendo prudentiæ Medicorum terminandam, moderandam, ac statuendam, qui addant, minuant, mutent juxta artis suæ regulas, ac præcepta, cùm eorum sit cognoscere, ac considerare varias complexiones corporum, dispositiones humorum, mutationes temporum, discretiones sexuum, varietates ætatum, cæteraque ad id necessaria: ut latè dicetur in conclusione hujusce disputationis. Quæ medicamina, seu res naturales: Aliæ sunt exteriùs applicandæ: Aliæ interiùs sumendæ, ut duobus capitibus notum fiet.

Aliæ Externæ, Aliæ Internæ.

CAPUT I.

Externis.

325 Nihil frequentius in medicina practica, quàm externis remediis internas morborum causas auferre. Ideò qui à maleficio vexantur, curantur naturaliter, ut volunt Medici quidam, rebus naturalibus sic applicatis, ut corpus contingant, vel Simplicibus, vel Compositis, ut duabus sectionibus videbitur.

Sæpiùs morbi interni tolluntur remediis Externis Simplicibus, Compositis.

SECTIO I.

Simplicibus.

326 Res Simplices, quas asserunt, concurrere ad morbos maleficos curandos, sunt innumeræ; sed illæ omnes secundùm diversum applicandi modum, qui fit ab istis Curatoribus, possunt dici vel Permanentes, vel Transeuntes, prout vel longo, vel modico tempore adhibentur, ut duo articuli sequentes declarabunt.

Res externæ simplices dici possunt Aliæ Permanentes Aliæ Transeuntes.

ARTICULUS I.

Permanentibus.

MEdicamenta Externa, Simplicia, Permanentia, quæ veneficiis adversari ab ignaris creduntur sunt illa, quæ continuò deferri debent, aut longo tempore, ut suum valeant operari effectum: ut sunt herbæ, lapides, ossa, quorum facultatem explicare opere pretium duxi, ut habita medicamentorum silva, unusquisque facilius pro varietate morborum, ac ægrotantium, diversa etiam seligere medicamina possit, si quæ in eis ad tales producendos effectus virtus esse dignoscitur, quod apertè, ac clarè explicabitur in secunda parte hujus disputationis. 327 Permanentia medicamina sunt ea, quæ Aut Continuè, Aut Longo tempore Ut.

§. I.

*E*T *ut à Ruta incipiamus: Huic peculiarem inesse facultatem ad depellenda veneficia, existimat Aristoteles* in Problematibus 20. Problem. 34. ubi hujus rei causam quærit. *Nec non Plinius ad eadem præcavenda ejus succo perunctis, vel eam habentibus plurimùm valere credidit. Domesticam rutam tertio excessu calefacere, scribit Galenus* lib. 8. Simplic. medicam. *Ex quo vim habet incidendi, digerendi, provocandi, & flatus potenter expellendi. Et teste Dioscoride adversùs venena valet.* 328 Herbæ.

Inter hypericon, perforatam vulgò dictam, ac dæmones tanta videtur antipathia, ut ejus suffitu frequenter recedant. Quare nostri fugam dæmonum appellant, cujus facultas manifesta est, calefacere, & siccare cum tenuitate partium, de qua Dioscorides lib. 4. c. 56.

Verbenacam, seù verbenam, & berbenam dictam ab antiquioribus herbam sacram nuncupatam fuisse, testatur Dioscorides; eò quod multum ad amuleta, expiationesque commendaretur. Hanc valenter desiccare, ac discutere, & perfectè corroborare, ait Galenus lib. 8. simpl. medicam. *Ideò Archigenes, referente Ætio, ipsam capillos fluentes sistere, radicis decoctum dentium dolorem sedare, colicis, epilepticis, quotidianariis, ac quartanariis podagræ, ac ischiæ, mederi arbitratus est.*

Herbæ paridis semen contra veneficia præstantissimum esse medicamentum, asserit Pandectarius; ita ut quidam semistulti facti, hoc semine ad vigesimum usque diem in pulvere hausto drachmæ pondere, pristinæ sanitati fuerint restituti.

Antirrhinum, vel lychnis agriam, seù anorochinum dictum, si quis appensum gestet, nullo malo medicamento, aut veneno lædi posse tradunt Dioscorides lib. 4. c. 129. *ac Plinius* l. 28. c. 16. *Eam adeò infensam scorpionibus recenset Matthiolus, ut ipsa visa torpescant.*

Artemisiam secum habentibus mala medicamenta nocere non posse scribit Auctor libri simplicium, qui inter spurios Galeni relatus est. Ex cujus sententia etiam uteri affectibus mirum in modum prodest. Manu verò contracta nocentes feras, ac dæmones fugare, docet Fernelius.

Abrotonum etiam esse efficacissimam herbam adversùs omnia veneficia, quibus coitus inhibeatur, testatur Plinius lib. 21. cap. 2. *Quam quidem excalefacere, ac siccare excessu tertio sentiunt Græci Auctores, quamvis minorem caliditatem, ac siccitatem Avicenna illi ascribat.*

His, qui quotidie Betonicam gustant, nulla nocitura mala medicamenta ex aliorum sententia refert Plinius lib. 25. cap. 10.

Molym, dictam Rutam silvestrem à Galeno l. 7. simpl. *contra summa veneficia ab Homero demonstratam esse, idem Plinius* lib. 25. cap. 4. *quæ quidem est tenuvium partium, ac calida excessu tertio.*

Scyllam in limine januæ suspensam mali medicamenti noxam arcere memoriæ prodidit Pythagoras, teste Plinio loc. cit. & Dioscorides lib. 2. c. 168. *Præterea Mithridation, Scorditem, Centaureum Lentopodii radicem, & complures alias herbas adversùs magicas artes pollere, auctor est Plinius* loco citato, *ac Dioscorid.*

Multa alia laudantur à recentioribus pro curandis veneficiis, depellendisque spiritibus malis, teste Codronco lib.4. de morbis venef. cap.8. *ut Sabina, Palma Christi, Aristolochia, Asteratticus, Tussilago, Peonia, Salvia, Anethum, Marrubium, Chamæpitys, Cyclamen, Allium, Sclaræa, Fœniculum, Laurus, Galega, & Cupressus, licet omnia incassum; ut secunda par. patefiet.*

Sabina calefacit, & siccat ordine tertio cum partium tenuitate.

Palmæ Christi radices ex Matthiolo maniacis datæ, magno sunt juvamento; & seminis drachmam unam in vino propinatam nervorum affectibus auxiliari, addit Nicolaus Florentinus. Radicis decoctum etiam epilepsiam, & multò magis quartanam curare.

Aristolochiam, quam Galenus 6. Simpl. *calidam, & siccam statuit; venenis, & veneficiis resistere Dioscorides, & Federicus Jametius, & contra serpentes valere Plinius: Comitialibus, & convulsis, & aliis hujusmodi prodesse Galenus tradiderunt.*

Asteraticus bubonion, & inguinalis dicta, mixtæ facultatis est; ut rosa; refrigerat etiam paulisper, digerit, & exsiccat: & hac non solùm illita; sed & suspensa bubones sanare, & adversùs serpentes valere creditur.

Tussilaginis, farfaræ nuncupatæ folia virentia refrigerare, & humectare: sicca verò calefacere: tusses, ac orthopnocas, abscessumque thoracis ruptionem juvare, non est dubitandum, ut Medici testantur.

Peoniæ universum temperamentum esse tenuvium partium, & exsiccatorium, & in caliditate aut symmetrium: aut paulò calidius, nec non etiam alligatam puerorum epilepsiam curare asserit Galenus loc. cit. ejusque grana quindecim in aqua mulsa: aut vino pota suppressionibus nocturnis, vulvæ strangulationibus auxiliari, auctor est Dioscorides lib.3. cap.40.

Saluia manifestè calefacit, & leuiter astringit, & adversùs scorpiones, ac serpentes efficax est: necnon ad omnes frigidos capitis affectus, ut omnes praxim exercentes sciunt.

Anethum calidum, & siccum temperamentum habet, urinam provocat, ac doloribus internis ex frigore succurrit.

Marrubium, seù Prassium excalefacit excessu secundo, & desiccat tertio, & iis, qui venena hauserunt: aut à serpentibus demorsi sunt, præter alia auxiliatur.

Chamæpitys, quæ Iva dicitur, easdem primas possidet qualitates, & ad jecoris, ac cerebri affectus frigidos efficax est.

Cyclamen calefacit, & siccat ordine tertio.

Allium easdem qualitates habet excessu quarto.

Fæniculum majus calefacit; minus verò exsiccat.

Lauri folia, & fructus desiccant, ac calefaciunt vehementer; plus etiam fructus, quàm folia.

Galegæ, Rutæ caprariæ dictæ vis maxima inest adversùs pestilentiam, ac lethalia medicamenta, comitialem morbum, ac lumbricos enecandos.

Cupressus verò refrigerat, & astringit, ac siccandi vim habet: ut tradunt Dioscorides lib.1. cap.86. *& Galenus* lib.6. Simpl. medic.

Has ergo omnes herbas ad veneficia, ac maleficia curanda, & repellenda, spiritusque malos abigendos valere putant præcitati Medici. Quod an verum sit, & quomodo intelligi debeat, explicabitur in secunda parte hujus disputationis.

§. II.

329 Lapides. Sed nec herbæ tantùm: verùm & lapides quamplures ad hujusmodi effectus producendos efficaces à pluribus existimantur.

Mardobæus Gallus in Dactilothica multa de lapidibus disserens inter cætera de Adamante cecinit:

Et noctis lemures, & somnia vana repellit.

Eandem virtutem Thetel Judeus libro de sculpturis tribuit Chrysolito mulieris figura naturaliter formato. Sed & Mardobeus de eodem;

Esse

Esse phylacterium fixus perhibetur in auro
Contra nocturnos fortis tutela timores.
Pertusus setis si traiiciatur aselli.
Dæmones exterret, & eos agitare putatur.
Trajectum lęvo decet hunc gestare lacerto.

Hic lapis teste Dioscoride de lapillis pretiosis, *confortat organum, quo utitur intellectus pro statu isto.*

Quid Corallium? Idem Mardobæus:

Umbras dæmoniacas, & Thessala monstra repellit.

Item odia domestica, & dissidia ajunt componere, venenatis poculis mederi, incantamenta, dirasque deprecationes amovere. Cujus rei testis est locupletissimus sive Orphæus, sive quis alius auctor est libelli de lapidibus, qui sub ipsius nomine circumfertur: ut tradit Federicus Jametius Medicus in suis quibusdam theorematibus.

*Quid Gagates? Hunc contra maleficos omnes morbos prodesse tradunt Dioscor.*lib.5. c.103. *Plinius* lib.25. cap.10. *Mesue ad hoc laudat oleum quoddam ex Gagate, quod* sacrum *vocant. Ejus suffitum, ac nidorem serpentes abigere testatur Nicander. Hinc Mardobæo fortassis occasio data est scribendi, Gagatem dæmonibus contrarium esse: quoniam cacodæmon humani generis hostis infestus serpens etiam in sacris litteris nuncupatur. Unde de eo sic ait:*

Idem dæmonibus contrarius esse putatur.
Vincit præstigias, & carmina dira resolvit.

Quid Jaspis? Idem Mardobæus:

Et sicut perhibent, phantasmata noxia pellit.

Qui etiam oculos purgat, visum acuit, & confortat; & secundùm Dioscoridem valet contra maleficia, & incantationes.

Quid onix?

Insomnes lemures, tristia cuncta repellit.

Sic vulgò legitur; sed sensum membranæ contrarium exhibent:

In somno lemures, & tristia cuncta figurat.

Et sanè maleficam ejus vim ipsemet Mardobæus cap. de Sardio, *indicat, cùm scribit, præsente Sardio onycem nocere non posse. Sardius enim ex natura sua gaudium accendit, & expellit timorem.*

Smaragdum, qui valet contra morbum caducum, & vigorat ad locutionem; etiam valere contra illusiones dæmonum, asserunt Dioscorides, & Codroncus.

Aquilæ lapidem, quem Ætitem vocant inclusum annulo, & gestatum maleficia tollere, ait Federicus Jametius.

Berillum, qui inclinat ad mititatem, & benignitatem, similiter, & Magnetem uxorem, & virum inter se conciliare, asserit idem Jametius.

Camphoram, Calcedonium contra dæmonum illusiones. Topazion contra phrenesiam, iram, & lunaticam passionem, quæ per dæmones quandoque excitatur, & augmentatur: Adamantem valere contra incubos, contra insaniam, & contra somnia vana, tradunt Aristoteles lib. de lapidibus, *Plinius* l.37. *D. Isidorus* l. Ethymolog. *Beda* de natura rerum. *Solinus* l.3. c.2. *Dioscorides, Lepidarius, Ambrosius* in Hexameron, *Basilius, Gregorius, & Augustinus.*

Quid tandem dicam de quodam lapillo in Nili flumine invento, quem, scribit Stobæus ex Thrasyllo, quàm primùm energumeni naribus apponitur, dæmonem extrahere?

Hinc in lege canonica c. dæmonium 26. q.7. *cenceditur dæmonium sustinenti, petras, vel herbas habere sine incantatione. Quod sustinent etiam Polycar.* l.6. t.12. *Burcardus* l.10. c.50. *S. Ivo* p.11. c.75. *& est sententia D. Hieronymi.*

§. III.

330 Ossa ac membra animalium.

IDem prorsus dicendum de quibusdam animalium ossibus, nervis, aliisque membris exsiccatis, & appensis, vel secum delatis:

Sanguinem canis nigri parietibus illitum pellere maleficium, ait Federicus Jametius. Idem efficere cor leporis pelli involutum, & gestatum, & lupi dextrum oculum, ait idem Auctor. Pellem capitis lupini affixam villæ valuis, vel lupi rostrum contra dæmones valere ait Plinius lib. 10. cap. 9.

Et alia plura passim apud Philosophos, & Medicos inveniuntur, quæ dicunt, vim habere ad maleficia destruenda, dæmonesque fugandos, qua cùm in spiritus nullam possint habere naturalem actionem, ut latè explicabitur parte secunda, nisi dicamus, ea aliqualiter ægrotum juvare, prout physicè applicantur: ut plurimum superstitiosa esse fatendum est, ut fusè supra demonstratum est disp. præcedenti.

ARTICULUS II.

Transeuntibus.

§. I.

331 Transeuntes sunt quę operantur citò ut suffumigationes.

NEc tantùm res naturales simplices permanentes; sed & transeuntes ad morbos maleficos curandos, dæmonesque pellendos valere fatentur multi. Transeuntes vocamus, quæ operantur statim: ut suffitus, seù suffumigationes. Has quis non videt apud antiquiores Medicos habuisse locum: ut Hippocratis testimonio constat, qui jubet Thymiamata ad fugandam pestilentiam ex rebus odoratis paranda esse? Hinc illa apud Priscos emanarunt *pro fumigii alimento laurus, juniperus, rosmarinus, salvia, thus, myrrha, mastix therebentina, myrtus, rosa, sandali, camphora, cortices pomorum, cupressus, cedrus, lignum aloe, aqua rosacea, acetum, vinum odoratum, atque alia sexcenta.* Hinc innumeræ reperiuntur suffituum compositiones; & præsertim apud Ætium *in fine serm. serm. 16. c.* 122. Suffumigatio equidem ad multa est utilis.

Quarum compositiones varię. Utilitates earum recensentur.

Membra enim præcipua, ac cor potissimùm, si ex aromatibus sit parata, corroborat: humores crassos, ac frigidos thoracis extenuat, atque ad expulsionem aptos reddit, si ex convenienti materia paretur, eosque paratos purgat, & educit. Ideò Antyllus Medicus, referente Oribasio *l. 8. col. c.* 12. pro anhelosis, & erecta cervice spirantibus; & Posteriores in antiqua tussi, quæ aliis remediis non cedit: in ulceribus faucium, gargareonis, seù gurgulionis: ac palati: in empyemate: in rebelli, ac firmata lue venerea, potissimùm si ex maligniori materia paretur, in discutiendis pituitosis articulorum tumoribus, ac in roborandis musculis, ac nervis pituita imbutis, & laxioribus factis, ac in multis aliis effectibus commendant.

§. II.

332 His utuntur quidam Exorcistæ ad dæmones pellendos.

HUjusmodi effectus cùm in corporibus humanis à dæmonibus quoque causari possint: hinc nostri Exorcistæ ad maleficia destruenda, dæmonesque è corporibus obsessis expellendos hanc suffumigationem ut plurimum experiuntur, odorata fætidis miscentes, *thus, myrrham, styracem, laudanum, garyophilos, muscum, & galbanum* accipiunt. Quidam ingrati odoris dumtaxat, *galbanum, sulphur, asam fætidam, aristolochiam, hypericonem, & rutam* usurpant. Hac secunda utebatur Hieronymus Menghus *in suo flagello dæmonum:* ubi agit de remediis efficacissimis ad malignos spiritus expellendos.

Duas alias ponam ex Complemento Artis exorcisticæ Zachariæ vicecomitis *par. 1. de rebus corporalibus*: quarum altera est.

Styra-

Recipe	Styracis calam.	drac.1.cum dimidia.
	Belgiuvini.	drac. 1.
	Nucis muscatæ	ana dr.1.cum dimidia.
	Garyophilorum	
	Ligni aloes.	scrup.1.
	Ambræ grisæ.	gran.1.
	Musci electi.	gran.2.
	Laudani ping.	drac.2.

Pulverizentur pulverizanda S. A. & cum modico draganti infusi, & molliti in aqua rosarum fiat massa; & formentur ad formam trocisci;& benedicantur. Et ex dicta fumigatione fumigetur maleficiatus pluries in die, vestimentaque, & domus &c.

Altera, dicta:

Suffumigium ad torquendos dæmones.

Recipe	Carnis, vel limaturæ ungulæ asini.	unc.1.
	Stercoris canis.	unc.2.
	Stercoris diaboli.	unc.1.
	Sulphuris.	ana unc.3.
	Hypericonis.	
	Rutæ.	
	Misce, & fiat suffumigium.	

§. III.

HÆc, & similia suffimenta adhibent antiqui Exorcistæ, nullam habentes morborum, ætatum, sexuum, complexionum, ac temporum distinctionem: quæ an nuncupari debeant suffimenta ad torquendos dæmones: vel dæmoniacos, discutietur in secunda parte hujus disputationis. Cùm enim omnia hæc sint calida, & calidi natura sit ascendere, propterea ad caput ascendunt, & secum alios vapores adducunt, qui simul caput implentes, ipsius gravitatem faciunt: ut docet Codroncus *l.4. de mobis venef. cap.6.* Ideò multoties his suffumigiis utuntur non nisi cum maximo ægrotantium detrimento. Præterquàm quòd & sua caliditate inflammationem progignere, & humores frigidos fundendo epilepsiam, apoplexiam, convulsionem, & alios graves morbos excitare possent. Nisi enim corpus, & caput prius purgatum fuerit, tutò ipsa adhiberi non possunt. Tempus verò utendi erit de manè, cùm ventriculus à cibo erit vacuus. Quæ omnia, cùm sint de Medici consideratione, cujus est cognoscere morborum, constitutionum corporum, ætatum, ac temporum diversitatem: nec non medicamentorum qualitates: Exorcistis consultius erit, si posthabitis his remediis corporalibus, magis, magisque spiritualibus incumbant: relinquentes ea Medicis adhibenda, cùm eis videbitur opportunum.

333 Cum ægrotorum detrimento.

§. IV.

VErùm quid dicemus de fumo proveniente ex jecore piscis à Tobia posito super carbones? Quod suffimentum ansam præbuit Exorcistis ad dæmones effugandos, similibus uti remediis. Nonne extricabat omne genus dæmoniorum à viro, & à muliere, ita ut ultra ad eos non accederet, teste Angelo Raphaele? *Tobiæ 6.* Quis ergo neget suffumigationes ad morbos maleficos tollendos, dæmonesque ab energumenis pellendos proficuas esse, ac necessarias?

334 Fumus jecoris piscis Tobiaci videtur extricasse dæmonem.

Sed estò pro evasione asserant aliqui, in Canone sacrarum scripturarum Tobiæ librum,

librum, unde istud argumentum est desumptum non reperiri; licèt recipiatur in Ecclesia ad legendum pro ædificatione: quia sunt ibi multa incitativa ad bonum, teste D. Hieronymo *in Prologo galeato*. At sufficit nobis, eum contineri in Canone Concilii Tridentini *sess.4. de canonicis scripturis;* ideoque tantam esse libri Tobiæ auctoritatem, quantam reliquorum. Si ergo ille fumus omne genus dæmoniorum extricabat, cur & aliæ suffumigationes præsertim fætidæ, & graveolentes eundem non præstabunt effectum? Verùm tutiùs dici potest, fumum illum Tobiaci piscis nihil profecisse ad excludendum dæmonem à viro, ac muliere; sed ab Angelo Tobiæ præcibus id factum fuisse, ut latè explicatur infra *parte secunda hujus disp.n.373.*

Sed dęmonem expulsum, non à fumo, sed ab Angelo, ostenditur.

SECTIO II.

Compositis.

335 NOn sat est Medicis, vel Exorcistis rebus externis simplicibus tam permanentibus, quàm transeuntibus uti, licèt incassum, ad morbos veneficos tollendos, dæmonesque ab obsessis corporibus expellendos. Sed persæpè etiam adhibent compositas: quæ vel Solidæ sunt: ut redactæ in pulverem, aut massam: vel Liquidæ, ut in liquorem. Et his omnibus modis ad maleficiorum curationem applicantur: ut sequentes articuli demonstrabunt.

Persępè Exorcistę utuntur rebus compositis. Quę sunt. Vel Solidæ. Vel Liquidę.

ARTICULUS I.

Solidis.

§. I.

336 SOlida medicamenta externa composita, licèt sint varia; possunt tamen reduci ad tria, nempè *Emplastra*, *Ceratum*, *& Unguentum*, quæ solida dicuntur ad differentiam liquidorum. Unde *Ceratum est medicamentum consistens quodammodo medium inter unguentum, & emplastrum: hoc quidem non ità solidum: eo verò non ità molle*. Nam ceratum, quod dicitur à cera, eò quòd ceram admittat, conficitur ex oleo communi, & cera, magisque de cera admittit, quàm unguentum; & minus emplastro. Sunt tamen multa cerata, quæ præter oleum, & ceram alia multa recipiunt: cujusmodi *ceratum santalinum*, *stomachicum*, *pleraque alia*: sicut etiam emplastra præter oleum commune, & ceram alia admittunt, puta *lithargyrium* interdum *resinam*, quandoque *medullas*, *adipes*, *axungias*, *mineralia*, *metalla*, *plantas*, *radices*, *surculos*, *ligna*, *flores*, *semina*, aliaque id generis, quæ si arida sunt, pulverizantur, majoreque, aut minore dose in emplastri veniunt confectionem, de quibus Renodæus Medicus Paris. *lib.3. Institutionum pharmaceutricarum cap.3. & Antidot. lib.5. sect.2.* latè Jacobus Vvecherius *Antidot. lib.2. sect.31.* Aliique Medici *in suis pharmacopeis*, *& practicis medicinis*.

Solidæ reducuntur. Ad Cerata. Emplastra. & Unguenta. Quid sit Ceratum. Quid emplastrum?

Idem prorsus fatendum est de unguento, in cujus compositione plurima concurrere simplicia, patet ex infrascriptis formulis.

Quid unguentum?

§. II.

337 QUæ solida pharmaca morbis à veneficio inductis proficere, videtur colligi posse ex morborum diversitate, qui à dæmone quandoque inducuntur. Dæmon enim cùm sit substantia spiritualis, quæ instrumentis corporeis non impeditur, ex sua insita vi in corpora invisibiliter insinuare se potest, eorum humores alterando, sanguinem inflammando, ac corrumpendo. Ex quo phleg-

Quandoque à dęmone causantur Alterationes, Inflammationes Corruptiones.

phlegmonæ, exustiones, variæque intemperaturæ calidæ, seu frigidæ: erysipelata, herpetæ, carbunculi, phygethia, durique tumores in hepate, in liene, utero, nervis, articulis, aliisque partibus generantur, quibus dolores gravissimi, cruciatusque acerbissimi excitari queant.

At nemini mediocriter practicæ medicinæ non ignaro est ignotum ad hujusmodi tollendas infirmitates quamplurimùm valere cerata, emplastra, & unguenta juxta conditionem morbi applicata. Ad has tollẽdas valent.

Nonne Ceratum refrigerans Galeni efficacissimè compescit phlegmonas, erysipelata, herpetas, carbunculos, phygethia, omnemque calidam intemperiem? Nonnè idem efficit ceratum Santalinum Mesue, præcipuè contra ventriculi, & hepatis intemperaturas, aliarumque partium exustiones? Ubi admonet Augerius Ferrerius practicæ medicinæ c.10. *Si solida siccitate, nisi parciùs adhibeatur, partes illas contrahit, indurat, & in scirrhum idest tumorem durum deducit? Nonnè ceratum œsypatum Galeno tributum vim habet emolliendi, resolvendi, digerendi, & dolores sedandi? proindè duris tumoribus hepatis, lienis, uteri, nervorum, articulorum, aliorumque partium conducit, ut testatur Rondeletius Medicus apud Renodæum* loco citato. Cerata.

Quid de Emplastris? Nonne Diachylon simplex, vel ireatum, cujus inventorem tota myropolarum familia Mesuem agnoscit, (licèt ante eum Serapio, & Avicennas illius descriptionem dederint) optimum judicatur ad hepatis, lienis, ventriculi, aliarumque partium duros tumores emoliendos, & humores coquendos? Eadem Diachylon magnum, & gummatum præstat, quæ superiùs, sed efficaciùs. Magis enim duritiem quamlibet mollit, coquit, & digerit. Gummatum potenter attrahit, emollit, & resolvit. Idem fatendum de emplastro de mucaginibus ex Fernelio; de Meliloto ex Mesue, de Oxycrocreo à Myrepso invento, de Emplastro de janua, cujus auctor est Præpositus: de Divino, aliisque id generis, de quibus plura disserunt Medici in suis Antidotariis, & Pharmacopæis. Emplastra.

Si verò unguenta attendamus, varia traduntur nedum à Medicis: sed ab ipsismet Exorcistis pro morbis maleficis curandis. Unguenta.

Ex Valerii Polidori Dispersione dæmonum p.2. habetur sequens.

Recipe	Succi radicum ebulorum. Butyris.	ana lib.I. se.

Et hæc duo igne ferveant usque ad consumptionem ferè succi.

Quibus dispositis.

Recipe	Olei camomillæ. Olei Rosati. Olei hypericonis.	ana unc. I.

Et hæc prædictis addantur, atque ad ignem secundùm artem ad formam unguenti redigantur, quo vexata persona eo repente à collo exclusivè usque ad pedes per mensem semel in die inungatur.

Ex Zachariæ Vicecomitis Complemento Artis Exorcisticæ.

Unguentum pro stomacho.

Recipe	Garyofilorum. Cinamomi electi. Nucis muscatæ. Zedovariæ. Ligni aloes.	ana scrup. I.
	Masticis.	scrup. II.
	Olei garyofilorum.	Unc. med.

Ex pulverizatis pulverizandis; & cum modico ceræ fiat unguentum s.a. & per horam saltem ante prandium, & cœnam unge os stomachi superposito panno calido.

Aliud

Aliud ab Auctore compositum & probatum.

Recipe Oleum Garyofilorum. Spici nardi. Nucis muscatæ. Masticorum. ana drac. 2.
Adipis. Ochæ. Gallinæ. ana drac. 2.
Succi florum tabacci, idest herbæ reginæ, vel pulveris tabacci hispani drac. 1.

Misceantur sec. artem cum modico ceræ, & fiat unguentum, quo ungatur os stomachi serò per horam ante cęnam, & superposita carta, vel folio tabacci, seu herbæ reginæ, ac super eam panno calido, fascia cingatur, & probabit effectum. Valet enim ad stomachum corroborandum, ad tollendas cruditates, ad pituitam purgandam, distillationes desiccandas, ac sanitatem conservandam.

Contra maleficia cordis.

Recipe	Specierum cordial. montagn.	dr.med.
	Olei scorpionum Matthioli.	scrup. 1.
	Unguenti Rosati Mesue.	Unc.med.

Et fiat unguentum, quo inungatur regio cordis.

Vel Aliud.

Recipe	Olei neusanni.	Unc. 1.
	Ceræ albæ.	drac. 2.
	Sandalorum rub. Citrinorum. Ligni aloes. Semen acetosæ. Corallorum rubeorum.	ana scr. med.
	Margaritarum.	gran. 6.
	Camphoræ. Croci.	ana. gran. 3.

Misceantur sec. artem, & fiat unguentum.

Quis non asserat, si efficacia hujusmodi remediorum ad morbos maleficos curandos consistit in virtute ingredientium talia pharmaca, plurimum valere; cùm quodlibet eorum maximam vim possideat?

§. III.

338 Quæ tamen nihil proficiunt, si dęmon non cessat causare tales morbos.

VErumtamen eorum vires irritæ evadunt, nisi etiam causa remota hujusmodi humores intrinsecè excitans, & tumores, sive quoscumque morbos efficiens, auferatur. Non enim sufficit in morbis veneficis, immediatam compescere causam, nempè humorem peccantem; sed opus est etiam aliam causam tollere supernaturalem, nempe, dæmonem intrinsecè hujusmodi humores commoventem, tumoresque, & alias intemperaturas, sive calidas, sive frigidas efficientem. Nam poterunt quidem Cerata, Emplastra, & Unguenta suas exercere vires. Ac dęmon iterum, & iterum novos commovebit humores, novos producet tumores: & ecce medicaminum vires omnes irritæ erunt, ac vanæ: Ideòque necessarium est tollere non solùm causam ægritudinis proximam, & immediatam; sed etiam alteram remotam, & mediatam, à qua morbus prod ucitur, & conservatur.

A R-

ARTICULUS II.

Liquidis.

§. I.

VErè quandoque maleficiatis applicari solent solida medicamina; sed sæpiùs liquida adhibentur; quæ, cùm varia sint: ad duo tantùm pro nunc usitatiora reducam: Balnea, nempè, & Lenimenta. 339 Liquida exteriora ad duo usitatiora reducũtur Balnea. Lenimenta.

Balneum in primis quoddam ad morbos veneficos abolendos solent quandoque proponere Exorcistæ ex lixivio cum cinere olivarum, & aqua fluminis paratum, in quo ebulierint ruta, sabina, hypericon, artemisia, verbena, palma Christi, & aristolochia rotunda, in quo balneo jubent totum corpus ægrotantis immergi, & ablui. Quod quidem remedium potiùs omittendum esse suaderem; cùm balnei usus juxta Medicorum placita tot exposcat conditiones tum ex parte morbi, & ægrotantis: tum ex parte balnei, & ministrorum, ut difficillimum sit, omnes simul convenire. Balneũ quomodo paretur?

Si tamen placeat ipsum experiri, ut innoxius sit illius usus, nonnulla sunt animadvertenda ex Codronco *de morbis venef. lib.* 4. *cap.* 5. Qualis, nempè sit morbus: quales partes sint affectæ: qualis ægrotantis constitutio: quænam ætas: qui sexus, qui mores, & an præcepta Medicorum ægrotantes servaturi sint, morbi tempora tum universalia, tum particularia sunt consideranda. Et antequàm ingrediatur balneum æger, cogitandum de totius corporis purgatione. Qua peracta cognoscere modum, & tempus ingrediendi, & insidendi in ipso: quotque diebus usurpandum sit. Post cujus usum nonnulla sunt executioni demandanda. Ne ejus usus sit noxius ægroto, varia sunt observanda.

Si itaque morbus sit calidus, à causisque calidis ortum ducat, ut febris tertiana, febris synoca; vel ardens visceris alicujus inflammatio; febris hætica, vel insignes adsint obstructiones, non convenit hujusmodi balneum, cùm egregiam vim excalefaciendi, & exsiccandi habeat. Paratur enim ex *lixivio*, & simplicibus strenuè calefacientibus, & siccantibus. In quolivet enim gravissimo, & acutissimo morbo non sine discrimine ægrotantium balneum quodcunque etiam ex aqua simplici adhibetur, cùm vires imbecilles reddantur, & cibo paucissimi nutrimenti vesci cogantur; præsertim verò si ægrotans calidum, & siccum jecur habeat: Vel cum eo etiam totum temperamentum, vel melancholici, ac gracilis sit habitus: aut viscus aliquod ut jecur, ventriculum, pulmonem, renes: mesenterium habeat imbecille, balnei usus erit noxius; sua enim caliditate, & siccitate augeret intemperiem calidam, & membra languidiora redderet. 340 Quęnam post ejus usum adimplenda?

§. II.

INsuper qui in primis venis crudorum humorum copiam habent non sunt ad balneum admittendi; sua enim caliditate, ac digerente facultate humores funderet, ac intrà venas traheret. Ex quo obstructiones, & alia mala emanarent. Qui verò imbecilles, ac languidas habent vires, qui cibum fastidiunt, & malam habent in ventriculo affectionem nausea affecti, biliosa eructantes: si è naribus sanguis copiosè fluat, si alvei fluvore torqueantur, vel alvum nimis astrictum habeant, balneum est vitandum. 341

Infantes autem, & pueri, deinde mulieres; posteà qui delicatam temperiem sunt sortiti vim hujus balnei difficilè perferre poterunt. Difficillimè verò omnium senes ob humorum paucitatem, & multam spirituum resolutionem.

§. III.

342 NEc quolibet tempore balnei usus est idoneus. Ubi enim aer pestilenti aliqua qualitate est affectus, maximè nocet balneum: in vehementioribus frigoribus, & anni tempore æstivo æquè fugiendum est. Nam hyeme dissoluti, qui antea quiescebant humores, dum inter digerendum à contrario anni temporis impetu in incautos validiùs irruit; invaditque frigus, necessariò in aliquam impelluntur partem, ac morbum procreantes graviter homines offendunt. Æstate verò media, cùm jam ardor viget, & calor ad externa propensus fertur, balnei usu reliquum, quod est caloris dissipatur, internæque facultates debiliores fiunt.

Neque balneum assumendum est post assumptum cibum; vel adhuc non concoctum. Corpus enim crudis humoribus repletur. Nec post longiorem inediam; quia vires nimis diminuerentur. Minusque imperandum, nisi priùs corpus expurgatum pharmaco exactè fuerit; cùm balneum subtiliores tantùm evacuet: crassiores verò eliquet, & fundat per universum corpus, vel obduret.

§. IV.

343 SEd procertò sciant, quòd licèt ad balnei usum super enarratæ reperiantur conditiones, non seipsos in balneum præcipitare debent; sed sensim, ac sensim descendere: ut priùs inferant pedes, mox crura, posteà paulatim corpus totum usque ad cervicem; observando, ut caput tectum habeant, ne à balnei vaporibus repleantur: ut aqua pariter quiescat; cùmque in ipso fuerit æger, consistat. Cùm enim movetur æger, & aqua agitatur, magis mordicando horrores fiunt, ad quos sequuntur contractio ipsius cutis, & meatuum coangustatio, & capitis dolor ex copia vaporum, qui sursum elevantur. Aqua verò sit calida actu; non tamen usque adeò, ut sudorem provocet copiosum: vel rigorem inducat, vel animi defectum: quæ caliditas moderanda erit habita ratione temporis, morbi, ætatis, & corporis temperamenti.

344 Mora autem in balneo esse debet longa, vel brevis juxta Medici judicium habita superiori animadversione ad aquæ facultatem, ad morbum, ætatem, habitum, vires, & similia. Jam verò si in balneo aliquod superveniat accidens; ut sudor copiosus, animi defectus, dolor capitis, vigiliæ immoderatæ, ac similia, omittendum erit balneum, & symptomata curanda.

345 Tandem è balneo egressus æger per ministros abstergatur; & ad cubiculum benè tectus accedat. Et si sudor emanet, abstergatur leni linteolo: Et si lassitudinem percipiat, post aliquam moram dormiat, nec cibum statim post balneum sumat; sed cùm balnei calor cessaverit; & per totum corpus quietem percipiat: Vel ut dicit Galenus *lib.1. acut.* sedata quæ est à balneo perturbatione. Cibus enim vel potus, qui protinus sumitur, caput replet, superfluitat, ad usque ventriculi ascendit, nec non crudus circumferentiam, & totum corpus trahitur.

Quæ omnia ut plurimum Exorcistis sunt ignota. Consideret modò Exorcista, cùm regulariter prædictarum observationum sit ignarus, si tuta conscientia intromittere se potest ad balnea veneficio affectis præparāda.

§. V.

346 Quid sit Lenimentum, & quotuplex? QUid dicemus de lenimentis, quibus Exorcistæ ægrotorum frontem, oculos, pulsus, aures, pectus, cor, ac cæteras sæpiùs corporis partes inungere consueverunt?

Verè hoc remedium non est à nobis contemnendum, cùm apud varios Exorcistas doctissimos, & piissimos eo uti, mos invaluerit. Unde aliud simplex, aliud compositum. Simplex parari solet ex simplici oleo olivarum: ac benedicitur.

Com-

Compositum (quod & unguentum nuncupari potest) fit ex oleo olivarum, ex ruta, salvia, anetho, sclaræa, verbena, aristolochia rotunda, ellebori albi radice, aliisque similibus: cujus duas formulas hic subiiciam.

Alteram ex Zachariæ Vicecomitis Complem. Art. Exor. part. 1.

	Rutæ caprariæ.	
	Rutæ domesticæ.	
	Herbæ paris.	
	Hypericonis.	
	Salviæ.	
	Majoranæ.	
	Absynthii.	
	Foliorum persici.	
	Sabinæ.	
Recipe	Abrotani.	Ana pug. 1.
	Formiculariæ.	
	Anethi.	
	Meu.	
	Athemisiæ.	
	Appii.	
	Celidoniæ.	
	Juniperi.	
	Foliorum papaveris.	
	Sinapis.	
	Bacarrum Lauri.	unc. 1.
	Nucum cupressi.	num. 12.
	Radicum esculæ.	ana unc. 1.
	Mori.	
	Cardamomi.	ana man. 1.
Recipe	Ditami.	
	Thuris.	
	Sandrachæ.	ana unc. 1.
	Mirrhæ.	
	Sandalorum alborum.	ana unc. semis.
	Citrinorum.	

Incidantur incidenda, & contundantur contundenda, & bulliant in libr. 10. olei antiqui, & tum.

	Garyofilorum.	
Accipe	Cinamomi.	ana unc. 1.
	Nucis muscatæ,	

Et in tela linea prius contusa ligentur, & in ipso oleo ponantur, ut sic omnia bulliant usque ad consummationem humiditatis : posteà exprimantur, & addantur olei de spica odoriferi drac. 3. & cùm frigidum fuerit, adde grana 14. Musci electi, & in vase vitreo collocato in fimo ponatur in putrefactione per dies quadraginta . Ex dicto oleo quotidie Exorcista ungat pulsus capitis , manuum, ac pedum, nec non oculos, aures, nares, labia, ac partes cruciatas maleficiati (dum honestè fieri possit) absolvens maleficium prout in fine benedictionis ipsius olei ponitur.

Alte-

Altera ex Flagello dæmonum Hieronymi Menghi part. 2.

Recipe | Rutarum. Salviæ. Anethi. | cimas tres.
| Cineris olivarum. Aqua benedicta. | ana q. sufficit.

Omnia simul facias bullire in oleo: deinde ipsum benedicas.

§. VI.

347 In eorum usu quid observandum?

QUæ lenimenta, ut sine ægroti detrimento adhibeantur est animadvertendum, si oleum sit simplex: an sit ex olivis maturis, an acerbis confectum: an novum sit, vel vetus: qualisque sit morbus, pro cujus abolitione adhibetur. Nam si morbus esset summè calidus, vitandum esset oleum vetus, & multò magis compositum; sua enim caliditate, & ex frequenti usu augere affectum posset; ideò loco ipsius recens, quàm dulcissimum adhibere, consultius esset; & etiam lotum, si expediret; ità enim exueret omnem acrimoniam, teste Codroncho *loco citato cap.*7. Quòd si affectus sit frigidus, vel à causa frigida ortus, tutius erit uti oleo antiquiori, & clariori. Oleum enim ex olivis immaturis omphacinum appellatum nisi in sudoribus diaphoreticis, & cardiaca passione conveniens est. In aliis verò affectibus ob suam astrictionem vitari debet. Si verò sit compositum nedum oleum; sed omnia simplicia ingredientia sunt consideranda & juxta eorum qualitatum gradus adhibendum.

348 Nec solùm pro lenimento oleum commendant; verùm etiam pro potu. Quem quidem in aliquibus casibus proficuum esse; & in pluribus tutò adhiberi posse arbitramur ex mente Medicorum habita superiori distinctione. Unde & Galenus *6. Epidem. com. 6.* In dolore ventris oleum simplex; vel aqua temperato bibendum hortabatur. Et si opus esset non solùm vomitum irritare; sed & ventrem molliorem facere pro his oleum commendat *lib. de remediis assec. dig. cap.6.* Sed de his agitur sequenti capite.

CAPUT II.

Internis.

349 Dæmon præter morbos externos etiam excitat internos.

MAgnum equidem corpori ægroto exhibent levamen medicamina externa ad phlegmonas, herpetas, carbunculos, duros tumores, aliasque hepatis, lienis, ac ventriculi intemperaturas calidas, sive frigidas si quæ in corpore causentur, emolliendas, resolvendas, digerendas: doloresque ab hisce causatos sedandos, ac mitigandos. At quia dæmon non tantùm hasce intemperaturas; sed & alios quamplures morbos internos; puta febres varias, languores summos, epilepsiam, apoplexiam, stuporem, membrorum convulsiones, obstructiones, aliasque propè infinitas intemperaturas: ut supra demonstravimus *tom. 1. disp. 2. à num. 302. & seq. n. 308. & seq. & disp. 3. ubi de scientia practica malefica*, excitare consuevit: Ideòque quando hæc evenire conspiciuntur, ad medicamina interna est confugiendum: quorum Altera sunt Præparantia: Altera Evacuantia: Altera Roborantia: ut tribus sectionibus explicabitur.

Qui expellũtur remediis internis Præparantibus, Evacuãtibus, Roborantibus.

SE-

SECTIO I.

Præparantibus.

VIx ullum medicamentum datur solitariæ facultatis; sed quod vel præparat : vel purgat : vel roborat, ac simul alterat. A præpollente tamen, ac præcipua sua facultate denominatio sumitur. Ideò quæ prima medicamina sumenda malefi- ciato exhibentur, pręparantia nuncupantur quæ sunt Vel Lensentia : Vel residuos humores Congregantia: ut sequentibus articulis demonstrabitur. 350 Medicamina pręparantia sunt Vel Le- nientia Vel humores cõ- gregantia.

ARTICULUS I.

Lenientibus.

MEdicamina humorem peccantem lenientia, ac diminuentia varia sunt pro ætatum, virium, ac constitutionum corporearum diversitate. Alia enim Cholericis: Alia Phlegmaticis : Alia Melancholicis constitutionibus sunt paranda. 351 Medicamina lenientia ex- hibẽtur Alia

Pro Cholericis. Cholerici.

Recipe | Electuarii Lenitivi. unc. 1.
Syrupi Rosati solutivi. unc. 3.
Decoctionis florum, & fructuum cordialium in aqua en- diviæ. q. sufficit.

Misce, & fiat potio sumenda in aurora.

Si infirmus faciliùs medicinam sumat per bolos, seù morsellos, fiat modo se- quenti:

Recipe | Floris cassiæ nov. extr. | ana drac. 5. idest
Electuarii Lenitivi. | quinque.
Pulveris sennæ citra. drac. semis.

M. & f. boli cum Saccharo. Flegmaticis.

Pro Flegmaticis.

Recipe | Mellis Rosati solutivi. unc. 4.
Electuarii lenitivi. drac. 7.
Cum aqua betonicæ. f. inf.

Si sumatur per bolos, seù morsellos.

Recipe | Electuarii lenitivi. | ana drac. 6.
De Hiera cum agar. |
Misce cum saccharo, & f. bolus.

Pro Melancholicis. Melancholi- cis.

Recipe | Syrup. de Polipodio merc. unc. 3.
Diacatholici. drac. 6.
Infusionis sennæ. unc. 4.
Misce, & fiat potio.

Si su-

Si sumatur per bolos.

Recipe	Diacathol.	drac.10.
	Pulveris sennæ.	drac.1. semis
	Semin. anisorum.	scrup.1.
	Misce cum saccharo. f. boli.	

Constitutioni sanguineæ potest exhiberi medicamen sicut cholericæ.

ARTICULUS II.

Congregantes humores residuos.

352 Congregantia humores residuos dantur Alia Cholericis.

MEdicamina congregantia humores residuos peccantes varia sunt, sicut & diminuentia.

Pro Cholericis.

Recipe	Syrupi de succo endiv.	unc.1.
	De succo boraginis.	unc. semis.
	Aquarum endiviæ.	unc.2.
	Aquarum boraginis.	unc.1.
	Misce ut pro uno, sic pro 7.	

Phlegmaticis.

Pro Phlegmaticis.

Recipe	Syrupi de betonica.	ana unc. semis.
	Mellis rosati colati.	
	Syrupi de pomis.	unc. semis.
	Aquarum betonicæ.	unc.2.
	Aquarum boraginis.	unc.1.
	Misce pro uno, sic pro 7.	

Melancholicis.

Pro Melancholicis.

Recipe	Syrupi de fumo terræ.	ana unc. semis.
	De lupulis.	
	De boragine.	
	Aquarum de fumo terræ.	ana unc.1.
	Boraginis.	
	Melissæ.	
	Misce pro uno, sic & pro 7.	

Dum patiens syrupos sumit, possunt etiam ei variis modis mittere sanguinem, si vires, dispositio corporis aliæque conditiones necessariæ huic operi sic requirant juxta docti, ac prudentis Medici judicium.

SECTIO II.

Evacuantibus.

353 Evacuantia medicamina fiunt.

HAbita humorum præparatione sufficienti septem, vel pluribus diebus, missoque sanguine, si ita expediens fuerit dijudicatum, deveniendum ad totius corporis purgationem aliquo medicamine ipsius patientis constitutioni, ætati, viri-

viribus, ac naturæ accommodato. Medicamenta autem evacuantia vel fiunt per Vomitum: vel per Purgationem: ut sequentes articuli notum facient. Alia per Vomitum Alia per Purgationem.

ARTICULUS I.

Per Vomitum.

§. I.

NOn est negandum evacuationem per vomitum factam multos rebelles, contumaces, ac diuturnos morbos, & quos nec alia remedia superare possunt, sæpiùs profligare, ut docet Codroncus *lib.*4. *de morbis venef. cap.*4. Experientia enim comprobatum est, eos morbos potissimùm, qui sedem suam, & causam habent in ventriculo, venis meseraicis, mesenterio, ac in cavis jecoris, hac lienis purgatione per vomitum facta sanari. Supervacaneos enim omnis generis humores ex ipsis fontibus sinceros elicit, & evacuat, quos plerunque neque hiera, neque aliud vehementissimum medicamentum ad inferiorem ventrem ducere potest. Idcircò omnibus opitulatur affectibus, qui à præcordiorum sympathia contracti sunt; nec non iis etiam, qui in reliquo corpore ex eorundem viscerum vitio, & effusa impuritate gignuntur. Nihilominus nostra ætate cum validis illis antiquorum vomitoriis medicamentis cautè est agendum: tum quia inconsueta sunt, & sine gravi molestia à laborantibus perferri non possunt: tum etiam quòd robustiores natura requirit vomitio decoctione ipsa: & multa alia sint animadvertenda, quibus neglectis vomitoria medicamenta periculis plena sunt. 354 Evacuatio per Vomitum sæpius multum prodest.

§. II.

VOmitoria nanque omnibus non conveniunt. Iis enim (ut Galenus *lib. quos purg.* & Oribasius *lib.*8. *Collect. cap.*21. Scribunt) qui violenter, vel difficulter vomunt, non mediocre imminet periculum, ne vas aliquod respirationi deserviens, vel vena aliqua frangatur; visus lædatur; vel aliquod aliud incommodum sequatur. Ideo Galenus 2. *Aphor. com.*1. memoriæ prodidit, eos, qui angustum habent thoracem, & idcircò compressum pulmonem ad evomendum esse ineptissimos. 355 Sed non omnibus quando fint vitanda vomitoria.

Nec minori periculo se exponunt habentes partes ad abdomen attinentes graciles: Abdomen enim sunt duo musculi recti, & carnosi, qui à pectore ad ipsa pubis ossa perveniunt, qui sibi cohærent, coalescuntque, ut docet Bartholomæus Castellus Messanensis *in suo Lexic. Medic. litera A.* Unde quod conflatum est ex ipsis Græci Epigastrion: idest, abdomen nominarunt, quod & Hypogastrion vocant. *Estque commune omnium viscerum operimentum*, quod abdomen his tribus partibus constat, hypochumdriis, locis ad umbilicum attinentibus, & imo ventre 2. *Aphor.*35. quæ partes cùm sunt nimis macræ, æger à vomitoriis omninò abstineri debet. Similiter cùm ventriculus infirmus est, & totius corporis in se excipit redundantias, vomitus est vitandus. In sanguinis rejectione, uteri strangulationibus, nauseabundis naturis, & iis, qui suffocatione vexantur; & qui ex qualibet occasione capitis dolore affliguntur, qui suffusionem suspectam habent, & omnibus oculorum affectibus, nec non iis, qui in primis venis copiam crudorum humorum habent, vomitus sunt noxii, ac contrarii.

Hippocrates etiam in purgationibus ventris superioris excipit tabidos non actu tamen tabidos, ut exponit Galenus *lib.*4. *Aphor.*8. *& 9.* Sed pronos natura ad tabem ipsam, eximit & melancholicos: quoniam humor melancholicus ob sui gravitatem faciliùs per ventrem inferiorem educitur.

§. III.

356 In vomitu quænam sint observanda?

IN vomitu etiam considerandum esse tempus opportunum, docuit Hippocrates: cùm purgationes æstate magis per superiora, hyeme verò per inferiores ventris partes faciendas esse, dixit *in Aphor.* 4. *lib.* 4. Et quamvis à seipso dissentire videatur cùm *lib. de Salubri diæta*, sex brumalibus mensibus per vomitiones purgandum præcipiat, cui & Celsus *comment.* 15. assentitur, vomitum hyeme utiliorem esse, quàm æstate asserens; nulla tamen in dictis ipsius apparentem contradictionem esse Galenus ita explicat: Quod quando hyeme in ventriculo generatur pituita, ipsa vomitibus expurgari, & bilis æstate innatans deorsum trahi debeat. At si universum corpus sit evacuandum, æstate per superiorem ventrem, hyeme per inferiorem purgare conveniat, habita ratione regionum, & locorum, ad quæ natura humores vergunt, & inclinant. Quòd si nimis fluant ad aliquam partem, & opus sit eam tueri: ad opposita evellere conducit.

Præter tempus, regiones etiam calore, frigoreque distinctè ad anni tempora æstimari debent. Et idem de ætatibus sentiendum esse animadvertit Galenus *lib. quos purg.*

§. IV.

357 Vomitoriorum Alia sunt.

AT cùm medicamenta, quæ ciendi vomitum vim habent, multiplicia sint, variisque rationibus vomitum excitent; ideòque omnibus ægrotantibus, ac morbis æqualiter non conveniant, eorum differentias, ac proprietates, quantitatemque convenientem exhibendam ignorare non debemus.

Medicamenta igitur, quæ vomitum excitandi facultatem habent, quædam sunt levia, ac clementia: alia vehementia: & nonnulla mediocra.

Levia. Inter levia vomitoria alia laxant, & molle reddunt os ventriculi, & ad vomitum prosunt: aliqua verò humores aptos reddunt, ut per eos reiiciantur. Et hæc primæ classis vomitoria nulla, aut minima naturæ molestia vomitum concitare incomperto est.

Vehementia. Vehementia, ac mediocra vomitum cientia sunt ea, quæ excrementa ad ventriculum attrahendo ad superiorem partem movent, & propriè vomitoria dicuntur. Quæ si validiora existant, naturæ ipsi vim magnam inferunt, ut vomitu vacuent. Mediocra verò non ita validè naturæ negotium facescunt; sed

Mediocra. mitiùs agunt.

§. V.

Levia quænam sint?

SI desideremus levia agnoscere vomitoria, quæ os ventriculi laxant, ac molle reddunt, hæc sunt: quæcunque pingui, & oleagina constant substantia: ut oleum olivarum, jus pulli, aqua lactis, vinum dulce hordei, aqua stillatitia, camomelli, hordei cremor, & similia.

Levia verò, quæ humores parant, ut vomitu faciliùs reiici possint, opportuna inveniuntur acetum, syrupus acetosus simplex, oximel simplex, oximel compositum, oximel, scillinum, vel squilliticum acetum sylliticum, mel rosaceum, mulsa, quæ quandoque cum prioribus misceri, invaluit consuetudo.

Recipe	Aquæ hordei.	lib. I.
	Syrupi acetosi.	
	Vel oximel.	unc. 3.

Hippocrates *lib. 7. epidem.* docet, uti aqua, aceto, sale.

Galenus 2. *de antidot. cap.* 7. hydreleon proponit. Nec non aquam calidam, & acetum mulsum. *In secundo ad glauc.* in biliosis febribus exquisitis, & sim-

& simplicibus commendat hydreleon. Nam præterquàm quòd vomitum ciet, obtundit acrimoniam humorum; qui os ventriculi vellicare possent. In tertianis verò nothis, quotidianis, & quartanis magis probat aquam cum aceto, vel oximellite.

Horum autem medicamentorum ad vomitum concitandum quantitas debet esse multa, libra una videlicet ad libras duas, & tres; & pro unciis novem aquæ simplicis, vel aquæ hordei, & similium, possumus accipere uncias tres aceti, vel oximellis styllitici, etiam binæ unciæ satis erunt.

§. VI.

SI verò mentis oculos ad media vomitoria, quæ mediocriter vomitum excitare dignoscuntur, dirigamus, statim multa nobis proponuntur, nempè flores, & semen anethi, semen, & radix atriplicis, semen erucæ, semen rapi, radix raphani, radix peponis, semen nasturtii, semen dauci, radix betonicæ, cnicus carthanius dictus, quæ decoquuntur, modò aqua sola: modò in aqua, & oleo simul, ac propinantur ad mensuram saltem unius libræ, accipiendo partem unam horum medicamentorum, & partes decem aquæ simplicis: vel cum oleo mixtæ; & decoquendo quousque quinta, vel sexta pars absumatur; quibus interdum additur oximel, vel aliud simile. 358 Media quænam sint?

Horum autem nonnulla hìc subiicientur, præcipuè eorum, quæ magis hisce temporibus, ac regionibus usu veniunt.

1.

Recipe
Decoctionis anethi. lib.1.
Olei amigdal. dulcium. unc.2.
Butyri ancidi. unc.1.
Misce, & fiat potio.

2.

Recipe
Aquæ hordei. / Vel juris pinguis. lib.1.
Succi raphani. unc.2. vel 3. pro ætate, & viribus.
Misce, & f. potio.

3.

Recipe
Decoctionis raphani. lib.1.
Oximelis scyllitici. unc.2.
Misce, & fiat potio.

4.

Recipe
Radicis incisæ raphani. unc.2.
Effundatur mulsa, & succus exprimatur ab ægroto potandus.

5.

Recipe
Seminis raphani. drac.3.
Terantur, & cum mulsa, vel sero lactis; vel aqua hordei præbeantur.

6.

Recipe
Radicis peponis. drac.1.
Fiat pulvis. & propinetur cum mulsa.

7.

Recipe
Seminis napi pulver. drac.1.
Oximellis styllit. unc.2.
Decoctionis raphani. unc.8.
Misce, & f. potio.

8.

Recipe
Radicis betonicæ, vel peponis, vel atriplicis, vel florum anethi. unc.15.
Aquæ communis. lib.1.sem.
Misce f. d. usque ad consummationem quintæ, vel sextæ partis, & colatura præbeatur cum unc.2. succi raphani, & unc.1. olei amig. dulc. vel olivarum.

In hoc genere vomitum cientium recensentur etiam nitrum, sal gemmæ, & sal indum; Ideò Galenus 3. *de med. fac. par. cap.76.* proponit vomitorium ex aphronito albo in aqua tepida conjecto cum modico olei ad mystri mensuram exhibitum. Ex raphani verò radicibus concisis ad uncias duas acceptis, affusa mulsa, vel oximelle succus exprimitur, tepidus offerendus. Hujus etiam seminis, quòd efficacius sit semiunica; vel dracmæ tres si terantur, & mulsum, vel serum, vel aqua hordei addatur, erit aptum medicamentum.

Dioscorides autem *lib.*4. *cap.*8. ad pituosam vomitionem excitandam betonicæ radices ex hydromellite laudat.

§. VII.

359 Vehementia quæ sint?

TAndem si vomitoria vehementia proponere quandoque necessitas poscit, inter vehementiora media vomitum cientia recensentur.

Elleborum album struthium, quæ radicula, & herba lunaria dicitur, thymeleon, balanus, myrepsia minor, quæ & glans unguentaria à Dioscoride appellatur lathyris, & à recentioribus cataputia minor appellata; ricinus, sive granum regium thapsia: rutha aggrestis, sive silvestris; radix cæpæ: nasturtii semen: cyclaminis radix, & succus: eupatorium Mesue, seu gratiola dicta: agaricus; narcisi bulbus; bulbus; vomitorius; genistæ flores, & semen: urticæ semen: assari folia, & radices: cortices juglandis: arboris succus madescentis arefactus, ac tritus: sparthum majus: hydragyrum, & stibium præparatum, anthimonium vulgò dictum, quod fortasse inter mediocra posset numerari.

Horum autem hic nonnullas formulas subiiciam.

1.

Recipe
Assari non exquisitè triti. dr.2.vel.3.
Infundatur in sufficienti quantitate seri lactis, vel juris pulli, vel hydromellis, & bulliant, & facta forti expressione, & colat. patienti exhibeatur.

2.

Recipe
Antimonii electi præparati gran.2.3.4.5.6. pro ætate, & viribus.
Sacchari rosati. drac.2. vel 3.
Vel buglossati. & fiat bolus.

3.

Recipe
Antimonii electi præparati gran.4.5.6. pro ætate, & viribus.
Vini albi uncias tres. Infundatur per noctem; & facta colatura solum vinum exhibeatur.

Semi-

4.

Recipe	Seminis urticæ pulver.	drac.1.
	Aquæ mulsæ, vel juris pinguis.	un.10.
	Sacchari.	unc.1.sem.
	Misce, fiat potio.	

5.

Recipe	Fol. virid. assari.	num.8.
	Contundantur, & affusa mulsa, vel sero lactis, vel jure pingui fiat expressio, quæ bibatur.	

6.

Recipe	Pulver. radic. assari.	drac.1.sem.
	Seri lactis.	
	Misce f. potio.	

7.

Recipe	Pulv. florum genistæ.	drac.2.vel 3.pro æt. & vir.
	Semin. fæniculi.	scrup.1.
	Cinnamomi.	gran.5.
	Sacchari albi.	unc.5.
	Aquæ mulsæ.	unc.8.
	Misce f. potio.	

8.

Recipe	Corticum medianorum anagyridis minor.	unc. sem.
	Ruthæ, penthaphylli.	ana m.sem.
	Radicis peoniæ.	drac.2.
	Cinnamomi.	scrup.1.
	Misce f. infusio per noctem in vino albo benedicto, & facta levi ebullitione colatura bibatur.	

9.

Recipe	Pulpæ glandis unguent.	unc.1.
	Contundatur, & misceatur cum drac.1. sem. semin. fæniculi, & scrup.2. Cinnamomi. Hæc mixtura involvatur papyro, & pasta, deinde coquatur; & exempta detur à drac.5. ad drac.1. vel ad drac.1. & 5.	

10.

Recipe	Ellebori albi.	dr.1. cum dim. in frusta
	Incisi, & posito in pomo decoquatur sub cineribus; & ejectis frustis pomum solum exhibeatur ad manducandum.	

11.

Recipe	Corticum radicum Ellebori albi	drac. sem. usque ad 1.
	Vini albi dulcis, vel juris ping.	unc.6.
	Anisorum.	scrup.1.
	Cinnamomi.	scrup.5.
	Fiat inf. per ho.10. deinde colatura sine expressione bibatur cum saccharo.	

℞.

Recipe	Corticum radic. Ellebori albi	un.1.ſ.
	Vini albi	lib.1.
	Fiat inf. per hor.10. & coletur ſine expreſſione, cui adde	
	Mellis	lib.1.
	Fiat ſyrup. ſec. artem de quo præbeatur unc.1. pro una vice.	

Præter dicta vomitoria alia parari ſolent valdè ad vomitum concitantia.

Tithymallorum ſuccum, binis obulis in poſca ſumptis, & cum aqua mulſa vomitiones movere, tradunt Dioſc. lib.4. c.169. & Plinius lib.26. c.8.

Spartii flores, & ſemina, quinis obulis in aqua mulſa pota purgare per ſuperiora vehementer, ellebori vice, ait Idem Dioſcorides lib.4. c.152.

Seminis lathyris decem, vel duodecim grana à putaminibus delibrata, tuſaque, & ovo ſorbili devorata potenter vomitum cient; ideò utiliter exhiberi iis, ſuadet Petrus Andr. Matthiolus, qui philtra devorarunt, vel alia veneficia: quoniam ea efficaciter expellunt.

§. VIII.

360 Quænam in eorum uſu ſint ſervanda?

NE autem in dictis vomitoriis fiat error cum inſigni ægrotantium detrimento, ſervanda ſunt quantum fieri poteſt peritorum Medicorum præcepta; præcipuè Dioclis, qui referente Oribaſio *lib.8. collect. c.22.* ait: *Quæ medicamenti vim habent, quæque efficacia ſunt, non propinentur; ſed familiaribus, & præſertim quæ conſuetæ victus rationis ſunt, utamur.* Quare levioribus, vel medio in facultate præditis crebriùs utendum eſſe, ſuadet Codroncus. Tuta enim, commoda, ac citra noxam ſuccedet evacuatio, pennis, ac digitis ventriculum irritando, donec evomatur. Vel, ut conſulit Hippocrates *l. de morb. mul.* ventriculum anteà fomentis præparando. In morbis verò, qui ſuas actiones habent in ipſis acceſſionibus vomitoria dari non debent; tunc enim ſua ſponte ſurſum elevantur humores. In aliis verò quandocunque contigerit.

Cùm autem Elleborum album inter ea, quæ vomitum concitant, maximam vim, & efficaciam habeat (violentiſſimum enim excitat vomitum) & ſuffocationem nonnunquam facere conſueverit, & convulſionem, quam Hippocrates *lib. quos purgare memorat*, lethalem inducat, non eſt ita paſſim, & ſine diſcrimine, ut nonnulli faciunt, in quolibet morbo, & ægrotante exhibendum; ſed ſi ægrotantis natura ſit valida, morbus ſit diuturnus, contumax, ac penè indomitus, tempus adſit opportunum; & remedia leviora nihil profuerint, poteſt Elleborum exhiberi; ſi tamen præcedat (ſicut & in uſu cujuſcunque medicamenti vehementer vomitum cientis obſervari debet) humorum præparatio, ſicut docet Galenus 2. *aphor. com. 6.* ut craſſi attenuentur: tenaces diſſeccentur: ac viæ aperiantur. Vis enim medicamenti, quæ divellit, cùm humores affectis membris altiùs inhærentes excutiat: attenuatis humoribus faciliùs opus ſuum abſolvit; quod qui negligunt, moleſtas obeunt purgationes.

Quare tutius erit, ut de illius, qui Elleborum eſt ſumpturus, natura experimentum capiatur: quomodo ſe habeat ad ſupernas purgationes, quæ mediocriter provocant, exhibendo. Qui enim hoc pacto non purgabitur, niſi præparatus ad Elleborum non eſt cogendus. Præparatur autem vomitu ſæpiùs facto. Idcircò Plinius præcipit *lib.25. c.50.* ut antequàm detur Elleborum, ſeptem diebus ante præparetur cibis acribus, abſtinentia vini, tertio, & quarto die vomitionibus, & pridiè cœnæ abſtinentia. Qui etiam prohibet, dari pueris, ſenibus, mollis, ac fæminei corporis, animive exilibus, & fæminis minus, quàm viris, cauſſariis, vel latere, vel faucibus.

A R-

ARTICULUS II.

Per purgationem.

§. I.

QUamvis variis modis à pravis humoribus corpus expurgari queat, nempe, per vomitum, sudores, urinam, omnes corporis poros, & aperturas; communior tamen, & usitator purgatio fit per ventrem inferiorem, per secessum nempe, ad quam efficiendam inter multa impedimenta, sequentia tantum adducentur, ut usitatiora. 361

Purgatur corpus variis modis. Medicamina purgantia dantur Alia Cholericis.

Pro Constitutionibus cholericis, & sanguineis.

Recipe
- Rhaubarbari incisi. drac. 2.
- Decoct. flor. & fruct. cordial. drac. 3.
- Sennæ. drac. 3.
- Semin. citri q. suff.
- Fiat inf. per hor. 10. Deinde colaturæ factæ cum expressione, adde syrup. rosat. sol. unc. 4. misce, & f. p.

Vel sic.

Recipe
- Rhaubarbari electi. dra. 1. sem.
- Infundatur cum suis correctivis per noctem in aqua boraginis s. a. & facta diligenti expressione, & colat. adde
- Syrup. de pomis compositi. unc. 4.
- Confect. hamech. drac. 3.
- Misce f. potus.

Per bolos, seu morsellos.

Recipe
- Flor. Cassiæ nov. extract. drac. 5.
- Ellect. de succo rosarum drac. 2.
- Pr. Rhaubarbari drac. sem.
- Sennæ or. dra. 1.
- Semin. citri scrup. 1.
- Misce cum saccharo, fiant boli.

Alia Phlegmaticis.

Pro Flegmaticis.

Recipe
- Agarici troc. drac. 2.
- Sennæ orient. drac. 3.
- Anisorum. drac. 1.
- Decoctionis passularum betonicæ, & cort. citri q. s. fiat inf. per hor. 12. & colaturæ adde
- Mellis rosati solut. unc. 3.
- Diaphinici. drac. 3.
- M. f. p.

Per bolos, seù morsellos.

Recipe	Diaphinici.	unc. sem.
	Diacatholici.	drac.6.
	Misce cum saccharo, f. boli.	

Alia Melancholicis.

Pro melancholicis.

Recipe	Cortic. radic. Ellebori nigri.	drac.2.
	Sennæ orientalis.	drac.3.
	Polipodii rec.	unc.sem.
	Anisorum, dauci.	ana drac.1.
	Flor. boraginis.	pug.1.
	Passularum.	drac.2.
	Prunorum damasch.	num.3.
	Fiat decoct. sec. art. & cum colatura dissolve	
	Strup. de polipod. mercurial.	unc.2.
	Confect. hamech.	drac.4.
	Misce, fiat potio.	

Per bolos.

Recipe	Confect. hamech.	ana drac.5.
	Diacatholici.	
	Misce cum saccharo f. boli.	

§. II.

362 Quædam alia adduntur particularibus maleficiorum infestationibus necessaria: ut ajunt quidam.

Pro Paralysi ex maleficio præcipuè illata.

Pro prima medicina.

Medicamina pro Paralysi.

Recipe	Diafiniconis.	drac.3.
	Syrupi rosati solut.	unc.4.
	Cum aquaive	q. suff.
	f. potio.	

Recipe	Syrup. de Betonica.	ana unc. med.
	Sticados.	
	Matricariæ.	
	Tomariæ.	ana unc.1.
	Boraginis.	
	Misce pro syrupo.	

Pro secunda medicina

Recipe	Syrupi rosati solut.	unc.4.
	Diafiniconis.	drac.3.
	Cum decoct. cord.	q. s. f. p.

Alia

Alia per pillulas.

Recipe | Extracti Ellebori. scrup.2.
Fiant pillulæ tres, & exhibeantur infirmo, quando petit ire stratum.

Contra maleficia cordis. — Contra maleficia cordis.

Recipe | Ellectuarii lætificant. rasis. drac.1.
Et exhibeatur patienti per vices interpellatas.

Vel.

Recipe | Theriacæ, vel mitridati. drac.1.
Cum specierum cord. calido scrup.1. & formentur pillulæ n.5. & aureentur.

Contra dolorem capitis. — Contra dolorem capitis.

Recipe | Spec. Hieræ simpl. Galeni. dr.1.cum dim.
Trocisci mirabolanorum citr. drac.2.
Arabicarum. scrup.4.
Rhaubarbari. scrup.4.
Rosarum rubearum. drac.med.
Misce, & cum syrupo violato fiat massa pro pillulis.

Contra dolorem colicum, & inflationem ventris. — Contra dolorem colicum & inflationē, ventris.

Recipe | Specierum Eleschoph. scrup.4.
Et exhibeatur cum jure pulli.

Contra impotentiam consummationis matrimonii ex maleficio provenientem. — Contra maleficium ligaminis.

Recipe | Stinchi marini. num.4.
Pistacharum incisarum. | ana un.1. s.
Penearum eodem modo. |
Semin. urticæ. | ana drac. 2.
Basiliconis. |
Musci electi. | gran. 5.
Ambræ. |
Sacchari fini dissoluti in aqua ros. un.3.
Et sec. art. f. morselli octo, quorum manè ante prandium sumat unum, & alterum post cęnam antequàm eat cubitum per horam.

Aliud remedium pro eodem.

Recipe | Olei recent. nucum pinarum. unc.2.
Semin. erucæ. scrup.sem.
Musci electi. gran.4.
Vinum malvaticum. unc.3.

Potio

Potio utilis ad omne maleficium (ut ajunt) indifferenter solvendum.

Recipe	Semin. herbæ paris.	drac.
	Decoctionis boraginis.	q. 1.
	Misce fiat potio manè capienda iteratis vicibus secundùm ordinem.	

§. III.

363 Alia adducuntur, contra maleficia. PRæter medicamina prædicta alia diversa à diversis contra maleficia proponuntur. Evonymus *in Thesauro Medico cap. de solidis quibusdam*, docet, confectionem Ellectuarii ex argenti vivi pulveribus confecti fascino adversari. Marcellus Empir. *lib. de Medicina cap.* 20. potionem præscribit contra cuncta in cibo, & potu sumpta maleficia, quæ ab illo peti potest. Multa alia inveniuntur cujuslibet constitutioni accommodata, quæ secundùm quòd necessitas poscit, componuntur. Comprobantur præcipuè pillulæ aureæ, cochiæ simplices, & præparatæ, indæ, arabicæ, de nitro, de lapide lazuli, de lapide armeno fætidæ: Hiera Pachii, Ellectuarium indicum tam majus, quàm minùs, Extractum Sennæ, & Ellebori nigri. Ideò his, aliisque quampluribus omissis, quæ Medicorum curæ, ac ministerio relinquuntur: nonnulla adhuc subiiciam ad interna medicamina spectantia, quibus sepissimè infirmitatem naturæ humanæ indigere experientia docet.

Contra effectum phrenesis per maleficium, & opus diabolicum inductæ.

In prima die inchoationis medicaminis.

Pro Clistere.

Recipe	Aquæ fluminis. Furfuris triticei. Olei communis. Salis communis.	ana q. sufficit.

Secunda die pro Clistere parando.

Recipe	Aquæ fluminis. Malvæ. Marcorellæ. Parietariæ. Matrum violarum. Olei communis. Salis.	ana q. sufficit.

Tertia die pro Clistere parando.

Recipe	Aquæ fluminis. Olei communis. Salis. Sapæ. Mellis.	ana q. sufficit.

Cliste-

Clisterium ad dolores collicos, & inflationem ventris.

Recipe	Florum camonillæ. Meliloti. Anethi. Pulegii. Calamenti.	ana manip. 1.
	Seminis lini. Anisorum. Fæni græci. Fæniculi.	ana drac. 3.
	Misce, & bulliant ad consummationem tertiæ partis. De quo recipe libram unam, & Adde	
	Hieræ logodionis. Benedictæ.	ana drac. 2.
	Olei rutacii.	unc. 4.
	Salis communis.	unc. 1. cum dimid.

Aliud Clisterium pro eisdem doloribus, & inflatione.

Recipe	Rosmarini. Salviæ. Fæniculi. Mentæ.	ana manip. 1.

Bulliant levi bullitione in aqua fæniculi, & facta espressione adde

Olei camomillæ. Spicei.	ana unc. 2.
Olei anisorum.	drac. 1.
Sacchari rubei. Mellis rosacei.	ana unc. 2.
Salis gemmæ.	drac. 3.
Misce cum clisterio.	

SECTIO III.

Roborantibus.

REctè Galenus *lib. 1. de Elem.* ex Hippocrate scripsit: quod homo nunquam doleret; aut unico egeret medicamento, si unico constaret ex elemento. Esset enim uniuscujusque unica natura, unicus effectus; ratio redeundi ad naturalem statum unica. At quia ex pluribus elementis est compositus, plures in se oppositas habet qualitates, ex quibus morborum plures proveniunt species: Aliæ ex humorum superfluitate, quibus sanandi valent medicamina purgantia, & evacuantia supra posita: Aliæ ex virium debilitate ac imbecillitate, quibus applicari solent medicamina roborantia sumenda Vel per potum: Vel per Bolos, seu Pillulas: ut duobus articulis notum fiet.

364 Roborantia medicamina.

Alia sum untur Per Potum, Vel Bolos.

ARTICULUS I.

Per Potum.

365 Per potum solent ut plurimũ sequentia exhiberi medicamina.

MEdicamina, quæ per potiones partes expurgatione sive per ventrem superiorem, sive inferiorem debiles, ac fessas vim habent roborandi: ut plurimum mos est, sequentia exhibere.

Recipe
Aquarum chelidoniæ majoris.
Artemisiæ.
Ruthæ.
Fæniculi. — ana un.3.
Aquæ ardentis infusionis ligni aloe. unc.4.
Sacchari albi. unc.8.
Fiat juleb, sive julebum s.ar. aromatizatum cum drac.2. spec. arom. rosati. Dosis unc.2.

Aliud.

Recipe
Semin. ruthæ caprariæ.
Ruthæ domesticæ.
Hypericonis. — ana drac.6.
Sp. pliris arcot.
Margaritarum. — ana drac.1. sem.
Misce fiat potio in viginti partes æquales pro totide m diebus continuis per horas quatuor ante prandium cum aqua ruthæ, vel peoniæ, vel cum jure carnis.

Aliud.

Recipe
Semin. peoniæ.
Corallorum rub. præpar.
Sp. diamusci dulcis. — ana scr.1.
Misce pro una vice, & sic pro aliis usque ad viginti.

Ellectuarium efficax.

Recipe
Succi hyperici clarificati. lib.1.
Sacchari albi. unc.8.
Misce, & fiat syrupus sec. artem in fine addendo.
Pulv. semin. hyperici.
Semin. herbæ paridis. — ana unc.1.
Semin. ocymi.
Ruthæ. — ana unc. sem.
Misce, & fiat julebum sec. art. de quo cap. un.5. singulariter mane, per horas 4. ante cibum.

Laudatur Theriaca usque ad quantit. drachmæ pro qualibet vice continuando per mensem.

Aqua efficax ad roborandum.

Recipe
- Theriacæ finæ. unc.3.
- Ligni aloes. unc.sem
- Nucis muschatæ. | Garyophilorum. | Cinnamomi. — ana drac.2.
- Vini malvatici. lib.3.

Misce fiat infusio per dies tres; deinde distillentur in B. M. ponendo ad nasum alembici parum musci ligati in petia. Dosis hujus aquę est drac.2. cum aquæ peoniæ unc. duabus. Continuetur manè 40. diebus.

ARTICULUS II.

Per Bolos, ac Pillulas.

Varia sunt medicamina roborantia, quæ per bolos, morsellos, ac pillulas ægrotis exhibentur juxta Medicorum arbitrium, & ægrotorum appetitum; quorum hic pauca subiiciam. 366 Per bolos aut pillulas varia traduntur ut sequentia.

Conserva corroborativa ventriculi à maleficialium instrumentorum materialium vomitione fessi.

Recipe
- Foliorum boraginis. | Foliorum rosmarini. | Betonicæ. | Absynthii. | Sacchari rosat. ant. — ana drac.1.

Alia conserva roborativa.

Recipe
- Florum ruthæ caprariæ. | Hyperici. | Palmę Christi. — ana unc.4.
- Sacchari. lib.3.

Fiat conser. secund. art- Dosis un. sem. usque ad unc.1.

Morselli.

Recipe
- Sp. pliris arcot. drac.1.
- Diamusci dulcis aromatici rof. | Diatrion piperein. — an. d.5.

Sacchari albi unc. semis cum aqua peoniæ fiant morselli unc. semis pro singulis.

Pillulæ.

Recipe
- Ligni aloes. | Cortic. citri. | Semin. ocymi. | Semin. peoniæ. | Nucis musch. — ana drac.2.

Gal-

Galliæ muscatæ scr.5. cum syrupo de cort. citri fiat massa pro pillulis. Dosis est drac.5.

Huic parti alia plurima potuissent addi medicamina maleficiatis pro temporis, ætatis, corporis constitutionis, virium, ac sexuum diversitate necessariò tradenda. At quia meum institutum non fuit de hac materia exactè, ac completè pertractare, cùm meæ partes prorsus ab arte medica sint alienæ; sed tantùm prædicta pauca pro morbis veneficis ex variis Medicorum placitis annuere. Ideòque cætera peritis, ac prudentibus Medicis secundùm ægrotorum necessitatem paranda, & exhibenda relinquens, pro ingenii mei imbecillitate, ac parvitate animum intendam in considerando, quid hujusmodi medicamina corporalia operentur in dæmones, ac maleficio affectos, quod à nullis, hisque quos legerim, ità exactè, distinctè, ac methodicè fuerit examinatum, quod præstabitur parte secunda.

PARS SECUNDA.

Quid operetur.

367 AMplissima equidem materiæ medicamentariæ seges, qua & terræ viscera gravidata turgent, & tota ipsius facies luxuriat; nihilque in aere volitat, aut volvitur, aut in aqua natat, vel nascitur, quod non trahi queat in hominis solatium. *Nam ex angue, teste Galeno l.11.simpl.cap.1. sæpè sanitas, ex luto levamen, ex fimo morborum profligatio. Ex medicamentis alimenta lib.3.simpl.cap.17. Ex alimentis teste Hippocrate lib. de alimentis, medicamenta sæpè depromuntur.* Est enim pharmacia encomio multo celebranda, quæ medicinæ instrumenta, nempè, suggerit, & ministrat. Utramque enim à mundi primordio non solùm extitisse; sed ab Altissimo ortam sacræ paginæ testantur *Eccles.28. Honora Medicum propter necessitatem; etenim illum creavit Altissimus. A Deo enim omnis medela, & à Rege accipiet donationem. Altissimus creavit de terra medicinam, & vir prudens, non abhorrebit illam. In his curans mitigabit dolorem, & unguentarius faciet pigmenta suavitatis; & unctiones conficiet sanitatis, & non consummabuntur opera ejus.*

Pharmacia, & medicina à Deo orta est.

Propterea non mirandum, si complures ex Medicis tam priscis, quàm recentioribus, ac ferè omnes Exorcistæ asseverent, nonnulla extare medicamina tum externa, vel simplicia, vel composita: tum interna vel præparantia, vel purgantia, vel roborantia, quæ non solùm morbis veneficis mederi; verùm etiam spiritus diabolicos repellere apta judicantur.

Medici, & Exorcistæ plures medicaminibus utuntur cōtra maleficia.

At cùm omnia hujusmodi medicamina sint res naturales sensibiles, ac corporeæ, dæmones verò puri spiritus, & incorporei, morbique venefici sint ab agente non physico: nec naturaliter res corporeæ in spiritum agere queant, meritò dubitari potest (ut aliàs etiam à doctissimis viris fuit dubitatum:) qua ratione res istæ naturales, ac sensibiles vim habere possint in dæmones? Ideò ad istam solvendam dubitationem quandoquidem morbus maleficus per actionem dæmoniacam inducitur in hominem, videndum: quid res illæ naturales operentur in Dæmonibus: In Hominibus. Quod duobus capitibus declarabitur.

Quæ cùm sint corporea, videndū quid operentur? In Dæmonibus. In Hominibus?

CAPUT I.

In Dæmonibus.

368 MAgnum discrimen à quolibet non mediocriter sciente invenitur inter rem sensibilem, ac spiritum. Illa est corporea, iste incorporeus. Illa componitur ex partibus integrantibus; Iste compositione caret. Illa extensa in ordine ad

Maxima differentia inter res sensibiles, & dæmones.

ad locum, ita quòd quælibet pars sensibilis correspondet partibus loci, à quibus circumscribitur: Iste licèt sit in loco definitivè, non tamen circumscribitur à loco, nec ad locum extenditur nisi quoad suas operationes; sed totus est in toto, & totus in qualibet parte loci. Illa corruptibilis: Iste incorruptibilis. Illa agens naturale: Iste voluntarium, Illa potest pati non tantum ab agente intellectuali; sed etiam à quocunque naturali, si illud sit majoris activitatis: Iste cùm careat partibus corporeis integrantibus, nec potest tangi, aut pati à quocunque agente naturali. Si autem nulla est ibi in genere symboleitas, aut convenientia quis fateatur, rem sensibilem agere posse in spiritum; cùm agens, & passum similia, oportet, sint in genere, & dissimilia in specie? Non possunt dæmones pati à rebus corporeis.

Attamen cùm res sensibiles duplex habeant esse, reale unum, intentionale alterum: Reale, ubi realiter inhærent: Intentionale, ubi sunt eorum species, putà, in medio, vel organo, aut potentia sivè sensitiva, sivè intellectiva, examinandum, quomodo in istis curationibus movere possint potentiam dæmonum intellectivam, aut volitivam, in ipsasque agere aut Physica actione: aut Intentionali: ut sequentes sectiones demonstrabunt. An res agant in dæmones actione. Physica. Vel intentionali?

SECTIO I.

Physica actione.

Actionem quoquomodo contemplemur Vel formaliter, ut respectum extrinsecum agentis ad passum, quo agens dicitur formaliter agens: Vel materialiter: ut formam, quæ producitur ab agente in passum, nequaquam physicam nuncupare debemus, nisi per eam agens naturale, teste Aristotele *de Generat. & Corrupt.* producat directè, vel indirectè in passo. Vel ens aliquod naturale. Vel qualitates primas, videlicet, caliditatem, aut frigiditatem, humiditatem, aut siccitatem. Vel secundas: ut colores, odores, sapores, aliasque hujusmodi, quæ sequuntur primas. Vel motum localem, sive naturalem, sivè violentum, sive medium: Rectum, aut reflexum: Velocem, vel tardum: Regularem; aut irregularem. At si res naturales in dæmones agunt, eosque expellunt, (ut dicunt) è corporibus maleficiatis physica operatione per qualitates sibi inditas, hoc fieri debet aut Directè: aut Indirectè: Ideòque utrunque ponderandum duobus articulis. 369 Actio sive formaliter: sive materialiter ut physica dicatur quid requirat? Si res naturales agunt in dæmones physica actione, hoc est: Aut Directè. Aut Indirectè.

ARTICULUS I.

Directè.

§. I.

Hallucinari eos jure meritò fatendum, qui directam vim naturalem rebus corporeis in dæmones concedunt. Quis enim in physicis mediocriter versatus non agnoscit, agens naturale ad hoc, quòd physica actione directè in passum operetur, oportere, sequentibus muniri conditionibus? 370 Res sensibiles nullā vim naturalem directè habēt in dæmones Conditiones ad physicam actionem necessariæ.

Primò, quòd semper agens sit majori efficacia ipso passo, idest, fortiùs, ac validius virtute resistiva passi.

Secundò, quòd patiens tale sit in potentia, quale agens in actu, dummodò agens sit univocum, ens naturale, & corporeum. Tolle enim ab aqua potentiam ad calorem, quomodo poterit ab igne calefieri? Tolle ab igne caliditatem, quam habet actu, nunquid poterit aquam, vel quid aliud calefacere? Tribue aquæ potentiam ad calorem, poterit utique ab igne, vel à sole calefieri. Da igni caliditatem in actu, poterit utique passum calefacere. Quia *quicquid agit*, teste Aristotele *9. Metaph. agit in quantum est tale actu*.

Ter-

Tertiò patiens magis, vel minùs patiatur secundùm quod magis, vel minùs est dispositum. *Actus enim activorum 2. de Anima, est in patiente prædisposito.* Ideòque modus passionis est secundùm modum dispositionis ipsius passi: sicut & modus actionis est secundum modum virtutis, & potentiæ ipsius agentis. Quis enim non videat, quò agens vigorosius, ac robustius, eò validiùs, & efficaciùs in patiente operari?

Quartò quicquid ab agente naturali patitur, divisibile sit, non quidem actu, sed potentia; ita quod aptum sit ab agente aliquid recipere primò secundùm unam partem, dehinc secundùm aliam. Nihil enim indivisibile, & incorporeum ab agente naturali pati potest; sed quod patitur à tali agente, oportet sit corporeum sub modo quantitativo, idest extensum per quantitatem corpoream; ità quod habeat partes extensas non solùm in ordine ad totum, sed etiam in ordine ad locum. Defectu cujus corpus Christi in Sacramento Eucharistiæ, licèt manducetur; non tamen frangitur, dividitur, patitur, aut tangitur à quocunque agente naturali.

Quintò agens, & patiens proximentur. Licèt enim agens, & passum ponantur in esse; nunquam tamen sequi potest actio, & passio, nisi approximentur; simulque mutuò se tangant. Quæ quidem proximatio per medium saltem fieri oportet. Ita quòd agens sit immediatum passo, vel immediatione suppositi: vel immediatione virtutis. Quomodo enim astra cæli agerent in hæc inferiora, nisi priùs agerent in media elementa, per quæ nobis communicantur eorum virtus, & influxus?

Sextò tandem nihil patiatur ab omninò sibi simili; vel prorsus sibi dissimili: Non primum: quia idem ageret in se, & à se pateretur: cùm non esset diversa actio agendi, & patiendi, quod in rebus corporeis est impossibile. Non secundum: quia quod patitur, pati debet à suo contrario. Contraria autem debent esse in genere convenientia; Ideòque agens, & patiens, oportet, sint similia genere, & dissimilia specie, aliter nulla potest esse ibi actio physica, & realis; nec agens ullam vim directam naturalem habere potest in passum.

§. II.

371 Dirigamus modò mentis oculos ad spiritus apostaticos, & qui à flammis gehennalibus intolerabiles patientur cruciatus in æternitate, ut patientes in tempore à rebus naturalibus contemplemur. Quis audeat asserere virtutem rerum naturalium majoris esse efficaciæ, ac potentiæ virtute resistitiva hujusmodi spirituum, de quibus dicitur *Job.* 41. *Non est potestas super terram, quæ comparetur eis?* Para suffimenta ex galbano, sulphure, asa fætida, aristolochia, hypericone, & rutha: Appone odorata fætidis thus, myrrham, styracem, ladanum, garyophila, & muscum: quid tandem virtus horum omnium contra dæmones, quibus quælibet terrena potestas comparata infirma est, ac debilis? Adhuc in obsesso iidem cruciatus, eadem afflictio, eadem infirmitas. Repete bis, ter, quater, ac pluries hujusmodi suffumigationes, & fac super ignem, & sulphur dæmoniacum (velit, nolit) fumigari donec dæmon de omnibus, quæ tibi placuerit, dixerit veritatem: ut docet, ac sæpiùs inculcat Menghus *in suo flagello, ac fuste dæmonum*, quem sequuntur ferè omnes posteriores Exorcistæ. Quid indè? (Heù miseri illi energumeni, qui ad manus hujusmodi Exorcistarum deveniunt!) Renuet dæmon dicere veritatem, ut sic suum faciliùs intentum consequatur, quod est, ut dum ignarus Exorcista putat hisce corporeis rebus dæmonem torquere fictè clamantem, ac simulatè ululantem, torqueat, & acriter miserum excruciet energumenum verè dolentem, ac de Exorcista justè conquerentem, qui ex ministro Ecclesiastico dirus tortor, ac crudelis carnifex evadit.

Quia dæmones carent dictis condition. pati non possunt à rebus corporeis.

Quid enim possunt pati dæmones hisce naturalibus rebus, si dæmones non sunt

tales

tales in potentia, quales sunt res naturales in actu? Ubi in dæmonibus potentia ad recipiendum in se qualitates primas, vel secundas, vel alias hujusmodi mutationes, si carent quantitate molis, quæ hujusmodi mutationum est subjectum? Quænam dispositio ad patiendum à rebus corporeis inveniri potest in his, qui sunt omninò incorporei, simplices, indivisibiles, inextensi non tantùm in ordine ad locum, sed & in ordine ad totum? qui non possunt ab eis tangi tactu physico, aut mathematico immediatione suppositi, aut virtutis naturalis? qui tandem cum eis disconveniunt non specie tantùm; sed & genere subalterno?

§. III.

SCio, quod Joannes de Rupescissa *lib.2. de quinta ess. cap.9.* asserere voluit, Deum concreasse in spiritibus, Angelis, & Spiritu humano quandam potentiam sensitivam, non carnalem; sed spiritualem, per quam subiiciantur passionibus rerum corporalium.

At licèt de Anima humana, utpote, quæ est forma sui corporis, hoc concedi posset; attamen de Angelis hoc nondum probatum est. Quinimò totaliter contrarium ratio dictat.

De his fides adhibeatur Alphonso Tostato Episcopo Abulensi, qui *qu.42. super* 372
1. Regum cap.16. sic eruditè discurrit: *De rebus naturalibus dicendum quòd nulla res habeat efficaciam ad excludendum dæmonem sive sit animal, sive res animata, herba, vel arbor, vel fumus alicujus rei, vel odor bonus, vel malus: quia in omnibus rebus naturalibus virtus agendi est ipsa qualitas, sive sit de primis; ut calor, vel humiditas &c. sive de secundis; ut quæcumque alię qualitates ortę ex quatuor primis. Istę enim qualitates sunt accidentia corporum, nec quidem omnium; sed solùm elementatorum; ideoque non possunt agere res per istas qualitates nisi in elementata.* Non ergo dæmones ab eis pati possunt, qui non sunt corpora, nec corpus habent. *Nonne vides* (subdit) *corpora cęlestia quanquam corpora sint: quia tamen non habent conditionem elementarem non posse pati ab aliquo agente naturali? quomodo ergo dęmones, qui incorporei sunt, poterunt pati ab hujusmodi corporeis qualitatibus?*

Probatur auctoritate Tostati.

Quare errant tum Medici, tum Exorcistæ qui putant, ac dicunt, dæmones à corporibus expelli posse per lapides, herbas, plantas, fumum, suffimenta, & alia hujusmodi, de quibus supra *tota prima parte*; quia omnia ista sunt entia naturalia, quæ in spiritus ullam vim directè habere nequeunt.

§. IV.

SEd dicent, fumum Tobiaci piscis omne dæmoniorum extricasse genus; ut ipsemet Angelus Raphael Tobiæ dixit: *c.6. Tob.* cur ergo & aliæ res naturales, 373
vel saltem suffumigationes idem non præstabunt?

Fumi tobiaci piscis.

Ad hæc præter ea, quæ supra dicta sunt *n.334. hujus disp.* respondemus fumum illum Tobiaci piscis nihil naturaliter profecisse ad excludendum dæmonem à viro, vel muliere; sed id ab Angelo factum fuisse precibus Tobiæ, qui unà cum Sara uxore sua tribus diebus nullam dantes operam libidini toto affectu, ac puro corde orationi semper erant intenti; ideoque misericors Deus illos exaudivit, nec eis permisit dæmonem nocere: quinimò fecit eum per Raphaelem Angelum apprehendi, & in Superioris Ægypti deserto religari: ut habetur *Tobię* 8.

Nec fuit superstitio cremare jecur piscis ad excludendum dæmonem; Hoc enim fecit Raphael, ut se occultaret. Nam cùm esset Angelus, & in forma viri se repræsentaret, nolletque se manifestare usquequò omnia completa essent; tacuit se velle religare dæmonem in deserto, ne se Angelum patefaceret, & dixit, fumum jecoris illius piscis dæmones effugare; sic Tobiæ præstitit

Angeli operatio recta ostenditur.

securitatem, quòd non suffocaretur à dæmone, si eam sibi acciperet in uxorem; Sciebat enim Tobias, dæmonem omnes Saræ viros suffocare: sicque non cognovit eum Tobias.

§. V.

374 Videtur ibi fuisse mendacium.

AT quis non videt in hujusmodi angelica operatione mendacium reprehendi? Si fumus nullam habebat virtutem ad expellendum dæmonem, quomodo veraciter potuit Angelus dicere: *Cordis ejus particulam si super carbones ponas, fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum, sive à viro, sive à muliere; ita ut ultra non accedat ad eos?* Nonne apertum mendacium? Sed nullum fuit mendacium; Angelus enim non intellexit absolutè, quòd jecur piscis combustum dæmones extricaret; sed locutus est spiritualiter in Tobia dicens: *Cordis ejus particulam si super carbones ponis, fumus ejus extricat omne genus dæmoniorum sive à viro, sive à muliere*, idest, quando pones cor piscis super carbones, dæmon effugabitur; non tamen virtute carbonum, vel fumi cordis; sed orationum Tobiæ, & Saræ, & Angeli dæmonium religantis. Unde quemadmodum necesse non est, lotionem meam esse causam eclypsis lunæ, eò quòd dum ego lavo, hæc accidit: ita necesse non est, dicere, fumum causam esse, quæ diabolum pellat, quamvis dum fumus fit, diabolus pellatur. Docet Angelus, quid fiat, non causam reddit, cur hoc fiat. Sic ergo Raphael mendacium hic non expressit; veritatem tamen subticuit. Quæ posteà manifestari videtur *Tobiæ* 8. ubi dicitur, non fumum dæmonem profligasse; sed Raphaelem Angelum. *Protulit Tobias de cassidili suo partem jecoris, posuitque super carbones vivos. Tunc* (subjungitur) *Raphael Angelus apprehendit dęmonium, & religavit illud in deserto Superioris Ægypti*. Quid igitur est, quod dæmonium profligavit? Fumus? Non. Sed Raphael Angelus. Quomodo verò? An ob excitatum fumum? Nequaquam. Veruntamen quando excitatus est fumus, profligatus est dæmon. Sed præter operam Angeli fuerunt ejus merita, atque orationes Tobiæ, & Saræ: ut apertè, ac dilucidè testantur Nicolaus de Lira, & Abulensis *super* 1. *Reg. cap.* 16. Azorius *lib.* 9. *Instit. Moral. cap.* 26. Petrus Thyræus *part.* 3. *disput. de dęmoniacis c.* 48. *à num.* 20. *usque ad* 25. Alexius Porro *in Antidotario*.

Nullum tamen fuisse probatur.

§. VI.

375 Obiicitur de radice herbæ Eleazari.

NEc minoris est efficaciæ ad Exorcistis, Medicisque suadendum, suffumigiis, odoribus, herbis, lapidibus, cæterisque id generis rebus sensibilibus transeuntibus, vel permanentibus vim inesse naturalem ad morbos maleficos curandos, dæmonesque expellendos id, quod narrat Joseph Hebræus *lib.* 8. *Antiquit. loquens de bello Judaico*, de radice cujusdam herbæ, quam asserit, dæmones expellere de corporibus obsessorum. Faceturque se hujus rei testem esse oculatum, dum quidam Eleazarus hebræus præsente Vespesiano, & ejus filiis, & Tribunis eos curabat, qui à dæmonio vexabantur, eorum naribus inferens annulum habentem subter signaculum radicem à Salomone monstratam, qua dæmonem per nares odorantis abstrahebat; præcipiebatque, ne ad eos denuò remearet.

376 Refellitur hujusmodi objectio.

Sed quàm falsum sit, radicem illam, sicut, & quamlibet aliam rem naturalem vim habere ad dæmones expellendos, ratio supra relata dictat. Licèt enim Eleazarus ille dæmonem expulerit; non tamen per vim illius herbæ. Impossibile enim est, quòd herba illa; vel odor cujuscunque rei in dæmonem agere valeat: cùm dæmon sit purus spiritus, in quem nulla res naturalis agere potest; cùm actio fiat per contactum juxta Aristotelis doctrinam, ut patet ex præallegatis conditionibus ad actionem physicam requisitis. Si ergo dæmon exierat, hoc præstabat: quia Eleazarus ille forsan erat magus: ut dubitant Lir anus, & Abulensis *super* 1. *Regum cap.* 16. qui

omnia

omnia hæc faciebat arte magica per pacta cum dæmonibus inita tacita, vel expressa, quibus dæmones fingunt se expelli, ut sic homines in errore teneant, & suæ servituti addicti maneant.

Quare errant illi, qui dicunt, dæmones à corporibus obsessis expelli posse per fumum, herbas, lapides, medicinas, & alias hujusmodi res corporeas. Sicut, & illi, qui credunt, aliquem esse dæmoniacum, si per triginta dies non potest continuare esum carnis hædinæ: quod signum esse dæmoniacæ præsentiæ ponit Menghus *in suo Fuste dæmonum*. Et qui talia credunt, superstitione non carent: quia omnia ista, cùm sint entia naturalia corporea in dæmones, qui substantiæ spirituales sunt & incorporeæ nullam vim directè habere queunt. Et si quandoque vim aliquam manifestant in dæmones, id ex superstitione provenire juremeritò suspicari potest: ut benè advertit Angelus *verb. superstitio n.6.*

§. VII.

Hoc tandem comprobari potest ex Anima rationali corpori unita. Hæc, quia purus est spiritus, quamvis in corpore sit, nihilominus non movetur à calido, aut frigido, vel ab aliis corporeis qualitatibus: quanto magis dæmones, qui spiritus sunt corporibus non uniti immunes erunt, & liberi ab hujusmodi passionibus corporeis? Non ergo res naturales directam ulla vim in dæmones habere possunt. 377 Eadem veritas probatur à simili ex anima rationali.

Quam veritatem sustinent Nicolaus de Lira *super 1. Reg. cap.16.* Paulus Burgensis *ibidem in Additionibus*, Joan. à Turrecrem. *dist.1. can. Voluissent. §. denique.* Guilhelmus Parisien. *2. Par. par.2. de Universo cap.20.* Angles *qu. de Arte magica diffic.8.* S. Albertus *super Lucam 9.* Pelbartus *in Rosario aureo Theologiæ, verb. Dæmones & §.83.* Navar. *Summ. cap.11. n.38.* Petrus Thyræus *de dæmoniacis toto cap.48.* Azorius *to.1. lib. 9. Instit. Moral. cap.26. qu.2.* Delrius *lib 2. Disquis. magic. qu.30. & libr.6. cap.2. qu.3. sect.2.* Et Suarez *3. to. in 3. p. q.65. art.4. disp.15. sect.4.* qui id optimè probans ait: *Ridiculum esse oppositum.*

ARTICULUS II.

Indirectè.

§. I.

Quamvis rebus corporeis directam vim naturalem in dæmones pauci concedant, quamplures tamen secundariam, & indirectam tribuere non ambigunt; inter quos numerantur Guilhelmus Parisiens. *lib. de Universo*, Dionysius Carthus. *in Tob. cap.8.* Franc. Victor. *Relect. de mag. quæst.6.* Zacharia Vicecom. *compend. artis exorcist. part. 1. tract. de remed. corporalibus* Hieronymus Menghus *in Flagello dæmon. part.1. cap. 3.* Florianus Canal. *tract. 1. de modo agnoscendi, & sanandi maleficiatos part.3. in fine*, & nuper Ignatius Lupus *3. p. commentar. Edicti Sanctę Inquisitionis lib.22. dist.2. artic.2. diffic.2.* Medici plures Lullus *lib.2. de quinta essentia*, Levinus Lemnius *lib. 2. de occultis naturę miraculis*, Franciscus Valesius *cap.28. sacrę philosophię*, Codroncus, Cæsalpinus, Dioscorides, Plinius, Homerus *in odisse æx.* & ibi Didymus, Aristoteles, Pandectarium, Matthiolus, Balduinus, Ronsæus, Q. Sammonicus Serenus *medicinę cap. 58.* Evonymus *in Thesauro Medico cap. de solidis quibusdam*, Mardobæus Gallus, aliique supra relati variis locis primæ par. Nec videntur procedere sine ratione. Sic enim arguere conantur. 378 Plures rebus naturalib. vim naturalem indirectè tribuunt in dæmones.

Dæmon ut plurimùm homines vexare consuevit priùs per aliquam rem sensibilem causando dispositionem in corpore humano, per quam fit aptum ad susci- 379 Quia dicunt, dæmonem

ut plurimum vexare homines per præviam dispositionem causatam in corpore.

piendam dæmonis actionem, ver. gr. Detur mania, quæ est ira permanens secundum Damascenum, dicta à Philosopho 4. *Ethicor.* amaritudo, quæ est maximè dispositiva ad alienationem mentis secundùm sententiam Medicorum. Hanc quis non videt valdè dispositivam ad suscipiendam dæmoniacam vexationem? Modò huic dispositioni applicet Medicus sua alexipharmaca, nonne poterit per ea directè ab homine auferri, ac totaliter curari? Quis neget? Si autem potest tolli hujusmodi dispositio, saltem indirectè auferetur & dæmonis vexatio, ac totaliter cessabit quælibet ejus operatio.

§. II.

Hanc positionem probant. Ratione sumpta ex humore melancholico.

EXcitetur à dæmone in hominè humor melancholicus, quo maleficiatus, vel obsessus affligatur, ac continuis teneatur angustiis, ut sæpissimè evenire solet; propter quod melancholia dicitur balneum diaboli: Nonne poterit Medicus suis pharmacis talem compescere humorem? In confesso enim est apud Medicos, quòd melancholiam abigunt vinum, flores buglossi, flores boraginis, ocymum, stæchas, granati, sardæ, hyacinthi, topazius, lapis lazuli, aurum, lapis bezoar, syrupus regis Saboris, conserva buglossi, conserva boraginis, confectio alkermes, confectio de hyacintho, antidotum asyncritum, confectio hamech, electuarium sennatum, hiera diacolocynthidos, electuarium de gemmis, species diacinnamomum. Ad quid autem hujusmodi congerere remedia, nisi sint sufficientia ad hujusmodi humorem melancholicum auferendum?

Auctoritate.

Quòd si rationi consentaneum est, hisce medicaminibus hanc tribuere virtutem, ablata causa, per quam afflictio causatur, fugabitur dæmon, qui per talem humorem, afflictionem inducit: Recedente enim passiva dispositione in obsesso, penitus recedat, oportet, afflictio dæmonis activa. Unde Avicenna *prima tertii fen.* 1. *tract.* 4. *cap.* 18. sic scribit: *Quibusdam Medicis visum est, quod melancholia contingat à dæmonio, sed nos non curamus, cùm physicam docemus, si illud contingat à dæmonio; aut non contingat; postquàm dicimus, si contingat à dęmonio, sufficit nobis, ut convertat complexionem ad choleram nigram, & sic causa ejus proxima ipsa cholera; deinde sit causa illius cholerę dęmonium, aut non dęmonium, non curamus*. Hæc ille. Quasi inferre velit, si tollatur ab ægro illa cholera nigra per medicamina, cessabit & dæmonis vexatio, qui non nisi mediante tali dispositione, afflictionem inducere consuevit.

Avicennæ.

§. III.

Martini Rulandi.

ID confirmare videtur exemplum relatum in observationibus Martini Rulandi, ut narrat Daniel Sennertus *lib.6. practic. Medic. par.9. cap.9.* de quadam fœmina dæmoniaca, & melancholica, quæ piis precibus, & medicamentis humorem melancholicum evacuantibus à diabolo liberata est.

Pauli Burgensis.

Cui sententiæ quilibet posset se libenter subscribere, si vera esset positio Pauli Burgensis, qui *in Additionibus super* 1. *Regum cap.16. apud Liranum* videns eum asserentem, dæmones non posse materiam corporalem secundùm suam voluntatem transmutare; sed id facere mediantibus activis corporalibus, exinde locum sumpsit probandi, quòd afflicti à dæmonibus per sensibilia aliqua possint totaliter liberari sic arguendo.

Quemadmodum dæmones non possunt materiam corporalem secundùm suam voluntatem transmutare (ut ait Liranus) ita nec passionare, nisi mediantibus activis corporalibus, quæ disponunt materiam ad suscipiendam actionem afflictivam in corporibus ab eis obsessis. Si autem per aliquam rem sensibilem causari potest contraria dispositio in corpore humano, per quam non sit aptum ad suscipiendam dæmonis actionem, nonne videtur manifestum,

ſtum, per res ſenſibiles ſaltem indirectè à dæmonibus afflictos totaliter liberare poſſe?

§. IV.

AT quia hujuſmodi ratio Burgenſis falſa eſt, falſum eſt etiam, quòd res ſenſibiles à maleficiatis, vel obſeſſis indirectè: vel directè phyſica actione dæmonem expellere queant. 380 At dictam opinionem falſam eſſe.

Hanc veritatem comprobat Liranus loco citato dicens: *Oportet dicere, quòd cùm dæmones ſint omninò ſpirituales ſubſtantiæ, nulla res ſenſibilis, aut virtus corporalis poteſt in dæmones aliquid agere directè, vel indirectè, per quod poſſint ab obſeſſis corporibus expelli.* Docet Liranus.

Ratione autem facillimè probari poteſt. Nam licèt aliqui à dæmone vexentur quandoque per prævias diſpoſitiones ab eo in corpore inductas; exinde tamen non ſequitur, quòd per medicamina purgato tali humore ceſſet dæmon vexare hominem obſeſſum, vel maleficiatum. Nam cùm dæmon ſit cauſa libera non naturalis, à corpore humano non dependens, qui ſe occultè in illud poteſt intromittere, adhuc iterum, & iterum poteſt illicò novos excitare humores, novaſque diſpoſitiones inducere & fovere, quibus continuos cauſet dolores; immò ſine hujuſmodi præviis diſpoſitionibus acerbiſſimas valet excitare torſiones: ut mox dicam. Unde licèt aliqui morbi inducantur per humorem melancholicum, & energumeni vexentur per melancholiam, ut ait Avicennas, non ſequitur, quod evacuata cholera nigra tollatur morbus maleficus: vel ab obſeſſo expellatur dæmon. Non enim ſatis firma eſt ratio: quia morbi iſti à naturalibus cauſis provenire poſſunt, diabolus nihil cum iis habeat commercii. Etenim licèt cauſa proxima talis vexationis ſit humor naturalis; tamen & ea ut morbum faceret, non ſuaptè natura excitata eſt, ſed diabolo movente: & proinde ejus ablatione morbus non curatur, niſi etiam cauſa externa, & primaria intrinſecè humorem illum vel generans, vel movens auferatur, putà dæmon. Ideoque paret Medicus pharmaca ad tollendam maniam à dæmone cauſatam; exhibeat infirmo Topazium, elleborum nigrum, ſyrup. de boragine, de ſucco bugloſſ. antidotum anſycritum, unguentum roſatum Meſue, confectionem hamech, Electuarium Sennæ, Hieram Pachii, oleum ex pomis Mandragoræ, aliaque antidota huic ægritudini expellendæ perutilia. Quid inde poſt tot medicamina exhibita? Aſinum tondunt; calvum vellunt. Adhuc eadem mania, eadem inſania, eadem tormenta, eædem afflictiones, ac torſiones: quia adhuc manet cauſa cauſæ, nempè dæmon cauſa principalis hujuſmodi indiſpoſitionis, ideòque nec mirum, ſi redeat, vel maneat idem cauſatum. Ratio dictat.

Quis non fateatur, ſi quis dolore capitis, vel febri ex mora ſub ſolè corripiatur, non ſufficere; ſi intemperiei illi à Sole generatæ remedia apponantur; ſed neceſſarium eſſe, ut æger ex Sole in umbram, & frigidiorem locum ſe conferat, & requieſcat? Nam manente cauſa cauſæ manet cauſatum juxta illud Ariſtotel. in antepr. cap. 3. *Quicquid eſt cauſa cauſæ, eſt cauſa cauſati*: Manente in corpore dæmone, qui eſt cauſa alterationis humorum, ſemper manet dolor, & cruciatus à tali cauſa actualiter procedens: quia continuò humores illi à dæmone alterantur.

§. V.

HOc ſuo nimio malo probant indies à dæmone obſeſſi, ac maleficio affecti, quorum plures ad me acceſſerunt Romæ, Venetiis, Bergomi, & aliis locis, qui jam plures annos habentes in ſuis ægritudinibus, plura pharmaca adhibuerant, medicinas præparantes, lenientes, purgantes, evacuantes, ac roborantes: 381 Experientia oſtendit.

Alii ut se eximerent à quadam stomachi gravedine, ac suffocatione: Alii ut oculorum doloribus, ac puncturis sanarentur: Alii ut ab aliis afflictionibus eriperentur, quibus diù affecti fuerant: nec tamen post medicamina, pharmaca, sanguinis missionem aliquod sentiebant levamen: sed adhuc iidem cruciatus, eadem stomachi gravedo, eædem torsiones, & afflictiones. Ad quæ omnia tamen ut dicti obsessi, ac maleficiati in Dei potestate mihi ab Ecclesia tradita in ordine Exorcistatus de sua à dæmone liberatione actus fidei elicuerunt, illicò facto dæmoni præcepto in virtute Sanctissimi Nominis Jesu, ut exiret ab illis, & omne tolleret maleficium, statim pristinæ sanitati restituti sunt. Non ergo per ablationem dispositionis corporeæ tollitur dæmon: vel aufertur maleficium; sed per fidem, ac confidentiam in virtute Sanctissimi Nominis Jesu, & potestate Exorcistæ sibi ab Ecclesia tradita in ordine Exorcistatus.

§. VI.

382 *Unde nil obstat dictum Rulandi.*

Quid autem contra hoc auctoritatis, vel roboris præstare valet exemplum illud à Sennerto relatum ex observationibus Rulandi de illa fæmina à dæmone liberata; cùm apertè asserat, ab illo humore melancholico, & à diabolo piis precibus, & medicamentis liberatam? Non ergo simpliciter per medicamina corporalia; sed principaliter per spiritualia, quibus ut à causa principali dæmon profligatus est, & à corpore illius fæminæ ejectus.

383 *Vana ostenditur positio Burgensis.*

Hinc facilè se prodit vanitas positionis Pauli Burgensis, qui falsis innititur imaginibus. Imaginatur enim primò, quòd nullus sit obsessus, nisi ad hoc fuerint præviæ naturales dispositiones, vel passionales, quod falsum videtur in Saul, qui cùm esset in naturalibus optimè dispositus præ cunctis fratribus, & coetaneis suis, ut divina testatur scriptura 1. *Regum cap.9.* dicitur tamen de eo *capit.16. Spiritus Domini recessit à Saul, & exagitabat eum spiritus nequam à Domino*, videlicet, tribuente Deo, vel permittente dæmoni potestatem illum exagitandi, ut ait Glossa, quæ est B. Gregorii. Et ecce quàm vana prima Pauli Burgensis imaginatio: ut clariùs numero sequenti.

Nec secunda minùs falsa est, qua sibi persuadet, dæmonem recedere, quando obsessum actualiter non affligit; cujus imaginationis falsitatem superfluum est, demonstrare; cùm sit luce clarior, sæpè recedere dæmonem per operationem, qua circumscriptivè est in corpore quatenus desinit aliquandiù affligere obsessum; non tamen recedere realiter, ac per suam essentiam, ac præsentiam qua est in corpore definitivè. Hoc testantur Maximilianus ab Eynaten Exorcista expertus *in Manuali Exorcismorum part.1. instruct.9.* dicens: *Solere aliquando dæmones remanere in corpore, & latere aliquo tempore absque ulla vexatione, ut sic decipiant Ministros Dei.* Idem docet Hieronymus Menghus *Fuste dæmonum cap.7. Dæmones*, ait *postquam ingressi sunt corpora humana, ut plurimùm se celant, ne ibi deprehendantur adesse; cùm sciant, Exorcistas se insectaturos, quoties noverint, ipsos obsidere illa corpora: etiam quia multa mala possunt ibi peragere, quæ sibi non imputabuntur; neque quis poterit scire, unde talia proveniant mala, & quis illa fecerit.* De quo etiam admonet Exorcistas *cap.15. ejusdem libri*, dæmones persæpè non tantùm latere in aliqua parte corporis, ut in pede, vel digito, vel ungue, ne deprehendantur, & obsessi sibi persuadeant, se esse totaliter à dæmone liberatos; sed etiam in exitu suo in capillis patientis se abscondere, ubi obsessis ab omni interiori, exteriorique vexatione exemptis diù latent, nullum dolorem interiorem, vel exteriorem illis immittendo.

Ex quibus clarè innotescit, non semper dæmonem obsessum vexare; sed quandoque manere in corpore absconditum, nec ullam maleficiato per aliquot tempus afferre sensibilem molestiam. Quod experientia demonstrat indies. Videmus enim multos energumenos per aliquot dies, vel saltem horas absque ulla afflictione quie-

ne quietos permanere, qui tamen à dæmonis obsessione, ac possessione non sunt liberi: quod egomet in pluribus à dæmone obsessis, quos longum esset recensere, expertus sum. Et hoc facilè agnoscit Exorcista, si priùs instructo obsesso, ut credat in potestate ordinis Exorcistatus ut infra explicatur *disput.4. ubi de ordine Exorcistico*, præcipit dæmoni in virtute Sanctissimi Nominis Jesu, ut coram se causet illas molestias, quas solitus est causare, eo absente. Tunc enim dæmon illicò se prodit. Quod non facit, quando à dæmone totaliter sunt exempti.

§. VII.

IMaginatur tandem Burgensis, obsessos à dæmone non affligi, nisi in eis sit naturalis dispositio passiva huic afflictioni correspondens, quod est, ut supra dixi, basis primaria contrariæ positionis. 384 Nec requiritur ut ipse vult, in obsesso prævia dispositio.

Sed quàm hoc sit falsum, rectè docet post * alios Mathias Toringus *in Replicis ad Addition. Lyrani super* 1. *Regum capit.* 16. Obsessio enim, sicut & afflictio est sæpè ex sola Dei permissione, supple, præcedente obsessi, vel ejus parentum diffidentia de Dei protectione: vel aliquo demerito: ut vult Glossa præallegata. Unde dæmon absque ulla in corpore prævia dispositione potest sine ulla difficultate, si sibi à Deo permittatur, corpus vexare, humores commovendo, venas obstruendo, partem à parte separando, aliasque hujusmodi afflictiones in corpora, subita violentia efficiendo.

Hanc veritatem fateantur illi obsessi, vel maleficiati, qui persæpè nimio suo malo repentè horribiles in corpore dolores, & in animo visiones turpes absque ulla prævia dispositione, cum timore, & tremore patiuntur; vel sentiunt, maximè coram Sacerdote anhelationes, palpitationes, syncopas, vomitus, frequentem membrorum titillationem, sicut ventum frigidissimum, aut calidissimum, & quosdam motus instar formicarum, & ranarum per humeros, & renes discurrentium: Vel cruciantur in aliquo corporis membro doloribus, qui statim ad crucis signum amoventur, & currentes per artus locum mutant. Arguant de suo errore Burgensem, ejusque fautores ii, qui cum benè se habeant, nullis peccantibus humoribus in causa existentibus repentinis morbis cùm gravissimis symptomatibus corripiuntur, puta mentis stupiditate quadam, variis deliriis melancholicis, motibus quibusdam convulsivis, qui epileptici videntur; repentinis corporis passionibus, & oppressionibus, quas ipsi explicare nesciunt. 385 Hoc testantur plures obsessi, ac maleficiati hoc nostro ævo.

§. VIII.

HAnc veritatem ex pluribus exemplis, quibus comprobare possem eorum, qui à dæmone obsessi, vel maleficio affecti coram me fuerunt adducti, hæc pauca sequentia referam. 386 Quorum exempla aliqua referuntur.

Anno Domini 1648. *Quædam adolescentula à Castrofranco Oppido Diœcesis Tarvisinæ cum sanitate perfecta ditata esset, corporis robore munita, ac membrorum dispositione, lineamentis, ac colore benè ornata, repente quadam nocte post tertiam horam cùm atrium domus pertransiret à dæmone sub forma Leonis fuit arrepta, ita quòd cæpit phrenesi, ac mania laborare, dentibus fremere, ferrum, acus, cæteraque dura frangere, furiis agitari, varias in corde, stomacho, ac renibus perpeti torsiones, nec tamen ulla præcesserat in corpore humorum mala dispositio; quod clarè innotuit. Nam antea tunc temporis hilaris, & alacris cum matre, ac fratre suo ludebat. Post etiam, cùm statuisset Pater, eam coram me adducere, qui à Castrofranco distabam milliaria circiter* 30. *tunc dæmon exclamare cæpit dicens: Se non posse ampliùs in ea manere; ideòque potiùs ex ejus corpore voluntariè exire volebat, quàm expectare, quòd à me hoc sibi esset imperatum. Propterea finxit, se esse egressum, ex quo in itinere adolescentula semper se benè habuit, nec aliquam passa est à*

dæmone molestiam. Cùm autem fuit in prospectu meo quæsivi ab ea: quomodo se haberet; quæ dixit, benè. Ego tamen ex oculis, & faciei motibus agnoscens eam non esse liberam à dæmonis oppressione; priùs ab ea actu fidei elicito in virtute Sanctissimi Nominis Jesu, & potestate exorcistica mihi ab Ecclesia tradita, facto dæmoni præcepto in Nomine Jesu, illicò se prodidit, eamque cæpit torquere more solito in corde, stomacho, gutture, &c. sed statim coactus fuit ab ea exire, ac totaliter recedere.

Sic eodem anno alia adolescentula ejusdem Oppidi coram me fuit adducta, quæ variis à dæmone torsionibus afficiebatur in corde, stomacho, in capite, & aliis membris, quæ virtute Sanctissimi Nominis Jesu totaliter à Dæmonis vexatione absque ullo medicamine corporali libera permansit.

Nec silentio sunt prætereundæ passiones innumeræ, quibus diù affecta fuit quædam Monialis. Anno enim Domini 1664. mense Decembris Bergomi rogatus fui, ut prædictam Monialem exorcizarem, quæ jam à pluribus Exorcistis fuerat exorcizata, sed nunquam à Dæmone liberata, qui pluries fassus est per os ipsius, se in ejus corpus fuisse ingressum, dum illa adhuc esset infans trium annorum, ideoque cùm tempore, quo cæpi illi auxilium præstare annum ageret trigesimum, consequenter 27. annis Dæmon illam possederat, eam torquendo multifariam, multisque modis, nunc die, noctuque clamando, nunc in stomacho, aliisque corporis membris affligendo, nunc cibum evomendo, sed in majori quantitate, quam sumpserat: nunc in choro omnes moniales clamoribus perturbando, modò eas percutiendo, modò Conventus suppellectilem subvertendo, vel frangendo.

Cùm autem cæperim illam instructionibus, ac benedictionibus meis juxta doctrinam à me traditam infra Disputatione 4. munire, Dæmon cessavit clamores emittere, vomitum non amplius excitavit, nec alias Moniales perturbavit, nec sacramenta sumere impedivit, ut priùs faciebat; mihique in his, quæ ad Deum ut suum Creatorem, & Dominum recognoscendum, & me ut ministrum Christi, & Ecclesiæ reverendum spectabant, promptam exhibebat obedientiam, dum pluries in Ecclesia Monialium de licentia Illustriss. D. D. Nuntii Apostolici extra Monasterium ductam exorcizavi; Sed in his, quę ad ejus liberationem spectabant, parum proficiebam, Dæmonque se nolle exire affirmabat; Quare illi insinuavi, ut confessionem generalem peccatorum suorum maximè eorum, quæ fortasse Dæmonis persuasione, vel inductione patraverat perageret, quod per quatriduum præstitit, sumpto etiam sepiùs Eucharistiæ Sacramento, tandem die 3. Februarii anni 1665. præsentibus RR. PP. suo Superiore, ac Confessario in Ecclesiam ducta, priùs à me in fide rectè instructa, ac roborata sine ullo impedimento pluribus ab ipsa fidei actibus elicitis genuflexa ante Altare in Nomine Jesu præcepi Dæmoni, ut exiret: ipse autem respondit: Vis ergo quod exeam? *Ego autem respondi, non ego solùm, sed & Deus vult, quòd exeas si hoc ipsa credit. Cæpit ergo ipsam affligere in gutture, ac capite; & cùm exire tardaret, ei præcepi, ut caput Monialis, in quo ipse tunc assistebat, pedibus meis submitteret, quod sine mora præstitit, & tandem sine strepitu exiit. Servatis ergo quæ infra* disp.4. par.3. c.4. art.5. *habentur: Hymno à nobis recitato,* Te Deum laudamus &c. *Monialis Deo gratias agens, læta Monasterium petiit, nullo prævio corporali medicamine adhibito.*

In eodem Monasterio alia Monialis annum agens circiter 32. à die suę professionis, qui fuit sextusdecimus usque ad trigesimum secundum continuis fuerat ægritudinibus affecta ita variis (prout ipsa mihi per litteras manifestavit) quòd sentiebat nunc caput suum in duas veluti secari partes; nunc cerebri medullas evelli, nunc ita constringi, quòd spiritum exhalare putabat; modò viscera ita torqueri, quòd non poterat à magnis clamoribus continèri; modò nervos à musculis, à carne, & ossibus separari; sæpè cor, & hepar vehementissimè aduri; sepiùs omnes juncturas acerbissimis torsionibus cruciari; sepissime ventrem inflari, ac tantis, totque afflictionibus, doloribus, ac tormentis in omnibus corporis membris affligi, quòd sibi impossibile videbatur ea verbis explicare posse. Quid non fecerunt Medici spatio quindecim annorum? qualia pharmaca non adhibuerunt? maximè cùm Monialis parentes essent valdè divites, ideoque prompti ad solvendum pro expensis. Videas nunc medicinas applicare per potum, nunc per bolos, pluries sanguinis emissionem repetere, suffimenta, unctio-

ctiones, balnea, emplastra, cliteres, aliaque hujusmodi adhibere, omnia volvere antidotaria, ut à tantis malis ægrotam sublevare possent; sed omnia incassum præstare, oleumque & operam perdere. Tandem ejus Confessarius Regularis, an hujusmodi tam diuturna ægritudo fortasse à dæmone causaretur, probare decrevit, præceptum contra dæmonem formando, quo facto, cæpit indicium aliquod habere, in Moniali dæmonem existere talia causantem. Quare statim me invisit in Conventu S. Mariæ Gratiarum; omnia distinctè enarrans me rogavit etiam nomine Priorissæ illius Monasterii, ut ad illam exorcizandam me transferrem. Propterea à Superioribus, ad quos spectabat, habita licentia, Priorissa illius Conventus advocata, ei imposui, ut in Nomine Jesu dæmoni præciperet, nè dictam Monialem impediret, quin statim sine ullo dolore, ac è lecto surgeret, ac vestibus induta ad januam Monasterii perveniret. Quod sine mora actum est. Quæ cùm fuerit coram me præsentibus aliquibus Monialium majoribus, ejusque Confessario, dæmon se patefecit totius mali auctorem; sed cùm Monialis fuerit in fide, ac fiducia in Deum benè à me instructa, repetitis aliquot dies instructionibus, factisque probationibus ad liberationem necessariis, quæ habentur infra disput.4 par.3. hujus operis, præceptis à me factis dæmoni in Nomine Jesu de egressu, tandem sine medicamine corporali ita sanitati perfectè restituta est, quòd sequenti Adventu, qui proximus erat, cœpit jejunium exercere, Chorum die, noctuque frequentare, orationi intendere, ac cetera Monasterii munia à suis Majoribus sibi imposita adimplere.

Alii plures pluribus locis diversæ ætatis, conditionis, ac sexus sic fuerunt à dæmone variis, ac repentinis molestiis affecti, & etiam totaliter ab ipsius tyrannide erepti, quos referre nimis tædiosum esset; Qui omnes nec ante, nec post liberationem aliqua sumpserunt medicamina corporalia, ut ab illis præviis humorum dispositionibus purgarentur; sed illicò perfectam assecuti sunt sanitatem.

Si autem dæmon eos vexasset mediantibus præviis humorum dispositionibus, ut putat Burgensis, necessarium fuisset, vel ante, vel immediatè post liberationem per medicinas corporeas præparantes, lenientes, purgantes, & evacuantes hujusmodi pravos humores evacuare; & purgare. Aliter nunquam potuissent perfectam obtinere sanitatem. Sed experientia contrarium docet. Non ergo in obsesso, ac maleficiato necessaria est passiva naturalis dispositio, ut dæmon eum valet affligere, ac vexare. Nec ullam habet firmitatem Burgensis lapis fundamentalis ex monte aureo Lyranensis doctrinæ deprompti. Quod enim Liranus dixerit, non posse dæmonem materiam corporalem secundùm suam voluntatem transmutare, nisi mediantibus activis corporalibus, quis non videat ipsum loqui de transmutatione secundùm formas corporales naturales, sicque verum dicit: quia tunc dæmon non potest rebus naturales inducere formas, rem ab una ad aliam naturalem transmutando formam, nisi activa passivis applicando. Negari tamen non potest, quin possit dæmon rem transmutare corporalem per motum localem: vel per aliquam alterationem: vel in corpore aliquod intromittendo durum, quod immediatè causet dolorem absque ulla prævia in corpore facta dispositione: ut latè prosecuti sumus *tom.1. disput.2. & disputat.4. in fine.*

§. X.

SEd fortasse dicent prædicti assertores pro suæ positionis firmitate, ac robore. 387 Objectio sit digna scitu.
Si dæmones possunt agere in sensibilia, ea transmutando sive per motum localem: sive per alterationem applicando activa passivis: vel aliquo alio modo, quidni, & res sensibiles valeant saltem indirectè agere in dæmones? Nonnè axioma illud Aristotelis 1. *de Generat. & corrupt.* est apud omnes vulgatissimum: *quod agens in agendo repatitur*? Si ergo dæmones agunt in sensibilia, cur & ab illis saltem indirectè pati nequeunt?

At vide, quàm infirma sit, ac debilis istorum ratio. Ubi enim inveniuntur in 388 Declaratur, ac refellitur.
dicta actione conditiones requisitæ, ut agens in agendo patiatur? Si enim illud axio-

axioma attentè, ac medullitùs considerare volumus, statim agnoscimus, ad ejus veritatem requiri: Primò, quòd agens, & patiens communicent in materia, defectu cujus licèt Deus agat in ista inferiora; ab eis neutiquam pati potest; & licèt ea moveat, ab eis moveri nequit. Secundò, quòd virtus activa passi sit fortior resistitiva agentis; ideòque ignis quandoque agit in aquam, & ipse non patitur ab aqua. Tertio, quòd utrunque sit intrà spheram activitatis alterius, videlicet, quòd utrunque habeat virtutem attingendi alterum in debita distantia. Idcircò cęlum licèt agat in ista inferiora, nullo modo tamen ab eis pati potest.

Modò quis rebus naturalibus vim agendi in dæmonem sive directè, sive indirectè tribuere audeat? Quomodo ab eis pati potest, si cum eis non communicat in materia: cùm ipse sit substantia incorporea, illæ materiæ corporeæ subjectæ? Si virtus activa rerum corporearum non est fortior virtute resistitiva dæmonum, quinimmò virtus, ac potestas dæmonum major est cujuscunque rei corporeæ virtute, ac fortitudine: cùm non sit potestas super terram, quæ comparetur eis? Si tandem non sunt infra spheram activitatis rerum sensibilium: cùm dæmones non sint extensi in ordine ad locum; nec possint tangi à rebus sensibilibus?

§. XI.

Prædictam falsam opinionem insinuaverat dæmon cuidam Parocho, qui anno Domini 1665. Mense Martii dum tempore quadragesimali concionabar in Oppido Cocalei Diœcesis Brixiensis ad me confugit secum ducens quandam mulierem innuptam annum agentem circiter trigesimum à dæmone obsessam, quam priùs ipse diù exorcizaverat, mihi enarrans, quòd sibi interroganti Dæmonem quando esset egressurus, & quibus mediis; respondit dæmon, quòd opus erat, priùs corpus illius medicinis corporeis benè purgare juxta regulas, quas ipsemet ipsi Exorcistæ traderet: quibus auditis Exorcista libenter remedia corporalia per scripturam accepit à dæmone, de quibus ut securus esset, ea Medico ostendit, à quo fuerunt laudata, & approbata, qua de re prædictus Parochus majori gaudio quotidie ad dæmonem exorcizandum accedebat, à quo per exorcismos quotidianam lectionem, & instructionem accipiebat, sic ex Parocho, & Exorcista diaboli discipulus evaserat. Tandem post longos, & iteratos exorcismos dæmon illum admonuit, quòd ipse non poterat egredi ex corpore illius mulieris nisi exorcismi pronuntiarentur à novem Exorcistis, idcircò jam ad aliquos unà cum Energumena accesserat; sed dæmon addidit, oportere quòd illi noven Exorcistæ simul eodem tempore super Energumenam exorcismos pronuntiarent. His à me auditis Presbyterum increpavi de sua nimia ignorantia, ac credulitate admonuique illum, ne imposterum diaboli directioni se committeret.

389 Quare jure meritò dicimus dæmones: quia incorporei, simplices, indivisibiles, inextensi, substantiæ purè spirituales, totaliter à rebus sensibilibus diversæ, potestate, ac virtute cunctis rebus materialibus præstantiores, nullam in obsessi, vel maleficiatis cruciandis, & affligendis præviam requirentes dispositionem, à rebus naturalibus nullo modo sive directè, sive indirectè pati posse physica actione, licèt ab eis affligi possint actione intentionali modo, quo sequenti sectione demonstrabitur.

Concluditur dæmones sive directè, sive indirectè à rebus naturalibus pati non posse.

SECTIO II.

Intentionali actione.

390 Cum hæc materia implicatior sit, quàm uno verbo queat enodari, ante omnia ingenii acies maximoperè illi explicandæ est intendenda, nec parcendum labori, ut ejus veritas distinctè, & apertè elucescat.

Sicut res naturalis duplex habet esse Reale, & Intentionale.

Quemadmodum ergo res sensibiles duplex habent esse: Reale unum: Intentionale

nale alterum. Reale, ubi res realiter inhærent: ut lux in corpore lucido, & albedo in pariete. Intentionale, ubi sunt earum species sive sensibiles, sive phantasticæ, sive intelligibiles. Ità duplici actione, oportet, agant in subjectum: Physica una per qualitates sibi inditas; vel per motum localem, de qua supra: Intentionali altera, qua agens producit qualitatem in potentia, quæ si sensitiva exterior est, sensibilis dicitur: Si sensitiva interior, phantastica appellatur: Si intellectiva, intelligibilis nuncupatur.

Ita agit in subjectū duplici actione Physica Intentionali, Sensibili, Phantastica, Intelligibili.

Non est tamen hæc actio intentionalis (quod diligentissimè observandum) ipsa sensatio sive externa, sive interna: nec ipsa intellectio producta ex specie intelligibili, & ab intellectu agente: quia hæ omnes sunt actiones immanentes, quibus non possunt agere res sensibiles, de quibus loquimur modò; cùm non habeant animam, vel potentias, in quibus possint manere tanquam in subjecto perficiendo. Sed est actio transiens, cujus terminus est aliquid præter actionem: videlicet, Formaliter *est relatio objecti ad potentiam*: Materialiter *est ipsa species vel sensibilis: vel phantastica: vel intelligibilis*, quatenus procedit ab ipsa re sensibili. 391

391 Quæ actio intentionalis est actio trāsiens.

Cùm ergo res naturales nec directè, nec indirectè agere possint in dæmones actione physica. Restat, si aliquid in eis operantur, dum curantur maleficia, & dæmones expelluntur earum virtute, id fiat actione intentionali aut Sensibili: aut Phantastica: aut Intelligibili. Ideò videndum, quarum ex eis tribus id fiat. Quod tribus sequentibus articulis præstabitur.

Videndum ergo si agant vel Sensibili. Vel Phantastica, vel Intelligibili.

ARTICULUS I.

Sensibili.

§. I.

NOn potest exacta, ac perfecta actionis sensibilis, qua sensibilia agere in dæmones suspicantur, haberi notitia, nisi agnoscatur priùs, de quibus sensibilibus tractetur in præsenti disputatione. Cùm enim detur sensibile tum prout dicit aptitudinem ad agendum, scilicet, ad sentire: ut est animal: tum ut importat aptitudinem ad sentiri: sicuti est res apprehensa à sensu, quæ sensibilis dicitur: quia apta nata est sentiri, seu percipi à sensibus, nemini proculdubio est ambigendum, nos loqui de sensibili non primo; sed secundo modo, *quod est ens spectans ad compositionem integrantem substantiæ, aut quantitatis, pendens à materia subjectivè proximè (ut est forma substantialis:) aut remotè, (ut sunt omnia accidentia ipsi formæ inhærentia,) aptum natum movere sensus.* 392

392 Sensibile hic sumitur passivè pro eo quod aptum natum est sentiri.

Quid sit hujusmodi sensibile.

Quos quidem sensus movere nequit nisi sit *Aliquid singulare:* Cùm sensus sit tantùm singularium, sicut scientia est universalium, *Corporeum*: quia sensus, qui est facultas corporea, non potest ferri in aliquod incorporeum, & spirituale. *Extensum non tantùm in ordine ad se; sed quoque ad locum. Præsens, & in debita distantia collocatum, per debitumque medium sensui præsentatum*, ut sic aptè, commodèque per speciem cum ipso sensu conjungatur.

Quid requirat, ut sentiatur.

Hoc autem sensibile, seu res sensibilis sic accepta prout dicit aptitudinem ad sentiri, sive sentiatur per se, ut accidentia: sive per accidens, ut substantia: sive propriè, puta ab uno sensu tantùm: sive communiter, ut à pluribus sensibus externis, quomodo sumatur ad actionem intentionalem sensibilem habet concurrere prout ex se emittit speciem sensibilem, quæ est imago, & similitudo ipsam rem sensibilem repræsentans, quæ per aliquod medium corporeum defertur ad sensum, ut rectè docet Aristot. 2. *de Anima tex.*122. dicens: *oportet autem universaliter de omni sensu accipere, quòd sensus est id, quod est susceptivum formarum sine materia*, ut cera sine ferro, & auro annuli, seu sigilli recipit signum. Ubi intelligit, quòd sen- 393

393 Hoc sensibile concurrit ad actionem intentionalem Per speciem sensibilem.

sensus recipit suum objectum, non quoad suum esse materiale, & naturale; sed benè quoad suum esse purum, & intentionale, idest secundùm suam speciem intentionalem sensibilem, ex qua specie intentionali, & ex potentia sensitiva producitur sensatio, ver. gr. Albedo, quæ est res sensibilis habens esse reale in pariete, in quo subjectatur, emittit speciem sui, quæ est imago, & similitudo albedinis, quæ similitudo defertur per aerem medium ad oculum sibi præsentem, ex qua similitudine albedinis, & potentia visiva paritur sensatio, scilicet, visio albedinis. Sic sonus, qui dicitur habere esse reale in aere velociter moto, & fracto virtute percutientis, & percussi; postmodùm in aere circumstante orbiculariter suam generat, & multiplicat speciem, quæ est repræsentativa ipsius, quæ non est sonus; sicut & species coloris non est color; ideòque sicut non videtur species coloris; sed ipse color; sic non auditur species soni, sed sonus per suam speciem venientem ad auditum. Ex qua specie, & potentia auditiva paritur sensatio, nempè, auditio soni. Objectum enim est causa sensationis, quatenus unitur potentiæ sensitivæ per suam speciem: quia per se non potest uniri potentiæ, nec eam tangere; aliter nullam faceret sensationem, teste Aristotele *eodem lib.2. de Anima tex.75.* dicente: *Nullum sensibile positum super sensum facit sensationem*.

§. II.

394 Quæ species requiritur ad producēdam sensationem.

QUare requiritur species intentionalis sensibilis qua recepta in sensu producatur sensatio, quæ est actio immanens perficiens subjectum in quo est, quæ ideò non potest nuncupari actio intentionalis sensibilis, cùm hæc sit actio transiens, cujus terminus est aliquid præter actionem. Quid ergo erit hujusmodi actio intentionalis sensibilis? Si formaliter sumatur, nil aliud utique, quàm *relatio objecti moventis ad potentiam motam*; Materialiter verò *est ipsamet species sensibilis, quæ est imago, & similitudo ipsius rei sensibilis*, qua mediante, dicitur res sensibilis agere in potentiam: quia defertur per medium ad potentiam, eamque movet ad producendam sensationem: ut species, seù similitudo rubedinis emissa à rubedine per aerem defertur ad visivam potentiam, eamque movet ad producendam rubedinis visionem.

395 Unde ad actionem intentionalem sensibilem concurrunt Potentia Objectum.

Ex quibus omnibus facilè colligitur, ad actionem intentionalem sensibilem quinquè concurrere, scilicet, Potentia, Objectum, Organum, Medium, & Species ipsa sensibilis.

Potentia: ut visus, vel auditus, vel odoratus, vel gustus, vel tactus.

Objectum: videlicet, res sensibilis benè disposita, & in debita distantia collocata: ut color, vel sonus, vel odor, vel sapor, vel alia hujusmodi sensibilia vel per se vel per accidens, propria, vel communia. Vel dicamus visibile, vel audibile, vel odorabile, vel gustabile, vel tangibile.

Organum. Medium Species.

Organum: ut oculus, vel aures, vel nares, vel lingua, vel nervus tactivus. Medium: ut aer, vel caro, per quos transit species objecti ad potentiam, & Species sensibilis, quæ est imago, & similitudo objecti, à quo emittitur, & defertur per medium ad organum potentiæ; sic posteà ex potentia, & objecto mediante specie sensibili, à qua denominatur actio sensibilis intentionalis producitur sensatio.

§. III.

396 Quibus cùm careant dæmones, à rebus naturalib. pati nequeunt actione intentio.

HIs clare perspectis, ac consideratis, quis audeat enuntiare, & affirmare, res naturales in dæmones actione intentionali sensibili agere posse? Quomodo movere possunt per suas species sensibiles dæmonum potentias exteriores sensitivas, si in dæmonibus non sunt hujusmodi potentiæ?

Licèt enim dæmones possint in corpore assumpto operationes exercere, quę consc-

sequuntur animam, prout est corporis motrix: ut movere membra exteriora, manus, pedes, palpebras oculorum, genas ad ridendum, os, & linguam ad loquendum, maxillas ad manducandum, & alias hujusmodi operationes exercere ad motum localem pertinentes; Non tamen exercere possunt operationes, quæ consequuntur animam, inquantum est perfectio, & forma corporis. Non enim dæmon unitur corpori ut forma informans, sive ut perfectio ejus: ut eruditè docet Div. Bonaventur. *in 2. distinct. 8. artic. 3. quæst. 2.* Idcircò movent oculos, sed non vident; aures, sed non audiunt; nares sed non odorant; genas movent ad ridendum, sed in eis non est exhilaratio cordis; maxillis, ac dentibus cibum comedere videntur, ac recipere in stomachum; sed non convertunt in substantiam aliti; nec ibi est deperditi restauratio: quia corpus ab eis assumptum non est organizatum, nec animatum: quia in eo non sunt cor, & cerebrum, nec alia organa, quæ in sentiendo dominantur: nec calor naturalis, seù animalis, qui instrumentum est potentiæ sensitivæ: nec ex tali corpore, & dæmone fit unum per essentiam; ideò nec illa vera sunt organa, sed tantùm aerea, & apparentia, cùm non sint formata ab Angelo, vel dæmone, ut per illa sentiat; sed ut per illa proprietates intellectuales attendat. Movendo ergo linguam format verba, quibus videtur loqui; sed ut per hæc aliis suos exprimat conceptus. Auribus videtur percipere voces loquentium; sed ut intelligat sermones eorum, quos etiam sine auribus intelligit. Idem est dicendum in corporibus energumenorum, in quibus non existit, ac operatur ut forma informans; sed tantùm ut movens eo modo, quo dixi. Non ergo hujusmodi dæmonum operationes sunt sensitivæ; sed omnes intellectivæ cognitiones.

nali sensibili.
Possunt tamē dæmones assumere corpora, & in eis exercere actiones spectantes ad motum localem.

§. IV.

Quare pertentent Exorcistæ quantum possunt, res varias obsessis adhibere naturales, & corporeas, quibus actione intentionali sensibili dæmones torquere opinantur; oleum, & operam perdent. Studeant toto suo conatu quantum velint, & sciant, recipere galbanum, sulphur, asamfætidam, aristolochiam, hypericonem, rutham, carnem, vel limaturam ungulæ asini, canis, ac diaboli stercora; ex eisque facto fætido suffumigio maleficiati, vel obsessi nares fumigare, ut dæmon tali perculsus fętore in fugam versus totaliter ab obsesso recedat. Quid indè? In cælum jaculantur; arenam, ac littora arant lapidesque elixant. Ipsi enim dæmones de nulla re magis delectantur, quàm de rebus fætidis. Hinc si assumunt corpora, vel sunt cadavera fætida, & graveolentia: vel ex aere fætido, & graveolenti formata. Si in corporibus humanis habitant, excitant humores pravos, & putidos, in iisque resident, ac commorantur. Si exeunt è corporibus, in suo discessu energumeni guttur, & os odore sulphureo plenum relinquunt. Si apparent alicui; cùm recedunt, aerem circumstantem undequaque fætoribus intollerabilibus, ac putoribus graveolentibus replent, & inficiunt. Quid ergo valebunt contra dæmones hujusmodi fætores? Persentiet quidem obsessus talium suffimentorum odorem, quæ cùm calida sint, & calidi natura sit ascendere, ad ejus caput ascendent, secumque alios vapores adducent; qui simul implentes, in eo gravitatem efficient: diabolus verò subsannabit Exorcistam ostendens, se magna affici molestia, ut ille ignarus diaboli astutiam non præcavens iterùm, & iterùm replicet suffimenta, donec cum maximo obsessi detrimento sua caliditate inflammationem progignere, & humores frigidos fundendo epilepsiam, apoplesiam, convulsionem, & alios graves morbos excitare habeant.

397
Veritas prædicatur quoad sensum Odoratus.

§. V.

398 Visus. Contendant deformes in charta pingere diaboli effigies, easque ante ipsius ponere oculos, ut harum species sensibiles delatæ ad eos moveant ad iram. Quid indè? In aquam scribunt, cæco ostendunt colores. Oculos habent, & non videbunt.

Auditus. Perstrepent in auribus verbis contumeliosis, conviciis irritent, provocent, lacessant. Quid indè? Mortuo verba faciunt, littori, ac vento loquuntur, surdo canunt, & appetunt, hylam inclamant, si putant dæmonis aures fastidire.

Gustus. Componant cibos absynthio, & ruta, aliaque amara edulia. Vel potiones acres obsessis sumendas exhibeant, ut dæmones talem amaritudinem, & acrimoniam non sustinentes, festinatò avolent à corporibus, quæ obsident. Quid indè? Inaniter aquam consumunt: Cotem alunt, milium terebrant, in frigidum furnum panes immittunt.

Tactus. Percutiant pugnis, & calcibus miserum obsessum; colaphis cædant, flagellis, funibus, bacillis, aliisque id generis instrumentis impetant. Faciem eorum fætidis, ac squalidis sputis deturpent. Quid indè? Si hisce putant dæmones sensibiliter affligere, eosque abigere: Ignem dissecant, aerem, & nebulas verberant, hydram secant, mortuos flagellant cum non mediocri viventium cruciatu, ac detrimento, dum intus à dæmone torquentur, & exteriùs ab Exorcista malè habentur.

Parent balnea ex lixivio cum cinere olivarum, & aqua fluminis, in quibus ebulliant ruta sabina, hypericon, artemisia, verbena, palma Christi, & aristolochia rotunda: Si dum jubentes in hæc totum obsessi corpus immergi, & ablui, dæmones fugari putent, æthyopem dealbant, utrem mergunt vento plenum, & laterem lavant: cùm nulla res naturalis actione intentionali sensibili in dæmones agere queat: eò quia non habent potentias, aut organa, quæ possint moveri à specie sensibili, eamque ad producendam sensationem in se recipere.

§. VI.

399 Obiicitur de Raphaele Archan. De Angelo Custode corpora assumentibus, & varias in eis operationes exercentibus.

At dices fortasse: Cùm dæmones Angelis bonis in naturalibus æquiparari valeant, quæ in eis integra remanserunt: Si illi, quos fingere non decet, in copore assumpto quandoque, immò sæpiùs apparuerunt habentes oculos, aures, os, nares, manus, pedes, ac cætera organa corporea: sicut notum est omnibus credentibus de Angelo Raphaele: qui apertè loquebatur Tobiæ juniori; cum eo simul comedebat, bibebat, & ambulabat; dixitque ei, quòd esset ex filiis Israel: & seniori, quòd esset Ananias Ananiæ magni filius: Idem prorsus fatendum de Angelo Custode, qui sub forma Pastoris familiariter morabatur, ac conversabatur cum Herma discipulo Pauli Apostoli: ut habetur *tomo* 1. *Bibliothecæ Veter. Patrum:* ac de aliis Angelis aliis servis Dei apparentibus; cur ergo, & dæmones idem præstare non poterunt? An quia eorum operationes sunt fallaces? Nonne & illæ Angeli Raphaelis videntur notæ?

400 Satisfit obiectioni & mysterium declaratur multipliciter.

Verùm si attentè, & exactè Raphaelis, aliorumque bonorum Angelorum actiones contemplemur, non fallaces; sed veraces, mysteriisque refertas inveniemus. Quamvis enim Angeli corpora assumant humana tantùm apparenter, putà aerea, in quibus non vera opera vitæ operantur; non tamen fictio, sed mysterium dici debet. ***Fictio enim est signum falsi:*** ut quando aliquid adhibetur ad significandum aliquid; vel aliqualiter, quod, vel qualiter non est. Sed quandocunque est correspondentia signati ad signum; ita quòd res significatæ ità se habent, sicut significantur, non est fictio, licèt signum sit alterius naturæ, quàm significatum. Nam etiam vocibus, quæ accidentia sunt, significamus substan-

ſtantiam, quæ alterius naturæ eſt, quàm accidentia. Undè quemadmodum, cùm aliquis geſtu corporis ſignificat qualitatem mentis alterius, cujus perſonam induit, quamvis in eo non ſint qualitates mentis, quas figurat; non tamen ibi eſt fictio, ſed myſterium: quia per rem ſenſibilem, ac viſibilem repræſentatur res ſpiritualis, ac inviſibilis. Sic intelligibilia ſub figuris ſenſibilibus propter ſimilitudinem quandam ſine actione ſignificamus, licèt intelligibilia non ſint ſenſibilia.

Hanc veritatem probat Auguſtinus *libro contra mendacium cap.10. tom.4.* ubi loquens de Jacob, qui coram Iſaac finxit, ſe eſſe Eſau, ait: *Jacob, quod matre fecit auctore, ut patrem fallere videretur, ſi diligenter, ac fideliter attendatur, non eſt mendacium, ſed myſterium. Quæ ſi mendacia dixerimus, omnes etiam parabolæ, ac figuræ ſignificandarum quarumcumque rerum, quæ non ad proprietatem accipiendæ ſunt; ſed in eis aliud ex alio eſt intelligendum, dicentur eſſe mendacia, quod abſit omninò. Nam qui hoc putat, tropicis etiam tam multis locutionibus omnibus poteſt hanc importare calumniam; ità ut hæc ipſa, quæ appellatur metaphora, hoc eſt, de re propria ad rem non propriam verbi alicujus uſurpata translatio poſſit iſta ratione mendacium nuncupari. Quæ ſignificantur enim utique ipſa dicuntur: putantur autem mendacia, quoniam non ea, quæ verè ſignificantur, dicta intelliguntur; ſed ea, quę falſa ſunt, dicta eſſe creduntur.* Hæc Auguſt.

§. VII.

SEd nonnè hoc in ſeipſo oſtendit ille Spiritus veritatis, de quo Veritas increata *Joan.15.* ait: *Cùm venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, ſpiritus veritatis, qui à Patre procedit &c.* apparuit ſub columbæ ſpecie, atquè ſub forma ignis? Quis autem audeat aſſerere, Spiritum ſanctum habere formam ignis, vel columbæ? An dicenda ibi fictio? Avertat Deus hoc à nobis; ſpiritus enim veritatis fingere non poteſt. Quid ergo? Myſterium. Columba enim, ſicut & ignis erant tantùm ſigna ſignatum referentia: Columba gratiæ plenitudinem in Chriſto, ut in alios redundaret, quos redimeret. Ignis ardorem charitatis in Apoſtolis, quos repleverat. Sic teſtantur Theologi D. Bonav. D. Thom. Guilhel. Richar. & alii *in primo ſent. d.4.* Nec illa columba fuit verum animal habens animam ſenſitivam: nec ille ignis verus ignis ardens, quamvis fuerint res veræ corporales miniſterio Angelorum, ut ait Auguſt.4. *de Trinit.* ex æthere puriſſimo formatæ, in quem expleto officio etiam mox reſolutæ fuere. Non tamen ibi fictio; ſed myſterium: quia ibi veritas erat in ſignificando: cùm propterea illa ſimilitudo offerebatur ſenſui, ut ſignificaretur, quòd ibi erat Spiritus ſanctus: ut eruditè docet D. Bonavent. *in 1 diſt 16.quæſt.*4. & poſt ipſum Pelbartus *in aureo ſacræ Theol. Roſario tom.* I. *verſic. Miſſio*, §.38 401

Hoc ergo idem juremeritò fatendum de angelicis ſpiritibus. Non enim repugnat veritati Sanctorum Angelorum, quòd corpora aſſumpta appareant viventia, quamvis non ſint: quandoquidem non aſſumuntur ad repræſentandum vitam corporalem; ſed Angelorum præſentiam, qui verè vivunt. Sic Angelus Raphael Tobiæ loquebatur, apparenter comedit, & bibit, ut per hoc ſe exhiberet congruum itineris ſocium, & ductorem, ac divinam miſericordiam illi impenſam manifeſtaret, in multiſque inſtrueret, quæ ei forè neceſſaria æſtimabantur: ut ipſemet *Tobiæ 12.* faſſus eſt: *Cùm eſſem vobiſcum videbar quidem manducare, & bibere; ſed ego potu inviſibili, & cibo utor.* 402

Nec ibi fuit, ut fatetur Div. Bonaventur. *in 2. ſentent. d.8. art.3. qu.2.* deceptio, aut illuſio quantum eſt ex parte Angelorum, licèt aliquis ignorans naturam ipſorum poſſet ex hoc opinandi falſum locum ſumere. Nam, ut etiam ait Auguſtinus *loco citato contra mendacium: Verax ſignificatio nullo modo mendacium rectè dici poteſt.*

Quòd verò Raphael Angelus dixerit Thobiæ juniori ex filiis Israel: & seniori, esse Ananiam Ananiæ magni filium, mysticè est intelligendum. Ostendere enim voluit, se esse ex filiis Israel, idest, ex his, qui speculantur in amore Dei. Vir enim speculans in amore Dei Israel dici potest. Filiumque magni Ananiæ se nuncupavit: quia Ananias tantùm valet, sicut adjutor: vel sicut gloria Dei, inquit Glossa marginalis, quæ est Venerabilis Bedæ: sic Raphael erat adjutor promotionis gloriæ Dei. Quo modo utitur etiam Apostolus 1. *Corinth. cap.3. de seipso aliisque Prædicatoribus* dicens: *Dei adjutores sumus*. Non ergo Raphaelis ulla fuit deceptio, licèt corpus assumpserit humanum tantùm apparenter, nec in eo opera veræ vitæ fuerit operatus.

403 Quare sicut Angeli boni corpora vera humana non assumunt; nec veros habent oculos, aures, nares, manus, pedes, cæteraque organa, & instrumenta ad vitam corporalem necessaria; ideòque nec moveri possunt, aut pati à rebus naturalibus per species intentionales ab eis emissas: ità & dæmones, cùm sint incorporei, nec vera assumant corpora; sed tantùm apparentia, nullo modo à rebus naturalibus hujusmodi actione intentionali sensibili pati queunt. Neque in corporibus energumenorum, aut maleficiatorum; quia ibi non sunt dæmones, ut forma informans: nec in his corporibus exercens operationes, quæ consequuntur animam in quantum est perfectio, & forma corporis; sed tantùm prout est motrix; idcircò res naturales in dæmones nullatenus actione intentionali sensibili agere valent.

Concluditur non posse dæmones pati à rebus corporeis passione intentionali sensibili.

ARTICULUS II.

Phantastica.

§. I.

404 QUamquam res naturales actione intentionali sensibili in dæmones agere nequeant, nihilominus non videtur eis actio phantastica deneganda. Nam D. Dionysius *lib.4. de divin. nomin.* ait: *In dæmonibus esse furorem irrationalem, amentem concupiscentiam, & phantasiam protervam*. Si ergo in dæmonibus est phantasia, quid prohibet, res sensibiles agere in eam, illam movendo per speciem phantasticam, cùm suaptè natura ex se emittendi talem speciem, si detur potentia aliqua apta ad talem in se speciem suscipiendam, vim obtineant?

An res naturales actione intentionali phantastica possint agere in dæmones?

At si naturam, & quidditatem phantasticæ actionis attendamus, id statim falsum nobis aperitur. Quid enim est actio phantastica intentionalis? Nil aliud profectò, si formaliter accipiatur, quàm *Relatio objecti moventis ad potentiam sensitivam internam motam*, putà, *ad imaginativam, seu phantasiam speciem sensitivam à se emissam*. Materialiter verò sumpta nil aliud est, quàm *species ipsa, seu imago objecti prout movet potentiam interiorem, & in eo recipitur*. Quæ hoc modo actio phantastica appellatur; sicut sensibilis dicitur prout sensui exteriori repræsentatur, illum movet, in eoque recipitur.

405 Postquàm enim species sensibilis, quæ est imago, & similitudo objecti, recepta est in organo sensus exterioris, putà, in oculo, vel aure; nihil aliud requiritur, nisi potentia interior sensitiva, quæ sit benè disposita, & recipiat à sensibus exterioribus species hujusmodi sensatas. Vel ipsamet potentia ex his, quæ à sensibus accepit exterioribus, eliciat species non sensatas, ex quibus speciebus phantasticis, seu phantasmatibus, & ex ipsa potentia sensitiva interiori tali specie, seu phantasmate informata producitur notitia sensitiva interior, quæ est actio immanens ipsam potentiam interiorem perficiens. Hæc tamen notitia non est ipsa actio phantastica; quia illa non est immanens; sed transiens.

Hoc falsum esse demonstratur ex natura actionis phantasticæ.

§. II.

UNde ad hujusmodi functiones obeundas Doctores assignant potentias sensitivas interiores. Alii unam tantùm. Alii duas. Alii tres. Alii quatuor. Alii quinque. 406 Ad cujus functiones assignantur à Doctoribus variæ potentię.

Una tantùm assignatur à Petro Tatareto, qui putat secundùm mentem Arist.3. *de Anima* dari tantùm unum sensum communem, qui vocatur phantasia, æstimativa, & imaginativa.

Duæ à Fonseca *lib.5. Metaph.* scilicet, sensus communis, & phantasia. Hunc sequuntur Conimbricenses.

Tres à Toleto, & Græcis omnibus: nempè sensus communis, phantasia, & memoria. Isti enim nullam ponunt differentiam inter phantasiam, imaginativam, & æstimativam.

Quatuor à D. Thoma, Cajetano, Averroe, & communiter tam à veteribus, quàm à recentioribus Philosophis, videlicet, sensus communis, imaginativa, æstimativa, seù cogitativa, & memoria. Nam secundùm istos imaginativa idem est, quod phantasia.

Quinque tandem ab Avicenna, Algazello, Alberto, & quibusdam aliis, præcipuè Medicis, nempe sensus communis, imaginativa, æstimativa, sive cogitativa, phantasia, & memoria.

Harum autem potentiarum organum remotum est cor, ut ait Aristoteles: quia hoc est primum vivens, à quo derivantur spiritus vitales ad cerebrum. Propinquum verò est cerebrum, in quo, teste Galeno, immediatè residet sensus internus; & à quo manant spiritus animales, qui necessarii sunt ad functiones sensuum sive exteriorum, sive interiorum; & per nervos ab ipso cerebro oriundos ad sensus exteriores profluunt, ut artis anatomicæ Professores constantissimè docent. Existunt verò isti sensus interni, seù internæ potentiæ in medulla: quia mollitudo aquea medullæ cerebri plurimùm accommodata est internorum sensuum functionibus, quæ medulla in tot cerebri cellulis juxta numerum potentiarum à Doctoribus assignatarum continetur. 407 Quorum organum remotum est cor propinquum est cerebrum.

§. III.

CUm autem organum internarum potentiarum sensitivarum, ad quas terminatur actio phantastica intentionalis, sit corporeum quis affirmare præsumat, res naturales agere posse in dæmones actione intentionali phantastica? Ubi enim in dæmonibus cor, quod est primum vivens, & fons omnium vitalium operationum? Ubi cerebrum, in quo immediatè resident sensus interni, si dæmones sunt substantiæ purè spirituales incorporeæ? Ubi medulla, in qua existunt hujusmodi potentiæ? Ubi cellulæ, in quibus contineatur illa medulla, si sunt totaliter immateriales, & ab omni materia defæcati? Quomodo poterunt res sensibiles actione phantastica movere potentias dæmonum sensitivas interiores, si hujusmodi potentiarum sunt expertes? 408 Quibus cùm dæmones careant, in eos res naturales agere non possunt actione intentionali phantastica.

At quis ignorat, si medullitùs D. Dionysii mentem attendunt, quòd ipse dæmonibus ascribit *Phantasiam protervam*: quia totam intentionem, & cunctas operationes ad homines decipiendos, & vexandos protervè, idest, superba ferocitate, & crudelitate dirigere studiosè conantur? Non autem, quia habeant potentiam corporali organo alligatam. *Concupiscibilem amentem*: non quia cognitionis sint expertes; sed quia vehementissimè tanquam amentes sine fræno, & retinaculo rationis, quasi vehementi cursu concitati ad quælibet nociva seipsos præcipitare solent? *Irascibilem furiosam*: quia contra omnia bona impetuosè ira- 409 Explicatur præallegata D. Dionysii auctoritas.

irascuntur: non ex ignorantia; sed ex perversissimo pravæ voluntatis appetitu? Cùm ergo dæmones potentiarum sensitivarum, sive externarum, sive internarum sint expertes, utpotè incorporei, simplices, ab omni materia alieni, ac separati, quibus res sensibiles seipsas per species sensibiles, ac phantasticas repræsentare nequeunt, easque movere ad producendas sensationes: vel internas notitias sensitivas; nobis indubitanter asserendum, res sensibiles in dæmones actione intentionali tam sensibili, quàm phantastica nullatenus agere posse.

ARTICULUS III.

Intelligibili.

§. I.

410 Res naturales agere valent in dæmones actione intentionali intelligibili. Probatur ex parte Actionis intention. intelligibilis.

CUm res sensibiles in dæmones sive actione physica: sive intentionali sensibili, & phantastica agere non valeant. Si in eos aliqua rerum sensibilium potest assignari actio, eam nonnisi intelligibilem esse necesse est. Quod facilè probari potest tum ex parte ipsius actionis intentionalis intelligibilis, tum ex parte potentiæ intellectivæ, quæ est terminus hujusmodi actionis intelligibilis.

Si enim actionem attendas intentionalem intelligibilem formaliter acceptam, invenies, *esse respectum, seù relationem objecti moventis ad potentiam intellectivam motam per speciem intelligibilem ab objecto, seù à re sensibili emissam; & in ipsa potentia intellectiva receptam.* Si verò materialiter consideratam, nihil aliud reperies, quàm *speciem intelligibilem, quæ est imago, & similitudo rei sensibilis; sed per intellectum agentem abstracta ab ipsa re sensibili; vel à phantasmate, & recepta in intellectu passibili*: ex qua species intelligibili, & intellectu passibili producitur intellectio. Sic res sensibilis dicitur agere in intellectum humanum; vel angelicum prout per speciem intelligibilem illum movet, in eo recipitur, & habet esse; sed alio modo, quàm in se habeat. In seipsa enim habet esse materiale, & naturale; In intellectu verò hominis, vel Angeli spirituale, & intentionale.

Potentiæ intellectivæ terminantis talem actionem.

Si autem potentiam consideres intellectivam, agnosces *illam actionis intelligibilis esse terminum*, sive unita sit corpori; ut intellectus hominis viatoris; sive separata à corpore, ut intellectus Angeli, vel dæmonis, vel animæ separatæ.

§. II.

411 Sive potentia sit unita corpori.

VIs illam contemplari unitam corpori? Vides, in ea requiri Primò speciem phantasticam, seù phantasma jam receptum in sensu interiori, quia pro statu isto *nihil recipitur in intellectu, quin prius fuerit in sensu*; putà in se, vel in suo simile, teste Aristotele *lib. de sensu, & sensib.* Secundò intellectum agentem, qui in lumine suo speciem phantasticam, seù phantasma, quod est materiale, & sub conditionibus individuantibus, illustrans, & depurans, elevat, transfert de ordine sensibilium, & materialium ad ordinem intelligibilium, & spiritualium, producendo speciem intelligibilem, in qua communis natura repræsentatur exuta differentiis individualibus; manetque à solo intellectu perceptibilis. Tertiò intellectum possibilem, qui non est potentia distincta realiter, vel formaliter ab intellectu agente, ut eruditè docet Seraphicus Doctor S. Bonaventura *in 2. sent. d. 24. art. 2. q. 4.* Sed dicit tantùm quandam differentiam ratione suæ operationis; convenit tamen inseparabiliter cum intellectu agente in unam completam operationem, & actum intelligendi. Idcircò intellectus, dum recipit in se speciem intelligibilem, dicitur passibilis; quia quodam modo à tali specie patitur; & per consequens illa agere dicitur in intellectum, dum illum movet; in eoque recipitur.

§. III.

§. III.

Vis illam à corpore considerare separatam? Loquendo de cognitione vespertina, qua res cognoscit in suo proprio genere, nonne vides, oportere, rem sensibilem præsentem esse in debita distantia intellectui, qui species singularium per intellectum agentem abstractas, in se acquirat, & in intellectu potentiali recipiat; sicque causetur cognitio singularium, & actualis eorum existentiæ: & accidentium, quæ existentiam consequuntur? Loquendo tamen præcisè de intellectu angelico, qui habet quidditates universales omnium rerum, cognoscit singularia, & contingentia Vel per acquisitionem specierum illa repræsentantium: ut docet Scotus *in* 2. *dist*.3.*q*.11. Vel per applicationem specierum universalium, quas illi appropriant: ut sentit D. Bonavent. *in* 2. *d. ead. p*.2. *art*.2. *q*.1. De quibus latè supra *tom*.1. *disp*.2. *n*.188. 412 Sive à corpore separata.

Sed ut agnoscant Angeli, sive boni, sive mali singularia contingentia, necesse est, hujusmodi singularia, seu res sensibiles agere in intellectum angelicum per speciem intelligibilem, dum per eam ipsum movent, & in eo recipiuntur; quæ quidem actio nonnisi intentionalis intelligibilis nuncupatur. 413 Ostenditur, sub qua ratione res naturales agant in dæmonis Intellectum, ac Voluntatem.

At quid nobis proderit nosse, quomodo res naturales actione intentionali intelligibili agant in dœmonis intellectum, si ignoraverimus, sub qua ratione moveant ejus voluntatem ad odium, iram, fugam, & tristitiam; ita quòd ab obsesso discedere cogatur, vertaturque in fugam, quod est præcipuum, ac primarium in hac secunda parte hujus disputationis nobis propositum?

§. IV.

Dicunt ergo plures Doctores tum ex antiquis, tum ex recentioribus, immò ferè omnes in hoc conveniunt, quòd si illæ res sensibiles, putà, sulphur, ruta, ignis, & cætera hujusmodi piè, ac devotè adhibeantur, tanquam instrumenta divinæ Justitiæ agere in dæmones, cunctaque veneficii opera destruere. Quidam ajunt, ut instrumenta divinæ justitiæ operari in illos.

Verùm hoc probari deberet, videlicet, quòd Deus talibus rebus, ut instrumentis uti velit; & quòd unquam promiserit, per res naturales eos se editurum effectus, qui rerum excellunt naturalium vires. Non enim sunt sacramenta, aut sacramentalia: idcircò non tenemur credere, Deum rebus hujusmodi virtutem hanc dedisse supernaturalem. Sed hoc non probatur.

§. V.

Alii fortasse Theologi de his sensibilibus statuerent sicut *in* 4. *sent. d*.44. de igne infernali cruciante, & affligente animas, concludunt. 414

Quemadmodum, nempe, spiritus cruciantur in ignem, ex hoc, quòd apprehendunt ignem esse sibi ipsis disconvenientem; ita quòd ex tali apprehensione, qua apprehendunt sic ignem sibi disconvenientem, causatur tristitia in eis. Eodem modo etiam illæ res sensibiles, ut sulphur, herbæ amaræ, & alia id generis præsentantur dæmonum intellectui tanquam res disconvenientes; aguntque in ipsos actione intentionali, quatenus sua specie intelligibili movent intellectum dæmonum, qui eas apprehendit, ut sibi disconvenientes; & ut tales voluntati ab intellectu ostenduntur, quæ idcirò dolet, ac tristatur, donec dæmones ad fugandam tristitiam, recedunt à tali obsesso. Alii dicunt, prout præsentantur intellectui disconvenientes, contristari voluntatem, & fugere ab eis.

Sed hic modus subsistere non videtur, eò quia nulla res mundi corporea datur, quæ sit disconveniens voluntati, vel spiritui; Nam omnis res corporea est conveniens voluntati, ac spiritui, si placeat ipsi. Nemini autem scienti est ignotum, esse in potestate voluntatis, ac spiritus, ut quælibet res sibi placeat, vel displiceat, At iste modus non subsistit.

ceat, ac per consequens sibi sit conveniens, vel disconveniens, conveniens quidem, si voluntas amet; & disconveniens si voluntas eam nolit, ac odio habeat. Nonne vides aliquos servos Dei tanta humilitate crescere, quòd abhorrent, ac odio habent divitias, dignitates, ac honores tanquam sibi disconvenientes; quos superbi, ambitiosi, & elati arroganter tanquam sibi convenientes concupiscunt, ambiunt, atque perquirunt? E converso isti afflictiones, molestias, indigentias, injurias, atque calumnias fugiunt, abhorrent, ac detestantur, ut sibi disconvenientes; quas veri servi Dei, & imitatores Jesu Christi amant, concupiscunt, & requirunt; de eisque ut sibi convenientibus gaudent, & gloriantur, ut notum est de Paulo Ap. qui 2. ad Cor. 12. dicebat: *Libenter gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi*. Nec ipse solus; sed cuncti *Apostoli ibant gaudentes à conspectu Concilii*, ut habetur *Act. c. 5. quoniam digni habiti sunt pro nomine Jesu contumeliam pati*. Nulla ergo res sensibilis ex natura sua videri potest dæmoni disconveniens; ideoque ab illa affligi nequit, eo quòd illam tanquam sibi disconvenientem apprehendat.

§. VI.

415 Modus rationabilior proponitur, & probatur à Scoto Ratione, ac Consequentia.

RAtionabilius ergo videtur existimandum cum Scoto nostro *in 4. sent. d. 44. q. 3.* quòd illæ res sensibiles non sint diabolico intellectui ex natura sua disconvenientes: sed quatenus à dæmone sunt nolitæ. Malignus enim spiritus illas res corporeas, putà sulphur, herbas amaras, aliaque id generis sensibilia apprehendit tanquam instrumenta, quibus utitur Exorcista in dæmonis despectum, & ludibrium; non quòd sint instrumenta divinæ justitiæ, ut supra improbatum est, sed prout Exorcista illis utitur tanquam instrumentis irrisivis, & afflictivis. Ideò cum inter universos filios superbiæ dæmon sit superbissimus, superbia illum movet, incitat, & provocat ad nolendum id, quod apprehendit fieri in sui ludibrium, & despectum. Propter enim superbiam ab ortu nativitatis suæ malignus spiritus se tanti æstimavit, quod æqualis voluit esse Deo. Cùm autem agnoscat, se contemni, ac ludibrio haberi; proque majori contemptu res corporeas, ac fætidas energumenis applicari, non vult tales injurias, ac ludibria, qua nolitione in ipso sequitur tristitia, quæ secundùm D. August. *lib. 14. de Civ. c. 15. est dissensio in his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt*. Quæ præcipuè insurgit, dum illi proponuntur ea, quæ afflictionem ferendarum in inferno pænarum memoriam suggerunt, ut sulphur, ignis, ac rutæ fumus. Sulphur enim cum igne, & fumo monumentum est carceris infernalis, ut habetur *Apoc. 9. De ore eorum procedit ignis, & fumus, & sulphur. Et c. 14. Qui adoraverit bestiam, & imaginem ejus, cruciabitur igne, & sulphure, & c. 20. Descendit diabolus, qui seducebat eos, & missus est in stagnum ignis, & sulphuris, & bestia, & pseudopropheta cruciabuntur die, ac nocte*, præcipuè dicendo illa verba *ps. 10. Pluet super peccatores laqueos, ignis, & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum. Quoniam justus Dominus, & justitiam dilexit, æquitatem vidit vultus ejus*. Ruta etiam rememorativa est amari cruciatus Christi, ac sanctæ Crucis, cujus formam in omni sua parte repræsentat: Sicut etiam thus, seu incensum in igne orationes ex charitate prodeuntes, ut dicitur *ps. 140. Dirigatur Domine oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo*. Quæ omnia cùm dæmones valdè abhorrescant, detestentur, ac nolint; ex hac nolitione, ac detestatione in eis exoritur tristitia, quam ut à se excutiant, potest esse, ut quandoque in fugam se vertant, ac obsessos totaliter derelinquant.

§. VII.

416 Concluditur.

VEruntamen cùm hujusmodi sensibilia tam physica actione directè, ac indirectè; quàm sensibili, ac phantastica in dæmones nequeant agere; eò quòd dæmo-

dæmones sunt substantiæ incorporeæ simplices, & inextensæ non solùm in ordine ad locum; sed etiam in ordine ad totum, cujuslibet passionis sensitivæ externæ, & internæ expertes, potiùs energumenos, quàm dæmones torquere, & affligere, incomperto est: ut latè ostensum est supra *hujus disp. num.*371. Et licèt aliquo modo actione intentionali intelligibili in dæmonibus possint causare tristitiam per speciem intelligibilem primò movendo intellectum, deinde voluntatem, prout ab intellectu ei, ut in contemptum, ac ludibrium ipsorum exhibita, obiiciuntur. Attamen non ita facilè est credendum, per rutam, sulphur, & id generis sensibilia, eò quòd passionis Christi: vel pænæ gehennalis sunt rememorativa, dæmones velle ab obsessis corporibus exire. Nam qui non timent figuratum, quomodo figuram pertimescent? Praxis enim docet in dies, etsi Exorcistæ dæmonibus obiiciant Christi Crucem, Sanguinem effusum, mortem ipsius, ac resurrectionem, cæteraque mysteria passionis ejus, quibus dæmones profligavit, superbiam eorum dejecit, caputque draconis confregit infernalis: Etsi inferni pænas minentur, ac protestentur, quòd ibunt in profundum inferni, in loca pænarum magnarum; nihilò tamen exhorrescunt. Quid ergo pavebunt rutam, ac sulphur ratione significati, si significatum, ac mysterium ipsum parvipendunt? Satius ergo, & consultius erit, si posthabitis his sensibilibus, toto conatu remediis spiritualibus incumbant: ut latissimè infra *disp.*4.

res sensibiles potiùs energumenos, quàm dæmones torquere.

Ideò satiùs eas relinquere, & remediis spiritualibus incumbere.

CAPUT II.

In Hominibus.

NEmini sanè mirandum, res naturales directè, vel indirectè physica actione, & intentionali sensibili, ac phantastica in dæmones agere non posse: 417
cùm ibi tanta sit diversitas naturæ, substantiæ, modi, situs, status, virtutis, & operationis. At hæc, cùm inter eas, & homines, qui corporei sunt, non inveniatur; facillimè in eos sensibilior, & efficacior illarum erit operatio; quarum auxilio ægroti sicut in cæteris morbis naturaliter immissis juvari quotidiè solent; ita videtur etiam curari posse in infirmitatibus, quæ supernaturaliter ope dæmoniaca excitantur. Quare videndum, quid operentur in hominibus maleficio affectis vel ad morbum tollendum: vel ad mitigandum, quod duabus sectionibus declarabitur.

Res naturales cùm physica actione in homines agere possint, videndum, quid operentur in eis Ad Morbum tollendum & ad morbum mitigandum.

SECTIO I.

Ad morbum tollendum.

INnumera equidem, & mira sunt naturalia medicamina, seu res naturales tam simplices, quàm compositæ, quibus per os sumptis, vel exteriùs tantùm adhibitis cæca vi, ac specifica proprietate morbi perfectè sanari, ac tolli dupliciter posse videntur, prout sunt immediatè excitati: Aut Naturaliter: Aut Supernaturaliter, ut duobus articulis explicabitur. 418

Rebus naturalib. morbi videntur posse sanari dupliciter Naturaliter, Supernaturaliter.

ARTICULUS I.

Naturalem.

§. I.

QUamvis sine mediis naturalibus dæmon ut plurimùm sola sua potentia, ac virtute homines & animalia, & plantas, &c. lædere soleat, nempè, cùm 419

Rebus naturalibus

sagæ, metu ne deprehendantur, rem aggredi nolunt: vel se eam expedire non posse pro voto putant; totam executionem ipsi committunt. Ea nihilominus aliquando adhibere consuevit, dum malefaciendo operatur; ut sic omnes creaturæ superæ, mediæ, infimæ, videlicet, dæmones, malefici, res naturales in maleficiis concinnandis unanimi conspiratione cooperari videantur.

dæmon utitur sæpissimè.

Nedum ut causis moralib. sed etiam ut causis naturalibus.

Has autem res naturales aliquando dæmon vult adhiberi à maleficis non tantum ut causas morales sed etiam ut naturales, quæ nocendi vim inditam habent à natura; & naturaliter agunt in corpora; quibus vel ingeruntur interiùs, vel applicantur exteriùs, ut latissimè supra *tom.*1. *disput.*4. Novit enim rerum omnium, quæ universa mundi machina, & ambitu continentur, vires, sympathias, antipathias omnibus ignotas, ipsi notissimas. Ideoque illas seligere solet, quæ optatum effectum producere possunt. Si perturbationes in animo excitandæ, & morbi in corpus immittendi, scit, quæ res naturales phantasmata commovere, turbare imaginativam; insanias, & deliria causare valent: quæ humores vitiosos agitare, inquinare spiritus animales, detrudere nervos, & generare paralysim, epilepsiam, apoplexiam, lethargum, spasmum, sive convulsionem, catarrhum, febres phreneticas, cæterasque infirmitates. Novit, quomodo aptè applicari debent; cùm optimè sciat, quid uniuscujusque valetudini noxium: aut commodum sit: quo loco, tempore, circumstantiis, debeant adhiberi: qua arte corporibus vel secundùm totam substantiam, vel secundùm ipsarum partem spirituosam; & maximè efficacem clam ingerendæ sint; quænam morbum, & dolorem in aliqua corporis parte determinata aliis læsis, aliis illæsis excitent, cùm multa sint venena, quæ à tota substantia lædendi habent facultatem, ut Medicis est manifestum. Idcircò, experientia teste, præcipuè immittere solet in corpus, quæ apta sunt ad humorem melancholicum hypochondriacum excitandum. Congregat enim bilem retorridam, seù atram, & siccam, quæ sensim circùm præcordia cumulatur; quam & natura nec per aluum, nec per vomitionem tempestivè expurgare valet, quæ ventriculi concoctionem sic offendit, ut eorum, quæ assumuntur, partem maximam vertat in flatus, qui & ructu, & distensione plurimùm fatigant; sed ex eo humore adusto, ac retorrido vapor nebulæ similis crebrò sursum irrepens in cerebrum, metum, mæstitiam, variaque terriculamenta, & visorum ostenta parit: ut benè docet Joannes Fernelius Medicus Parisiensis *lib. medicinalium consil. de melancholia hypochondriaca cons.*44.

Ac seligit quas novit aptas ad malum inferendum.

420 Præcipuè ad humorem melancholicum excitandum.

§. II.

Quia Difficilè curatur. Varias generat infirmitates incurabiles.

HUnc autem humorem melancholicum dæmon præcipuè excitat, non tantùm quia difficiliter eradicatur, cùm ex sui natura inobediens, & rebellis dicatur evacuantibus; maximè si ab aliqua causa sive intrinseca: sive extrinseca sustentetur. Verùm etiam, quia hic humor aptior est ad generandas diversas infirmitates, & incurabiles. Nam si supra modum sit exustus, & versetur circa substantiam, & membranas cerebri, furorem parit. Si circa ventriculos, apoplexiam. Si circa originem nervorum, convulsionem. Si circa oculos, cæcitatem. Unde Galenus 3. *de locis affectis c.*7. ait: *Ubi in ipso cerebri corpore melancholicus succus abundat, eam insaniæ speciem, quam Græci vocant melancholiam, efficit; quo fit, ut neque subitò: neque affatim solvatur*. Nam totius substantiæ cerebri temperies mutatur; generatque rabiem lupinam, & caninam, phrenesimque, & amorem insanum cum diversis affectibus. Occupat insuper melancholia potentias principales, & nobiliores: ut mentem confundat; obscuret intellectum, & memoriam: turbet rationem, & judicium. Unde Avicenna *lib.*3. *Fæn.*1. *tract.*4. *c.*18. *Melancholia*, ait, *est mutatio existimationum, & cognitionum à cursu naturali ad corruptionem, & timorem, & ad malitiam propter complexionem melancholicam facientem pavidum, & tristem cerebri spiritum interiùs propter tenebras ipsius*.

At si

At si hujusmodi infirmitates à dæmone inductæ per res naturales, putà, venena: aut venenatas potiones, vel id generis in corpora immissas, à perito Medico agnoscantur; nec dæmon amplius malefaciendo assistat; sed spontè, vel coactè per exorcismos, præcepta ecclesiastica, vel alia remedia spiritualia, de quibus infra *disput.*4. ab ægroto totaliter recesserit; quis non fateatur, posse utique Medicum remediis naturalibus hosce curare morbos? Quæ enim mediantibus causis naturalibus proveniunt, mediantibus contrariis ejusdem ordinis tolli possunt.

Detur igitur aliquis affectus humore melancholico hypochondriaco à dæmone excitato; cesset dæmon spontè, vel coactè talem causare, & excitare morbum; & causæ naturales hujusmodi melancholiam efficientes sua dumtaxat naturali virtute operentur; accedat Medicus peritus, qui talem ægritudinem consideret; nonne per indicationes curativas à morbo, à causis morbificis, à viribus totius, & partis poterit agnoscere: quomodo ventriculus calefaciendus, & exsiccandus cum capite, & utero: hepar refrigerandum, & humectandum cum appropriatis: materia pituitosa prædominans calefacienda, & exsiccanda prout peccat secundùm primas qualitates: humor melancholicus subdominans præparandus cum calefacientibus, & humectantibus, biliosus posteà subdominans refrigerandus, & humectandus: materia crassa, & viscida, tum pituitosa, tum melancholica incidenda, attenuanda, & abstergenda: materia biliosa tenuis incrassanda, & alia id generis adimplenda, quæ ad humores præparandos, purgandos, & evacuandos, partesque læsas roborandas maximè conducunt? de quibus latè, & eruditè Ferdinandus Salandus Medicus, & Philosophus civis Bergomensis *tract. de Melancholia*; & Joannes Fernelius *lib. Medicinalium consilior. consilio* 43. *&* 44. *de Melancholia hypochondriaca*. Nonne poterit per medicamina hujusmodi præparantia, evacuantia, ac corroborantia ægroto pristinam restituere sanitatem?

421 Quæ à Medico per medicinas tolli possunt, si eas noverit, si dæmon nocere cessaverit. Practicatur. In humore melãcholico.

§. III.

ÆGrotet quis paralysi ex maleficio per causas naturales inducta: desinat dæmon malefacere, ita ut illæ naturales causæ paralysim efficientes non ampliùs à dæmone excitentur; sed sua tantùm vi propria operentur: Nonne Medicus in suis pharmacopæis, vel medicis institutionibus inveniet: quod paralysim corrigunt radix chinæ, pyrethrum, decoctum radicis helenii potum, primula veris, bitumen, syrupus de stæchade, syrupus anthos, conserva melissæ, & salviæ, oleum vitrioli, balsamum D. Evonymi, balsamum Mesuæ, balsamum Hollerii, balsamum Florentinorum, balsamum Mirabile, unguentum Martiatum, aqua theriacalis, clareta, hiera diacolocynthidos, pilulæ de nitro, oleum Keirinum, oleum de castorio? Quid ergo, si clarè, ac ritè ægritudinis causam perspectam habuerit, eum prohibet, ea ex his seligere medicamina sive intrinsecè, sive extrinsecè exhibenda, quæ magis apta sunt tollere talem morbum juxta varietatem temporum, ætatum, sexuum, virium, & corporis dispositionum? Nonne per hujusmodi alexipharmaca, seu res naturales consultissimè adhibitas, ægrotus à paralypsi liberari poterit? quis ibit inficias?

422 Paralysi.

§. IV.

423 Lethargo. LAboret quis lethargo ex maleficio per causas naturales inducto; cesset dæmon penitus hujusmodi naturales excitare causas. In confesso est apud Medicos, teste Renodæo *lib. Instit. pharmaceutr. in indice morbor. & remedior.* quòd lethargum curant Embroche, sacculus, serpillum, castorium, mel anthosatum, aqua theriacalis, clareta, hiera picra cum agarico, hiera Pachii, hiera diacolocynthidos, pilulæ de agarico, oleum de Euphorbio. Sic contra alios morbos sua describuntur remedia naturalia talibus morbis contraria, quibus si ritè, ac consultè applicentur à perito Medico, utique poterunt tales morbos curare, ac perfectam ægroto restituere sanitatem: dummodò dæmon totaliter desierit ægrotum vexare, & ægritudinis quaslibet excitare rationes.

Sic intelligendum id, quod ait Ricardus de Mediavilla *quodlib. 3. qu. 8. Si molestia, quæ à dæmone infertur, sit parva, ac levis, eam per res naturales exteriores penitus auferri posse, non in dæmonem agendo; sed in dæmoniacum; cùm ex rebus illis adhibitis introducatur dispositio opposita illi, quam immisit, vel expetit. Et sic contingere posse aliquando, quòd diabolo non permittatur, hominem vexare nisi vexatione ita parva, ac debili, quæ per aliquam fortè dispositionem ad contrarium totaliter tolleretur: verbi gratia, diabolus quandoque posset hominem vexare passione tristitiæ ita debiliter, quòd per aliquas herbas vel harmonias causantes dilatationem cordis, & spirituum diffusionem, qui sunt motus contrarii tristitiæ, totaliter amoveretur illa tristitia.* Hæc Ricardus.

Verum ergo dicit Ricardus, quòd si introducatur dispositio opposita illi, quam dæmon immisit; ægrotus pristinam poterit consequi sanitatem, dummodò dæmon penitus cessaverit vexare ægrotum; & in eo ullam morbi excitare dispositionem. Similiter si vexatio diabolica sit valdè debilis, per contrariam dispositionem impediri potest, ne sentiatur vexatio, quandiù durat actu contraria dispositio. Verumtamen contraria dispositione evanescente, iterùm pristina sentietur, ac percipietur vexatio: quia manente causa primaria morbi, nempe, dæmone, qui dispositionem excitat, semper manet vexatio. Remota verò causa primaria, quæ dispositionem excitat, poterit illa dispositio ut naturalis per naturales medicinas penitus auferri.

§. V.

424 Probatur Experientia. EXperientia hoc docet in dies in multis ægrotis, quorum ægritudines partim sunt naturales; & partim præternaturales. Naturales prout proximè, & immediatè à causa proxima naturali, à rebus, nempe, naturalibus provenire dignoscuntur. Præternaturales prout remotè, & mediatè à dæmone originantur, qui per se, vel per maleficos venena, vel alia hujusmodi noxia interiùs, vel exteriùs adhibendo, varias in corpore excitat infirmitates. Unde si infirmi præter exorcismos, præcepta ecclesiastica, aliaque id generis remedia spiritualia à perito Exorcista adhibita ad causam tollendam præternaturalem, confugiant quoque ad Medicos, qui suis pharmacis vitiosos compescere humores, causas morbi auferre naturales contendant, facillimè optatam consequuntur sanitatem.

Exemplis. Quod egomet aliquoties sum expertus in aliquibus ægrotis, qui, ut per remedia spiritualia sanitatem obtinerent ad me accesserunt. Præcipuè hoc probavi in territorio Bergomensi Anno 1645.

Adolescentula quædam cæpit in stomacho, & in capite maximum sustinere dolorem cum cordis, ac oris stomachalis constrictione, sibique bolum super stomachum ad guttur us-

que ascendentem, ac descendentem habere videbatur: cibi appetitus ab ea totaliter recesserat; ventriculum ita malè affectum habebat, ut nisi cum maxima difficultate cibum valeret assumere; idcircò in ejus corpore crescebat quotidie quædam extenuatio, macies, virium imbecillitas, ac melancholia. Pluries adhibui remedia spiritualia; & quoties super eam invocaveram nomen Jesu cum signo crucis, ac præcepto dæmoni facto, ne illam perturbaret, cessabat dolor capitis, ac stomachi; ac sana, hilarisque indè recedebat. Sed iterum sequenti die iisdem afficiebatur afflictionibus; quinimò accessit quædam febris lenta; ideòque iteratis benedictionibus immediatè à dolori stomachi, ac capitis libera permanebat; sed non à febre; neque poterat adhuc cibos appetere. Quare ejus consului parentibus, ut Medicum accerserent; quo peracto, adhibitis nonnullis alexipharmacis cum sanguinis missione, divino opitulante Numine, pristinæ restituta fuit sanitati.

Eodem anno, ac territorio idem cuidam Juveni rustico, qui dum cuidam gravi oneri humeros supponeret, sensit in dorso quendam punctorium dolorem; sed nocte sequenti nedum in dorso; sed circunquaque magno afficiebatur dolore; ac sibi videbatur particulas corporis veluti nexibus habere ligatas; ad me accessit, cui adhibitis benedictionibus sacris, factoque signo crucis, statim liber evasit ab omni dolore, eo excepto, quo à principio fuit affectus in dorso, sed iterum post tertiam horam noctis iisdem doloribus, & nexibus corripi, ac ligari sensit, super quem sacris iteratis benedictionibus, denuò dolores recesserunt, & nexus, excepto illo primo. Idcircò illum consului Medicum adire, quo facto, sumptoque pharmaco à me priùs benedicto, optatam obtinuit sanitatem.

Alii similes eventus tum in territorio Bergomensi, tum Venetiis, tum in Diœcesi Cenetensi, & aliis locis experimento comprobavi; ex quibus facilè comperi, dæmonem sub naturalibus infirmitatibus quandoque virus suum occultare, ut Exorcista non cognita ejus astutia, à corporum obsessione, ac vexatione nequat deturbari.

§. VI.

Quare, cùm dæmon, ut creaturas Dei in odium traducat; ipseque faciliùs lateat, morbis se quandoque misceat naturalibus: vel morbos excitet per res naturales, putà, per venena intrinsecùs, vel extrinsecùs adhibita, Exorcistæ diligentissimè est animadvertendum; nè festinanter, ac præcipitanter suo judicio: vel ipsorum afflictorum dictis acquiescat; qui ne pecunias impendant in solvenda Medico mercede, libentiùs, ac faciliùs ad Exorcistas confugiunt; quos sciunt suum ægratis præstare auxilium: Sed circumspiciat cautè, ac prudenter singula perpendat; ac præter signa, de quibus infra disp.4. etiam de causis naturalis ægritudinis interroget, de quibus in fine hujus disputationis agitur: & si fortasse malum deprehendat ab humoribus peccantibus causari: & omninò esse naturale: vel à dæmone per causas immissum naturales, suadeat ægrotis, ad Medicos peritos suum habere recursum. 425

425 Concluditur Exorcistas ęgrotis consulere debere, ut Medicos advocent cū dubitant ægritudinem à causa naturali procedere.

Sæpè tamen ex accidenti, & adjunctis circumstantiis contingere potest; quòd ars Medicorum non sufficiat, ut potè si venenum fuerit validissimum; ità ut statim totius corporis dispositionem invaserit: Aut si nimis diù expectatum fuerit ante quàm Medicorum cura sit adhibita, juxta illud Ovidii *lib.1.de remedio amoris:* 426

426 Aliquando tamen non sufficit ars medicorum.

Principiis obsta serò medicina paratur
Quàm mala per longas invaluere moras.
Sed propera, nec te venturas differ in horas.

Aut si subjectum veneficiis infectum ità sit debilis complexionis, quòd medicinas usque ad debitam operationem retinere nequeat secundùm illud ejusdem Ovidii 1.*Pont.*4.

Non est in Medico semper relevetur ut æger,
Internum docta plus valet arte malum.

Atque hoc etiam perpendendum, quòd nostri malefici, & sagæ frequentissimè utuntur venenis mirificè à dæmone præparatis, & porrectis, quæ sine dubio effica-

cio-

cioris sunt operationis, quàm ea, quæ præparantur arte, & industria humana. Quæ venena solet dæmon non rarò in congregatione finita chorea distribuere: ut ex multorum confessione didicisse fatetur Binsfeldius, *Comment. in Tit. C. de malef. & math. q. 6. concl 2.*

ARTICULUS II.

Præternaturalem.

§. I.

427 Morbus supernaturalis per supernaturalia remedia tolli potest.

CUm admodùm vulgata sit apud Jurisperitos *ff. de Regulis juris L. nihil.* sententia illa: *Nihil est tàm naturale, quàm eodem genere quicquam dissolvi, quo colligatum esse reperitur*: quemadmodum morbi per naturales causas inducti, nec à supernaturali causa excitati, etiam per naturalia pharmaca possunt auferri, si Medicus hujusmodi causas agnoscat; ac medicamina ad talem morbum tollendum apta non ignoret: sitque ita dispositum subjectum, quòd medicinas usque ad debitam operationem retinere queat. Ità si morbus sit præternaturalis, putà, à dæmone excitatus, nonnisi per remedia præternaturalia, aut supernaturalia tolli posse, nemo est qui ambigat. Hanc veritatem apprimè commendat Baptista Codroncus Medicus doctus, ac pius *lib. 4. de morb. venef. cap. 2.* sic discurrens: *Experimur, remedia naturalia his morbis nihil prodesse; & Medicos frustra laborare in hujusmodi affectibus curandis. Quamvis enim ipsi intemperies adimere, & obstructiones aperire, noxios humores educere, & alia munia obire studeant; dæmones tamen omnes Medicorum conatus irritos reddunt; cùm non sinant medicamenta effectus suos sortiri. Vel morbos continuè foveant, & causas eorum adaugeant. Homines etenim, cùm sint inferiores virtute, eorum operationes dumtaxat virtute naturali impedire; vel destruere non possunt. Præterea cùm Medici cognoscere debeant morbum, & morbi speciem, robur facultatis, temperiem naturalem, & ætatem, consuetudinem, seù mores, & partis affectæ actionem, dignitatem, situm, magnitudinem, figuram, sensum, & proprietatem. Externa etiam omnia, quibus homo necessariò afficitur: ut tempus anni, & regionem, & constitutionem, seù morbos, qui tunc grassantur. Et cùm multa sint, quæ in curatione indicationem habent, & nihil eorum contemni debeat, si curatio exacta futura sit: quin vel minimum quid eorum curationi adiici, vel detrahi: exactaque curatio exurgat omnium indicationum majorum, & minorum: similium, & contrariorum concursione, constat, nullum Medicorum posse exactè, & adamussim curationem perfectam instituere: quia tam multarum rerum necesse est alicujus ignorare naturam, vel intensionem, magnitudinemve. Cum itaque multa Medicos lateant morbos naturales curantes, ut curatio nonnisi imperfecta possit haberi: quanto magis imperfecta, manca, ac debilis erit curatio veneficorum morborum, quorum essentia, causæ, & multa alia, ut plurimùm ab ipsis Medicis ignorantur? Quibus ignoratis, aut impossibile est, morbos curari: aut perperàm curantur, & cum discrimine ægrotantium. Quinimò si Medici rerum omnium naturalium essent gnari, ut angeli, ac dæmones, & adamussim mederentur, nihilominus maleficio affectos nequaquam per seipsos sanitati restituere possent, nisi virtus superior dæmonibus maleficium efficientibus à Deo ipsis Medicis impartita esset.* Hæc Codroncus.

Probatur. Auctoritate Codronchi.

Sennerti.

Huic libentissimè se subscribit in hac parte alius Medicus Daniel Sennertus *lib. de morbis à veneficio inductis cap. 10.* scribens sic: *Quibuscunque remediis naturalibus in morbis à veneficio inductis nemo certè sanitatem sibi polliceri potest: quia diabolus non solùm dispositionibus Medicis vulgò notis utitur; sed & ignotis introducere potest. Et cùm Medico ignotum sit, quibus modis diabolus ad nocendum usus sit, talia remedia aliquid juvare, morbum verò planè tollere non possunt.*

§. II.

Ratio favet. Nulla enim virtus naturæ: nullave physicorum scientia per seipsas habiles redduntur ad incurabiles, & internos morbos maleficos curandos: quia, ut ait Joannes Baptista Belhaverius *in præfat. libri, qui nuncupatur: Centum compendiosi sermones: esset absurdum, superiora ab inferioribus regi, ac gubernari.* Quis enim ignoret, dæmonem excitatorem criminum naturæ præstantia, ac doctrinæ acumine cunctas universi antecellere creaturas? Quis sæpius non audiat, non esse potentiam super terram, quæ comparetur ei; idcircò cùm aliquem in homine excitat morbum, posse etiam illum fovere, ac cunctorum medicamentorum naturalium irritas reddere vires? Si insuper ex Aristot. 2. *Topicor. & 5. Metaphis. Contrariorum contrariæ sunt causæ*; & abolitio causarum morbos facientium oportet, fiat à Contrariis: quia contrariorum contraria sunt medicamina: & pro diversis morborum causis, eorum variantur medicationes: quanam ratione morbi malefici causa dæmoniaca supposita à Medicis ipsis poterit depelli? quænam sanguinis emissio? quæ concoquentia, quæ purgantia pharmaca? quæ victus ratio, vel alia hujusmodi remedia medica erunt dæmoniaco ejus morbo contraria: cùm dæmones sint substantiæ: *substantiæ verò nihil sit contrarium* ex Aristotele *in Postprædicamentis*? Nulla dubio procul erit medicina, per quam tales morbi præternaturales à Medicis per res naturales auferri possint. Sed sicut morbi naturales à causis naturalibus procedentes per medicamina naturalia sunt curandi: ità morbi preternaturales à causa præternaturali prodeuntes, per præternaturalia, aut supernaturalia remedia sunt tollendi: quia morbi eodem genere habent dissolvi, quo colligati esse reperiuntur. 428 Ratione.

§. III.

Tandem experientia ipsa rerum magistra comprobari cernimus. Inter alios maleficiatos, qui anno 1645. ad me accesserunt in territorio Bergomensi, tres tantùm referam, qui gratia sanitatis consequendæ à Medicis priùs varia sumpserant medicamina, sed incassum: qui statim ac sacris benedictionibus; ac præcipuè per invocationem Sanctissimi Nominis Jesu, excitata in eis priùs fiducia in immensa Dei bonitate, ac clementia, ac potestate ab Ecclesia tradita Exorcistæ, sanitatem perfectam consecuti sunt. 429 Experientia.

In primis quædam Adolescentula Vallis Calepinæ jam tres annos ita malè affecta fuerat, quòd sibi videbatur omnia corporis membra ligata, & constricta habere; sed præcipuè bolum in orificio stomachi modò ad guttur ascendentem: modò descendentem; faciem flavo, sive cinereo colore suffusam, cum dolore, ac gravedine capitis; jam sæpiùs à Medico varia sumpserat pharmaca; sed nihil profecerant, quin adhuc eodem afficeretur cruciatu; tandem ad me accessit, quam maleficio esse affectam, ex variis indicationibus nedum probabilibus; sed certis, & evidentibus cognovi, cui adhibitis sacris benedictionibus, absque ullo medicamine corporali pristinam consecuta est sanitatem.

Idipsum accidit cuidam viro eodem anno. Hic cùm aliquot menses habuisset veluti bolum in stomachi orificio, dolore renum cruciaretur: circa ventrem inferiorem torsiones acerbissimas, & sæpè flatum quendam frigidissimum per ventrem permeantem, & citò redeuntem persentiret, præcipuè dum orandi gratia in Ecclesia moraretur, ex continuo, ac prolixo languore impatiens factus remedium poposcit à quodam levi corde, ac imprudenti pseudomedico, qui statim ei gratiolam præstitit; sed hac nihil operante, sequenti die cataputiam exhibuit ita inconvenienti, & immoderata dose, quòd non tantùm pravos, ac noxios, verùm etiam utiles, ac salubres per secessum expulit humores, immò sanguinem ipsum, & adipem extraxit triduo continuo, ita ut fermè, 430

& in-

& indubitanter jamiam se mortuum reputaret. Attamen quia vir erat corporis constitutione validus, ac constans, post aliquod tempus vires resumpsit pristinas, sed adhuc eodem in stomacho afficiebatur morbo; easdem in ventre patiebatur torsiones. Qualis autem naturalis humor peccans tam efficacibus purgationibus non fuisset correctus? Quis illum morbum non fateatur supernaturalem? *Tandem, cùm sacris benedictionibus, ac signo sanctæ crucis à me fuisset munitus, statim ille bolus in stomacho existens, ac illi vapores à signo crucis fugere cæperunt, modò ad hanc, modò ad illam corporis partem discurrentes: nunc ad ventrem, ubi torsiones præstabant: nunc ad renes, quos lacerare videbantur: nunc ad humeros, quos divexabant: sed tandem iteratis benedictionibus, & ab ægroto frequentatis sanctiss. Confessionis, & Eucharistiæ Sacramentis, optatam obtinuit sanitatem.*

§. IV.

Hoc idem comprobavi in quoddam Juvene, qui jam diebus quindecim gravi dolore capitis afficiebatur: sibi videbatur, corporis particulas veluti nexibus habere ligatas, levi corripiebatur febre, in toto corpore talem lassitudinem sentiebat ut vix incedere valeret: ferè quotidie sanguinem mittebat è naribus. Medicum accersit, à quo varia sumpsit pharmaca, sed nihil adhuc remittebatur dolor, nec sanguis sistebatur, quin quotidie flueret: nec ullo modo vires resumere poterat. Ad illum accessi rogatus, quem vix intuitus tum ex colore, tum ex aliis variis indicationibus infirmitatem esse ex maleficio comperi. Quare in nomine Jesu facto dæmoni præcepto, ne illum impediret, quin surgeret è lecto, & ad Conventum nostrum proximum S. Francisci se quamprimum transferret, vix illum cæpi sacris munire benedictionibus, quod se apertè prodidit maleficiatum, idcircò instructo illo ad actus fiduciæ in Deo eliciendos, ac implorato divino auxilio, invocataque Deiparæ, Seraphici S. Francisci, ac D. Antonii à Padua intercessione, mox ut super caput ejus meas imposui manus, ac dæmoni præcepto facto in nomine Jesu, ut statim recederet ab eo, illicò ex aure dextera quasi ventum sibillantem egredi persensit, dolorque tam capitis, quàm reliqui corporis penitùs cessavit, perfectamque valetudinem est assecutus.

Ex quibus clarè constat, ad morbos tollendos supernaturales, quales sunt qui à dæmone sunt excitati effecti, ac conservati, nihil remedia prodesse naturalia; nec res naturales contra eos ullam vim habere; sed ad remedia divina confugiendum: ut latè *disp.*4. infrà explicatur.

SECTIO II.

Ad morbum Mitigandum.

432 Per res sensibiles morbus mitigari potest. Aut in Anima: Aut in Corpore.

SI nullam in dæmoniacos, aut morbos veneficos res naturales prorsùs vim obtinerent naturalem, incassum sustinenti dæmonium herbas, vel lapides sine incantatione habere, lex concederet *c. dæmonium 26. q.7.* cui astipulantur ejus interpretes Polycar. Burchar. & S. Ivo. Totaque de fumo esset hæc nostra disputatio. Idcircò quamvis per res sensibiles morbus maleficus tolli nequeat, ut diximus; attamen notum est, & ab omnibus concessum, posse saltem mitigari; quæ mitigatio, cùm fieri possit: Aut in Anima: Aut in Corpore: videndum; quid in utroque operetur: Cui sequentes articuli satisfacient.

A R-

ARTICULUS I.

In Anima.

§. I.

RErum sensibilium in animam operatio, & efficacia apertè demonstratur ab Aristotele 8. *Polit.* ubi instituere volens juvenum mores, dixit: *Ad hoc multùm facere sonus harmoniarum: quia diversæ harmoniæ diversas provocare habent in homine passiones, scilicet, amorem, vel dolorem; tristitiam: vel solicitudines, & levitatem, & lasciviam, & gravitatem morum.* Unde harmonia non tantùm laborum est quies opportunissima; verùm & quod contrarium huic est, ad labores, armaque capessenda: vel quemvis summum laborem subeundum instrumentum est. Nonnè classici in bello consonant, & tympana remugiunt; quæ omnia sunt ad pugnam incitamenta, & hortamenta jampridem utilissimè opportunissimèque inventa? Sic & nautæ; sic vinitores: sic viatores: sic denique alicui labori alligati omnes cantum unicum animi solamen invenerunt. Infantes quoque pueri hanc suavitatem non aspernantur; nutricisque cantu à fletu cessant, atque conticescunt. Hac de causa sonitu aliquo experrectos statim è cubili exsurgentes ad aliquod subeundum munus Pythagoras jubet accendi. Sensus nanque ità vegetiores, viridioresque fieri, & consopitam mentem exacuiri, morum quoque exempla mala ut suscitare, ità refringi arte musica posse, nos priscæ docuerunt historiæ, ipso ita nos docente cum reliquis Cicerone; quorum unum tantùm referam, quod narrat Richardus de Mediavilla *quodlib.3.q.*8. de quodam Juvene, qui cùm esset incitatus quasi ad furorem concupiscentiæ, ad auditum cujusdam harmoniæ, quam mulier cum quodam instrumento faciebat, ad temperamentum iterum reductus est per harmoniam contrariam. Hinc chromaticum creditur repudiatum pridem fuisse genus, quòd adolescentum remollescerent eo genere animi; Lacedęmonesque improbasse feruntur. Unde & Ambrosius Calepinus ver. *Chromata* ait: *Chromaticum melos ab antiquis dicebatur una ex tribus Musicæ partibus, quæ ob nimiam mollitiem infamiæ nota non caruit.* An non Homerus quoque nos docuit, Musicam, quam à Chirone acceperat, atque didicerat, iram Achillis concoxisse? *Invenerunt enim*, inquit, *mentem demulceri suavi, varioque citharæ cantu; Hac nanque ad animum pacandum, ut medicina ad corporis sublevandum laborem usi sunt Antiqui. Hoc torpentes ad bellum animos suscitarunt: Hac curas ex animo excusserunt. Hac justitiam docuerunt. Hac insignes virtutibus, meritis, laudibus prosecuti sunt; corporis ægritudines, & consolati sunt, & absterserunt.* Quod etiam fatentur Boetius *in sua Musica lib.*1.*c.*1. & Auctor de ortu scientiarum, qui loquens de utilitate musicæ dicit, quòd valet ad curandas infirmitates aliquas: vel saltem alleviandas. Unde Hieron. Phaletus Savonensis de laude Musicæ cantat.

433 Rerum sensibiliũ operatio in animã probatur à Philosophis.

434 Poetis.

Musica turbatas animas, ægrumque dolorem
Sola levat, meritò divûmque hominumque voluptas.
Qua sine nil jucundum animis, nec amabile quicquam
Ad cujus numeros superi vertuntur, & orbis.
Et cælo radiant ignes, quibus emicat ingens
Signifer & leges, præscriptaque tempora servant.
Hac Phæbus, Phæbique soror duce, & aurea cæli
Astra suos agitant constanti fædere motus.

Hoc idem annuere voluit Augustinus 10. *Confess.* dicens: *Omnes affectus spiritûs nostri habere proprios modos in cantu, quorum occulta familiaritate excitatur; ideòque & melodia, quæ virtute naturali passiones animæ mutat, posse mutare dispositionem animæ, in eaque minuere afflictiones.* 435 Sanctis.

Sed

Se dimittamus, quæ ad sensum patent, & sursum corda elevemus ad ea, in cujus obsequium captivatur intellectus noster, nempe, divinæ scripturæ verba. Nonnè apertè habetur 1. *Regum* 16. Saulem vexatum à spiritu immundo refocillari, ac levius haberi per melodiam, ac harmoniam citharæ, quam David coram eo percutiebat? *Recedebat enim ab eo spiritus malus*. Recedebat, inquam, per vexationem, quatenus desinebat eum in corpore vexare. Quidni ergo res naturales ad mitigandum morbum in animam agere valeant?

Divina scriptura.

§. II.

436 Objectio Medicorum.

AN dicent Medici, spiritum malum corripientem Saulem non fuisse dæmonem; sed atræ bilis spiritum, & humorem melancholicum hypochondriacum, qui si magnus est, vexat, & cruciat homines; præsertim si opera, & ministerio dæmonis excrescat, qui musici instrumenti melodia naturaliter potest sedari, & comprimi? Læta enim, & jucunda exhilarant animum; leniunt, ac mitigant animi dolorem, & tristitiam excutiunt.

Satisfit objectioni.

Sed D. Augustinus *lib.2. ad Simplicianum q.*1. D.Gregor *lib.2. Moral.c.6.* D.Theodoretus *qu.38.39.& 54.* Nicolaus de Lyra, & alii catholicè sentientes cum Glossa ordin. 1.*Regum cap.16.* per spiritum malum communiter interpretantur dæmonem, qui utique non vi musici instrumenti per se proximè pellebatur; sed immediatè potestate, & virtute Dei id volentis efficere per Davidem citharam pulsantem: vel mediantibus Angelis sanctis ex merito David, qui laudes divinas in cithara canebat pro salute Saulis; sicut & per orationes Sanctorum frequenter leguntur dæmones expulsi à corporibus obsessis. Melodia etiam ad hoc valebat aliqualiter, non in dæmonem agendo; sed in quantum devotionem David excitabat; ità ut mens ejus magis elevaretur in Deum; sicque ejus laudes ad expulsionem dæmonum magis apud Deum efficaces evaderent. Sic etiam Hælisæus 4.*Regum c.3.* fecit adduci psaltem, ut mens ejus in Deum elevaretur, fieretque aptior ad divinam inspirationem recipiendam.

§. III.

437 Quid melodia citharæ Davidis ageret in Saulem à dæmone vexatum?

VErùm si rem attentè perpendamus, ac literæ sensum proprium enucleare contendamus, nonnè apertè agnoscimus harmoniæ davidici instrumenti vim aliquam inhæsisse naturalem, non ad expellendum dæmonem; sed ad mitigandum, & molliendum vexationem à dæmone excitatam? Mox enim ut à spiritu Domini malo, nempè, dæmone Saul propter mala, quæ egerat, exagitari cæpit, conatus est à Medicis quærere remedium, (ut refert Joseph *lib.6. Antiqu.*) qui ejus considerantes ægritudinem, responderunt, hoc arti Medicorum esse impossibile; sed dederunt quandam alleviationem, scilicet, ut quæreret aliquem psallentem coram eo, & sic leviùs toleraret. *Ecce spiritus Domini malus exagitat te*. Hoc dixerunt servi Saulis, qui erant Medici secundùm Josephum, *Jam tu vides, ò Rex, quòd ista ægritudo non est aliquis morbus naturalis, de quo arte Medicorum sanari queas; sed spiritus Domini malus vexat te; ideò non possumus dare sanitatem; sed alleviationem. Jubeat ergo Dominus noster, & servi tui, qui coram te sunt quærent hominem scientem excellenter psallere cithara, ut quando arripuerit te spiritus Dei malus, psallat manu sua, citharam percutiendo manu, & tunc alleviabitur, ac mitigabitur dolor tuus*. Quis autem planè non videat hujusmodi Saulis servos non aspexisse ad sanctitatem illius, qui debebat psallere coram Saule, quia nesciebant: an futurus esset vir bonus: vel malus; Sed respexisse ad vires harmoniæ: eò quia existimabant, habere efficaciam, si non ad expellendos dæmones: cùm expelli nequeant nisi per virtutem sibi superiorem; saltem ad mitigandum dolorem, ac vexationem à dæmone excitatam alleviandam. De quibus latè Abulensis 1.*Regum c.16.q.39.40.41.*

§. IV.

§. IV.

VIs autem scire, quomodo vim habeat ad mitigandos dolores, alleviandasque vexationes harmonia? Considera doloris, ac delectationis quidditatem. *Dolor enim est conjunctio disconvenientis cum disconveniente cum perceptione ejusdem*, idest, conjunctio nocumenti cum potentia, quatenus ab ea percipitur; qui si inest animæ primò ex carne secundùm partem sensitivam, propriè est passio. Si verò inest animæ secundùm se, & secundùm partem intellectivam, tunc dicitur tristitia, seù afflictio, *quæ* secundùm Augustinum *est dissensio animi in his rebus, quæ nobis nolentibus accidunt*. *Delectatio verò est conjunctio convenientis cum conveniente cum perceptione ejusdem* 1. *Ethic. cap.*8., idest, conjunctio objecti convenientis cum potentia, cui convenit secundùm aliquam proportionem. Quemadmodum autem potentiæ perceptivæ, etsi assistat nocumentum, si non percipit illud, non sequitur dolor, seù tristitia: ita quamvis ei assistat objectum conveniens, si non percipit illud, non sequitur delectatio. 438 Hæc veritas demonstratur in animæ potentiis, & earum objectis.

Cùm tamen alicui potentiæ perceptivæ adest aliquod nocumentum, necessariò illud percipit, causaturque dolor, vel tristitia, nisi sit aliquid, quod impediat perceptionem. Tunc autem impeditur potentia perceptiva à perceptione nocumenti si assistat ei aliquod delectabile, quod præponderet ad nocumentum; & sic quando sunt coram nobis duo, scilicet, delectabile unum; & aliud tristabile; si delectabile sit valdè excellens super tristabile, faciet, quòd non sentiatur aliqua tristitia: vel saltem quòd non sit ita gravis.

Quis autem non experiatur, nisi sit cordis infimi, vires harmoniarum ad se mentis attentionem ità attrahere, quòd à quocunque alio faciliter retrahere valent? Sic possunt alleviare afflictionem sive à dæmone, sive à quocunque alio in homine causatam; quatenus ad se attrahere possunt attentionem, & ab afflictionis retrahere perceptione. Sic etiam cùm cruciatus, quem Sauli dæmon infligebat, esset durus; melodia verò naturaliter causativa delectationis, præsente illa, distrahebatur aliqualiter potentia à nocumenti perceptione; & sic levior fiebat dolor, & afflictio. Non quòd melodia aliquam dolores à dæmone inflictos mitigandi specialem vim haberet: quia tunc directè proficeret contra dæmones: quod supra improbatum est; sed quia in quocunque dolore harmonia hoc efficere habet, nempè, ut non sentiatur dolor, sicut sentiretur, si non adesset harmonia. Hoc tamen potuisset efficere etiam quæcunque alia delectatio: quia quando delectabile, & tristabile simul conjunguntur potentiæ perceptivæ, necesse est, quodlibet illorum minus sentiri: nam pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

§. V.

HOc apertissimè in his elusescit, qui extasim patiuntur: Quia ea, quæ illis revellantur, sunt tam ardua, quòd mens, si alicui alteri operationi sit intenta, ea intelligere non valet; ideò tunc in extasi ab omnibus exterioribus actibus rationalibus cesat Anima, scilicet, à locutione, & communicatione cum hominibus. Cessat etiam ab actibus animalibus, scilicet, sensitivis operationibus: quia sic rapti non vident; nec audiunt; nec odorantur; nec aliam habent sensationem. Cessat quoque totaliter ab operibus naturalibus, nempè, à digestione, & appetitu, & expulsione, & aliis operibus virtutis nutritivæ, & augmentativæ; ideòque si tunc homines occiderentur, non sentirent, sive igne urerentur, sive gladio secarentur: ita quòd nesciunt, an vivant, an sit anima in corpore: vel extra: Cujus veritatis testis probatus est Paulus Apostolus, cujus anima elevata fuit ad videndum secreta altissima, quæ non licet homini loqui; & nesciebat, an anima sua esset in corpore, vel extra; ut ipse fatetur 2.*Cor.*12. *Nescio, an in corpore, vel extra corpus, Deus scit*, 439 Constat in his, qui extasim patiuntur.

Et tunc, ut communiter testantur Patres, vidit divinam essentiam: quæ erat objectum infinitè, & superexcellenter delectabile, quod à perceptione cujuscunque alterius objecti, & à cujuslibet potentiæ operatione impediebat.

§. VI.

440 *Quomodo intelligantur illa verba. Psallente David recedebat à Saule spiritus malus.*

HOc quis non videat evenire cuicunque potentiæ perceptivæ? Quò enim illi præsentatur objectum delectabile intensius, & excellentius, eò potentia magis impeditur à perceptione cujuscunque alterius objecti sive tristabilis: sive non tristabilis. Hoc idem evenire poterit in Saule, si quodcunque aliud delectabile percepisset, quando à dæmone vexabatur, minus dolorem percepisset: sic a liqualiter alleviata, ac mitigata fuisset ejus afflictio. Servi tamen ejus elegerunt harmoniam tanquam remedium magis opportunum.

Cùm autem dicitur, quòd psallente David, recedebat à Saule spiritus malus, dicendum, quòd vel desinebat vexare illum in corpore, ut interim magis cruciaret in mente, illum excitando ad Davidem aggresti, ac novercali odio prosequendum; ac conando, ut è medio tolleret; quòd efferatæ ingratitudinis erat nota. Quod sæpè solet præstare dæmon in obsessis. Cessat enim quandoque à qualibet vexatione corporali: ita ut se liberos reputent; sed interim eos tentat ad aliquod malum perpetrandum: putà vel ad proximos suos odio habendum: vel ad sibi ipsis per desperationem necem inferendam. Vel recedebat à Saule spiritus malus, non viribus harmoniæ; cùm nulla res sensibilis dæmones expellendi vim possideat: licèt possit mitigare, & alleviare dolores, & afflictiones in anima excitatos: ut probatum est. Sed quia Deus sic voluit, ut psallente Davide coram Saule spiritus malus, qui eum exagitabat, ab eo recederet; ideò quiesceret à vexatione propter merita Davidis, ut sic illius probitas, ac sanctitas universo terrarum orbi magis patefieret. Hoc testantur Nicol. de Lyra, & Tost. *in* 1. *Reg.c.*16. Azor. *l.*9. *Mor.c.*16. Jo. Nid. *in suo Præcept.præcep.*2.*c.*5. & Binsf. *de Conf.malef.dub.*3.*concl.*12.

ARTICULUS II.

In Corpore.

§. I.

441 *Medicamina naturalia vim habere saltem mitigandi in corpore morbos maleficos probatur. Ratione.*

PArum quidem esset, si res naturales morbos mitigandi in animâ dumtaxat vim haberent; nisi etiam afflictiones in corpore alleviarent. Ad quid tot congerere medicamina præparantia, purgantia, evacuantia, roborantia? Ad quid tot vomitoria, lenimenta, suffimenta, olea, unguenta, ceronea, emplastra, clysteres, aliaque innumera alexiteria contra morbos maleficos, si cuncta nihil proficerent? Fatendum ergo, artem medicam, ejusque alexipharmaca, etsi ad tollendos morbos veneficos nihil valeat, ad eos saltem in corpore mitigandos aliquid valere.

Ratio favet. Nam omnis causa limitatæ virtutis potest intensiorem producere effectum in materiam magis dispositam, juxta Philosophi effatum 2. *de Anima: Actus activorum sunt in patiente prædisposito.* Quis autem ignoret, dæmonem esse agentem limitatę virtutis; ideòque in homine magis disposito ad vexationem, quam intendit adducere, quàm habente contrariam dispositionem, posse intẽsiorem præstare vexationem? Demus hunc hostem generis humani infensissimum passione melãcholica aliquem vexantem, nemo est qui ambigat, intensiorem, ac majorem in eo esse vexationem, si dispositione ad melancholiam erit affectus, quàm si hujusce disposionis fuerit expers. Si remedia adhibeantur oppositam melancholiæ in corpore dispositionem inducentia, nempè purgationes, syrupi, conservæ, electuaria, pulveres, confectiones, cerata, suffumigia, quibus sanguis purgetur, & cerebrum confortetur, quis dubitat, si hæc

hæc non poterunt humorem tollere melancholicum, pro modico saltem tempore mitigabitur, & alleviabitur aliqualiter dolor ab eo causatus? Nam quemadmodum morbus quandocunque provenit à causa naturali efficacissima, & abditissima, Medicus peritus, & expertus, si non potest ipsum auferre, saltem potest illum aliqualiter mitigare, ac dolorem reddere leviorem; potest enim per pharmaca humores aliqualiter compescere; & quod putridum est, educere. Sic in morbis veneficis, quorum causa est efficacissima, ac Medicis abditissima, nempè dæmon, qui cùm non informet corpus, quod obsidet, ac vexat, non est totus in toto, & totus in qualibet parte corporis, sicut est anima rationalis; sed est in determinata parte corporis: nunc in collo, quod gravissimè torquet: nunc in venis, quas motione spirituum; & humorum extendit: nunc in cerebro, quod aut debilitat spiritibus viam intercludendo subtilitate suæ potentiæ: aut planè perturbat, phantasiam immutando. Si ergo corpori afflicto remedia ex Medicorum arte præscripta adhibeantur, licèt non expellatur causa principalis dæmon totius mali auctor; nec cesset vexatio ex parte dæmonis vexantis; cùm non sit modus in eum agendi naturalis, mitigabitur tamen dolor pro modico tempore, & alleviabitur afflictio aliqualiter ex parte dispositionis subjecti.

442 A simili.

§. II.

ADducatur in medium ad hanc probandam veritatem unus ex lunaticis à Christo sanatus *Matthæi* 17. Fateretur utique se ex divina permissione à dæmone affligi magis, vel minus secundùm variam dispositionem Lunæ; quæ cùm dominium habeat super humida; cerebrum verò hominis inter partes corporis magis sit humidum; magis quoque est aptum ad dæmonis actionem suscipiendam uno tempore, quàm alio secundùm varium motum lunæ. Quidam enim tempore crescentis lunæ magis vexantur: alii decrescente luna: quia dæmon observat opportunam vexandi occasionem, nempe lunaria tempora, ut Dei creaturam, teste D. Hieronymo *in Matth*.4. ac D. Chrysostomo *hom*.56. *in Matth*.17. infamare queat; & in Creatorem blasphemiæ redundare valeant. Hic Lunaticus diceret dubio procul à nemine sanari potuisse, nisi ab eo, qui non venit animas perdere; sed salvare: cùm nec ab ipsis Apostolis propter incredulitatem eorum potuerit liberari: sicut eis Salvator exprobravit. Potuisset nihilominus conqueri de patre suo; quòd priusquam à Christo sanaretur, saltem sibi ab eo adhibita non fuisent remedia corporalia; putà suffumigia, herbæ, lapides, aliaque id generis alexipharmaca, quibus ex aliqua proprietate naturali, facilè potuiset saltem pro modico tempore corrigi dispositio cerebri ex motu lunæ causata; ut non esset tam aptum ad suscipiendam dæmonis actionem; sicque ejus vexatio aliqualiter fuiset mitigata; nec forsan tam sæpè in ignem, & tam crebrò in aquam cecidiset, donec à Redemptore perfectam fuiset consecutus sanitatem. Cùm verissimum sit, multa reperiri corporalia medicamina, quibus in corpus induci potest talis dispositio, quòd afflictio à dæmone causata aliqualiter molliatur, & allevietur: Quam virtutem fortasse habuit fumus jecoris Tobiaci piscis positus super carbones: sic melodia cantus, ac musici instrumenti: sic lapides, petræ, herbæ, quos licet sine incantatione habere dæmonium sustinenti. Ita testantur Nicolaus de Lyra, & Tostatus *in* 1. *Regum cap*.16.& Paulus Burgensis ibi *in Additionibus*. Turrecremata *d*.1. *can. Voluißent* §. *denique* Guilhelmus Paris. *in* 2. *Part. par*.2. *Princ. de Universo cap*.20. Joseph. Angles *in qu. de Arte magica diffic*.8. Albertus *super Lucam* 9. Pelbartus *in Rosario aureo verb. dæmones*, §.83. Angelus, *verb. Superstitio. n*.6. Navar. *sum. cap*.11. *n*.38. Petrus Thyræus *de dæmoniacis toto cap*.48. Azor. *tom*. 1. *lib*.9. *Institut. moral. cap*.26. *qu*.2. Delrius *lib*.2. *Disquis. magic. qu*.30. *& lib* 6. *cap*. 2. *qu*.3. *sect*.2. Suarez 3. *tom. in* 3. *par. qu*.65. *art*.4. *disp*.15. *sect*.4. & Codroncus *lib*.4. *de morbis veneficis c*.2.

443 Exemplo.

Auctoritate Patrum, Theologorum. Canonistarum.

§. III.

444 Ex quibus omnibus planè constat, res naturales sive à Medicis: sive ab exorcistis vel exteriùs applicatas: vel interiùs sumptas: tum simplices, quàm compositas: tam permanentes, quàm transeuntes; solidas, sive liquidas. Vel præparantes tam lenientes, quàm congregantes. Vel evacuantes per vomitum, per poros, urinam, sudorem, ac secessum: Vel roborantes sive per potum, sive per bolos, aut morsellos in dæmonibus nihil operari physica actione sive directè; sive indirectè: neque actione intentionali sensibili, vel phantastica; licèt agere valeant in eos actione intentionali intelligibili, movendo potentiam, ut diximus ad varias passiones. Nec aliquid operari ad tollendum morbum in hominibus, si morbus procedat à causa libera, nempè, dæmone: cùm dæmon facillimè impedire possit illa medicamina, ne suos valeant producere effectus: & quantum quotidie Medicus de morbo, & morbifica causa tollit, tantum ille morbi iterum, & causæ morbificæ producere; & ita omnes Medicorum conatus irritos reddere. Si tamen morbus à dæmone procedat per causas naturales; tunc si ab illarum causarum productione, & excitatione cessaverit dæmon: Medicusque hujusmodi ægritudinis causas perfectè agnoverit; ægrotusque non sit ita debilis constitutionis, ac viribus destitutus, quòd medicinas usque ad debitam operationem retinere nequeat; talis utique morbus per res naturales auferri poterit, sicut & per easdem mitigari in anima, & in corpore.

Conclusio Disputationis secundæ.

445 En habes candide Lector breve, ac compendiosum pro morbis veneficis antidotarium, cujus quàm sit in dæmones ars invalida, potentia impotens, vis imbecillis, virtus indocta, & efficacia inefficax, accepisti. Quidque operari valeat in hominibus vel ad morbos tollendos, si naturales sint: vel mitigandos, si supernaturales, pro viribus digessimus. Modò à quo hujusmodi antidota, & alexiteria ægrotis sint præstanda, & exhibenda, an ab Exorcistis: vel à Medicis, aperiamus.

Determinatur, ad Exorcistam nullo modo spectare medicinas corporales maleficiatis exhibere.

§. I.

Quia ignorant, quæ attendenda sunt In.

Pepo sit, & non homo; vel asini caput habet, lævam in cælum porrigens, & astra indice notans, qui asserat, vel credat, onus remedia corporalia maleficio affectis præparandi Exorcistis incumbere. Quis enim mediocriter sciens ignoret, neminem licitè posse, ac sine peccato artem exercere medicam, nisi in ea sit peritus; ac communiter illius facultatis reputetur idoneus? Qui sic reputari dicitur, si non secundùm propriam voluntatem; sed juxta artis medicinæ scientiam regulatur attentè, ac diligenter considerando, & observando.

Personis.

Primò in personis complexiones corporum, dispositiones humorum, varietates temporum, discretiones sexuum, & varietates ætatum: quia alia medicina danda est debili, alia forti propter constitutionem corporum. Alia cholerico, alia flegmatico: Alia sanguineo, alia melancholico propter diversas dispositiones humorum. Alia in hyeme, alia in æstate; alia in vere, alia in autumno propter varietatem temporum. Alia viro, alia mulieri propter diversitatem sexuum. Alia tandem juveni, alia seni propter varietates ætatum.

Infirmitatibus.

Secundò in infirmitatibus Diuturnitates: quia quantò morbus est diuturnior, ac prolixior, eò fortiori, ac validiori indiget medicina. Diversitates: nam simplex morbus medicina simplici, & per contraria est curandus. Contrarietates: contra enim causam infirmitatum calidam frigida debet esse medicina; & è converso: ita quòd semper contraria contrariis curentur. Quantitates: quia secundùm quantitatem morbi debet esse quantitas medicinæ. Qualitates denique; nam quando morbus cau-

causatur ex repletione, cura debet esse per evacuationem; & è contra quando infirmitas causatur ex inanitione, tunc cura debet esse in restauratione.

Tertiò in medicinis varietatem, nempe quæ medicina sit morbi corporalis ad exteriùs attractiva: quæ immutativa: quæ digestiva: quæ laxativa: quæ constrictiva: quæ, curativa: quæ aperitiva: & quæ sanitatis conservativa. Medicinis.

Quartò in herbis medicinalibus vires: earum qualitatem, ac graduum diversitatem, videlicet, quæ medicinalis sit calida: quæ frigida: quæ humida: quæ sicca, & quanto gradu habeat ista: an in primo; vel in secundo; vel in tertio; aut in quarto. Herbis medicinalibus.

Quintò denique in curis qualitates, & varietates. Nam regulariter, vel saltem ut plurimùm observare debet: Primò, ut cura priùs fiat per dulcia, & lenia, quàm per aspera, & amara. Si verò dulcia non prosint, apponantur amara, & aspera. Secundò quòd medicina amara semper admisceatur dulcibus, ut faciliùs sumi possit. Tertiò cùm plus noceant vulnera intrinseca, quàm extrinseca, priùs adhibenda est medicina ad infirmitatem occultam, quàm ad patentem. Quartò debet ægroto diæta imponi conveniens, à cibis, & à potibus superfluis refrænando, ut sic optatam valeat consequi sanitatem. Quintò tandem post medicinam purgativam, ac post sanitatem consecutam, medicina exhibeatur præservativa, vel per balnea: aut electuaria; ac moderata exercitia. Curis diversis.

Quorum omnium perfectam debet habere notitiam, qui prætendit licitè, ac tuta conscientia, ægrotis medicinas exhibere corporeas.

§. II.

EN modò mi curiose Exorcista, qui in alienam messem falcem mittere præsumis: edissere mihi; quis te docuit, agnoscere, corporum constitutiones, dispositiones humorum, temporum varietates, & id generis in personis necessariò attendenda? Cujus Doctoris præceptis fuisti imbutus ad discernendum infirmitatum diuturnitates, diversitates, contrarietates, quantitates, & qualitates? In qua palæstra secernere didicisti medicinas attractivas ab immutativis: digestivas à curativis, laxativas à constrictivis: aperitivas à conservativis? Quas pharmaceuticas institutiones, pharmacopæas, sive antidotaria pervolvisti, ut herbarum medicinalium vires, qualitatem, ac graduum diversitatem probares? Quanto tempore ægrotorum curis operam navasti, ut de eorum qualitatibus, ac varietatibus periculum faceres; ægrotisque necessaria ad sanitatem consequendam, ac conservandam præcepta traderes? A quo Collegio, vel Universitate concessa est tibi medendi facultas? Quid respondes ad hæc? Reddis Harpocratem. Nonne vides dum secundùm tuam propriam voluntatem, non sequendo artis medicinæ regulas ægrotis medicamina exhibere præsumis, cæcus es, & dux cæcorum? Cæcus, inquam, quia operaris sine lumine rationis: nec artis medicæ scientiam, ac præcepta calles. Et licèt videaris in cælum lævam porrigere; astraque indice notare, dum cælestium influxuum, ac rerum medicinalium exploratorem, expertumque te jactitas, te prodis caput asini habentem: quia non capit mens tua res humanas: nec sensus res divinas; abuterisque ratione ad intelligendum; atque ipso corpore ad operandum. Fis dux cæcorum: Nam ægroti dum ad te confugiunt existimantes propriis consulere morbis, cæci sunt, ac palpitantur in tenebris, fiuntque Corebo stultiores; Nullum enim discrimen ponunt inter album, & nigrum, inter lyncem, & talpam, inter lusciniam, & upupam. Hinc sequitur: *Dum cæcus cæco ducatum præstat, ambo in foveam cadunt*: ut Jesus servator noster admonet *Matth.* 15. Exorcista in foveam lethalis culpæ: Ægroti necis corporeæ.

446 Ideo dum vult falcem mittere in alienam messem.

Fit cæcus & dux cæcorum.

§. III.

447 Ut cæcus cadit in foveam lethalis culpæ. Quare cadat?

EXorcista in foveam tunc cadit lethalis culpæ: cùm ex notabili ignorantia, vel imperitia in sua cura nocet infirmo. Facit enim contra illud: *Non occides de pæn. d.1. c.homicidium*, ubi teste D. August. *libr.19. contra Faustum c.23. Aperuit Dominus omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidii genere deputari*. Et secundùm Ricardum tenetur infirmo ad æquivalens, ex quo non potest resarcire principale; immò etiamsi sanitas sequatur, peccat mortaliter: quia exposuit se periculo peccati mortalis, idest, operi, unde sequi potest notabile damnum proximo. Ita docet Silvester. Nec eum excusat ignorantia: ut vellet Ovidius *Epist.9.*

Præteritæ veniam dabit ignorantia culpæ.

Neque involuntarium detrimentum: quia licèt hoc non intendat, nec velit directè; Voluntariè tamen exponit se ad illud, unde hoc natum est sequi, ut habetur 15.*q.1.cap. Merito. & §. obiicitur de Lamech:* quia non sequitur traditiones artis: ut notat Petrus *in auct. Sed hodiè, C. de Judiciis*, ideò ejus imperitia, & ignorantia culpæ annumeratur, *L. si quis fundum* §. *Celsus ff. loc. & L. imperitia ff. de reg. jur.* Hoc tamen Panormit. *in cap. ad aures de ætat. & qualit.* limitat, quando assumit officium voluntariè. Secus, si ex necessitate bona fide fecit, quod potuit deficientibus Medicis. Ita sentiunt etiam Silvest. *verb. Medicus q.*1. & Jacobus de Grassiis *lib.2. Decision. aurearum cap.61.n.57.*

Quando excusetur?

448 Non excusatur, eò quia talia adinvenerit remedia descripta.

Nec ipsum juvat alia excusatio; nisi quòd medicinæ in libris sic ordinatæ inveniuntur. Sed & in hoc suam ipsemet Exorcista prodit ignorantiam, dum medicinas legens in libris sic ordinatas, documenta præposita pro talium medicamentorum usu necessaria prætermittit; legitque antecedens sine consequente; vel consequens sine antecedente. Vel nescit connectere antecedens cum consequenti. Vel non novit distinguere inter propositiones de possibili, & de facto: inter universales, ac particulares inter indefinitas, & singulares; ideò in penè innumeros incidit errores: ac tam imprudenter circa hoc se gerit, quòd sine aliqua cognitione: an talis persona sit maleficiata: vel aliqua naturali laboret ægritudine, prædictas medicinas, quas descriptas in libris reperit, illis præbet; & quot videt infirmos, tot maleficiatos esse judicat.

§. IV.

449 Apud Valerium Polidorum.

AN fortasse mi Exorcista talia præbes ægrotis medicamina: quia apud Valerium Polidorum *par.2. Dispers. dæmonum*, varia remedia corporalia maleficiatis applicabilia invenisti? Sed cur non legisti præfationem, ubi *cap.9.* invenisses: *Unicuique experto in sua arte credendum esse; & ex Dialecticis omnes approbant sapientes: Idcircò Sacerdotes, & Exorcistas ægrotis consulere debere, apta à Medicis suscipere remedia, ut ab ægritudine releventur: quia secundùm complexiones diversas, diversa quoque vel diversimodè saltem remedia sunt applicanda: Sacerdotum autem non est, neque Exorcistarum super complexiones diversas judicium ferre. Non enim talium munus est, nosse: an frequens dolor capitis, siccitas oris, & linguę ex paucitate salivę, asperitas gulę, amaritudo gustus, sitis, appetentia ciborum torpens, amaritudo vomitus, caro attenuata, vigilia longa, dormitio brevis, & urina ignea, citrina, tenuis, & clara arguant choleram in patiente. Sive si oculi sępè lachrymas fundant; pręcipuè manè; atque somnolentia graves sint, os madidum saliva refertum: lingua cum gula humida, appetitus ciborum, ut pręcipuè potus defectus, digestio tarda, nares superfluis abundantes, caro mollis, urinaque alba flegmatum inundantiam indicent. Vel forsitan si ardor ventriculi, frigiditas carnis, mordacitas ciborum canino more voratorum, hebetudo operis, suspiciositas cordis, frigiditas pedum pręcipua, solitudo, tristitia, tenacitas, & ira mentis; atque urinę nigre-*

Qui etiam docet ex accidentibus cognoscere humorem peccantem.

nigredo aliquantulum ruffa ad viriditatem, vel palliditatem tendens melancholiam præseferant. Aut si rubra facies, dulcedo saporis ex ore profluens, vesiculæ oris, & labiorum, pectoris ardores, gratitudo comestibilium, brachiorum præcipuè pruritus, optima digestio, pinguitudo corporis, atque urina rubea, & paululum crassa testimonia sint dominii sanguinis. Quemadmodum nec partium corporis temperamenta discernere, ut potissimùm cerebri, cordis, epatis, pulmonis, & ventriculi; sed nec generaliter dispositionem contemplari: vel indispositionem corporum, & eorum sanitatem, vel ægritudinem: cùm, inquam, talia minimè Sacerdotum sint, sive Exorcistarum. Hæc ille.

§. V.

AN facilè hujusmodi remedia præstare consueveris: quia in Complemento artis Exorcisticæ Zachariæ Vicecomitis varia reperisti disposita alexipharmaca corporalia tam generalia, quàm particularia diversis maleficiorum infestationibus necessaria? Nonne & ipse *part.* 1. *ejusdem libri doctrina undecima* prius admonet. *Cùm non sit ponenda manus in messe aliena, Exorcistæ omninò observent, ne dicta, aut alia medicamina corporalia alicui tribuant inconsulto Physico, cujus proprium est, cognoscere morbum, & ejus speciem, robur, debilitatem, temperiem naturalem, ætatem, mores, situm, magnitudinem, sensuumque proprietatem; & externa omnia, quæ hominem affligunt: ut tempus, regionem, medicamentorum diversitatem, ac cætera hujusmodi?* 450 Apud Zachariam Vicec.

Idipsum animadvertunt Maximilianus ab Eynaten *in Manuale Exorcismorum p.* 1. *instruct.* 3. Florianus Canalis *p.* 3. *c.* 2. *Modi cognoscendi, & sanandi maleficiatos*. Thomas Sanchez *lib.* 2. *in Præcepta Decalogi cap.* 42. *n.* 31. cæterique omnes, qui de remediis corporalibus tractant, admonent etiam, non esse munus Exorcistæ, remedia exhibere corporalia; sed hoc peritis debere Medicis committi. 451 Maximilianum ab Eynaten Florianum Canalè.

Unde de hujusmodi Exorcistis valdè conqueritur Hieronymus Menghus Vitellianensis Exorcista, qui *in sua Fuga dæmonum cap.* 10. sic ait: *Inimicus ille humani generis procurat ipsam adjurationem infamare, & destruere nititur mediante ministerio aliquorum ejus ministrorum, qui nomen Exorcistæ iniquè, & impiè sibi usurpant, illos instigando ad faciendum quædam, quæ nec alicui christiano simpliciter convenire possunt. Ab ipsis enim dæmonibus, vel à nimia sua præsumptione ducti, & impulsi sine consensu Medicorum medicinas, pharmaca ordinare, & infirmis præbere non verentur. Et hoc faciunt: quia sic ordinatum in libris hujus artis inveniunt, quibus sæpè multa scandala, corporibusque noxia eveniunt; in quo suam omnibus patefaciunt ignorantiam, ac imperitiam.* Hieron. Menghum, Sed hi docent, talia remedia non ab Exorcistis sed à Medicis exhibenda.

Nec tantùm ignorantes; sed & pecuniæ servientes, & avaritiæ studentes se ostendunt. Nam instar circulatorum aquas, oleum, & pulveres, aliosque liquores vendunt Maleficiatis ad ipsorum maleficiales curandas infirmitates; nihilque honorem Dei, & clericalem dignitatem existimantes, de Exorcistis, qui deberent esse, evadunt simplicistæ, pseudomedici, & circulatores, hanc, vel illam herbam contra dæmones quærentes, medicinas, pulveres, & hæc similia maleficiatis, ac vexatis absque aliquo consilio Medicorum præbentes etiam contra præcepta, regulas, & ordines in libris hujus præscripta temerariè sibi officium Medicorum usurpant: sic mundum scandalizant: hoc sacrum exercitium deturpant, & reputationem, honoremque à veris Exorcistis auferunt; ideò jure meritò dici possunt in foveam cadere lethalis culpæ, præter irregularitatem, quam incurrunt, dum cum ipsis spiritibus immundis quandoque etiam animas quorundam ex ipsis corporibus excutiunt. 452 Unde Exorcistæ hujusmodi pharmaca tradentes nedum ignorantes; sed avaritiæ studentes se produnt.

§. VI.

453 Ægroti verò cadunt in foveam necis corporeæ. Hoc teſtantur Cornelius Gemma.

HInc & ægroti incidunt in foveam necis corporeæ. Experientia enim rerum magiſtra docet in dies, eorum, qui ab hiſce Exorciſtis, Religioſis, mulierculis, aliiſque id generis pſeudomedicis alexipharmaca ſumpſerunt, puta, antimonium præparatum, catapotiam, ſcammonium, elleborum, colicynthidem, ac cætera hujuſmodi medicamina pro ſanitate conſequenda: plures feſtinanter viam univerſæ carnis eſſe ingreſſos. Comprobatur exemplo relato à Cornelio Gemma *lib. de div. natur. charact.* Quidam Medicus Anglus ex Paracelciſtico genere alioqui in arte chymica valdè inſignis febre quadam detentus unà cum uxore tum huic, tum ſibi ipſi porrexit antimonium præparatum, ut vocant. Illa quidem celeriter in maniam fortiſſimam verſa vitam cum morte commutavit. Hic autem primò conqueſtus inſomnia, vigiliaſque continuas à dejectione non pauca ante ſeptimum diem in delirium venit: à delirio ſtatim factus eſt epilepticus: ex epilepſia in coma lethargicum incidit, cui quid apoplecticum miſceretur. Eo ſopore detentus triduum rurſus ad inſaniam rediit, horrendoque furore agitatus non multò poſt expiravit, & à communi lecto communem uxori tumulum eſt ingreſſus.

Zacch. Vicec. Hac de re fatetur etiam Zacharia Vicecomes *in Complem. art. exorciſtas loco citato* ſe vidiſſe aliquos Exorciſtas ſine conſilio Phyſicorum medicamina ægrotis exhibentes, eos occidiſſe. Unde etiam Alexander Albertus *in ſuo Malleo dæmonum in epiſt. nuncupata: Documentum ad vexatum* ſic eum admonet: *Te hortor, ſi quis Religioſus tibi vellet corpoream aliquam propinare medicinam, quòd eam omninò reſpuas; nec ullo modo ſumas: quia ego propriis oculis vidi nonnullos juvenes veſpere à quodam Religioſo aliqua ſumpſiſſe medicamina, qui poſt ſex, vel ſeptem horas ultimum objere diem, quod mihi maximum fuit ſcandalum.* Hoc idem eveniſſe in territorio Bergomenſi egomet audivi. Quare cùm maleficio additur morbus naturalis ſive à cauſa naturali, ſive à dæmone excitatus, infirmus ſe committat Medico, qui diſponat ſicut expediens judicaverit, Et licèt varii Auctores ſuis Exorciſmariis varia corporalia appoſuerint medicamina; multas tamen circumſtantias addiderunt: quæ nec obſervantur, nec intelliguntur à multis.

Alex. Albert.

§. VII.

454 Tandem Exorciſtis hoc munus prohibetur.

SEd eſtò Exorciſta plenam, ac perfectam habeat artis medicinæ notitiam, adhuc ſibi onus medicinas corporeas exhibendi non incumbere, nemo eſt qui ambigat. Clericis enim, qui ſunt in ſacris: vel etiam in minoribus conſtitutis, dum tamen ſint ſufficienter beneficiati ſecundùm Raynutium non licèt operari in medicina phyſica, niſi gratis pro miſerabilibus perſonis, vel conſanguineis; nec tunc ubi poſſet eſſe periculum. Quod etiam in clauſtralibus diſtrictius eſt obſervandum: ut habetur *in titulo: Ne Clerici, vel Monachi ſæcularibus negotiis ſe immiſceant.* Præcipuè autem officium Chirurgi, quod inciſionem, vel aduſtionem requirit, ſecundùm eundem eſt clericis interdictum *c. ſententiam. Ne Clerici, vel monachi, & c. tua noſ. de homicidio volunt.* In quibus capitulis licèt non videatur dici niſi de exiſtentibus in ſacris; tamen idem poteſt intelligi de exiſtentibus in minoribus beneficiatis ſecundùm Panormit. *in d. c. ſententiam arg. c. 1. de poſtulando.* Et contrahit talis clericus irregularitatem, quam non contraheret laicus: ut ait Sylveſt. *verb. Medicus q. 2* quia dat operam rei illicitæ: ſi moritur æger ejus cauſa.

A lege canonica.

Ab Eccleſiæ ritib.

Hoc idem in Rituali Romano, ubi de forma exorcizandi obſeſſos, Exorciſtis cavetur his verbis: *Caveat proinde Exorciſta, ne ullam unquam Medicinam infirmo vel obſeſſo præbeat: aut ſuadeat; ſed hanc coram Medicis relinquat.* De his vide infra diſp. 4. n. 707. & ſequentibus.

Cùm

Cùm ergo in medicam artem exercente tot rerum postuletur cognitio; Clericique hujusmodi exercere munus inhibeantur. Quisnam Exorcistarum hanc sibi audeat assumere provinciam? Nemo sanè, nisi insanæ mentis ignorantiæ tenebris obrutus, & obcæcatus, avaritiæque stimulis agitatus, & excitatus.

§. VIII.

QUare si Exorcistarum non est, huic incumbere oneri, illud subire Medicorum esse, indubitanter asserimus; qui rectè se gerere debent in remediis assignandis tam corporalibus, quàm spiritualibus. 455 Concluditur, ad Medicum spectare.

In corporalibus remediis censebitur Medicus perfectè suas implere partes, debitoque perfungi officio, si practicè sequentia observabit monita.

Primum. Sciat, se teneri ægroto adhibere, si potest, medicinam certam, relicta probabili, & dubia: quia tenetur ratione sui officii, & charitatis ægrotantis saluti prospicere, & nullo modo eum periculo exponere; meritòque infirmus conquereretur de Medico potente securum medicamentum adhibere, si adhibet solùm probabile. Ita sentiunt Bonac. *disp. de legib. q.*4. *punct.*9. Ferdinandus à Castro *disp.* 2. *de conscient. opin.* Aliique Apud Bonac. *loco citato*. 456 Qui tradere debet si potest medicinam certam relicta probabili, & dubia.

Secundum. Quando nullum est medicamentum certum, probabile debet adhibere. Et quando nullum adest probabile, dubium tenetur adhibere: dummodò sit certus, medicamentum minimè nociturum: quia tunc nulli periculo infirmum exponit. Et ex alia parte potest illo remedio adhibito ab ægritudine liberari. Quam veritatem fatetur Thomas Sanchez *lib.*1. *in præcept. Decalogi cap.*9. *n.*42. cum Valentia 2. 2. *disp.*3. *q.*10. *punct. col.*665. 457 Si non adest medicamentum certum, probabile adhibeat.

Tertium. Illicitum esse sciat, experientiam facere de medicamentis: An sint salutaria, vel noxia, etiam in ægrotis desperatis, tum quia nemini licet, morte proximi scientiam consequi, tum etiam quia sic operans dubius est: an mortem acceleraturus sit medicamento; idcircò quantum ex se accelerationem intendit, & consequenter peccat. Sic docent Azor *lib.*2. *Institut. Moral. cap.*17. *qu.* 11. Cordub. *lib.*3. *qu.*5. Anton. Perez *certam.*10. Scholiast. *n.*87. Villalobos *tom.* 1. *summ. tract.*1. *difficult.*16. *num.*1. *&* 4. Vasquez 1. 2. *disp.*64. *c.*4. Salas *ibidem tract.* 8. *disput. unica. sect.*14. *num.*136. Sanchez *loco cit. num.*38. Ferdinandus de Castro *loco citato*. 458 Non licet facere experimentum de medicamentis.

Quartum. Illicitum esse noverit, medicamentum applicare, de quo dubius est omninò, an nociturum, vel profuturum sit; sed necessariò requiri: vel quòd certus sit, non obfuturum; vel quòd probabile sit, profuturum, licèt de salute ægri desperaretur. Ratio dictat: quia applicans medicamentum, de quo nullam probabilitatem habet, esse profuturum: sed potiùs dubitat, an nociturum; quantum est ex se applicat causam efficacem mortis; ideòque illicita est talis applicatio. In dubiis enim tutior sequenda est via; cujusmodi est relinquere infirmum naturæ, & Creatori, quàm Medicinæ exponere, de qua nescit. Ita *de homicid. cap. petitio. & cap juvenis de sponsalibus*. Idem est enim, quòd de medicamentis facere experientiam in ægrotis desperatis, quod supra illicitum esse, demonstratum est. Huic positioni se subscribunt Abbas *in c. tua nos. de homic. §. ad ultim. n.*4. Innoc. *ibi. num.*1. Ant. de Butrio *num.*15. Sylvest. *ver. Medicus qu.*4. *dict.*1. Angelus *num.*2. Sayrus *in Clavi regia lib.*1. *cap.*20. *n.*6. 9. 10. *&* 11. Salas, Azorius, Perez, Villalobos, & Corduba *loco citato* contra Sanchez, Valentiam, & Bonacinam *loco citato*. 459 Non licet tradere medicamentum de quo dubius est, an nociturum, vel profuturum.

Verùm utcunque Medico probabile sit, remedium profuturum, poterit illo uti: ut ferè omnes Doctores supra relati tenent, quia tunc non morali periculo mortis infirmum exponit; sed probabili spei salutis.

Quintum. Sibi licitum esse non ambigat, medicinam alicui propinare, quæ directè est causa salutis, ac vitæ unius, licèt indirectè sequatur mors alterius. 460 Potest tradere medicinā

Quamvis enim contrarium sentiant Silvest. *verb. Medicus q.*4. Navar. *cap.*25. *num.* 62. & Archidiaconus; & videatur communior sententia. Attamen mihi non arridet. Nam licèt non possit propinare pharmacum, putà prægnanti, per quod directè excludatur, aut occidatur fætus: quia est intrinsecè malum, ubi occisio est innocentis. Est tamen licitum, & ab omni scrupulo liberum, agere ad salutem matris pro se, & directè, etiamsi inde sciatur futura fœtus suffocatio, & mors: quia mater non potest aliter vitam servare.

quæ directè est causa salutis unius, & indirectè mortis alterius.

Ratio favet à simili. Primò, quia si matri prægnanti occurrat taurus, aut aliqua fera licet illi currere velociter, etiamsi evidenter sciret, statim secuturum abortum; quòd si licet fugere, potuit etiam sumere pharmacum; & Medicus illud porrigere. Secundò certum est, licere innocentes etiam cognitos occidere, cùm immixti sunt nocentibus ad victoriam consequendam; ergo multò magis licebit ad servandam vitam, pharmacum prægnanti propinare; quia utrumque est per accidens.

Huic sententiæ calculum album addunt Bannes 2. 2. *q.*44. *art.*1. *dub.*11. *in medio. qu.*64. *art.*2. *de homicid. sub finem.* Petrus de Aragonia 2. 2. *qu.*64. *art.*7. Lopez *cap.* 17. *casu ultimo.* Et Lazarus de Lancellottis *in novis addition. ad Silvestrum Prieratem verb. Medicus.*

Ad rationem verò, quæ ex D. Paulo Roman. 3. afferri solet. *Quod non sunt facienda mala, ut eveniant bona.* Dicimus, quòd non licet facere malum, ut eveniat bonum. Licitum tamen est, facere bonum, quamvis sequatur malum: ut hoc casu fit.

461 Sextum. Licitum esse non ignoret, applicare infirmo medicamentum, quod existimat probabile; sed in aliorum opinione probabilius, & securius, quàm in sua propria. Potest enim deponere propriam opinionem, & aliorum sententiæ adhærere: ut sentiunt Aragonius 2. 2. *quæst.*63. *art.*4. *dub. penult.* Azor. & Salas *loco cit.* cum Sanchez *lib.*1. *in præcepta Decalogi cap.*9. *n.*42. & Navarro *c. Si quis autem de pœnit. dist.*7. *n.*74. *&* 75. *in solut. ad* 3.

Potest tradere medicamen, quod existimat probabile, licèt probabilius tantùm de mente aliorum.

Simpliciter autem loquendo Medicus in adhibendis, & applicandis remediis, ac medicinis non potest sequi opinionem probabilem, relicta opinione, quæ vel sibi: vel saltem aliis videtur probabilior, & tutior; sed hanc tenetur sequi, relicta minus probabili. Ita sentiunt Bonacina *de Legib. disput.*2. *quæst.*4. *punct.*9. *num.*22. Becanus, Suarez, & Sanchez ab ipso Bonacina relati. Absolutè autem illum peccaturum docet *Sotus lib.*3. *de justitia quæst.*6. *art.* 5. *ad* 4. Michael Salonius 2. 2. *quæst.*63. *art.*4. *controvers.*2. *ad* 2. & Vasquez 1. 2. *disput.* 64. *cap.*4. Ratio eorum est, quia imprudenter agere videretur in re tam gravi salutem proximi in discrimen adducendo relicta probabiliori, & tutiori sententia. Tum quia tenetur ritè fungi proprio officio quantum potest cum minimo proximi damno, & periculo. Quis enim ignorat, quemlibet teneri ex justitia: aut saltem ex charitate curare ne damnum alteri ex sua opinione sequatur?

462 Verùm non inconveniens videtur oppositum sentiri, nempe posse Medicum quoad medicamentorum applicationem relicta opinione probabiliori, minus probabilem sequi. Favet ratio. Est enim in confesso apud omnes D. D. mox citandos: Quotiescunque fit comparatio inter opinionem, & opinionem posse in administratione sacramentorum, relicta opinione probabiliori, operari juxta opinionem minus probabilem. Docent Mercado *lib.*2. *de contractibus cap.*1. Medina 1. 2. *qu.*18. *art* 6. Vasquez *d.*62. *cap.*4. *num.*14. Valentia 1. 2. *disput.*2. *q.*12. *punct.*5. *&* 2. 2 *disput.*5. *qu.*7. *punct.*4. Gutierres *quæst. canon. lib.*1. *cap.*13. *num.* 23. Suarez *de Censuris disput.*40. *sect.* 5. *num.*6. *& tom. de pœnit. disput.*22. *sect.* 8. *num.*6. Henriquez *libr.*14. *de irregular. cap.*3. *num.*3. Azorius *tom.*1. *lib.*2. *cap.*16. *qu.*2. 3. *&* 4. *& cap.*17. *qu.*7. Bannez 2. 2. *qu.*10. *artic.*1. *dub.*3. *in objectione contra* 4. *conclusionem.* Navarrus *lib.*3. *de restitut. in nova editione cap.*1. *dub. penult.* & ibi Michael

[illegible]mm òvide[illegible]r posse opinionem minus probabilem sequi relicta probabiliori.

chael Salon.*controv.2.conclus.4.* Lopez 1.*par.instructorii c.*120. *&* 287.Ledesma 2. *tom. summæ tr.*8.*c.*22. Salas 1.2.*q.*21.*tr.*8.*disp.unica sect.6.n.65*.Sayrus *clavi regia lib.*1.*cap.6. nu* 4.*& de Censuris c.*155.*n.*4.*&* 8. Lessius *lib.2.de justitia, & jure c.29.dub.8.n.68.* Sanchez *de Matrim.lib.2.disp.*41.*num.*30.*lib.*3.*disp.*20. *n.*4. *lib.*8.*disp.6.nu.*18. *& in summa lib.*1.*c.9.nu.*14. Basilius de Leon.*de Matrim.lib.*10.*c.*15.2.*tom.de Beneficiis p.*11.*nu.*361. & Granado 1.2.*disp.*4.*sect.*3.*n.*23.*tr.*12.

Quemadmodum ergo in administratione sacramentorum, ubi agitur non tantùm de reverentia sacramenti; verùm etiam de salute animæ, minister potest relicta opinione probabiliori sequi opinionem minus probabilem, idem proculdubio fatendum in medicamentorum applicatione, ubi agitur de sanitate corporis. Nam quod aliis fas est, Medicis denegari non debet. Huic positioni favent Azorius *p.*1.*Instit. Moral.lib.*2.*c.*17.*quæsito* 11. Aragonius 2.2.*qu.*63.*art.*4.*dub.penult.* Joannes Sanchez Abulensis *disp.pract.disp.*44.*n.*36. 463 Patet à simili de Sacramētorum administratione.

Ad rationes eorum dici potest: Medicum salutem proximi in discrimen non adducere; nec operari contra justitiam: vel contra charitatem, cùm juxtà suam conscientiam applicet id, quod salutiferum fore probabiliter arbitratur. Quod autem ex probabili ratione, & causa fit imprudentia, & temeritate vacat; proindè Medicus nullum in ea re admittit peccatum. Nec majus damnum, aut periculum ægroto infertur, sequendo opinionem probabilem relicta probabiliori: quia nulla habetur certitudo de operatione Medicinæ; sed ejus vis consistit in disputat. Si enim medicamentum esset certum; tunc Medicum teneri ex charitate, & justitia illud applicare relicto probabili, & nos indubitanter asserimus, quia certum est tenendum, & dimittendum incertum ex Regulis juris. At cùm Medicus nullam habet certitudinem de medicamento, sufficit, quòd habeat aliquam rationem probabilem, illud profuturum.

Unde *ratio, seù opinio probabilis est illa, juxta quam operans nec temeritatis, nec imprudentiæ notam incurrit.* Ideò quemadmodum in speculativis illa est opinio probabilis, quam absque deceptionis, & erroris periculo amplecti licet; ita in moralibus opinio probabilis est, quam absque peccandi periculo sequi licet, quippè nullus ad melius, atque perfectius amplectendum astringi debet: quia cùm omnimoda aliquando de rebus certitudo haberi nequeat, ad eam Deus minimè nos obligavit; sed ad operandum cum morali certitudine, qualis in opinione probabili reperitur. Nanque intolerabile onus, ac multis scrupulis expositum esset, si opiniones probabiliores investigare teneremur. 464 Quid sit opinio probabilis?

Septimum. Quamvis inter opiniones medicorum secundùm rationem speculativam opinio aliqua appareat probabilis, si tamen oppositum ex longa experientia, & observatione colligi possit; in eo eventu opinionem probabilem speculativam contra experientiam sequi non licet; etiamsi aliud remedium non sit. Id, quod singulare est in arte medicinæ; siquidem experientia longa opinionem oppositam omninò improbabilem reddit. Unde si quis ea uteretur contra experientiam, reus esset homicidii propter periculum, cui se exponit: ideòque in tali casu ægrotus relinquendus est divinæ providentiæ. E contra verò si aliquis Medicus longa experientia certus sit de aliquo remedio quamvis speculativè convictus sit ad partem oppositam, quæ plurimorum judicio comprobatur, temeritatis arguendus non est, si propria experientia ducatur, quæ certior est quacunque ratione. Ita etiam sentit Sayrus *clavi regia lib.*1.*c.*10.*n.*12. 465 Magis sequi debet lōgam experientiā quàm opinionem probabilem.

Octavum. Meminerit Medicus, non sufficere, quòd debita, & competenti scientia sit preditus, putà naturali philosophia; at si possibile est, (ut admonet Homobonus *de humanæ vitæ statibus par.*2.*cap.*8.*num.*2. *ex Hippocrate, & Galeno*) Astrologia probè instructus sit, ut generatim populi ingenitos mores notos habeat: quandoquidem ex variis cæli locis, aspectibusve diversæ corporum, morumque contemperationes ingenerantur. Verùm etiam debet esse diligens in revidendo libros, in visitando infirmum, in qualitatem rerum medicinalium, & hujus- 466 Sit diligens in Studendo. Visitando infirmum aliaque suo muneri spectātia adimplendo.

hujusmodi agnoscendo: quia si ex ejus negligentia, vel imperitia sequatur mors, est irregularis, & peccat mortaliter. Similiter peccat si sequatur magna aggravatio infirmitatis sine morte. Debetque habere intentionem justificatam, ut non intendat lucrari cum alteriùs jactura: ut habetur *cap. nemo de Regulis juris in 6.* Unde curatio quàm citissimè potest, debet terminari. Et si curam extendit, & prolongat ad lucrum, peccat mortaliter; & illud plus restituere tenetur. Sicut etiam si permittat aromatarium ponere in confectione medicinæ species non sufficientes propter vetustatem: vel alium defectum, ut ipse plus lucretur, peccat graviter; & tenetur uterque infirmo restituere pro damno illato. Si tamen medicinam secundùm artem dedit, & omnem debitam diligentiam adhibuit, non imputatur ei, si ex defectu specierum: vel admixtione alia sit nociva.

Sic etiam si Chirurgus sit peritus, & diligentiam adhibeat, non est in culpa, si infirmus propter inconsuetam dispositionem venarum: vel insolitum timorem, aut tremorem moriatur; ut colligitur *ex cap. ex litteris de frigidis, & maleficiatis.*

Quia autem persæpè solet dæmon medicinis miscere aliquid virtutem medicinæ impediens nemine vidente, & advertente, quod facit oppositum producere effectum; ut exemplis à pluribus comprobatur: ideò, ne Medicus decipiatur, & infirmus periclitetur, utile, ac proficuum erit, ut antequàm applicentur; vel sumantur, priùs benedicantur ab Exorcista, vel alio Sacerdote juxta illud Sancti Alexandri Papæ hujus nominis primi. *Elementa quoque divinis apta usibus, & humanis necessaria infirmitatibus sacrate, infirmos curate, & cætera, quæ ad vos pertinent, diligenter perficite.*

467 Nō licet dare medicinā corporalem contra salutem animæ.

Nonum. Nunquam licèt Medico dare medicinam corporalem contra salutem animæ: quia præposterus ordo est, corpus animæ præferre. Et ne faciat, præcipitur ei sub pæna excommunicationis *cap. cùm infirmitas de pœnitent. & remissionibus.* Unde est mortale peccatum consulere fornicationem: vel ebrietatem secundùm Archiepiscopum, & hujusmodi; idem secundùm Joannem Andream si dicat: *Non consulo tibi; tamen si accederes ad aliquam mulierem sanareris*; quod intellige, si hoc dicit in fraudem legis, idest ea intentione, ut hoc faciat: quia reverà hoc est consulere, idest, ostendere, quid sit faciendum.

Similiter si hoc dicit, non in fraudem; sed tamen ex imprudentia hoc dicit illi, de quo debuit verisimiliter cogitare, quòd eum exponebat periculo sic faciendi: quia hoc est scandalizare pusillum. Tales enim sunt illi Medici, qui sine causa abstinentias carnium, vel Ecclesiæ jejunia dissuadent: aut dispensant in talibus ex aliquo vano respectu, vel mentis dissolutione, qua talia negligunt, aut quod pessimum, fortè contemnunt. Secùs si id faciant ex causa rationali credita, vel saltem dubitata. Ita sentiunt Sylvester *verb. Medicus qu.*4. Graffius *lib.*3. *Decision. aurearum c.*14. Busæus *in lib. de statib. hominum.* Sayrus *Clavi regia lib.*1.*cap.*10.*nu.*21.

468 Tenetur medicare paures charitatis ergo: cùm solvere non valent.

Decimum tandem. Semper ante oculos mentis habeat Medicus illud principium generale legis naturæ: *Quod tibi vis fieri, alteri feceris.* Nec non Servatoris nostri, & Judicis supremi verba *Matth.*25. quibus in die Judicii reprobis, ac damnatis inhumanitatem in pauperes exprobabit dicens, *Infirmus eram, & non visitastis me*, quod tunc *mihi non fecistis, quandiù uni de his minoribus*, idest pauperibus *non fecistis.* Ideò pro certò sciat Medicus, teneri, pauperibus non valentibus solvere, gratis mederi; immò etiam solvere medicinas, si ipse, potest, & ipsi sunt impotentes secundùm Glossam *dist.*83.§.1. quia plus debet valere apud Medicum vita illius pauperis, quàm propria pecunia, ut habetur *c. non satis d.*86. Ita Navar. *c.*25.*n.*60. Filiucius *tr.*28.*p.*2.*c.*10.*q.*6. Ægidius Trullench *exposit. Decal. lib.*4.*c.*1.*d.*11.*n.*6. Sed intellige quando nec per se, nec per alios magis conjunctos, nec per eos, qui magis possent, valent curari.

Quan do ad id teneantur.

Non tamen tenetur Medicus, eos quærere; sed sufficit, si occurrentibus, aut se vocantibus subveniat, quia remissio salarii, & medicinarum impensa eleemosyna quædam est, in qua attendenda sunt fides, causa, locus, tempus, modus, necessitudo, ætas, debilitas, & conditio.

Sed

Sed quid, si infirmus dives est; sed tamen ex avaritia nihil vult solvere Medico? Nunquid gratis tenetur eum curare? Videtur, quod non, cùm nemo de suo cogatur facere beneficium *c. precariè* 10.*q*.2. Medicusque licitè possit recipere mercedem. *c. non sanè* 14.*q*.5. 469 Divites nolentes solvere.

Verùm fatendum est, Medicum teneri, eum curare suis impensis; si alius ei non medetur, secundùm Glossam ibidem. Sed tamen poterit repetere expensas, si convaluerit, quia utiliter gessit negotium ejus *L. Pomponius ff. de negotiis gestis*. Immò etiam si moriatur æger, repetet impensas ab hæredibus, quia sufficit, si utiliter cæpit gerere, licèt effectus non sit secutus *ff. eodem. L. an ultrò, & ff. de officio præsid. L. illicitas. §. Sicuti*. Nec potest illi obiici, quòd causa pietatis fecerit sumptus illos *ff. de negotiis gestis L. alimenta*, nisi esset propinquus infirmo, ut *C. eodem L. alimenta*: quia opoteret protestari tunc, quòd non intendit gratis mederi: aut exponere; aliàs non repeteret. Coram enim Deo non potest repetere, si intendebat gratis hæc facere, nec coram hominibus, si de illa intentione constaret. Poterit tamen repetere expensas.

Quid denique si infirmus prohibeat, ne aliquæ medicinæ sibi dentur; Medicusque invitum illum curet? Similiter Chirurgus habentem putrefactum pedem multa impensa curavit; quod nisi fecisset, pedem oportebat abscindi; sed deindè expetente mercedem, eam negat curatus, dicens, se maluisse abscissionem pedis, quàm hujusmodi solutionem? Sicut primus dicit, magis voluisse mortem, quàm solvere medico mercedem? 470 Quid si medicus ægrotum invitum curet?

Resp. quod licèt quidam dicant, Medicum, vel Chirurgum nullam habere actionem: ut *C. de neg. gest. L. ult.* Attamen consultiùs fatendum, quòd eum invitum potest curare, sicut invitum posset extrahere de domo ruitura *c. ipsa pietas*. 23. *qu*. 4. Invito enim potest conferri beneficium & *c. qui emendat. dist*. 45. ubi August. dicit, *quòd multa bona præstantur invitis, quando eorum consulitur utilitati, non voluntati: quia sibi ipsi inveniuntur inimici*. Et Gloss. *notab. in cap. 1. dist. 79.* idipsum confirmat. Immò præsumi potest, ipsum furiosum, cùm illa verba dixit in ægritudine: ut *ff. de conditionibus institutionum. L. quidam*. Et extra *de success. ab intesta. c. final.* Ideòque solvere tenetur: ut notat Bartholus *in L. Stichus. ff. de pec. leg.* pro omni eo, quod tangit personam: vel libertatem: vel vitam: vel civilitatem ille, pro quo solvitur, non potest dicere, non esse utiliter gestum. Unde si amicus animo repetendi solvit pro condemnato ad solvendum certam summam: aut ad pedis abscissionem: vel aliud faciendum in personam id nolentem solvere; non posset ille dicere, quòd reddere nolit, quia maluisset pedis abscissionem. Idem dicendum, si quis sit condemnatus in centum, quæ nisi solverit sit bannitus, & aliquis solvit pro eo: dicere non potest, non expedivisse solutionem, eò quòd potiùs expediebat esse bannitum. Sic ægrotus à Medico, vel à Chirurgo invitè sanatus non potest denegare solutionem, quia utiliter ejus gesserunt negotium. Ita Bartholus *in d. L. Stichus.* & ibi Glos. Quibus se subscribit Sylvester *ver. Medicus q*. 5.

Si hæc servaverit Medicus in corporalibus remediis exhibendis, fidere poterit, suum persolvisse pensum. Qui ideò morbos non curat, ut dæmones expellat: vel prout à dæmone sunt inducti; sed prout per causas eveniunt naturales.

§. IX.

IN spiritualibus autem licèt videatur se ingerere non debere: quia nihil per se considerare valet præter humanum corpus ex parte unde sanatur: vel à sanitate removetur; & hoc secundùm causas planè sensibiles, atque corporeas. Attamen quia ex ingravescente morbo, qui est præcursor mortis, tempus innotescit, quo maximè homo suæ animæ saluti consulere debet, Medicus aliquem invisens morbo affectum corporali, ut à morbo spirituali liber ultimum omnium terribilium constanter, ac feliciter valeat subire, duas tenetur sequentes ei spirituales præstare medicinas. 471 Medicus in spiritualibus medicinis tradendis tenetur ad duo.

Pri-

Primò tenetur admonere ægrotos ut confiteantur peccata sua juxta decretum Innocentii III. S. Pii V.

Prima. Medici vocati ad ægrotos, eos tenentur admonere, ut idoneo Confessario omnia peccata juxta ritum S. Romanæ Ecclesiæ confiteantur. Sic decretum fuit in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. cap.22. relato in *c. cùm infirmitas de pænit. & remiss.* ubi Medicis præcipit, ut cùm ad ægrotos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant, ut animarum Medicos vocent, ne cùm eis hoc in extrema ægritudine constitutis suadeatur, in desperationis articulum incidant. Quod salutare præceptum, ne ulla unquam temporis præscriptione aboleretur; sed semper observetur, S. Pius V. felic. recordat. præfatam Costitutionem innovavit Constitutione, quæ incipit: *Super Gregem dominicum*, edita anno Domini 1566. qua statuit, quòd Medici, cùm ad infirmos in lecto jacentes vocati fuerint, ipsos ante omnia moneant, ut idoneo Confessario omnia peccata sua juxta ritum S. Romanæ Ecclesiæ confiteantur; neque tertio die ulteriùs eos visitent, nisi longius tempus infirmo Confessarius ob aliquam rationalem causam concesserit. Transgressores preter pænas in Constitutione Innocentii contentas, quas incurrere declarat; vult, quòd perpetuò sint infames, & gradu medicinæ, quo insigniti erant, omninò priventur; & à Collegio, seù Universitate Medicorum eiiciantur, ac pena etiam pecuniaria arbitrio ordinariorum, ubi deliquerint, mulctentur. Quæ omnia, ut inviolabiliter observentur præcipit, ut nullus ubique locorum medicina doctoretur: aut ei quomodolibet medendi facultas à quovis Collegio, & universitate concedatur; nisi omnia in prædicta Constit. contenta medio eorum juramento coram publico Notario, & testibus in eorum manibus, vel ordinarii observare juraverint; & de hujusmodi juramentis in privilegio, seù licentia medendi speciali s mentio fiat.

472 In quibus casibus Medici predictam Constitutionem observare. Vel Teneantur Vel Non teneantur?

Circa quam Constitutionem, quia secundùm diversas regiones, ac temporum, personarumque varietatem varii possunt evenire casus, quibus eam observare Medici non teneantur, in gratiam piorum Medicorum nonnullos eorum hìc subiiciam, ex quorum intelligentia planè constabit, ubi, quando, & respectu quorum debeat talis observari Constitutio.

1. Violantes dictam Constitutionem, ubi recepta est, peccant mortaliter peccato perjurii; faciunt enim contra juramentum emissum. At ubi usu recepta non est, Medici non servantes non peccant: quia juramentum censetur factum de servando decreto, quatenus obligat. Ubi autem non est receptum, non obligat. Ita Bonacina *de leg. disp.4.q.1.punct.16.n.9.*

2. Prædictum decretum obligat solùm Medicos, dum speratur, admonitionem profuturam: Propterea si constet, admonitionem non esse profuturam, non tenentur admonere. Sicut nullus tenetur ad faciendam correctionem fraternam, nisi speratur profutura; quia ad opus inutile nemo tenetur: Sic docent Dominicus Bannes 2.2.*q* 33.*dub.4.art.3*.Reginal.*lib.4.c.25.n.237*. Valent.*tom.3.disp.3.q.10.punct.* 2. A fortiori, si dubitatur admonitionnem non solùm non profuturam; verùm etiam obfuturam, seù allaturam damnum spirituale, non tenetur admonere. Et mens Pontificis debet judicari talis: v.g. Si rationabiliter dubitetur, & verosimile credatur, peccatorem prolapsurum esse in aliquam blasphemiam: vel commissurum aliud peccatum. Ratio est, quia admonitio dirigitur ad emendationem, & utilitatem; non ad destructionem & ruinam.

3. Quandocumque dubitatur; an admonitio sit profutura; vel non, tunc tenetur Medicus admonere; quia in dubiis tutior pars est eligenda. Quod licèt verum non sit in dubio juris; verissimum tamen est in dubio facti: præcipuè in foro conscientiæ: & ubi agitur de salute animæ propriæ, vel alterius: ut tenent Joan. Andreas, Cardinalis, & Ananias *cap. ad Audientiam de homicidio nu.46.* & Panormitan. *ibi.nu.2.* Felinus *nu.17.* In hoc autem casu non est dubium juris: quia clarum est jus; sed est dubium facti respectu hujus, vel illius infirmi: vel respectu temporis, quo facienda est admonitio. Ideòque in dubio tenentur Medici eligere partem tutiorem admonendo infirmum juxta Decreti præceptum, ut confiteatur peccata sua.

4. Præ-

4. Prædicta Constitutio obligat Medicos, dum morbus est gravis: vel dum periculum est, ut morbus fiat gravis. Ratio est, quia durum videtur, obligare Medicos, dum infirmitas non est gravis: vel non est periculum, ut fiat gravis. Tum etiam quia infirmus dum gravi non laborat infirmitate, non tenetur confiteri, ergo nec Medicus tenetur illum admonere, neque abstinere ab infirmi cura, antequàm infirmus confiteatur. Morbus autem regulariter censetur gravis, quoties est talis, ut cogat infirmum jacere in lecto: ut patet ex Decretis prædictorum Pontificum loquentibus de infirmo jacente in lecto. Ita sentiunt Navarr. *in Manuali cap.*25.*n.*61. Grassius 1.*p.lib.*3.*Decision.c.*14.*n.*7. Rodiguez 1.*p.c.*246.*n.*1.*concl.*2.

5. Sufficit, ut admonitio per alios fiat. Nam finis Decreti est, ut infirmus recipiat sacramenta. Si ergo finis obtineatur alio admonente, non est cur Medicus per seipsum admonere obligetur. Hìc faciunt, quæ de correctione fraterna supra dicta sunt, *disp.*1. *hujus tomi n.*111.*&* 112.

6. Tandem hoc Decretum non adeò strictè obligat, ut Medici teneantur deserere infirmum; dum eo derelicto, morbus fieret gravior, & infirmus grave pateretur damnum, si desereretur. Nam præceptum humanum non obligat ad faciendum contra charitatem. Charitas perscribit, ut subveniatur ægro. Ita Archidiac. Navar. *cap.*25.*num.*61. Suarez *tom.*4.*disp.*35.*sect.*3.*num.*4. Grassius 1.*p. Decis.aurear. lib.*2. *cap.*14. Sanchez *in summa l.*3.*cap.*16. Rodiguez *c.*246.1.*par.* & alii plures apud Suarez *loco citato*.

Ex his omnibus patet, quibus ægrotis, ubi, & quando à Medicis exhibenda sit prima Medicina spiritualis, quæ est admonitio ad confitendum idoneo Confessario juxta ritum S. Romanæ Ecclesiæ, omnia peccata sua.

Secunda. Si Medicus mortem futuram infirmi præviderit, tenetur ex præcepto per se; vel per alium hoc nuntiare infirmo secundùm Joannem de Neapol. *in* 11. *Quodlib.* si probabiliter credit, quòd hæc annuntiatio multùm proderit illi: putà quia est in peccato mortali, & confitebitur: vel ordinabit de rebus suis; & compescet futuras lites: quia tacendo damnificaret indirectè, dum non obviaret futuro damno, cùm possit, & debeat. Ad quod tenetur etiam, si dubitat: an hæc nuntiatio utilis sit, necne: quia in dubio tenetur homo vitare notabile damnum proximi, si potest. Uno tamen ex habentibus curam infirmi nuntiante, alii liberantur. Si verò Medicus hoc non credit, nec dubitat; sed credit oppositum, scilicet, quòd parum, aut nihil proderit nuntiatio ista. Et per oppositum parum, aut nihil ob erit taciturnitas: ut quia putat eum esse in bono statu; & sua ordinasse, non tenetur nuntiare: quia probabile est, eum ex scientia mortis futuræ disponendum. Quod sentiendum etiam, si cùm ita malè dispositus videtur quod audita morte non proficiscitur in melius; sed fortè in deteriùs, eadem nempè ratione non tenetur.

473 Si mortem futuram præviderit, tenetur ex præcepto nuntiare infirmo. Vel Per se. Vel Per alios.

Galeno autem dicenti, quod semper Medicus etiam de salute desperans sanitatem spondere debet infirmo, secundùm Joannem de Neapol. non est standum, Vel secundùm Archidiaconum est verum, quando nuntiatio multum noceret, & taciturnitas parum obesset. Vel dicendum, quòd loquitur tanquam ignorans spiritualem sanitatem, & vitam.

§. X.

HÆc igitur omnia supradicta si exactè Medicus præstiterit, dignus jure meritò erit existimandus, qui non tantùm honoretur propter necessitatem; verùm & à sapientibus, ac prudentibus ob suas excellentes virtutes, ob animi præclaras dotes, sapientiam, prudentiam, liberalitatem, pietatem, clementiam, charitatem, ac solicitudinem insignibus laudibus efferatur, vocis præconiis exornetur: illustribus encomiis extollatur, ac ubique terrarum prædicetur, ac celebretur. De quo poterunt cantari illis versus Eboani Poetæ:

474 Hæc si observaverit Medicus, dignus erit qui non tantùm honoretur ob necessitatem.

Vir

Sed propter suam virtutem, & excellentiam.

Vir medicus siquidem multis virtutibus unus.
Prævalet ante alios multos, seù tela sagace
Corporibus defixa manu trahit, intima scrutans
Mitia, seù docta miscet medicamina dextra.

Nec non illi Ovidii *de Ponto lib.2. eleg.9.*

Regia (crede mihi) res est succurrere lapsis
Convenit & tanto, quantus es ipse, viro.

Et verè, utpotè qui remediis corporeis salutem ægris impertitur corporalem; De salute verò corporea desperatis spiritualibus auxiliatur medicinis; *ut eorum mors* juxta effatum D. Bernardi de transitu Malachiæ, *sit pretiosa tanquam finis laborum, tanquam victoriæ consecutio, tanquam vitæ janua, tanquam imperfectæ securitatis ingressio.*

Si verò post omnem adhibitam diligentiam Medicus à rusticis, idiotis, vilibusque plebeis non laudetur; sed potiùs contemnatur, meminerit illorum versuum Perisauli Faustini Poetæ ad medicum loquentis.

Omnia aperta tibi quicquid medicina recondit
Intima naturæ, vel rerum pondera noris
Hippocrates fias, fiasque Machaone major
Quas & Phyllirides: vel quas Epidaurius herbas
Noveris, & quicquid præsagus novit Apollo.
Sisque salus orbi, fas sit tibi ducere ab orco
Extinctos homines, iterumquè animare sepultos:
Nomen, opes, famam cumules hac arte perennem.

Paulò post subdit:

Feceris & postquam quicquid jubet ipsa medendi
Norma, nisi valeat, subitòque revixerit æger,
Murmurat insipiens vulgus, linguaque loquaci
Et loquitur de te convitia talia jactans:
Heù mihi? Quàm stultum est Medicorum credere nugis
Quàm sæpè hos videas morbo laborare molesto
Pallere assiduè, vultuque referre cadaver.
Nec sibimet proprias aliis prodesse nec artes:
Quare nulla suis succis adhibenda fides est.
Quàm raró prosint, latèque abstrusa sub his mors.

DISPU-

DISPUTATIONIS III.

DE CURATIONE MORALI.

SUMMARIA.

DISPUTATIO III.
DE CURATIONE MORALI.

§. I.

475 Curatio moralis describitur.

ENUCLEAVIMUS hucusque Deo auspice, quæ de dæmoniaca, ac naturali curatione necessaria duximus: modò examinanda venit disputatio de Curatione Morali, quæ nil aliud est, quàm destructio signorum maleficii, quibus positis Dæmon ex pacto inito cum malefico, vel saga damnum infert: iisque sublatis cessat à malo inferendo: quæ ideò moralis nuncupatur, quòd pertineat ad mores Dæmonis, hominisque industriam.

Dæmon in suis maleficiis quærit se Deum reputari.

Dæmon enim in suis maleficiis quandam divinorum operum continuè affectat imitationem, & quærit se Deum reputari. Unde quemadmodum omnipotens Deus propria ductus bonitate quædam in Ecclesia signa sacra (Sacramenta vocamus) ad salutem humani generis instituere dignatus est, quæ secundùm Scotum *in 4. sent. dist.* 1. *q.* 4. & ego docui *in Speculo Clericorum tract.* 6. *c.* 2. sunt veræ, & propriæ causæ instrumentales morales gratiæ, non physicæ, idest non ex sua vi naturali; sed ex virtute principalis agentis, seù ex divina institutione, quibus ità assistit, ut quoties administrantur, toties gratiam dignè suscipientibus infundat, illosque spiritualibus donis sanctificet juxta propriam cujusque institutionem. Ita Dæmon ejus æmulus conjuratus, qui nihil impensiùs appetit, quàm in pretio haberi, & Deo æqualis videri, pro sua multiplici nequitia vult ad hominum exitium promovendum, salutemque evertendam quædam sensibilia instituere signa, quibus ita semper assistere promittit, ut quoties à malefico, vel malefica adhibeantur, toties peragat maleficium, de quo ambo ex pacto convenerunt. Solet enim Dæmon cum illo pactum inire, ut quamdiù ligatura, ver. gr. sic alligata fuerit: vel quid tale defossum sub limine, vel in lectulo absconditum, aut talis imago igni applicata, tamdiù talis persona sit maleficiata: aut qui tali porta domum intraverit, vel exierit, tali dolore corripiatur: non quia illa signa vim habeant ex natura sua, & per se producendi, & attingendi noxios illos effectus; sed quòd ex pacto dæmonem ad illos producendos invitant, & alliciunt.

Dæmon quędam instituit instrumenta ut signa, quibus assistere promittit.

§. II.

476 Illa instrumenta sunt signa falsa & deceptoria.

ILla autem instrumenta non sunt signa certa, & infallibilia, qualia sunt sacramenta, sed falsa, & deceptoria: quia invocatus dæmon non semper adest; & sæpiùs maleficum irridet, nec vult ad votum illum audire, vel quia non potest, vel quia non permittitur, vel quia sic lubet; nihilominus apponi vult, cùm aliquid ab eo ejus Minister postulat, ut ex una parte per illud signum sensibile externum Maleficus internum sui animi actum, & ad malum patrandum consensum protestetur: & ex altera parte sicut Deus in Sacramentis colitur, ita ipse dæmon in maleficiis honoretur. Quare sicut positis hujusmodi signis dæmon, si potest, si lubet, si ei permittitur, assistit damnum inferendo: ità eis sublatis cessat à malo inferendo, non ut fidelitatem servet, (mendax enim est, & pater mendacii) sed ut illo modo securiùs homines decipiat, dum fidenter cum illo audent pacisci; sic ipso cessante à malo inferendo, ægroti quandoque pristinæ restituuntur sanitati.

§. III.

QUam moralem curationem jamdiù, cùm tantùm aliorum Doctorum sequebar opinionem, multis probaveram licitam, & rectam ex parte actus sive interni, nempè desiderii, opinionis, ac spei sanitatis: sive externi, videlicet verbi, & operis; necnon ex remotione causæ physicæ, & moralis, & intentione finis intrinseci, & extrinseci. Veruntamen cum longa experientia viginti annorum, quibus in variis Civitatibus, & Oppidis arti exorcisticæ operam navavi, ac perenni studio in veritate hujus artis addiscenda elaboravi, indubitanter agnovi varias insurgere difficultates in quærendis hujusmodi maleficiorum signis, necnon varias decipulas, ac technas à dæmone paratas, ac minimam utilitatem in eis inveniendis, ac comburendis: eò quòd hujusmodi signa ex mera dæmonis voluntate pendeant, qui illis positis potest, si Deus permittat, ad suum libitum nocere, & non nocere; illisque sublatis adhuc potest nocere, & non nocere, ideòque statui melius esse, non quærere hujusmodi signa, ea parvipendere, ac nihili facere, nec de eis curare; nam hæc praxis quęrendi signa maleficii est à dæmone valdè desiderata, & efficaciter quæsita: quia per eam tam obsessos, aç maleficiatos, quàm Exorcistas ignaros sæpiùs ad aliquod opus inducit superstitiosum. Quare obsessis, ac maleficiatis satiùs suadendum, ut ad Deum confugiant, suam in eo collocent fiduciam, ut latè manifestatur tota disputatione sequenti. 477

Quid de Curatione morali juxta mētem aliorum sit sentiendum?

§. IV.

VIdebatur etiam mihi prædicta signorum maleficiorum destructio laudabilis, eò quòd in Rituali Romano à Paulo V. approbato habeantur sequentia verba: *Jubeat Exorcista dæmonem dicere. An detineatur in illo corpore ob aliquam operam magicam, aut malefica signa, vel instrumenta, quæ si obsessus ore sumpserit, evomat, vel si alibi extra corpus fuerint, ea revelet, & inventa comburantur.* Undè praxis ab antiquis Exorcistis observata, ut docet Antonius Hyquæus *in Comm. Scoti in* 4.*sent.dist*.33. talis erat. 478

Documētum Ritualis Romani de signis maleficii destruendis.

Primò extorquenda confessio, & causa vexationis. Secundò quęrendum, si interveniat pactum, & cui signo adhæret. Deindè extorqueatur per conjurationem ipsum signum integrè antequam procedatur ad expulsionem Dæmonis, ne durante signo, ei maneat aliquod jus in maleficiatum. Ultimò tandem expellitur, & destruitur, comburiturque ipsum signum ejus, cui adhæret pactum, & quo remoto Dæmon nullum habet jus vexandi maleficiatum.

Verumtamen hæc praxis sicut & monitum Ritualis non sunt necessariò adimplenda, immò satiùs derelinquenda. Neque enim ex divina scriptura, neque ex aliquo Concilio generali, vel Canone Pontificio, neque ex aliqua Constitutione Apostolica, neque ex Sanctorum Patrum consuetudine antiqua habetur, quòd illa signa sint quærenda, & inventa comburenda. Nam quæ in Rituali Romano continentur non omnia cadunt sub præcepto observanda; sed tantùm ea, quæ ad Ecclesiæ Dei sacramentorum pertinent administrationem: Constat ex verbis Constitutionis Pauli V. quæ incipit *Apostolicæ Sedi &c.* positæ in principio Ritualis Romani, nempè: *Præcipuè verò quæ pertinent ad Ecclesiæ Dei Sacramentorum administrationem, in qua religiosè observari apostolicis traditionibus, & Sanctorum Patrum decretis constitutos ritus, & cæremonias pro nostri officii debito curare omninò tenemur.* Quæ verò ad visitationem, & curam infirmorum, animæ commendationem, obsessorum, ac maleficiatorum exorcizationem, aerearumque tempestatum pertinent, quæ à Dæmonibus per se, vel ad nutum cujusvis diabolici ministri excitantur, non præcipit Pontifex, sed observare consuluit, & hortatur ad arbitrium prudentis, & docti ministri ecclesiastici, relinquens alias etiam formulas orationum adhibere: 479

Praxis, & monitum Ritualis non sunt necessariò adimplenda.

vel illis ex parte, vel in toto uti, vel omittere, vel augere, vel minuere, prout expediens judicaverit. Quod planè constat ex Rubrica prima *tract. de visitatione, & cura infirmorum*, ubi sic habetur: *Sequentes preces omnes, vel ex parte, prout tempus, & ægrotorum conditio feret: arbitrio Sacerdotis dici, vel omitti possunt*: folio mihi 100. & ex alia paulò infra folio 101. *Qui sequuntur psalmi, & Evangelia cum precibus pro temporis etiam opportunitate, & ægotantium pio desiderio sacerdotis arbitrio dici possunt*. Deinde in fine folio 111. concluditur: *Quæ omnia etiam poterunt arbitrio Sacerdotis breviora fieri*.

480 Hoc idem prorsus fatendum de exorcizatione obsessorum. Nam ubi est eadem ratio, ibi idem jus esse debet. *L. illud. ff. ad leg. Aquiliam, cum similibus*. Sicut enim in visitatione, & cura infirmorum ponuntur dumtaxat, ac colliguntur variæ orationes pro opportunitate temporis, ac prudentis Sacerdotis arbitrio recitandæ, quæ possunt minui, augeri, mutari, & omitti, prout Sacerdos prudens, & doctus expediens judicaverit. Sic in exorcizatione obsessorum, ac maleficiatorum nulla in Rituali Romano ponitur forma determinata, neque ex aliqua Apostolica traditione, neque ex aliquo Concilio generali, vel Canone Pontificio, aut Constitutione Apostolica; sed tantùm ibi colliguntur quædam præcepta, nonnulli exorcismi, & psalmi aliqui, qui magis videbantur apti ad reprimendam superbiam diabolicam, ac dæmones à corporibus obsessis expellendos. Et hoc pro usu, & commoditate Parochorum, & Exorcistarum, eorum præcipuè, qui nesciunt alio modo uti: consequenter arbitrio Sacerdotis relinquitur, prædictos exorcismos, & orationes augere, minuere, mutare, & omittere. Propterea illud monitum de signis maleficialibus quærendis, & inventis comburendis in Rituali Romano positum non est necessariò, sed pro libito Sacerdotis observandum; immò satiùs, ac consultiùs omittendum, ut mox dicam in fine sequentis paragraphi.

Exponuntur ab Auctore verba Ritualis Rom.

§. V.

481 TAndem prædicta moralis curatio, nempe signorum maleficorum destructio, ut probabilis admittitur ferè ab omnibus Doctoribus Theologis, Canonistis, & Juristis.

Curatio moralis, ut probabilis admittitur à Theologis, Canonistis, & Juristis.

Inter Theologos veniunt Joannes Duns Scotus subtilissimus *in 4 sent. dist. 34 quæst. unica*. Joan. de Bassolis *ibidem quæst. 1*. Anton. Andr. ibi *in fine*. Guilhelmus Vorillonus ibi *art. 3*. Nicolaus de Orbellis *ibidem*. Guido Briansonus *in 4. d. ead. qu. 13*. Joseph Angles *quæst. de Arte mag. art. 6. diff. 2*. Alphonsus à Castro *lib. 1. de justa hæretic. punit. cap. 15*. Pelbartus Temesuar *Rosarii par. 4. vers. matrimonium 5. §. 38*. Alphonsus Tostat. in *cap. 19. Matthæi q. 90*. Thomas de Argent. *dist. 34*. Henricus Gandensis Archidiaconus Tornacensis *quodlib. 4. qu. 33*. Thomistæ communiter, ut Cajetanus *tract. 12. tom. 2*. Dominicus à Soto *in 4. dist. 34. qu. 1. artic. 3*. Bartholomæus Ledesmas *de Sacramento matrimonii difficul. 49*. Item Petrus Ledesm. *in 3. part. qu. 58. artic. 2. d. 2*. Henricus Henriquez *lib. 12. de matrim. cap. 8. num. 3*. Consentiunt Nominales Cabriel *in 2. dist. 8. quæst. 2. art. 4*. & Aureolus *in 4. dist. 34*. quibus lubenter se subscribunt omnes Summistæ: Sylvest. verb. *maleficium quæst. 7. & 8*. Tabiena verb. *impedimentum 12. vers. 9*. Fumus verb. *maleficium nu. 2*. Angelus verb. *Superstitio §. 13*. Rosella verb. *impedimentum Versic. 13*. Cajetanus verb. *maleficium*. Jacobus de Graffiis *in decision. aur. cap. de mal.* Lessius *de justit. & jure lib. 2. cap. 44*. Navarr. *in summa cap. 11*. Bannes *2. 2. quæst. 78. artic. 4. dub. 2*. Sanchez *lib. 2. in præcept. Decalogi cap. 41. & lib. 7. de matrim. disputat. 96*. Suarez *tom. 1. de Relig. lib. 2. de Superstitione cap. 18*. Sayrus *in Clavi regia lib. 4. cap. 17*. Delrius *lib. 6. Disquis. magic. sect. 1. quæst. 3*. Bonacina *de legibus disputat. 3. quæst. 5. punct. 5. prop. 4*. Zacharias Vicecomes *part. 1. in Complemento artis exorcist.* & communiter omnes, qui de maleficiis tractant. Novissimè autem noster Ignatius Lupus *Nova luce in Edict. S. Inquisit. part. 3. lib. 20. dist. 7*. Idipsum testantur Jurisperiti

ti Hostiensis *in summa*, Azo *in summa*, Petrus Ærodius *lib. rerum judicatarum* 8. *tit.7.cap.6.* Bartolus, Salycetus, Godefridus, Binsfeldius, & alii *in L. Eorum C. de maleficis, & Mathem.* Triolus Malvetius *de Sortibus*, Grillandus *de sortilegiis*, Remigius, Petrus Gregorius, Godelmanus, & alii communiter. Inquisitores quoque Germani Sprenger *in Malleo*, & Nider *in Formicario*, Joannesque Cappeaville Vicarius, & Inquisitor Leodiensis *in tract. de casibus reservatis*. Unde patet hanc esse sententiam planè communem, Hispanorum, Germanorum, Italorum, Gallorum, Britannorum, Theologorum quidem Scolasticorum omnium Nominalium, Scotistarum, Thomistarum qui omnes eruditione, ac pietate fuerunt conspicui, ideòque probabilem esse dicendam, cum nullum contineat errorem, nec sit abolita, & antiquata, totque habeat Auctores scientia, prudentia, ac timorata conscientia maximè præditos, in scholisque universaliter approbatos. Quis ergo prædictam opinionem à tot illustribus, ac præclaris scientificis commendatam probabilem non pronuntiet?

§. VI.

Verùm si mihi minimo inter Minores, Neophyto inter tot magistros veluti Vespertilioni coram tot oculatis, & pennatis Aquilis ingenii mei alas expandere liceat, loquendo dicam meam sententiam. prædictorum Doctorum opinioni oppositam, videlicet (satius, consultius, ac salubrius esse non quærere prędicta maleficiorum signa, sed nihili ea facere, ac de eis non curare) esse præcedenti probabiliorem, ideoque sequendam, & amplectendam. Parcat Lector, si nimis audacter loquor, quia me cogit veritas. 482 *Opinio Auctoris contraria proponitur.*

Ratio potissima est, quia illa opinio est probabilior, quæ magis est rationi rectæ, ac veritati evangelicæ consentanea, sed mea opinio est hujusmodi, quia est magis ab erroribus aliena, ergo est præcedenti probabilior. Major est manifesta: Minor probatur ex causis prædictæ moralis curationis. *Probatur.*

Si enim consideremus causas prædictæ curationis, quæ est destructio signorum maleficii, facilè agnoscemus, quàm sit periculosa dicta opinio. Quis enim inventor fuit, & causa principalis dictæ moralis curationis, nisi diabolus, qui cùm divinorum operum quandam affectet imitationem, ac se Deum reputari quærat, ut dixi §.1. ut obsessos, ac maleficio affectos à curatione divina procuranda, qua ad Deum confugere erudirentur, revocet, & abducat, suis Mancipiis sagis, & maleficis varia tradit signa veluti sacramenta, quibus positis, promittit se malum illaturum ad libitum eorum, ac ipsis amotis se à malo cessaturum. Sed quia est mendax, ac pater mendacii in his se gerit prout sibi lubet, vel potest. Idcircò ipse est causa principalis tàm positionis, quàm destructionis signorum prædictorum: Saga verò, vel maleficus est causa ministerialis, quia ipse est minister dæmonis, qui colligit, ac connectit varia instrumenta cujuslibet generis, de quibus latissimè pertractatur *tota disput.4. tomi primi*. Dæmon verò dictas quisquilias, seu maleficii instrumenta defert, & collocat vel in lectis, vel sub limine ostii, vel sub tecto, vel projicit in fundum putei, vel foveæ, vel alibi abscondit: propterea non cessat urgere sagas, ac maleficos, ut pro malo perpetrando hujusmodi signa colligant, ut ipse ponat, ubi sibi libuerit, & cùm agnoscit aliquem morbo affectum velle Exorcistam pro consequenda sanitate advocare, statim admonet Sagas, vel Maleficos, ut ipsi impediant, si possunt, vel si non possunt, ipsi pręveniant, & offerant ei opus suum, qui per se, vel per aliquem amicum, & familiarem infirmi promittunt ei sanitatem, si observaverit omnia, quæ ei præcipiunt, quorum infirmorum plures se eorum curæ committunt, adimplentes omnia sive licita, sive illicita, quæ ab eis præcipiuntur. *Ex ipsius causa efficienti principali.* *Ex causa ministeriali.*

Finis autem principalis prædictæ moralis curationis à dæmone intentus est, ut ipse adoretur ut Deus. Minus verò principalis per se est honor, & utilitas sagæ, 483 *Ex causa finali.*

vel malefici: per accidens verò est sanitas infirmi. Nam cùm Saga, vel Maleficus per se, vel per alium persuasit infirmo, vel ipsius parentibus, ut signa quærant maleficii, & inventa tradant Exorcistæ, ipsa Saga; vel Maleficus adjuvat parentes ad quærenda signa, quæ inventa dum comburuntur, dæmon magis magisque infirmum torquet, ac deindè jubet Sagæ, vel malefico, ut ipse alias colligat quisquilias, ut iterum maleficium renovetur, quæ instrumenta maleficii à dæmone accepta abscondit in aliquo loco secreto, quem nemo penetrare potest, nisi spiritus; undè tunc ab aliis Doctoribus dicitur maleficium perpetuum, cùm instrumentum non est in potestate sagæ, vel malefici, nec potest industria humana auferri: sicut dicitur temporale, quando instrumentum maleficii est in potestate Sagæ, vel malefici, ac potest industria humana auferri. Cùm ergo quærunt instrumenta maleficii, nec illa invenire possunt, tunc parentes infirmi iterum, & iterum ad Sagam, vel Maleficum confugiunt, ut ipse tollat maleficium, blandis verbis alloquuntur, suppliciter rogant, laudibus efferunt, honorant, ei munera tradunt; & si adhuc non aufert maleficium, minis, ac verberibus afficiunt, qui tandem admonet, non esse in sua potestate maleficium tollere, sed sibi opus esse, ad dæmonem confugere, qui non vult tradere maleficii signum, nisi ei sacrificium offeratur, & ut Deus omnipotens adoretur: ut accidit Bergomi illi, de quo *supra disp.* 1. *hujus tomi nu.* 164.

484 Ex causa materiali. Causa autem materialis hujus curationis moralis est dæmon cessaturus à malo inferendo, qui fingit se ligatum per hujusmodi signa à Saga, vel Malefico posita, invitumque recedere, licèt hoc præstet voluntariè, ut Sagæ, ac malefico persuadeat, talia instrumenta vim habere illum alligandi, aliosque in errores ducat detestabiles.

Formalis tandem causa dictæ curationis est destructio signorum maleficii facta à parentibus, vel amicis personæ maleficiatæ, aut à malefico, quæ destructio licèt possit esse bona, & ab omni superstitione remota, prout probant Auctores citati *paragrapho* 5. nihilominus sæpè, ac sæpiùs est periculosa, ne tam infirmi, quàm parentes in aliquid superstitiosum opus inducantur.

§. VII.

485 Roboratur ex lõga praxi, ac contentionibus habitis ab Auctore cum Dæmonibus. Hac de re ex multis cum dæmonibus à me habitis contentionibus in pluribus locis, observavi, quòd dæmon mecum conquerebatur, eò quòd nollem ritus antiquorum Exorcistarum in exorcizando sequi, & maximè quòd nollem quærere signa maleficii, quibus se ligatum esse affirmabat. Cui pluries ego respondi: *quis te ligare potuit, cùm sis spiritus?* Qui respondit:

Ego ligatus maneo à Saga per signa maleficii, nec possum solvi, nisi ipsa maleficia tollat. Ego verò ei exprobando dixi: *Si à Saga nempè vetula miserrima, & impotenti, ligatus manes, ergo tu es sagarum miserabilium miserabilior, & impotentior, earumque captivus detestabilis; cur ergo te omnipotentem jactas? quo jure prætendere audes te ab eis ut Deum adorari, si tu es servus, & captivus dictarum fœminarum iniquarum? Numquid servus adorari debet à Domina sua? Etsi ligatus manes à tua Domina, per quod membrum ligaris? Si corpus haberes uti te depingunt, quærerem à te, an ligatus maneas per cornua, vel per caudam; sed quia tu es spiritus incorporeus, à nulla re corporali ligari potes;* Insuper addidi: *Si ligatus manes, prout dicis; vel hoc à te fit voluntariè, vel coactè: si voluntariè, cur dicis, & clamas te non posse exire, quia ligatus manes, si ibi voluntariè manes? Si coactè, ais, mendacium dicis tuo more, quia tu ipse docuisti Sagam colligere tales quisquilias tanquam instrumenta maleficii, quibus à te positis dixisti, te malum illaturum, donec in tali loco permanerent; immò tu ipse ipsa instrumenta detulisti, & abscondisti, ergo ista tua ligatio est ficta, & voluntaria, sic isti tui clamores, ac querelæ non sunt nisi fictiones à te inventæ, ut homines decipias, & ad tui sequelam trahas, & ad perditionem ducas.*

§. VIII.

§. VIII.

HUjus veritatis luculentum exemplum mihi se præbuit anno Domini 1649. Venetiis, cùm jussu Illustrissimi, ac Reverendissimi D. D. Nuntii Apostolici ad exorcizandam quandam mulierem nobilem advenam accessissem de qua supra *tom.1.disp.2.num.*280. In primis eam interrogavi, quid à me peteret? quæ mihi dixit. *Dæmon quidam jam annis* 18. *me molestiis afficit, abutiturque corpore meo prout sibi lubet; mihi tamen confidenter, ac secretò modum manifestavit, quem tenere debes, ut me de ejus possessione liberare valeas. In primis, ait, tibi opus esse, ut ei præcipias tibi indicare maleficii signa, quæ facta sunt in quodam cranio ab ipso dæmone abscondito, deinde quæras jecur illud piscis, quem occidit Tobias, & extractum posuit super carbones accensos, cujus fumus extricat omne genus dæmoniorum. Si hæc observaveris, facilè intentum obtinebis.* Ego autem respondi ei: *Loquela tua manifestam te facit esse dæmonis amicam, & familiarem: Si autem dæmon est tuus amicus, & familiaris, cur ab eo non petis divortium fieri? Credisne, quòd mihi opus sit fieri discipulum diaboli, ut ab eo instruar de modo, quo à te esset expellendus? Si maleficium ipse posuit in cranio ad suum libitum, ipse etiam auferat illud, prout sibi lubet, quia ego de hisce vanis signis nihil curo. Si jecur piscis Tobiaci est necessarium ad tuam liberationem, ut ipse ais: tu, quæ cum ipso dæmone amicitiam habes, præcipe ei, qui est spiritus, ut perlustrèt maria, donec talem piscem inveniat, & deferat ad forum Venetum, ubi pisces venduntur, & ego posteà si mihi bonum visum fuerit, pergam, & accipiam jecur, ac de eo faciam quicquid in Domino magis expediens judicaverim: Interea tu, quæ captiva es diaboli, si vis ipsius pænas evitare, ac misericordiam Dei impetrare, dum tempus habes, implora Dei auxilium, pænitentiam age de peccatis tuis, & remove à te jugum istud durissimum diaboli.* 486 Exemplo luculento com. probatur.

Hæc & alia monita ei tradidi, & insinuavi bis, sed tertia vice, qua eam invisi, cùm illam in malo obstinatam invenissem, eam accerrimè increpavi, ac demisso ejus capite super terram illud pede conculcavi, opprobriis eam affeci, ac parvipendi, nec ad ipsam ampliùs, licèt vocatus, ire volui.

Ex hoc casu facile est agnoscere, quàm grata sit diabolo illa curatio moralis, videlicet destructio signorum maleficii, cùm ipse summopere aveat illam àb Exorcistis exerceri, & in praxim duci, sciens per illam facilè posse illos ad superstitiosa perducere, & in nassam perditionis trahere; idcircò satiùs, consultius, ac salubrius est prædictam relinquere curationem, ea nihili facere, ac de ea nullo modo curare.

§. IX.

HAnc meam sententiam probat praxis omnium Sanctorum, eorum maximè, qui huic arti exorcisticæ operam navarunt. Legant docti, ac pii Exorcistæ acta Apostolorum, vitas Sanctorum Patrum, & invenient, quòd ipsi nunquam tali curatione morali; nempe signorum maleficii destructione usi sunt, sed benè maleficiatis, & obsessis insinuabant confidere in Deo, ac in eo suam fiduciam collocare, dæmonesque expellebant ab obsessis in nomine Jesu, prout Christus docuit, & tradidit omnibus suis Fidelibus Marci cap.16. Quod manifestè, ac practicè docuit S. Hilarion Abbas, ut refert D. Hieronymus in vita ejus, cùm quædam puella à dæmone obsessa liberanda ad eum delata esset. Cùm enim dæmon respondisset Hilarioni: *Exire me cogis, & ligatus subter limen teneor: non exeo, nisi me Adolescens, qui me tenet, dimiserit:* ablatis utique maleficii signis. *Noluit sanctus Abbas*, antequam purgaret Virginem, signa jubere perquiri, *Ne*, inquit, S. Hieron. *aut solitis incantationibus recessisse dæmon videretur, aut ipse sermoni ejus accommodasse fidem.* Ex qua actione S. Hilarionis, ac verbis S. Hieronymi facillimè colligitur, quàm satius, 487 Confirmatur praxi Sanctorum, qui arti exorcisticæ incubuere.

con-

consultius, ac salubrius sit derelinquere talem curationem moralem, signorum, nempè, maleficii destructionem, & doctrinam adimplere evangelicam à Christo traditam, ab Apostolis, ac Christi Discipulis exercitatam, & à Sanctis Patribus approbatam, & observatam; de qua latissimè in sequenti disputatione pertractatur.

§. X.

488 Error multorum adducitur.

HInc apertè constat, quàm hallucinentur multi nedum ex antiquis, verùm etiam ex recentioribus Theologis, Canonistis, Juristis, & Exorcistis existimantes, quòd stante, ac perseverante maleficio materiali, idest signo materiali maleficii in loco, ubi positum fuerat, semper perseveret maleficium formale, scilicet afflictio facta à dæmone in corpore obsessi: nam unum sine altero non auferri,

489 Quid sit maleficium temporale, ac perpetuum ad mentem aliorum.

ajunt; unde dicunt, ut supra tetigi §. *6. n. 9.* Maleficium esse temporale, quando instrumentum maleficii est in potestate sagæ, vel malefici, ita ut industria humana auferri potest: perpetuum verò esse, quando signum non est in potestate sagæ, vel malefici, sed solius dæmonis, ita quòd industria humana auferri nequit.

Sed considera eorum errorem: Si enim vera esset hujusmodi positio, vana esset Ecclesiæ potestas ad Dæmones expellendos, si non possent expelli absque signorum destructione: quasi quòd etiam virtus divina, qua dæmones expelluntur, à dæmone per sua instrumenta, vel machinamenta impediri posset, vel retardare: quod esset hæresis. Est igitur maleficium temporale nuncupandum, quando per pote-

490 Quid sit ad mentem Auctoris.

statem Ecclesiasticam, de qua agitur *in sequenti disputatione*, auferri potest: perpetuum verò dicendum, quando solummodò à Deo per miraculum, scilicet, per potentiam suam absolutam auferri potest. ver. gr. Si à diabolo in corpore obsessi, vel maleficiati corruptum sit aliquod organum, vel membrum aliquod ita debilitatum, quod viribus naturæ non possit amplius resarciri, ita ut per solam Dei potentiam absolutam sanari possit. Relinquamus ergo hanc curationem moralem, quæ valdè est periculosa, sicut & disputationem de ea, quæ est infructuosa, & ad curationem divinam, quæ à me potissimùm est intenta; & à Christifidelibus assequenda, attendenda, & exercenda, accedamus.

FINIS.